

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Pali Text Society

The Commentary on the Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE AT QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY

BY

HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1906

[DHAMMAPADATTHAKATHĀ.]

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀ-
SAMBUDDHASSA.¹

Mahāmohatamonaddhe loka lokantadassinā,
yena saddhammapajjoto jalito jalitiddhinā,
tassa pāde namassitvā sambuddhassa sirīmato,
saddhammañ c' assa pūjetvā katvā saṅghassa c'añjaliṇ.

Taṇ taṇ kāraṇam āgamma dhammādharmesu kovido,
sampattasaddhammapado² Satthā dhammapadaṇ
subhaṇ

Desesi karuṇāvegasaṃsaṃsāhitamānaso,
yaṇ ve devamanussānaṇ pītipāmojjavaddhanaṇ.

'Paramparābhatā tassa nipuṇā Atthavaṇṇanā,
yā Tambapaṇṇidīpamhi³ dīpabhāsāya saṇṭhitā,

na sādhaṇṇaṇ sesānaṇ sattānaṇ hitasampadaṇ,
appevaṇāma sādheyya sabbalokassa sā hitaṇ.'

Iti āsiṇṇasamānena dantena samacārinā⁴
Kumārakassapenāhaṇ therena thiracetasā.

¹ Many of the Paris MSS. have for this namatthu—one fr. (96) adds also ratanattayassa.

² C^a. B. K. sampanna°.

³ K. tāmba°.

⁴ one K. dhammacār°.

saddhammatthitikāmena sakkaccaṃ abhiyācito,
 taṃ bhāsaṃ ativitthāragataṃ¹ ca vacanakkamaṃ,
 pahāyāropayitvāna tantibhāsaṃ manoramaṃ,
 gāthānaṃ vyañjanapadaṃ² yaṃ tattha na vibhāvitaṃ,
 kevalaṃ taṃ vibhāvetvā³ sesaṃ tam eva atthato,
 bhāsantarena bhāsissaṃ āvahanto vibhāvinaṃ,
 manaso pītipāmojjaṃ atthadhāmmūpanissitaṃ ti.

¹ K. B. ativitthāraṃ gataṃ. ² K. bya° (always).

³ C^a. vibhāvitvā

1. CAKKHUPĀLATTHERA-VATTHU

MANOPUBBAṄGAMĀ dhammā manoseṭṭhā manomayā,
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā,
tato naṇ dukkham anveti cakkaṇ va vahato padanti.

Ayaṇ dhammadesanā kattha bhāsita ti. Sāvattiyaṇ.¹
Kaṇ ārabbhāti.² Cakkhupālattheraṇ.

Sāvattiyaṇ kira Mahāsuvanna nāma kuṭimbiko³ ahosi,
aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako.⁴ So ekadivasaṇ
nahānatitthaṇ⁵ gantvā nahātvā⁶ āgacchanto antarāmagge
samppannasākaṇ ekaṇ vanaspatiṇ⁷ disvā, ayaṇ mahesak-
khāya devatāya adhiggaḥito bhavissatīti tassa heṭṭhā-
bhāgaṇ sodhāpetvā pākāraparikkhepaṇ kārāpetvā vālikaṇ⁸
okirāpetvā⁹ dhajapatākaṇ ussāpetvā¹⁰ vanaspatiṇ alaṇ-
karitvā: ‘puttaṇ vā dhītaraṇ¹¹ vā labhitvā tumhākaṇ
mahāsakkāraṇ karissāmiti patthanaṇ¹² katvā pakkāmi.

Ath’assa¹³ bhariyāya kucchiyaṇ gabbho patitṭhāsi.¹⁴

¹ K. a. ti.

² K. a. ārabbhā ti.

³ F. kuṭumbiko. K. setthika°.

⁴ K. a. hoti.

⁵ K. ṇhāna° (al.)

⁶ C^a. om. K. B. ṇhatvā.

⁷ K. vanappatiṇ al.

⁸ C^a. B. vālukaṇ. F. vālikā. K. vālukaṇ.

⁹ K. a. samantato.

¹⁰ K. a. taṇ.

¹¹ Some K. frr. dhittaraṇ.

¹² K. patṭh°.

¹³ K. a. na cirass’eva. B. na cirass’eva ath’assa.

¹⁴ C^a. °āti.

So¹ tassā gabbhāparihāraṇ adāsi. Sā dasamāsac-cayena puttāṇ vijāyi.² Setṭhi attanā pālitaṇ vanaspatiṇ nissāya laddhattā tassa 'Pālo' ti nāmaṇ akāsi.³ Aparābhāge aññaṇ puttāṇ labhi.⁴ Tassa 'Cullapālo' ti nāmaṇ katvā, itarassa⁵ 'Mahāpālo' ti nāmaṇ kari. Te⁶ vayap-patte ghara-bandhanena bandhiṇsu.⁷

Tasmaṇ samaye Satthā pavattavaradhammacakko anu-pubbenā gantvā Anāthapiṇḍikena⁸ mahāsetṭhinā catu-panṇāsakotidhanaṇ viśajjetvā kārīte Jetavanamahā-vihāre viharati mahājanāṇ saggamagge ca mokkhamagge ca paṭiṭṭhāpayamāno. Tathāgato hi mātīpakkhato⁹ asītiyā pitīpakkhato¹⁰ asītiyā ti dve asītiñātikulasahashehi¹¹ kārīte vihāre¹² ekam eva¹³ vassāvāsaṇ vasi.¹⁴ Anāthapiṇḍikena kārīte Jetavanamahāvihāre ekūnavīsati,¹⁵ Visākhāya sattavīsati koṭidhanapariccāgena kārīte Pubbārāme cha vassāvāse¹⁶ ti dvinnāṇ kulānaṇ guṇamahantataṇ paṭicca Sāvattiṇ nissāya pañcavīsati vassāvāse vasi. Anāthapiṇḍiko 'pi Visākhā 'pi mahāupāsikā nibaddhaṇ¹⁷ divasassa dve vāre Tathāgataṇ upaṭṭhānaṇ gacchanti, gacchantā ca 'daharasāmaṇerā no hatthe olokessantīti' tucchahatthā nāma¹⁸ na gatapubbā, purebhattaṇ gacchantā

¹ K. a. ñatvā. B. sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāraṇ ñatvā tassa ārocesi. So tassa gabbhassa etc.

² B. a. taṇ nāmagahaṇadivase.

³ C^a. akaṇsu. K. B. a. sā.

⁴ K. aññaṇputtaṇ paṭilabhi.

⁵ K. a. va.

⁶ K. a. dve.

⁷ K. B. a. aparābhāge mātāpitāro kalam akaṇsu. Sabbāṇ pi vibhavam itare (K. bhogaṇ dvinnāṇ) yeva vicāriṇsu (K. vivaresuṇ).

⁸ C^a. F. Anāthapiṇḍika^o.

⁹ C^a. K. mātū^o.

¹⁰ F. C^a. pītī^o. K. pitū^o.

¹¹ K. °tiyā.

¹² K. Nigrodhamahāvihāre.

¹³ K. B. yeva.

¹⁴ F. vāsaṇ vasi tvā.

¹⁵ K. B. a. vassāni vassāvāsaṇ vasi.

¹⁶ K. cha vassāni vassaṇ vasi.

¹⁷ K. a. pi.

¹⁸ C^a. K. om. nāma.

khādaniyādīni gāhāpetvā¹ gacchanti, pacchābhattaṃ pañcabhesajjāni aṭṭha ca² pānāni. Nivesanesu pana tesāṃ dvinnāṃ³ bhikkhusahassānaṃ³ niccapaññattān'⁴ evāsa-nāni honti. Annapānabhesajjesu yo yaṃ icchati tassa⁵ taṃ yath' icchitam⁶ eva sampajjati. Tesu Anāthapiṇḍikena ekam eva divasam pi Satthā pañhaṃ apucchita-pubbo.⁷ So kira 'Tathāgato buddhasukumālo⁸ khattiya-sukumālo⁸ upakāro⁹ me gahapatiti mayhaṃ dhammaṃ desento kilameyyā'ti 'Satthari adhimattasinehena pañhaṃ na pucchati. Satthā pana tasmiṃ nisinnamatte yeva, 'ayaṃ seṭṭhī maṃ arakkhitabbatṭhāne rakkhati, ahaṃ hi kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni alaṅkata-paṭiyattaṃ attano sīsaṃ chinditvā akkhini uppāṭetvā hadayamaṇsaṃ ubbattevā pānasamaṃ puttadāraṃ paricajitvā pāramiyo pūrento paresaṃ dhammadesanattam eva pūresiṃ; esa maṃ arakkhitabbatṭhāne rakkhati'ti ekaṃ¹⁰ dhammadesanaṃ katheti¹¹ yeva.

Tadā Sāvattiyaṃ satta manussakoṭiyo vasanti. Tesu Satthu dhammakathaṃ sutvā pañcakoṭimattā manussā ariyasāvaka jātā;¹² dve¹³ koṭimattā puthujjanā.¹⁴ Tesu ariyasāvakaṇaṃ dve yeva kiccāni ahesuṃ, purebhattaṃ dānaṃ denti, pacchābhattaṃ gandhamālādihatthā vatthabhesajjapānakādiṃ^{15 16} gāhāpetvā dhammasavaṇat-thāya¹⁷ gacchanti.

Ath'ekadivasam Mahāpālo ariyasāvake gandha-mālādi-

¹ C^a. gahetva. B. K. gahetvā va.

² K. om. ca a. ādāya vihāraṃ gacchanti *after* pā°.

³ C^a. bhikkhūnaṃ sahasānaṃ.

⁴ K. niccaṃ. B. niccaṃ paññattāsanā neva.

⁵ K. rep.

⁶ C^a. F. yadicchitaṃ.

⁷ C^a. Satthā paṇhaṃ na pu°. K. Satthāraṃ paṇho na pucchitabbo. S. Satthāraṃ. So B. (*has also* na pu°).

⁸ C^a., B., F. °sukhumālo.

⁹ K. bahūpakāro.

¹⁰ C. om.

¹¹ C., C^a. K. kathesi.

¹² C. C^a. om.

¹³ K. dvi°.

¹⁴ K. a. jātā.

¹⁵ C^a. tatthabhe°.

¹⁶ K. B. °pānakādīni.

¹⁷ F. °natthaṃ.

hatthe vihāraṃ gacchante disvā, 'ayaṃ mahājano kuhiṃ gacchatīti'¹ pucchitvā, 'dhammasavaṇāyā' ti sutvā, ahampi gamissāmīti² gantvā Satthāraṃ vanditvā parisa-pariyante nisīdi.

Buddhā cā nāma dhammaṃ desentā³ saraṇasīlapabbaj-jādinaṃ upanissayaṃ oloketvā ajjhāsayaavasena dhammaṃ desenti. Tasmā taṃ divasaṃ Satthā tassa upanissayaṃ oloketvā dhammaṃ desento anupubbikathaṃ⁴ kathesi, seyyathidaṃ;⁵ dānakathaṃ silakathaṃ saggakathaṃ kāmānaṃ ādinavaṃ okāraṃ saṅkilesaṃ nekkhamme ca ānisaṃsaṃ pakāsesi. Taṃ sutvā Mahāpālo kuṭimbiko⁶ cintesi: 'para-lokaṃ gacchantāṃ puttadhītaṃ vā⁷ bhogaṃ vā nānugacchanti, sarīraṃ pi attanā saddhiṃ na gacchati. Kim me gharāvāsena? Pabbajissāmīti. So desanāpariyosāne.⁸ Satthāraṃ upasaṅkamitvā⁹ pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ Satthā:¹⁰ 'natthi te koci āpucchitabbayuttako ñātīti āha. 'Kaniṭṭhabhātā pana me atthi bhante ti.¹¹ 'Tena hi taṃ āpucchā'¹² ti. So 'sādhū' ti sampañicchitvā Satthāraṃ vanditvā geḥaṃ gantvā kaniṭṭhaṃ pakkosāpetvā: 'tāta yaṃ imasmiṃ kule saviññānakāviññānakaṃ¹³ dhanāṃ kiñci atthi sabbaṃ taṃ tava¹⁴ bhāro, paṭipajjāhi naṃ' ti. 'Tumhe pana sāmīti.¹⁵ 'Ahaṃ Satthu santike pabbajissāmīti. 'Kiṃ kathesi bhātika tvaṃ me mātari matāya¹⁶ mātā viya, pitari mate pitā viya laddho, gehe vo¹⁷ mahā-vibhavo, sakkā geḥaṃ¹⁸ ajjhāvasanteh'eva¹⁹ puññāni

¹ F. gacchantīti.

² K. a. tena saddhiṃ.

³ C. Ca. desento.

⁴ Sinh. first ed. ānu°.

⁵ K. seyyadidaṃ.

⁶ F. kutumbiko. K. katu° (al).

⁷ B. bhātaro vā.

⁸ K. a. utthāyāsana.

⁹ K. a. vanditvā.

¹⁰ K. a. pucchi.

¹¹ C. Ca. B. om.

¹² B. K. āpucchāhīti.

¹³ Ca. °ka. B. saviññānakampi aviññānakampi.

¹⁴ K. tavaṃ.

¹⁵ K. a. kuhiṃ gamissathā ti, tāta. K. om. sāmīti.

¹⁶ Ca. tvaṃ mātari mate mātā viya.

¹⁷ K. B. te.

¹⁸ B. gehe.

¹⁹ B. te yeva.

kātuṇ, mā evaṇ akatthā¹ ti. 'Tāta² mayā Satthudhammadesanā sutā,² Sātthārā hi saṇhasukhumanṇ tilakkhaṇaṇ āropetvā³ ādimajjhāpariyosāne kalyāṇadhammo⁵ desito, na sakkā so agāra-majjhe pūretuṇ, pabbajissāmi tātā' ti. 'Bhātika⁶ taruṇā pi ca tāv'attha⁷ mahallakakale pabbajissathā' ti. 'Tāta mahallakassa hi attano hatthapādāpi anassavā honti, na⁸ vase vattanti, kim-aṅga⁹ pana nātakā, svāhaṇ tava vacanaṇ¹⁰ na karomi, samaṇa-paṭipattiṇ pūressāmī.¹¹

Jarā jajjaritā honti hatthapādā anassavā

Yassa so vihatatthāmo kathaṇ dhammaṇ carissatiti
pabbajissām' evāhaṇ¹² tātā' ti.

Tassa viravantass' eva Satthu santikaṇ gantvā pabbajjaṇ yācitvā¹³ laddhapabbajjūpasampado¹⁴ ācariyūpajjhāyānaṇ santike pañcavassāni vasitvā vutthavasso pavāretvā¹⁵ Sātthāraṇ upasaṅkamitvā vanditvā pucchi: 'Bhante imasmiṇ sāsane kati dhurāṇīti.'¹⁶

'Ganthadhuraṇ vipassanādhuraṇ ti dve yeva dhurāni bhikkhū' ti. 'Katamaṇ pana bhante ganthadhuraṇ katamaṇ vipassanādhuraṇ' ti. 'Attano paññānurūpena ekaṇ¹⁷ vā dve vā nikāye sakalaṇ vā pana¹⁸ Tepiṭakaṇ Buddhavacanaṇ uggaṇhitvā tassa dhāraṇaṇ kathanāṇ vācanaṇ'

¹ K. B. akaritthāti.

² B. ahaṇ Satthudhammadesanaṇ sutvā gharāvāse vasituṇ na sakkomi. K. sutvā. ³ Ca. ārocetvā.

⁴ F. °pariyosanakalyāṇa°. C. kalyāṇa°. K. B. °pariyosāna kalyāṇo.

⁵ B. a. vasantena.

⁶ C. Ca. bhātiya.

⁷ F. ettha. C. Ca. only tavā. K. B. tvaṇ taruṇo yeva tāva tiṭṭhatu (K. tiṭṭha).

⁸ B. a. attano.

⁹ C. B. aṅgaṇ. Ca. ahaṇ.

¹⁰ K. B. Kathaṇ.

¹¹ S. K. pūressāmīti.

¹² K. °mi' haṇ.

¹³ K. yāci.

¹⁴ K. laddhūpasampado.

¹⁵ Ca. omits vutthavasso pavā°.

¹⁶ K. a. atha satthā āha.

¹⁷ K. a. nikāyaṇ.

¹⁸ Ca. omits vā pana.

ti idaṃ ganthadhuraṃ nāma. Sallahukavuttino pana panthasenāsanābhīratassa¹ attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā sātaccakiriyavasena² vipassanaṃ vaddhetva³ arahattagahaṇaṃ idaṃ⁴ vipassanādhuraṃ nāmāti. 'Bhante ahaṃ mahallakakāle pabbajito ganthadhuraṃ pūretuṃ na sakkhissāmi vipassanādhuraṃ pana pūressāmi,⁵ kammaṭṭhānam me kathethā' ti.

Ath'assa Satthā yāva arahattaṃ⁶ kammaṭṭhānaṃ kathesi. So Satthāraṃ vanditvā attanā⁷ sahaḡāmino bhikkhū pariyesanto satthi⁸ bhikkhū labhitvā tehi saddhiṃ nikkhamitvā viśaṃyojanasataṃ⁹ maggaṃ gantvā ekaṃ mahantaṃ paccantaḡāmaṃ patvā tattha saparivāro piṇḡāya pāvisi. Manussā vattasampanne bhikkhū disvā pasannacittā āsanāni paññāpetvā nisīdāpetvā¹⁰ paṇitenāhārena parivisitvā, 'bhante kuhiṃ ayyā gacchanti pucchitvā, 'yathāphāsu-katthānaṃ upāsakā' ti vutte, 'paṇḡtamanussā vassāvāsaṃ senāsaṃ pariyesanti bhadantā' ti ñatvā, 'bhante sace ayyā imaṃ temāsaṃ idha vaseyyuṃ, mayaṃ saraṇesu patitthāya¹¹ silāni gaṇheyyāma' ti āhaṃsu.¹² Te pi 'mayaṃ imāni kulāni nissāya bhavanissaraṇaṃ karissāma' ti¹³ adhiyāsesuṃ. Manussā tesāṃ patiññaṃ gaḡetvā vihāraṃ patijaggitvā rattitthānadivātthānāni sampādetvā adaṃsu. Te nibaddhaṃ tam eva ḡāmaṃ piṇḡāya pavisanti. Atha ne eko vejjo upasaṅkamitvā, 'bhante bahūnaṃ vasaṇatthāne aphāsukam pi nāma hoti,¹⁴ tasmiṃ uppanne mayhaṃ katheyyātha,¹⁵ bhesajjaṃ karissāmi pavāresi.¹⁶ Thero vassūpanāyikadivase te bhikkhū āmantetvā pucchi:

¹ Ca. om. K. °rantassa. B. santasenāsanā in brackets.

² K. sātaca°.

³ K. °ḡḡhitvā.

⁴ C., Ca., B. om.

⁵ Ca. pūressāmiti.

⁶ Ca. K. arahattā. B. aharattam.

⁷ Ca. attano.

⁸ Ca. satthiṃ. B. satthi.

⁹ F. B. viśayo°. Ca. K. °satamaggaṃ. K. viśati°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. a. pañca.

¹² K. ah°.

¹³ K. a. cintetvā.

¹⁴ C. honti.

¹⁵ K. a. ahaṃ vo.

¹⁶ C. Ca. pavāreti. K. a. satthi.

‘āvuso imaṃ temāsaṃ katihi¹ iriyāpathehi vītināmessathā’ ti. ‘Catūhi bhante’² ti. ‘Kiṃ pan’etaṃ āvuso patirūpaṃ, nanu appamattehi bhavitabbaṃ, mayaṃ hi dharamānassa³ Buddhassa santike⁴ kammaṭṭhānaṃ gahetvā⁵ āgatā, Buddhā ca nāma na sakkā saṭhena ārādetuṃ,⁶ kalyāṇajjhāsayena h’ete⁶ ārādetabbā, pamattassa ca nāma cattāro apāyā sakagehasadisā, appamattā hothāvuso’ ti.⁷ ‘Tumhe pana bhante’ ti.⁸ ‘Ahaṃ tīhi iriyāpathehi vītināmessāmi, piṭṭhiṃ na pasāressāmi āvuso’ ti. ‘Sādhū bhante appamattā hothā’ ti.

Therassa niddaṃ anokkamantassa paṭhamamāse atikkante⁹ akkhirogo uppajji, chiddaghaṭato udakadhārā viya akkhīhi dhārā¹⁰ paggharanti. So sabbaraṭṭhiṃ samaṇadhammaṃ katvā aruṇuggamane¹¹ gabbhaṃ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāraṇelāya therassa santikaṃ upasāṇkamitvā,¹² ‘bhikkhācāraṇelāyaṃ bhante’ ti¹³ āhaṃsu. ‘Tena h’āvuso¹⁴ gaṇhatha pattacīvaraṃ’ ti¹⁵ attano pattacīvaraṃ gāhāpetvā¹⁶ nikkhami. Bhikkhū¹⁷ tassa akkhī paggharante¹⁸ disvā, ‘kim etaṃ bhante’ ti pucchīsu. ‘Akkhī me āvuso vātā vijjhantīti.’¹⁹ ‘Nanu²⁰ bhante vejjen’ amhā²¹ pavāritā, tassa kathemā²² ti. ‘Sādh’

¹ B. Katihi. K. kattīhi. ² K. a. vītināmessāmā.

³ B. dharamānakassa. ⁴ K. B. santikā. ⁵ K. uggahetvā.

⁶ K. °sayeh’eva tumhehi te. B. te vo for h’ete.

⁷ B. a. Kiṃ.

⁸ K. a. Katihi iriyāpathehi pavatessathā.

⁹ K. B. a. majjhimamāse sampatte. K. attikkamante.

¹⁰ K. B. assudhārā. ¹¹ K. aruṇuggamanasamaye.

¹² K. B. gantvā.

¹³ F. °vetāgatā ti. C. °velāya, corr. °velā. B. °velā.

¹⁴ K. hi ā°. ¹⁵ K. a. vatvā so.

¹⁶ K. gahetvā. ¹⁷ C. om.

¹⁸ B. akkhīhi paggharantaṃ. K. akkhīhi assudhāre paggharante.

¹⁹ K. B. akkhīni (al). K. vātō vijjhatī. ²⁰ C. om.

²¹ B. K. pavārit’ amhā. S. F. amhā pā°.

²² K. kathessāmā.

āvuso¹ ti. Te vejjaṣṣa kathayaṃsu, so telaṃ pacitvā pesesi. Thero nāsāya² telaṃ āsiñcanto nisinnako va āsiñcitvā antogāmaṃ pāvisi. Vejjo³ disvā āha: ‘bhante⁴ ayyassa kira⁵ akkhī⁶ vāto vijjhatīti.’ ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Bhante mayā telaṃ pacitvā pesitaṃ nāsāya vo āsittaṃ’⁷ ti. ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Idāni kīdisaṃ’ ti. ‘Rujat’ eva upāsakā’ ti. ‘Vejjo’ mayā ekavāren’ eva⁸ vūpasamanasamatthaṃ⁹ telaṃ pahitaṃ,¹⁰ kiṃ nu kho rogo na vūpasanto’¹¹ ti cintetvā, ‘bhante nisīditvā vo āsittaṃ’¹² nipajjitvā’ ti pucchi. Thero tuṇhī ahosi,¹³ punappunaṃ pucchiyamāno pi¹⁴ na kathesi. So ‘vihāraṃ gantvā¹⁵ vasanaṭṭhānaṃ olokessamīti’ cintetvā, ‘tena hi bhante gacchathā’ ti therayaṃ vissajjetvā vihāraṃ gantvā therassa vasanaṭṭhānaṃ olokento caṅkamananisīdanatṭhānam eva disvā sayanaṭṭhānam adisvā, ‘bhante nisinnehi’¹⁶ vo āsittaṃ nipannehīti’¹⁷ pucchi. Thero tuṇhī ahosi. ‘Mā bhante evaṃ akattha’¹⁸ samaṇadhammo nāma sarīre¹⁹ yāpente sakkā kātuṃ, nipajjitvā āsiñcathā’ ti punappunaṃ²⁰ yāci. ‘Gacchathāvuso,’²¹ mantetvā jānissāmīti.’²² Therassa ca tattha²³ n’eva ñāti na²⁴ sālohitā atthi, kena²⁵ saddhiṃ manteyya?²⁶ Karajakāyena pana saddhiṃ

¹ K. sādhu āv°.² C. nāsikāya.³ K. a. taṃ.⁴ F. om. K. om. āha.⁵ K. kiṃ.⁶ B. K. akkhini.⁷ K. āsiñcitan (al.).⁸ K. a. rogaṃ.⁹ K. vūpasamatthaṃ.¹⁰ K. pesitaṃ.¹¹ C^a. S. vupasanto. K. vūpassamati.¹² K. udāhu.¹³ K. a. so.¹⁴ K. a. kiñci.¹⁵ K. a. therassa.¹⁶ F., C., C^a. nisinnohi.¹⁷ F. āsitto’ sīti. C^a. āsittaṃ nipannohīti.¹⁸ B. karittha. K. akar°.¹⁹ B. sarīraṃ yāpenta. C. sarīro. C^a. yapento.²⁰ F., C., C^a. punappuna.²¹ C. gacchatha dāni ā°. C^a. gacchathāti ā°. B. gacchayaṃ tāv’ āvuso. K. gacchāvuso.²² B. vejjaṃ uyyojesi.²³ K. a. gāme.²⁴ C., C^a, K. om.²⁵ F., C., C^a. yena.²⁶ K. °vyā ti.

mantento, 'vadehi tāva āvuso Pālita tvaṇ¹ kim akkhī²
 olokessasi udāhu Buddhasāsanā³ ti³ anamataggasmiṇ
 hi saṅsāravatṭe tava anakkhikakālassa⁴ gaṇanā⁵ natthi,
 anekāni pana Buddhasatāni Buddhasahassāni⁶ atītāni,
 tesu te⁷ ekabuddho⁸ pi na paricchinno, idāni imaṇ
 antovassaṇ 'tayo māse na nipajjissāmīti'⁹ te mānasaṇ¹⁰
 baddhaṇ, tasmā cakkhūni te nassantu vā bhijjantu vā
 Buddhasāsanam eva dhārehi, mā cakkhunīti'¹¹—bhūta-
 kāyaṇ ovaḍanto imā gāthā¹² abhāsi:

'Cakkhūni hāyanti¹³ mamāyitāni,
 sotāni hāyanti¹⁴ tath' eva deho,¹⁵
 sabbam p'idaṇ¹⁶ hāyati¹⁷ dehanissitaṇ,
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasi ?

'Cakkhūni jiranti mamāyitāni
 sotāni jiranti¹⁸ tath' eva kāyo,
 sabbam p'idaṇ jirati¹⁹ kāya²⁰-nissitaṇ,
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasi ?

'Cakkhūni bhijjanti mamāyitāni,
 sotāni bhijjanti²¹ tath' eva rūpaṇ,²²
 sabbam p'idaṇ bhijjati rūpanissitaṇ²³
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasīti.'

¹ C^a. om.

² C^a. akkhiṇ.

³ K. C^a. om. ti.

⁴ K. B. akkhikāṇassa.

⁵ K. B. nāma (K. gaṇā nāma).

⁶ K. °sahassā.

⁷ K. B. om.

⁸ K. eko Buddho.

⁹ K. nipajāmīti.

¹⁰ K. B. temāsaṇ (B. ti°) nivaddhaṇ adhiṭṭhānaṇ (B. nib-
 addhavīriyaṇ) karissāmi. C^a. has nibaddhaṇ.

¹¹ K. a. olokehi.

¹² B. gāthāyo.

¹³ K. B. hāyantu (K. B. imper. throughout).

¹⁴ K. hā° so°.

¹⁵ K. B. Kāyo,

¹⁶ B. midhaṇ. K. iddhaṇ.

¹⁷ F. kāyani°.

¹⁸ K. jir° so°.

¹⁹ K. B. jiratu.

²⁰ B. deha°.

²¹ K. bh° so°.

²² C. C^a. rūpo. F. B. kāyo. K. deho.

²³ B. deha. K. kāya.

Evam tihi gāthāhi attano ovādaṇ datvā nisinnako va natthukammaṇ katvā gāmaṇ piṇḍāya pāvīsi. Vejjo¹ disvā, 'kiṇ bhante natthukammaṇ kataṇ' ti pucchi. 'Āma upāsakā' ti. 'Kīdisaṇ bhante' ti. 'Rujat' eva, upāsakā' ti. 'Nisiditvā vo² bhante kataṇ nipajjitvā' ti. Thero tuṇhī ahosi. Punappunaṇ pucchiyamāno³ pi na kiñci⁴ kathesi. Atha naṇ vejjo 'bhante tumhe sappāyaṇ na karoṭha, ajja⁵ paṭṭhāya 'asukena⁶ me telaṇ pakkaṇ' ti mā vadittha; aham pi 'mayā vo telaṇ pakkaṇ' ti na vakkhāmīti' āha. So vejjena paccakkhāto vihāraṇ gantvā⁷ 'vejjenāpi paccakkhāto 'si iriyāpaṭhaṇ mā vissajja⁸ samaṇā' ti:

'Paṭikkhitto tikicchāya vejjenāsi vivajjito,
niyato maṇḍurājassa kiṇ Pālita⁹ pamajjassīti.'

Imāya gāthāya attānaṇ ovaditvā¹⁰ samaṇadhammaṇ akāsi. Ath' assa majjhimayāme atikkante¹¹ apubbaṇ acarimaṇ akkhīni c'eva kilesā ca pabhijjīsu.¹² So¹³ sukhavipassako arahā hutvā¹⁴ gabbhaṇ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāravelāya¹⁵ gantvā,¹⁶ 'bhikkhācārakālo¹⁷ bhante' ti āhaṇsu.¹⁸ 'Kālo āvuso' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi gacchathā' ti.¹⁹ 'Tumhe pana bhante' ti. 'Akkhīni me āvuso parihīṇā'²⁰ ti. Te tassa akkhīni oloketvā assapunnānetta hutvā,²¹ 'bhante mā cintayittha,

¹ K. B. taṇ. ² K. telaṇ. ³ F., C., C^a., K., B. pucchito.

⁴ K. kiñci pi na.

⁵ K. B. ajjato.

⁶ K. a. nāma vejjena. B. nāma for me.

⁷ B. a. tvaṇ. K. a. after pi.

⁸ F., C^a., B. vissajji. K. visajjesi.

⁹ B. a. tvaṇ.

¹⁰ K. a. thero.

¹¹ F. C^a. atikkamante. K. attikantamatte.

¹² B. bhijjimsu. K. bhijisu.

¹³ C. om.

¹⁴ K. a. taṇ khaṇaṇ yeva vikasitapaduma-sadiso hutvā.

¹⁵ F. K. °velāyaṇ.

¹⁶ K. B. āgantvā.

¹⁷ K. °velāya.

¹⁸ K. a. kiṇ.

¹⁹ K. B. kiṇ.

²⁰ B. parihīnānīti. K. parihinnāni.

²¹ K. °punṇehi nettehi rodantā hutvā.

mayañ vo paṭijaggissāmā' ti therañ assāsetvā¹ kattabba-
yuttakaṇ vattapaṭivattaṇ² katvā gāmaṇ³ pavasiṇsu.⁴
Manussā therañ adisvā, 'bhante amhākaṇ ayyo kuhiṇ'
ti pucchitvā⁵ taṇ pavattiṇ⁶ sutvā⁷ yāguṇ pesetvā sayañ
piṇḍapātaṇ ādāya gantvā therañ vanditvā pādamūle⁸
pavattamānā⁹ roditvā,¹⁰ 'mayañ bhante¹¹ paṭijaggissāma
tumhe mā cintayitthā' ti samassāsetvā pakkamiṇsu
Tato paṭṭhāya nibaddhaṇ yāgubhattaṇ¹² vihāram eva
pesenti. Thero pi itare saṭṭhibhikkhū niranantaṇ ovadati;
te tass' ovāde ṭhatvā upakaṭṭhāya pavāraṇāya sabbe va
saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇṇsu. Vutthavassā
ca pana Satthāraṇ daṭṭhu-kāmā hutva therañ āhaṇsu:
'bhante Satthāraṇ daṭṭhukām' amhā' ti. Thero tesañ
vacanaṇ sutvā cintesi: 'ahaṇ dubbalo antarāmagge ca
amanussapariggahitā¹³ aṭavī¹⁴ atthi, mayi etehi saddhiṇ
gacchante sabbe kilamissanti, bhikkham pi labhituṇ na
sakkhissanti, ime puretaram eva pesessāmīti.'¹⁵ Atha
ne āha: 'Āvuso tumhe purato gacchathā' ti.¹⁶ 'Tumhe
pana bhante' ti. 'Ahaṇ dubbalo antarāmagge ca ama-
nussapariggahitā aṭavī¹⁴ atthi mayi tumhehi saddhiṇ
gacchante sabbe kilamissatha tumhe purato gacchathā'
ti. 'Mā bhante evam karittha; mayañ tumhehi saddhiṇ-
ñeva gamissāmā' ti. 'Mā vo āvuso evañ¹⁷ ruccittha¹⁸
evañ sante mayhaṇ aphāsukaṇ bhavissati, mayhaṇ
kaṇiṭṭho tumhe disvā pucchissati, ath' assa mama cakk-

¹ B. samassāsetvā.

² C^a. °yuttavattapaṭi vattaṇ. F. yuttakaṇ vattaṇ.

³ C. om.

⁴ C^a. K. gāmaṇ piṇḍāya pav°.

⁵ B. ārocesuṇ te.

⁶ K. pavuttiṇ (*almost al.*).

⁷ K. a. rodantā.

⁸ B. pādamūlesu.

⁹ F. pavaddhayamānā. C^a. pavaddhamānā. K. B. °tt°.
K. pari°.

¹⁰ K. rodetvā.

¹¹ B. bh° ma°.

¹² K. yāgū° (*almost al.*).

¹³ K. °hittā. B. °hitā.

¹⁴ F. aṭavī. C^a. aṭavī'tthi.

¹⁵ B. pesissāmīti.

¹⁶ K. a. kiṇ.

¹⁷ K. gamanaṇ.

¹⁸ F. C. āvuso rucci. C^a. āvuso ruci.

hūnaṃ parihīnabhāvaṃ āroceyyātha, so mayhaṃ santikaṃ kañcid¹ eva paṇiṇissati,² tena saddhiṃ āgacchissāmi,³ tumhe mama vacanena⁴ Dasabalaṃ ca asītimahāthere ca vandathā⁵ ti te uyyojesi.

Te therāṃ khamāpetvā antogāmaṃ pāvisiṃsu. Manussā te⁶ nisīdāpetvā bhikkhaṃ datvā, 'kiṃ bhante ayyānaṃ gamanākāro paññāyatīti.'⁶ 'Āma upāsakā, Satthāraṃ datṭhukāma' ambhā⁷ ti. Te punappunaṃ yācitvā tesāṃ gamaṇacchandama eva ñatva anugantvā paridevitvā nivattiṃsu. Te pi anupubbena.⁷ Jetavanaṃ gantvā Sattharaṃ ca⁸ mahāthere ca therassa vacanena vanditvā punadivase yattha therassa kaṇiṭṭho vasati taṃ vithiṃ piṇḍāya pāvisiṃsu. Kuṭumbiko⁹ te sañjānitvā nisīdāpetvā katapaṭi-santhāro¹⁰ 'bhātikathero me kuhiṃ' ti pucchi. Ath' assa te taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. So¹¹ tesāṃ pādamūle pavatṭento roditvā pucchi: 'idāni bhante kiṃ kātappaṃ' ti. 'Thero ito kassaci gamaṇaṃ paccāsisiṃsati¹² gatakalē tena saddhiṃ āgamiṃsati.' 'Ayaṃ me¹³ bhante bhāgiṇeyyo Pālito nāma etaṃ¹⁴ pesethā' ti. 'Evaṃ pesetuṃ¹⁵ na sakkā, magge paripantho atthi¹⁶ pabbājetvā pesetuṃ vaṭṭatīti.' 'Evaṃ katvā pesetha bhante' ti. Atha naṃ pabbājetvā addhamāsamattaṃ cīvaragahaṇādīni sikkhāpetvā maggaṃ ācikkhitvā paṇiṇiṃsu. So anupubbena taṃ gāmaṃ patvā¹⁷ gāmadvāre ekaṃ mahallakaṃ disvā, 'imaṃ gāmaṃ nissāya koci āraññaṃ vihāro atthīti' pucchi. 'Atthi bhante' ti. 'Ko¹⁸ tattha vasatīti.' 'Pālitaṭṭhero¹⁹ nāma bhante' ti. 'Maggā me ācikkhathā' ti. 'Ko'si tvaṃ bhante' ti. 'Therassa bhāgiṇeyyo' mhiṃ. Atha naṃ gahetvā

¹ K. B. kiñcid. ² C. paṇiyissati. ³ K. gamissāmi.

⁴ K. °nen' eva. ⁵ C. C^a. om. B. a. disvā.

⁶ K. a. pucchiṃsu. ⁷ K. a. gantvā patvā for ga°.

⁸ B. a. asīti°. ⁹ B. Kuṭumbiko. K. kaṭu° al.

¹⁰ K. a. bhante. ¹¹ B. a. taṃ sutvā.

¹² B. āgamaṇaṃ paccāsisiṃsati and a. tassa.

¹³ C. C^a. om. ¹⁴ K. a. bhante. ¹⁵ K. a. gihibhāve.

¹⁶ B. taṃ. ¹⁷ C. C^a. pavisitvā.

¹⁸ B. a. nāma. ¹⁹ F. C^a. Pālitaṭṭhero.

vihāraṇ nesi. So therāṇ vanditvā addhamāsamattaṇ vattapaṭivattaṇ katvā therāṇ sammāpaṭijaggitvā : ‘bhante mātulakuṭimbiko me tumhākaṇ āgamaṇaṇ paccāsiṇsaṭi etha gacchāmā’ ti āha. ‘Tena hi¹ me² yaṭṭhiṇṇ gaṇhāhīti.’ So yaṭṭhikoṭiṇ gaheṭvā therena saddhiṇṇ anto-gāmaṇ pāvīsi.³ Manussā te⁴ nisidāpetvā, ‘kiṇ bhante gamanākāro’ va⁵ paññāyatīti’ pucchīsu.⁶ ‘Āma upāsakā, gantvā Satthāraṇ vandissāmīti.’

Te nānappakāreṇa yācitvā alabhantā⁷ therāṇ uyyojentā⁸ upaḍḍhapathaṇ gantvā roditvā nivattiṇsu. Sāma-nero therāṇ yaṭṭhikoṭiyā⁹ ādāya gacchanto antarāmagge aṭaviyaṇ Kaṭṭhanagaraṇ¹⁰ nāma¹¹ therena upanissāya vutthapubbagāmaṇ¹² sampāpuṇi.¹³ So tato nikkhamitvā araṇṇe gāyitvā gāyitvā dārūni uddharantiyā ekissā itthiyā gītasaddaṇ sutvā sare nimittaṇ gaṇhi.

Itthisaddo viya hi añño saddo purisānaṇ sakalasariraṇ pharitvā ṭhātuṇ samattho nāma natthi. Tenāha Bhagavā : ‘nāhaṇ bhikkhave aññaṇ ekasaddam pi samanupassāmi yo evam purisassa cittaṇ¹⁴ pariyādāya tiṭṭhaṭi, yathayidaṇ¹⁵ bhikkhave itthisaddo’ ti.¹⁶ Sāma-nero¹⁷ tattha nimittaṇ gaheṭvā yaṭṭhikoṭiṇ vissajjetvā, ‘tiṭṭhatha¹⁸ tāva bhante, kiccam me atthīti’¹⁹ tassā

¹ B. K. a. imaṇ.² K. om.³ C. Ca. pavisiṇsu. K. pāvīsi.⁴ Ca. om. K. B. a. therāṇ ; and K. corr. a. disvā pac-cuggantvā paññātāsane.⁵ S. B. vo.⁶ Ca. pucchi.⁷ Ca. alabhante. K. alabhitvā.⁸ B. uyyojetvā. K. °nto.⁹ F. Ca. °koṭiṇ.¹⁰ K. saṇkattha°.¹¹ K. a. atthi.¹² K. B. vutthapubbaṇ (K. °ṭṭh°).¹³ Sic in F., C., Ca.; °puṇi in S.; K. pāpuṇi; and a. K. Yadā aññatarā itthi gāmato nikkhamitva araṇṇe gantvā gāyitā dārūni uddharanti vicarati, so etissā itthiyā, etc.¹⁴ K. a. soṣetvā.¹⁵ K. yathā.¹⁶ K. a. so.¹⁷ K. a. pi.¹⁸ K. B. tiṭṭha.¹⁹ K. a. vatvā.

santikaṇ gato. Sā taṇ disvā tuṇhī ahosi, so tāya saddhiṇ silavipattiṇ pāpuṇī. Thero cintesi: 'idān' ev'¹ eko gūtasaddo sūyittha, so ca kho itthiyā; sāmaṇero² pi cirāyati,³ so⁴ silavipattiṇ patto bhavissatiti.' So pi attano kiccaṇ niṭṭhāpetvā āgantvā, 'gacchāma bhante' ti āha. Atha naṇ thero pucchi: 'pāpo jāto' si sāmaṇerā' ti. So tuṇhī hutvā⁵ punappunaṇ pucchito⁶ pi na kiñci kathesi. Atha naṇ thero āha: 'tādisena pāpena mama yaṭṭhikoṭṭigahaṇakiccaṇ natthīti.' So saṇvegappatto⁷ kāsāyāni apanetvā gihiniyāmena⁸ paridahitvā, 'bhante pubbe ahaṇ'⁹ sāmaṇero, idāni pan' amhi gihī jāto, pabbajanto pi cāhaṇ na saddhāya pabbajito maggaparipanthabhayena pabbajito etha¹⁰ gacchāmā' ti āha. 'Āvuso gihīpāpo pi pāpo¹¹ samaṇapāpo pi pāpo yeva, tvaṇ samaṇabhāve ṭhatvāpi¹² silamattaṇ pūretuṇ nāsakkhi, gihī hutvā kiṇ nāma kalyāṇaṇ karissasi; tādisena pāpena mama¹³ yaṭṭhigahaṇakiccaṇ natthīti.'¹⁴ 'Bhante amanussūpaddavo¹⁵ maggo,¹⁶ tumhe pi andhā kathaṇ idha vasissathā' ti. Atha naṇ thero: 'āvuso tvaṇ mā evaṇ¹⁷ cintayī,¹⁸ idh' eva me¹⁹ nipajjitvā marantassāpi aparāparaṇ pavatṭentassā²⁰ pi tayā saddhiṇ gamanaṇ nāma natthīti' vatvā imā gāthā abhāsi:

'Handāhaṇ hatacakkhu'smī²¹ kantāraddhānaṇ āgato, semānako²² na gacchāmi, natthi bāle sahāyatā.'

¹ K. om. ev'.

² K. a. saddo. B. saḍḍo chijji.

³ K. aticir°.

⁴ B. a. tāya saddhiṇ.

⁵ K. a. therena.

⁶ B. puṭṭho.

⁷ K. a. attano.

⁸ F., C^a., B. gihini°. K. °en' eva.

⁹ F., C^a., B. ahaṇ pubbe.

¹⁰ K. a. bhante.

¹¹ C. C^a. om. K. gihī pi pāpo samaṇā pi pāpo.

¹² K. om.

¹³ C. F. me.

¹⁴ B. adds āha, K. so.

¹⁵ K. °ddūto.

¹⁶ C. adds ahesu.

¹⁷ B. a. aparīṇāyikā. K. °akā. K. t° e° mā.

¹⁸ C^a., F., B. cintayī. C. cintesi.

¹⁹ C^a. om.

²⁰ B. parivattantassā.

²¹ MSS. °smiṇ. F. B. 'smi.

²² K. B. seyyamāno (in brackets, B.).

‘Handāhaṇ hatacakkhu ’smi¹ kantāraddhānam āgato,
marissāmi no gamissāmi natthi bāle sahāyata’ ti.’

Taṇ sutvā itaro saṇvegajāto : ‘bhāriyaṇ vata me sāhasikaṇ ananucchavikaṇ kammaṇ katan’ ti² bāhā paggayha kandanto vanasaṇḍaṇ pakkhanditvā tathā pakkanto va ahosi.

Therassāpi sīlatejena³ saṭṭhiyojanāyāmaṇ paṇṇāsaya-
janavitthataṇ⁴ paṇṇarasayojanabahalaṇ jayasumana-
pupphavaṇṇaṇ⁵ nisīdanuṭṭhānakālesu⁶ onamanunna-
manapakatikaṇ Sakkassa devarañño paṇḍukambalasilā-
sanaṇ unḥākāraṇ dassesi.⁷ Sakko, ‘ko nu kho maṇ
ṭhānā cāvetukāmo’⁸ ti lokaṇ⁹ olovento dibbena cakkhunā
theraṇ addasa.¹⁰ Tenāhu porāṇā :

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ¹¹ visodhayi,
pāpagarahi¹² ayaṇ Pālo ājivaṇ parisodhayi.

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ visodhayi,
dhammagaruko ayaṇ Pālo nisinno sāsane rato’ ti.’

Ath’ assa etad ahosi : ‘sacāhaṇ evarūpassa pāpagara-
hino dhammagarukassa ayyassa¹³ santikaṇ na gamissāmi,
muddhā¹⁴ me sattadhā phāleyya ;¹⁵ gamissāmi’ssa¹⁶
santikaṇ’ ti. Tato :¹⁷

‘Sahassanetto devindo devarajjasiridharo,¹⁸
khaṇen’ eva upāgantvā¹⁹ Cakkhupālaṇ upāgami.’²⁰

¹ MSS. °smiṇ. F. B. ’smi. ² K. a. vatvā. ³ K. silla°.

⁴ C. paṇṇāsaṇ yojana°. C^a. om. K. B. paññāsa°.

⁵ K. jayakusumapu°. ⁶ B. °anuṭṭāhana°.

⁷ K. °eti. ⁸ K. cāletu°. ⁹ F., C^a., B., K. om.

¹⁰ K. adassa (freq.). ¹¹ B. dibbacakkhuṇ.

¹² C. pāpāga°. B. pāpagarahito. ¹³ B. ayyakassa.

¹⁴ K. a. pi. ¹⁵ K. phal°. ¹⁶ C^a. tassa, so B.

¹⁷ K. om. ¹⁸ B. sirindharo.

¹⁹ F. khaṇena āgantvāna. C. C^a. khaṇena āgantva taṇ.
B. taṅkhaṇena āgantvāna. K. khaṇena tattha āgantvā.

²⁰ K. a. ti.

Upagantvā ca¹ pana therassāvidūre² padasaddaṇ akāsi. Atha naṇ thero pucchi: 'ko eso' ti. 'Ahaṇ bhante addhiko'³ ti. 'Kuhīṇ yāsi upāsakā' ti. 'Sāvatthiyaṇ'⁴ bhante' ti. 'Yāhi āvuso' ti. 'Ayyo pana bhante kuhīṇ gamissatīti.'⁵ 'Ahaṇ pi tatth' eva gamissāmiti.' 'Tena hi'⁶ ekato' va gacchāma bhante' ti. 'Ahaṇ'⁷ dubbalo,⁸ mayā saddhiṇ gacchantassa tava papañco bhavissatīti.' 'Mayhaṇ'⁹ accāyikaṇ natthi, ahaṇ¹⁰ pi ayyena saddhiṇ gacchanto dasasu¹¹ puññakiriya-vatthusu ekaṇ¹² labhis-sāmi ekato va gacchāma bhante' ti.

Thero: 'eko'¹³ sappuriso bhavissatīti' cintetvā, 'tena hi yaṭṭhikoṭiṇ gaṇha'¹⁴ upāsakā' ti āha. Sakko tathā katvā paṭhaviṇ saṅkhipanto saṅkhipanto¹⁵ sāyaṇhasamaye Jeta-vanaṇ sampāpesi. Thero saṅkhaṇavādisaddaṇ¹⁶ sutvā: 'katth'eso saddo' ti pucchi.¹⁷ 'Sāvatthiyaṇ bhante' ti. 'Upāsaka'¹⁸ pubbe¹⁹ mayaṇ gamanakāle cirena gamimhā'²⁰ ti. 'Ahaṇ'²¹ ujukamaggaṇ jānāmi bhante' ti. Tasmiṇ khaṇe thero, 'nāyaṇ manusso devatā bhavissatīti' sal-lakkhesi:²²

'Sahassanetto devindo devarajjasiridharo,²³
saṅkhipitvāna taṇ maggaṇ khippaṇ Sāvatthiṇ āgamiti.'

So therāṇ²⁴ therass' ev' atthāya²⁵ kaṇiṭṭhakutaṇṭhikena

¹ F. C^a. om.

² K. B. therassa avidūre.

³ K. a. āgato 'mhi.

⁴ F. Sāvatthiṇ (*the MSS. vary frequently between the two readings*).

⁵ K. °sī.

⁶ K. bhante after hi.

⁷ K. B. a. āvuso.

⁸ K. a. 'mhi.

⁹ K. a. turitagamanaṇ.

¹⁰ F. C^a. aham.

¹¹ C. C^a. dasapu°.

¹² K. a. pi.

¹³ K. eso.

¹⁴ K. gaṇhi.

¹⁵ B. saṅkhipento. C^a. K. om. one.

¹⁶ K. saṅkha-bheri-pannava-sadde.

¹⁷ K. a. saddo.

¹⁸ K. om.

¹⁹ C. C^a. om.

²⁰ K. gat'amhā ti.

²¹ K. a. pana.

²² K. a. tenāhu porāṇā.

²³ B. sirindharo.

²⁴ B. netvā.

²⁵ K. therassa vasanattāya.

kāritañ¹ pañnasālaṇ netvā pallañke nisīdāpetvā piyasa-hāya-vañṇena² tassa santikaṇ gantvā, 'samma Pālā'³ ti pakkositvā, 'kiṇ sammā' ti. 'Therassāgatabbhāvaṇ'⁴ jānāsīti.⁵ 'Na jānāmi, kiṇ pana thero āgato' ti. 'Āma samma idān' ahaṇ⁶ vihāraṇ gantvā therāṇ tayā kata⁷-pañnasālāyaṇ⁸ nisinnakaṇ disvā āgato' mhiṭi' vatvā pakkāmi.

Kuṭimbiko' pi⁹ vihāraṇ gantvā therāṇ disvā pādamūle pavattento¹⁰ roditvā:¹¹ 'idaṇ disvā ahaṇ bhante tumhākaṇ pabbajituṇ nādāsīṇ'¹² tiādini vatvā dve dāsadarake bhujisse¹³ katvā therassa santike pabbājetvā, 'antogāmato yāgubhattādini āharitvā therāṇ upatṭhahathā' ti paṭi-pādesi.¹⁴

Sāmaṇerā vattapaṭivattaṇ katvā therāṇ upatṭhahiṇsu. Ath' ekadivasaṇ disāvāsino bhikkhū, 'Satthāraṇ passissāmā' ti, Jetavanaṇ āgantvā Satthāraṇ¹⁵ vanditvā asitimaḥāthere disvā vihāracārīkaṇ carantā Cakkhupālattherassa vasanaṭṭhānaṇ patvā, 'taṇ'¹⁶ pi passissāmā' ti sāyaṇ tadabhimukhā ahesuṇ. Tasmiṇ khaṇe mahāmegho utṭhahi. Te 'idāni sāyaṇ'¹⁷ ca megho ca utṭhito¹⁸ tato¹⁹ pāto va gantvā passissāmā' ti nivattiṇsu. Devo paṭhamayāmaṇ vassitvā majjhimayāme vigato, thero āradhaviṇyo āciṇṇacaṇkamano tasmā pacchimayāme caṇkamaṇaṇ²⁰ otari. Tadā pana navavaṭṭhāya²¹ bhūmiyā bahū

¹ C^a. kāritapañnasālaṇ.

² B. piyasa-hāyaka°.

³ K. B. Cūlapālā.

⁴ C. C^a. °āgamanabhāvaṇ. K. a. na.

⁵ K. a. āha. Āma samma.

⁶ K. B. idāni aham.

⁷ B. Kārita°. K. Kāritāya.

⁸ B. °sālāya.

⁹ K. om.

¹⁰ K. B. parivattento.

¹¹ K. a. therāṇ vanditvā.

¹² B. nādāsīti.

¹³ B. bhujisse. K. bhujj°.

¹⁴ K. °yādesi.

¹⁵ K. B. Tathāgataṇ.

¹⁶ C. idam. C^a. idāni. F. imam pi. B. idam pi. K. idaṇ

therāṇ.

¹⁷ K. B. atisāyanho.

¹⁸ S. utṭhahi.

¹⁹ K. B. om. K. āg°

²⁰ F., C., C^a, B. caṇkamaṇ.

²¹ F. °vaṭṭhaddhāya. C. C^a. navaddhāya. K. navavu°.

indagopakā utṭhahiṃsu, te there caṅkamante yebhuyyena vipajjiṃsu; āvāsikā¹ therassa caṅkamanatṭhānaṃ kālāssa² eva na sammajjiṃsu. Itare bhikkhū, 'therassa vasanaṭṭhānaṃ passissāmā' ti āgantvā caṅkamane pāṇake³ disvā, 'ko imasmiṃ caṅkamatīti'⁴ pucchiṃsu. 'Amhākaṃ upajjhāyo bhante' ti. Te ujjhāyiṃsu: 'passatha⁵ samaṇassa kammaṃ sacakkhukāle⁶ nipajjitvā niddāyanto kiñci akatvā idāni⁷ cakkhuvikalakāle "caṅkamāmīti" ettake pāṇe⁸ māresi, "attham karissāmīti" anattaṃ karīti.'⁹ Atha te¹⁰ gantvā¹¹ Tathāgatassa ārocesuṃ: 'bhante Cakkhupālatthero "caṅkamāmīti" bahū pāṇake māresīti.' 'Kiṃ pana so tumhehi¹² mārento diṭṭho' ti. 'Na diṭṭho bhante' ti. 'Yath' eva tumhe taṃ na passatha, tathā so pi¹³ te pāṇe na passati, khīṇāsavānaṃ maraṇacetanā nāma natthi bhikkhave' ti. 'Bhante arahattassa upanissaye sati kasmā andho jāto' ti. 'Attanā¹⁴ katakamma-vasena bhikkhave'¹⁵ ti. 'Kiṃ pana bhante¹⁶ tena kataṃ' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha.'

'Atite Bārāṇasiyaṃ Bārāṇasīrāje¹⁷ rajjaṃ kārente eko vejjo gāmanigamesu¹⁸ caritvā vejjakammaṃ karonto ekaṃ cakkhudubbalaṃ itthiṃ disvā pucchi: 'kiṃ te aphāsukaṃ' ti. 'Akkhihi na passāmīti.' 'Bhesajjaṃ te karomīti.'¹⁹ 'Karo hi sāmīti.' 'Kiṃ me dassasīti.' 'Sace me akkhini pākatikāni²⁰ kātuṃ sakkhissasi ahaṃ te saddhiṃ putta-dhitāhi dāsi bhavissāmīti.' So 'sādhū' ti bhesajjaṃ saṃvidahi; ekabhesajjen' eva akkhini pākatikāni ahesuṃ.

¹ K. B. antevāsikā.² B. matapāṇake.³ B. caṅkamīti.⁴ K. B. passathāvuso.⁵ B. sacakkhukakāle.⁶ *Here ends Paris, 93, 94; resumed in the middle of 95.*⁷ B. pāṇake.⁸ B. karotīti.⁹ F. C^a. om.¹⁰ K. nivattetvā.¹¹ K. a. pāṇe.¹² F. tathāpi so. B. tath' eva.¹³ B. attano.¹⁴ F., C., C^a. om.¹⁵ C., C^a, B. om.¹⁶ K. Bārāṇasirañṇe. B. Kāsikarañṇe.¹⁷ C., C^a, B. °nigame.¹⁸ K. B. karissāmīti.¹⁹ K. pākaṭ°.

Sā cintesi: 'Ahaṇ etassa puttadhītāhi saddhiṇ¹ dāsī bhavissāmīti' paṭijāniṇ,² na kho pana maṇ saṇhena³ samudācarissati, vañcessāmi naṇ' ti. Sā vejjenāgantvā:⁴ 'kīdisaṇ bhadde' ti puṭṭhā, 'pubbe me akkhini thokaṇ rujiṇsu, idāni⁵ atirekatarāṇ rujaṇtīti' āha. Vejjo: 'Ayaṇ maṇ vañcetaṇ kiñci adātukāmā na me etāya dinnabhatiyā attho, idān'⁶ eva naṇ⁷ andhaṇ karissāmīti' cintetvā, gehaṇ gantvā bhariyāya tam⁸ atthaṇ ācikkhi. Sā tuṇhī ahoṣi. So ekaṇ bhesajjaṇ yojetvā tassā santikaṇ gantvā, 'bhadde imaṇ bhesajjaṇ añjāhīti'⁹ añjāpesi; tassā¹⁰ dve akkhini dipasikhā viya vijjhāyiṇsu. So¹¹ vejjo Cakkhupālo ahoṣīti.¹²

'Bhikkhave tadā mama puttana katakammaṇ pacchato pacchato¹³ anubandhi, pāpakammaṇ hi nām' etaṇ dhuraṇ vahato balivaddassa¹⁴ padaṇ cakkaṇ viya anugacchatīti'—idaṇ vatthuṇ kathetvā anusandhiṇ ghaṭetvā patitṭhāpita-mattikaṇ sāsaṇaṇ rājamuddāya lañchento¹⁵ viya dhamma-rājā imaṇ gātham āha:

1. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā mano-mayā,
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā
tato naṇ dukkhaṇ anveti cakkhaṇ va vahato
padaṇ' ti.

Tattha 'mano' ti kāmāvacarakusalādibhedaṇ sabbam pi catubhūmikacittaṇ. Imasmiṇ pana pade tadā tassa vejjassa uppannacittavasena niyamiyamānaṇ vavatthāpi-

¹ C^a., B., K. saputtadhītā (om. pu^o sa^o).

² K. patipajāniṇ.

³ B. sammācarena.

⁴ K. ve^o punāgantvā.

⁵ B. pana.

⁶ C., C^a., B., K. idāni.

⁷ K. taṇ. B. dinnāya.

⁸ K. B. etam.

⁹ B. anjehīti.

¹⁰ F., C., C^a., B. om.

¹¹ F. C. om.

¹² K. B. om. ti.

¹³ K. om. one.

¹⁴ K. balibadd^o. B. balivaddhassa.

¹⁵ F., C^a., B. lañchanto.

yamānaṃ paricchijjyamānaṃ¹ domanassasahagataṃ paṭi-
ghasampayuttacittam eva labbhati.² ‘Pubbaṅgamā’ ti
tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. ‘Dhammā’
ti guṇadesanāpariyattinissattavasena³ cattāro dhammā
nāma. Tesu :

‘Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino,
adhammo nirayaṃ⁴ neti, dhammo pāpeti suggaṭṭiṃ’ ti

ayaṃ guṇadhammo nāma—‘dhammaṃ vo bhikkhave
desissāmi ādikalyāṇaṃ’⁵ ti, ayaṃ desanādhhammo nāma—
‘idha pana bhikkhave⁶ ekacce kulaputtā dhammaṃ pari-
yāpuṇanti suttaṃ geyyaṃ’⁷ ti, ayaṃ pariyattidhammo
nāma—‘tasmiṃ kho pana samaye dhammā⁸ honti⁸
khandhā hontīti,’ ayaṃ nissattadhammo nāma—‘nijjiva-
dhammo’ ti pi eso⁹ eva. Tesu imasmiṃ tṭhāne nissatta-
nijjivadhhammo¹⁰ adhippeto, so atthato tāyo arūpino
khandhā : vedanākkhandho saññākkhandho saṅk-
hārakkhandho ti—etehi manopubbaṅgamā.¹¹ Etesaṃti¹²
manopubbaṅgamā¹³ nāma, ‘kathaṃ pan’ etehi saddhiṃ
ekavaṭṭhuko ekārammaṇo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe
uppajjamāno¹⁴ pubbaṅgamo nāma hotīti. Uppādaccayaṭṭ-
hena. Yathā hi bahusu ekato gāmaghātādikammāni¹⁵
karontesu : ‘ko etesaṃ pubbaṅgamo’ ti vutte,¹⁶ yo tesāṃ¹⁷
paccayo hoti, yaṃ nissāya te taṃ kammaṃ karonti, so
datto¹⁸ vā matto¹⁹ vā tesāṃ ‘pubbaṅgamo’ ti vaccati—

¹ K. °jamānaṃ.

² C^a. K. labhati.

³ K. B. °nisattanijivavasena.

⁴ K. niriyaṃ (*al.*).

⁵ C^a. nāma.

⁶ K. *a.* veyyākaraṇaṃ.

⁷ F. samayena.

⁸ F. hontīti.

⁹ F., C., C^a. es’. K. es’ eva nayo.

¹⁰ K. B. nisattanijiva°.

¹¹ F. C. hi.

¹² K. B. etehi mano pubbangamo. S. ete hi °mo.

¹³ F. C. mano pubbaṅgamo.

¹⁴ B. mano.

¹⁵ K. °ghaṭṭādīni ka°. F. °ghātak°.

¹⁶ K. vuttena.

¹⁷ B. nesam.

¹⁸ K. dato. F. danto.

¹⁹ B. mitto. K. mito.

evaṃ sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti ‘uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṇāgamo etesan’ ti ‘manopubbaṇāgamā’;¹ na hi te mane anuppajjante uppajjitun sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva. Adhipativasena pana mano setṭho etesan ti ‘manoseṭṭhā.’ Yathā hi corādinaṃ corajettahakādayo adhipatino² setṭhā, tathā tesam pi³ mano ti⁴ manoseṭṭhā. Yathā pana dāruādīhi nipphannāni tāni⁵ tāni bhaṇḍāni dārumayādīni nāma honti, tathā ete pi⁶ manato nipphannattā’⁷ ‘manomayā’ nāma. ‘Paduṭṭhenā’ ti āgantukehi abhijjhādihi dosehi⁸ paduṭṭhena. Pakatimano hi⁹ bhavaṅgacittaṃ,¹⁰ taṃ appaduṭṭhaṃ. Yathā hi pasannaṃ udakaṃ āgantukehi nilādīhi upakkiliṭṭhaṃ nilodakādibhedāṃ hoti, na ca navaṃ udakaṃ nāpi purimaṃ pasannaudakam¹¹ eva, cittaṃ¹² pi āgantukehi abhijjhādihi dosehi¹³ paduṭṭhaṃ hoti, na ca navaṃ cittaṃ nāpi purimaṃ bhavaṅgacittaṃ eva. Tenāha Bhagavā : ‘pabbassaram idaṃ bhikkhave cittaṃ, taṃ ca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhaṃ’ ti—evaṃ manasā ce paduṭṭhena ‘bhāsatī va karoti vā,’ so bhāsamāno catubbidhaṃ¹⁴ vacīduccaritam eva bhāsatī,¹⁵ karonto tividhaṃ kāyaduccaritam eva karoti, abhāsanto akaronto tāya abhijjhādihi paduṭṭhamanasatāya¹⁶ tividhaṃ manoduccaritaṃ pūreti, evaṃ assa dasa akusalakammamāpathā pāripūriṃ gacchanti. ‘Tato naṃ dukkham anveti’

¹ K. a. nāma.² K. adhipatipati.³ K. om.⁴ B. adhipati mano va setṭho. K. adhipati, setṭho.⁵ F. om.⁶ B. te pi.⁷ K. °atā (*freq. variant for °attā in such nouns*).⁸ F. upakilesehi.⁹ K. pi.¹⁰ F. om. bhavaṅgacittaṃ—abhijjhādihi.¹¹ K. pasannaṃ.¹² C. K. tam. K. B. tathā tam pi (*for ci pi*).¹³ F. bhavaṅgādosehi.¹⁴ K. catuvidhaṃ.¹⁵ K. *enumerates in each case, and a., vacīduccaritaṃ, etc., nāma.*¹⁶ C^a., B. °mānasatāya.

ti, tato tividhaduccaritato taṇ puggalaṇ dukkham anveti, duccaritānubhāvena catūsu apāyesu¹ manussesu vā tam-abhāvaṇ gacchantāṇ kāyavatthukam pi itaram pīti,² iminā pariyāyena kāyikaṇ cetasikaṇ³ vipākadukkhaṇ anugacchati. Yathā kiṇ: 'cakkaṇ va vahato padaṇ' ti, dhure yuttassa dhuraṇ vahato balivaddassa⁴ padaṇ cakkaṇ viya. Yathā hi so⁵ ekam pi divasaṇ dve pi pañca dasa pi addhamāsam pi māsam pi⁶ vahanto cakkaṇ nivattetuṇ jahituṇ na sakkoti, atha khv⁷ assa purato abhikkaman-tassa yugaṇ gīvaṇ bādhati, pacchato paṭikkamantassa cakkaṇ ūramaṇsaṇ paṭihanti,⁸ imehi dviḥ'ākārehi⁹ bād-hantaṇ cakkaṇ tassa padānupadikaṇ¹⁰ hoti, tath'eva manasā paduṭṭhena tīni duccaritāni pūretvā tṭhitaṇ pug-galaṇ nirayādisu tattha tattha gatagataṭṭhāne¹¹ duccarita-mūlakaṇ¹² kāyikam pi cetasikam pi dukkhaṇ anuband-hatīti.

Gāthāpariyosāne tiṇsasahassabbhikkhū saha paṭisam-bhidāhi arahattaṇ pāpunaṇsu, sampattaparisaṇya pi desanā¹³ sātthikā saphalā¹⁴ ahoṣīti.

Cakkhupālattherassa vatthu¹⁵ paṭhamaṇ.¹⁶

¹ F. B. cattāro apāye. C. cattāro apāyesu.

² K. itaravatthukaṇ pīti.

³ K. pamattabhāvaṇ. B. tam attabhāvam. F., B., K. kāyikace°.

⁴ K. °badd°.

⁵ K., B. a. cakkaṇ.

⁶ C., K., B. om.

⁷ F. ca. K. kho assa.

⁸ K. kāraṇehi. B. dvihi.

⁹ B. paṭihanati. K. °haññati.

¹⁰ F. C. pādānu°.

¹¹ F., C., K. gataṭṭhāne. K. a. °sukāya°.

¹² K. °duccaritādi°.

¹³ C. desanāya.

¹⁴ F. om.

¹⁵ B. Cakkhupālattherav°. F. C. vatthuṇ.

¹⁶ K. paṭhamo.

2. MATṬHAKUṆḌALI-VATTHU

Dutiyagāthā¹ pi Sāvattiyaṇ yeva Maṭṭhakunḍaliṇ ārabba bhāsītā.

Sāvattiyaṇ kira Adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahosi.² Tena kassaci kiñci adinnapubbaṇ³, tena taṇ ‘Adinnapubbako’ tv’eva⁴ sañjāniṇsu; tass’ ekaputtako⁵ ahosi piyo manāpo. Atth’ assa pilandhanaṇ kāretukāmo: ‘sace suvaṇṇakārass’ ācikkhissāmi⁶ vetanaṇ⁷ dātabbaṇ bhavissatīti’ sayam eva suvaṇṇaṇ koṭṭetvā maṭṭhāni kuṇḍalāni katvā adāsi, ten’assa putto ‘Maṭṭhakunḍali’ tv’eva paññāyittha. Tassa soḷasavassakāle⁸ paṇḍurogo udapādi.⁹ Mātā puttaṇ oloketvā, ‘brāhmaṇa puttassa te rogo uppanno tikicchāpehi naṇ’ ti āha. ‘Bhoti sace vejjāṇ ānessāmi bhattavetanaṇ dātabbaṇ bhavissati,¹⁰ tvaṇ mama dhanacchedaṇ¹¹ na olokesīti.’¹² ‘Atha¹³ kiṇ karissasi brāhmaṇā’ ti. ‘Yathā me dhanacchedo na hoti, tathā karissāmiti.’ So vejjānaṇ santikaṇ gantvā, ‘asukarogassa nāma tumhe kiṇ bhesajjaṇ karothā’ ti pucchati.¹⁴ Ath’ assa te yaṇ vā taṇ vā rukkhatacādiṇ ācikkhanti.¹⁵ So taṇ āharitvā puttassa bhesajjaṇ karoti, taṇ karontass’ ev’ assa rogo balavā ahosi, atekiccha-bhāvaṇ upāgami. Brāhmaṇo tassa dubbalabhāvaṇ ñatvā ekaṇ vejjāṇ pakkosi.¹⁶ So¹⁷ oloketvā: ‘amhākaṇ ekaṇ kiccaṇ atthi, aññaṇ vejjāṇ pakkositvā tikicchāpehīti¹⁸

¹ K. B. *have* Manopubbangamā dhammā ti du°.

² C. *om.*

³ C., C^a., B., K. na dinna°.

⁴ B. nāmaṇ.

⁵ C^a. °puttiko.

⁶ K. B. suvaṇṇakāre kāressāmi. K. *a.* me bhata°.

⁷ K. B. °vettanam.

⁸ B. °vassika°. K. °vasika°.

⁹ K. B. *a.* tassa.

¹⁰ B. *a.* Kim.

¹¹ F. °chedanaṇ.

¹² B. olokessasīti.

¹³ B. *a.* naṇ.

¹⁴ C^a., K., B. pucchi.

¹⁵ K. ācikkhiṇsu.

¹⁶ K. pakosāpesi.

¹⁷ K. B. taṇ.

¹⁸ K. *a.* vatvā taṇ rogaṇ.

taṇ paccakkhāya¹ nikkhami. Brāhmaṇo tassa maraṇa-samayaṇ ñatvā, 'imassa dassanattthāya āgatāgata² antogehe³ sāpateyyaṇ passissanti, bahi naṇ karissāmīti' puttāṇ niharitvā bahi ālinde⁴ nippajjāpesi.

Taṇ divasaṇ Bhagavā balavapaccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya pubbabuddhesu katādhikārānaṇ ussannakusalamūlānaṇ veneyyabandhavānaṇ dassanattthaṇ Buddhacakkhunā lokaṇ volokento⁵ dasasahassacakkavāle⁶ ñāṇajālaṇ patthari.

Maṭṭhakunḍali bahi ālinde nipannākāren' eva tassa anto⁷ paññāyi.

Satthā taṇ disvā tassa antogehā niharitvā tattha nipajjāpitabhāvaṇ ñatvā, 'atthi nu kho mayhaṇ ettha gata-paccayena attho' ti upadhārento idaṇ addasa :

'Ayaṇ māṇavo⁸ mayi manāṇ⁹ pasādetvā kālaṇ katvā tāvatīṇsadevaloke tiṇsayojanike¹⁰ kanakavimāne nibbatissati, accharāsahassaparivāro¹¹ bhavissati. Brāhmaṇo pi naṇ¹² jhāpetvā rodanto ālahane¹³ vicarissati,¹⁴ devaputto tigāvutappamāṇaṇ¹⁵ satṭhisakatabhārālaṇkārapati-maṇḍitaṇ accharāsahassaparivāraṇ¹⁶ attabhāvaṇ oloketvā¹⁷ 'kena nu kho kammena mayā ayaṇ sirisampatti¹⁸ laddhā' ti olokento,¹⁹ mayi cittappasādena laddhabhāvaṇ ñatvā²⁰ 'dhanacchedabhayena mama bhesajjaṇ akatvā²¹ idāni ālahanaṇ gantvā rodati, vippakārappattaṇ naṇ karissāmīti' pitari akkhantiyā²² Maṭṭakunḍalivaṇṇenāgantvā²³

¹ B. pahāya. B. āgatā.

² K. āgatā.

³ F. antogahe.

⁴ B. ālinde.

⁵ S. olo°.

⁶ B. K. °vāḷesu.

⁷ K. a. ñāṇajālassa.

⁸ MSS. māṇavo.

⁹ K. B. cittaṇ.

¹⁰ F. tāvatīṇsayojanike.

¹¹ C^a. °parivuto.

¹² K. B. taṇ.

¹³ B. K. ālahane.

¹⁴ B. va carissati.

¹⁵ K. °vūtta°.

¹⁶ K. a. attano.

¹⁷ K. oloketā.

¹⁸ K. a. vippatisāripattaṇ naṇ kārissamīti cintetvā pittari rodante Maṭṭakunḍali.

¹⁹ B. oloketva.

²⁰ K. B. ayaṇ brāhmaṇo.

²¹ K. akāretvā.

²² K. B. rodante (for akkh).

²³ F. °vaṇṇo nā°. C. °vaṇṇena gantvā. B. °vaṇṇena ā°.

ālāhaṇassāvidūre nipajjitvā rodissati. Atha naṃ brāhmaṇo 'ko'si tvaṃ' ti pucchitvā,¹ 'ahaṃ te putto Matṭhakunḍalīti'²—'kuhiṃ nibbatto'sīti'—'tāvatiṃsabhavane' ti—'kiṃ kammaṃ katvā' ti vutte, mayi cittapasādena nibbat-tabhāvaṃ ācikkhissati—brāhmaṇo 'tumhesu cittaṃ pasādetvā sagge nibbattā'³ nāma atthīti—maṃ pucchissati.⁴ Ath'assāhaṃ⁵ 'ettakāni satāni vā sahaṇṇāni vā satasahaṇṇāni vā ti na sakkā gaṇanāya paricchindituṃ' ti vatvā⁶ dhammapade gāthaṃ⁷ bhāsissāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahaṇṇānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, Matṭhakunḍalo sotāpanno bhavissati, tathā Adinnapubbako brāhmaṇo—iti imaṃ kulapputtaṃ nissāya dhammayāgo⁸ mahā⁹ bhavissatīti' ñatvā, punadivase katasarīrapaṭijaggano mahābhikkhusaṅghaparivuto¹⁰ Sāvattiyaṃ piṇḍāya pavisitvā anupubbena brāhmaṇassa gehadvāraṃ gato. Tasmiṃ khāṇe Matṭhakunḍalī antogehābhimukho nipanno¹¹ hoti¹². Satthā attano aṇaṇaṇabhāvaṃ ñatvā ekaṃ rasmiṃ visajesi. Māṇavo, 'kiṃ obhāso nāma'eso' ti parivattitvā, nipanno va Satthāraṃ disvā 'andhabālapitarāṃ¹³ nissāya evarūpaṃ Buddhaṃ upasaṅkamitvā kāyaveyyāvatikaṃ¹⁴ vā kātuṃ dānaṃ vā dātuṃ dhammaṃ vā sotuṃ nālatthaṃ,¹⁵ idāni me hatthāpi avidheyyā¹⁶ aññaṃ kattabbaṃ natthīti' manam eva pasādesi.¹⁷ Satthā, 'alaṃ ettakena¹⁸ imassā' ti¹⁹ pakkāmi. So Tathāgate cakkhupathaṃ vijahante²⁰

¹ K. pucchissati and a. Brāhmaṇaṃ. ² B. ācikkhissati.

³ K. nibbato. C. nibbattaṃ nāma. F. nibbattanāma.

⁴ F. a.

⁵ K. a. sattā mayi cittaṃ pasādetvā satte nibbattā.

⁶ F. om.

⁷ C. gāthā.

⁸ F. corr. dhammābhisamayo. B. mahādhammābhisamayo.

⁹ C. om.

¹⁰ K. °parivutto (most freq.).

¹¹ C^a. nisinno.

¹² B. ath' assa.

¹³ K. °laṇ.

¹⁴ C. B. °vaṭikaṃ. K. °vacakaṃ.

¹⁵ K. corr. °ddhaṃ.

¹⁶ C. avidheyyā. K. anāḍipayyā.

¹⁷ K. °ti.

¹⁸ K. B. cittaṃpasādena.

¹⁹ K. a. cintetvā.

²⁰ F. rep.

yeva pasannamano kālaṇ katvā suttappabuddho viya devaloke tiṇṣayojanike kanakavimāne nibbatti.

Brāhmaṇo pi'ssa sariraṇ jhāpetvā ālāhaṇe rodana-parāyaṇo ahosi,¹ devasikaṇ ālāhaṇaṇ gantvā rodati 'kahaṇ ekaputtakā'² ti. Devaputto pi attano sampattiṇ oloketvā,³ 'kena nu kho⁴ kammena⁵ laddhā' ti upadhārento, 'Satthari manopasādenā'⁶ ti ñatvā, 'ayaṇ brāhmaṇo mama aphāsukakāle bhesajjaṇ akāretvā idāni ālāhaṇaṇ⁷ gantvā rodati, vippakārappattam etaṇ⁸ kātuṇ vaṭṭatīti,' Matṭhakunḍalivaṇṇenāgantvā ālāhaṇassāvidūre bāhā paggayha rodanto⁹ aṭṭhāsi. Brāhmaṇo taṇ disvā,¹⁰ 'ahaṇ tāva puttasokena rodāmi, esa kimatthaṇ rodati pucchissāmi naṇ' ti pucchanto imaṇ¹¹ gātham āha :

'Alaṇkato Matṭhakunḍali¹²
mālābhāri¹³ haricandanussado,
bāhā paggayha kandasī,
vanamajjhe kiṇ dukkhito tuvaṇ'¹⁴ ti.

So¹⁵ āha :

'Sovaṇṇamayo¹⁶ pabhassaro
uppanno rathapaṇḍaro mama,
tassa cakkayugaṇ na vindāmi
tena dukkhena jahissay¹⁷ jīvitaṇ' ti.

¹ K. a. so. ² F., B., K. kahaṇ ekaputtakā, repeated.

³ B. oloketto.

⁴ K. B. have me for nu kho. F. C. om.

⁵ K. a. ayaṇ sirisampatti.

⁶ K. manañ.

⁷ C^a. ālāhaṇaṇ. K. āhalanaṇ (very freq.).

⁸ K. B. eva nam.

⁹ K. kaṇḍanto.

¹⁰ C. cinteti.

¹¹ K. om.

¹² F. S. °kunḍali.

¹³ K. B. māladhāri. C^a. mālabhāri.

¹⁴ C. C^a. tvaṇ.

¹⁵ B. māṇavo.

¹⁶ F. Svaṇṇa°.

¹⁷ B. jahissāmi. M. jahessāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Sovaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ¹
lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ²
ācikkha me³ bhaddamāṇava,⁴
cakkayugaṃ paṭilābhayāmi⁵ te’ ti.

Taṃ sutvā māṇavo ‘ayaṃ⁶ puttassa bhesajjaṃ akatvā
puttapaṭirūpaṃ maṃ disvā rodanto “suvaṇṇādimaṃ⁷
rathacakkaṃ karomīti” vadati, hotu niggaṇhissāmi⁸ naṃ’
ti—cintetvā ‘kīva-mahantaṃ mama⁹ cakkayugaṃ karis-
sasīti’¹⁰ vatvā, ‘yāva-mahantaṃ ākaṅkhasīti’¹¹ vutte,
‘candasuriyehi¹² me attho, te me dehīti’ yācanto :¹³

‘So māṇavo tassa pāvadi :
candasuriyā¹⁴ ubhayettha¹⁵ bhātaro ;
sovaṇṇamayo ratho mama,
tena cakkayugena sobhatīti.’

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Bālo kho¹⁶ tvaṃ asi¹⁷ māṇava,
yō tvaṃ patthayase¹⁸ apatthiyaṃ,
maññāmi tvaṃ¹⁹ marissasi,
na hi tvaṃ lacchasi candasuriye’²⁰ ti.

Atha naṃ māṇavo ‘kiṃ pana paññāyamānass’atthāya
rodanto bālo hoti—udāhu apaññāyamānassā’ ti²¹ vatvā :

¹ K. maṇi°.

² K. B. rūpiyamayaṃ.

³ B. a. tvaṃ. K. mettaṃ for me.

⁴ F. °maṇava.

⁵ B. °labhissāmi.

⁶ B. K. a. brāhmaṇo.

⁷ F. svaṇṇā°.

⁸ K. nigaṇhāmi.

⁹ C., B., K. me.

¹⁰ C. karissatīti.

¹¹ B. om. iti, and adds tāvamahantam karissāmīti.

¹² F. °sūriyehi ; so B., which has candima° (al.).

¹³ B. āha.

¹⁴ K. candima°. F. °sūriyā.

¹⁵ C., C°. ubhayattha.

¹⁶ F. ko.

¹⁷ F. om. asi. C. B. tvaṃ si. K. kho si tvaṃ.

¹⁸ K. °si.

¹⁹ K. tvaṃ.

²⁰ K. candima°.

²¹ B. °mānassatthāyāti.

‘Gamanāgamanam pi dissati
vaṇṇadhātu ubhayattha¹ vithiyo;²
peto³ pana⁴ kālakato na dissati.⁵
Ko⁶ n’idha kandataṇ bālyataro⁷ ti.

Taṇ sutvā brāhmaṇo ‘yuttaṇ esa⁸ vadatīti’ sallakk-
hetvā āha:⁹

‘Saccaṇ kho¹⁰ vadesi¹¹ māṇava,
aham eva kandataṇ bālyataro⁷
candaṇ viya dārako rudaṇ
pettaṇ¹² kālakatābhipatthayaṇ¹³ ti

vatvā¹⁴ tassa kathāya nissoko hutvā māṇavassa thutūṇ¹⁵
karonto imā gāthā abhāsi:

‘Ādittaṇ vata maṇ santaṇ,
ghaṭasittaṇ¹⁶ va pāvakaṇ,
vārinā viya osiñcaṇ¹⁷
sabbaṇ nibbāpaye daraṇ.

‘Abbahi¹⁸ vata me sallaṇ
sokaṇ hadayanissitaṇ,
yo me sokaparetassa.¹⁹
puttasokaṇ apānudi.

‘Svāhaṇ²⁰ abbūḷhasallo ‘smi
sītibhūto²¹ ‘smi nibbuto,
na socāmi na rodāmi
tava sutvāna māṇavā’ ti.

¹ F. K. ubhayettha. ² F. vīti yo. K. B. vīthiyā.

³ B. putto. ⁴ C., C^a., K. om. ⁵ F. dissako.

⁶ F. om. ⁷ B. bālataro. ⁸ K. esa yuttaṇ.

⁹ F., C., C^a., K. om. ¹⁰ B. a. tvaṇ.

¹¹ K. vādasi. ¹² K. B. puttaṇ. ¹³ K. B. °patthayeti.

¹⁴ K. a. iti. ¹⁵ F. māṇavassāthutim. K. thūtūṇ.

¹⁶ F. ghaṭaṇ sittaṇ. ¹⁷ K. B. osiñci.

¹⁸ F. abbahi. C. sabbahi. C^a. sabbamhi. K. B. ab-
būḷham.

¹⁹ F. soka kare; corr. sokaṇ.

²⁰ C., C^a. so’haṇ. B. abbūḷha°. ²¹ K. sita°.

Atha naṃ 'ko nāma¹ tvaṃ' ti pucchanto :²

'Devatā nu'si gandhabbo
ādu³ Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto,
kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ' ti

āha.⁴ Ath'assa⁵ māṇavo :

'Yañca kandasi yañca rodasi
puttaṃ ālāhaṇe sayaṃ⁶ dāhitvā⁷
svāhaṃ kusalaṃ karitvā kammaṃ
tidasānaṃ sahavyataṃ⁸ patto' ti.

ācikkhi.⁹ Brāhmaṇo āha :

'Appaṃ vā¹⁰ bahuṃ vā nādassaṃ¹¹
dānaṃ¹² dadantassa sake agāre
uposathakammaṃ vā¹³ tādisaṃ.
Kena¹⁴ kammena gato'si devalokaṃ' ti.

Māṇavo āha :

'Ābādhiko'haṃ dukkhito bālhagilāno¹⁵
āturarūpo'mhi sake nivesane,
Buddhaṃ vigatarajaṃ vitiṇṇakañkhaṃ
addakkhiṃ¹⁶ sugataṃ anomapaññaṃ.'

'Svāhaṃ muditamano¹⁷ pasannacitto añjaliṃ akariṃ¹⁸
Tathāgatassa,
tāhaṃ¹⁹ kusalaṃ kammaṃ karitvā²⁰ tidasānaṃ,
sahavyataṃ⁸ patto' ti.

¹ C. C^a. nu. ² K. a. gāthaṃ āha. ³ C. C^a. āhu. B. adu.

⁴ C. C^a. om. ⁵ K. naṃ. ⁶ K. sayañ ca.

⁷ B. dāhitvā (v. Ch. ad verbum). ⁸ K. °bya^a.

⁹ K. om. ¹⁰ B. om.

¹¹ C^a. nāddasa. K. nādassāmi. F. C. nādassāma. B. na
passāmi. ¹² B. dānam to next line.

¹³ B. natthi. ¹⁴ F. tādīsakena.

¹⁵ B. gilāno simply. ¹⁶ B. adakkhi. K. adakkhim.

¹⁷ K. B. pamudita°. ¹⁸ K. B. akari.

¹⁹ F. corr. tenāhaṃ? K. B. svāhaṃ one. K. sohaṃ.

²⁰ F. kusalakammaṃ. F. om.; corr. akatvā? B. kusa-
laṃ karitvāna kammaṃ—so C^a.

Tasmiṇ kathente¹ yeva brāhmaṇassa sakalasariram
pītiyā paripūri. So taṇ pītiṇ pavedento :²

‘Acchariyaṇ vata abbhutaṇ³ añjalikammassa⁴ ayam⁵
idiso vipāko,
aham pi muditamano pasannacitto ajj’eva Buddhaṇ
saraṇaṇ vajāmiti’⁶

āha. Atha naṇ māṇavo :

‘Ajj’eva Buddhaṇ saraṇaṇ vajāhi⁷
dhammaṇ ca saṅghaṇ ca pasannacitto,
tath’eva sikkhāya padāni⁸ pañca
akhaṇḍaphullāni samādiyassu.

‘Pāṇātipātā viramassu khippaṇ,
loke adinnaṇ parivajjayassu,
amajjapo⁹ no¹⁰ ca musā bhaṇāhi,¹¹
sakena dārena ca hohi tuṭṭho’ ti

āha. So sādhu ti sampaticchitvā imā gāthā abhāsi :

‘Atthakāmo’si me, yakkha, hitakāmo’si, devate ;
karomi tuyhaṇ vacaṇaṇ, tvaṇ si¹² ācariyo mama.

‘Upemi Buddhaṇ saraṇam,¹³ dhammaṇ cāpi
anuttaraṇ,
saṅghaṇ ca naradevassa, gacchāmi saraṇam aham.

‘Pāṇātipātā viramāmi khippaṇ,
loke adinnaṇ parivajjayāmi,
amajjapo no ca musā bhaṇāmi,
sakena dārena ca homi tuṭṭho’ ti.

¹ F. C. repeat.

² K. a. āha.

³ B. abbhūtaṇ. K. abhūtaṇ.

⁴ B. añjali°. C^a. añjaliṇ.

⁵ K. hoti for ayaṇ.

⁶ K. one fr. F. gacchāmiti.

⁷ F. vajāmi.

⁸ C^a. sikkhāni padāni. C. B. sikkhāpa°—so B.

⁹ C^a. amajjapā.

¹⁰ F. B. mā.

¹¹ C. F. abhāṇāhi.

¹² F. K. tvaṇ asi.

¹³ C. sar° Bu°—so B., C^a., K.

Atha naṃ devaputto : ‘brāhmaṇagehe te¹ bahuṃ dhaṇaṃ atthi. Satthāraṃ upasaṅkamitvā dānaṃ dehi, dhammaṃ, suṇāhi, pañhaṃ pucchā’ ti² vatvā, tatth’ev’antaradhāyi. Brāhmaṇo pi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āmantetvā, ‘Bhadde ahaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ nimantetvā pañhaṃ pucchissāmi, sakkāraṃ karohīti’ vatvā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ n’eva abhivādetvā na paṭisanthāraṃ katvā ekamante³ thito, ‘Bho Gotama adhivāsehi me ajjatanāya⁴ bhattaṃ saddhiṃ bhikkusaṅghena’ ti āha.⁵

Satthā adhivāsesi ; so Satthu adhivāsanaṃ viditvā vegenāgantvā⁶ sakanivesane⁷ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ paṭiyādāpesi. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto tassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Brāhmaṇo sakkaccaṃ parivisi. Mahājano⁸ sannipati micchādītṭhikena kira Tathāgate⁹ nimantite dve janakāyā sannipatanti. Micchādītṭhikā ‘Ajja samaṇaṃ Gotamaṃ pañhapucchāya¹⁰ vihetṭhiyamānaṃ passissāmā’ ti sannipatanti ; sammādītṭhikā ‘Ajja Buddhavisayaṃ Buddhalīlaṃ passissāmā’ ti sannipatanti. Atha¹¹ brāhmaṇo katabhattakiccaṃ Tathāgataṃ upasaṅkamitvā nīcāsane nisinno pañhaṃ pucchi : ‘Bho Gotama tumhākaṃ dānaṃ adatvā pūjaṃ skatvā dhammaṃ asutvā uposathavāsaṃ avasitvā kevalaṃ mano pasādamatten’¹²eva sagge nibbattā nāma hontīti.’ ‘Brāhmaṇa kasmā maṃ pucchasi ? nanu te puttena Matṭhakunḍalinā mayi manāṃ pasādetvā attano sagge nibbattabhāvo kathito’ ti. ‘Kadā bho Gotamā’ ti. ‘Nanu tvaṃ ajja susānaṃ gantvā kandanto¹³ avidūre bāhā paggayha kandantaṃ ekaṃ māṇavaṃ disvā : ‘Alaṅkato Matṭhakunḍali

¹ F. C. om. B. Brāhmaṇa te gehe. So K., with tava.

² C^a. B. pucchāhīti.

³ F., B., K. ekamantaṃ.

⁴ C. svātanāya.

⁵ K. om.

⁶ F. vegena gantvā.

⁷ B. a. paṇītaṃ. K. bahuṃ.

⁸ K. bahū°.

⁹ C. C^a. Tathāgataṃ.

¹⁰ K. B. pañhaṃ pucchanaṃ, C^a. pañhaṃ.

¹¹ B. a. Kho.

¹² C^a. pasādana°.

¹³ K. a. āhaḷanassa.

mālābhārī¹ haricandanussado' ti dvīhi janehi kathita-kathaṇ pakāśento sabbaṇ Matṭhakunḍalivaṭṭhaṇ kathesi.

Ten' ev' etaṇ Buddhabhāsitaṇ nāma jātaṇ² kathetvā³ pana 'na kho brāhmaṇa⁴ ekasataṇ na dve⁵—atha kho mayi manaṇ pasādetvā⁶ sagge nibbattaṇaṇ⁷ gaṇanā nāma⁸ nātthi⁹ āha.⁹ Mahājano na¹⁰ nibbematiko hoti.¹¹ Ath' assa anibbematikabhāvaṇ¹² veditvā Satthā 'Matṭhakunḍalidevaputto vimānen' eva saddhiṇ āgacchatū' ti adhiṭṭhāsi. So tigāvutappamānen' eva¹³ dibbābharaṇapaṭimaṇḍitena attabhāvenāgantvā vimānā¹⁴ oruṇha Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ aṭṭhāsi. Atha naṇ Satthā: 'Tvaṇ¹⁵ imaṇ sampattiṇ kiṇ kammaṇ katvā paṭilabbhīti' pucchanto:

'Abhikkantena vaṇṇena yā¹⁶ tvaṇ tiṭṭhasi devate, obhāśenti¹⁷ disā sabbā osadhī viya tārakā, pucchāmi taṇ deva¹⁸ mahānubhāva,¹⁹ manussabhūto²⁰ kimakāsi puññaṇ' ti²¹

gātham āha. Devaputto ayaṇ me²² bhante sampatti²³ tumhesu manaṇ pasādetvā laddhā' ti. 'Mayi manaṇ pasādetvā laddhā te' ti.²⁴ 'Āma bhante' ti.

Mahājano devaputtaṇ oloketvā 'acchariyā²⁵ vata bho Buddhaguṇā,²⁶ Adinnapubbakabrāhmaṇassa putto nāma²⁷

¹ C^a. mālābhārī. C. mālābhārī. B. mālādhārī. K. °ī.

² S., B., K. a. taṇ.

³ C^a. a. ca. B. ca pana kho bho.

⁴ B. a. na.

⁵ C., C^a., B., K. a. sataṇ.

⁶ B. pasāditvā.

⁷ K. a. sattānaṇ.

⁸ C. C^a. om.

⁹ B. a. atha.

¹⁰ K. B. om. na.

¹¹ C^a. ceva ti ahosi. K. ahosi.

¹² K. B. nibbem°.

¹³ K. om.

¹⁴ B. vimānato; corr. °nāvaruṇha.

¹⁵ C. om.

¹⁶ K. B. yo.

¹⁷ B. obhāśanti.

¹⁸ F. devī.

¹⁹ F. °bhāve.

²⁰ F. C^a. °bhūtā.

²¹ K. a. imaṇ.

²² F., C., C^a. om.

²³ F. om. C^a. °ttiṇ.

²⁴ K. om.

²⁵ C. C^a. acchariyaṇ.

²⁶ C. C^a. °guṇaṇ.

²⁷ F., B., K. nāma putto. C. C^a. om. nāma.

aññaṃ kiñci puññaṃ akatvā Satthari maṇaṃ pasādetvā evarūpaṃ sampattiṃ paṭilabbhīti' tuṭṭhiṃ pavedesi. Atha nesam 'kusalākusalakammakaraṇe maṇo pubbaṅgamo maṇo seṭṭho, pasannena hi manena katakammaṃ deva-lokaṃ manussalokaṃ¹ gacchantaṃ puggalaṃ chāyā va na vija-hatīti' idam vatthuṃ kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā patitṭhāpitamattikaṃ sāsanaṃ rājamuddāya lañchanto viya dhammarājā imaṃ gātham āha :

2. 'Manopubbaṅgamā dhāmmā manoseṭṭhā maṇo-mayā ;

manasā ce pasannena bhāsati vā karoti vā,
tato naṃ sukham anveti chāyā va anapāyinīti.'²

Tattha kiñcāpi 'maṇo' ti avisesena sabbampi catu-bhūmakacittaṃ³ vuccati; imasmiṃ pana pade niyamiya-mānaṃ vavatthāpiyamānaṃ paricchiṭṭhiyamānaṃ aṭṭhavidhaṃ kāmāvacarakusalacittaṃ labbhati. Vatthuvaseṇa pana⁴ hariyamānaṃ tato pi somanassasahagataṃ nāṇa-sampayuttacittam⁵ eva labbhati. 'Pubbaṅgamā' ti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. 'Dhammā' ti vedanādayo tayo⁶ khandhā. Etesaṃ⁷ hi uppādapaccaya-tṭhena somanassasampayuttamano pubbaṅgamo etesaṃ ti⁸ manopubbaṅgamā nāma. Yathā hi bahusu ekato⁹ mahābhikkhusaṅghassa cīvaradānādini vā ulārapūjādham-masavaṇadīpamālākaraṇādini¹⁰ vā puññāni karontesu 'ko etesaṃ pubbaṅgamo' ti vutte, yo tesāṃ paccayo hoti, yaṃ nissāya te tāni puññāni karonti, so tisso vā phusso vā¹¹ tesāṃ 'pubbaṅgamo' ti vuccati, evaṃ¹² sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti uppādappaccayatṭhena maṇo pubbaṅgamo

¹ F. corr. °lokā. K. manussadvilokaṃ.

² K. B. anupāyinīti.

³ C., B., K. catubhūmika°.

⁴ C^a. B. panāh°.

⁵ K. °ttaṃ.

⁶ B. va.

⁷ K. B. ete.

⁸ C^a. etena for etesaṃ ti.

⁹ B. K. hutvā.

¹⁰ B. °savanādini vā mālāgandhasakkārakaraṇādini.

¹¹ C^a. om. phusso vā.

¹² K. eva.

etesaṃ ti manopubbaṅgamā;¹ na hi te mane anuppajjante uppajjitun sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva.² Adhipativasena³ mano settho etesaṃ ti manoseṭṭhā.⁴ Yathā hi gaṇādināṃ⁵ adhipati puriso ‘gaṇasettho,’ ‘senisettho’ ti vuccati,⁶ tathā tesam pi mano ti,⁷ manoseṭṭhā. Yathā pana suvaṇṇādihi nipphannāni⁸ tāni tāni bhaṇḍāni suvaṇṇamayādinī nāma honti, tathā ete⁹ pi manato nipphanattā manomayā nāma. ‘Pasannena’ ti anabhijjhādihi guṇehi pasannena.¹⁰ ‘Bhāsati vā karoti vā’ ti evarūpena manena bhāsanto catubbidhaṃ¹¹ vacī-sucaritam eva bhāsati;¹² karonto tividhaṃ kāyasucaritam eva karoti,¹² abhāsanto akaronto tāhi¹³ anabhijjhādihi pasannamānasatāya tividhaṃ manosucaritaṃ pūreti,¹⁴ evam assa dasakusalakammāpathā pāripūriṃ gacchanti.¹⁵ ‘Tato naṃ sukham anvetīti’ tato tividhasucaritato taṃ puggalaṃ sukham anveti. Idha tebhūmakam pi kusalaṃ adhippetāṃ, tasmā tebhūmakasucaritānubhāvena¹⁶ sugatibhave nibbattaṃ puggalaṃ¹⁷ duggatiyaṃ vā sukhānubhavanatṭhāne ṭhitaṃ kāyavatthukam pi itaravatthukam pi¹⁸ avatthukam¹⁹ pīti kāyikacetasiṃ vipākasukhaṃ anugacchati, ‘na vijahatīti’ attho veditabbo. Yathā kiṃ? ‘Chāyā va anapāyini’²⁰ ti. Yathā hi chāyā nāma sarirapaṭibaddhā sarīre gacchante gacchati, tiṭṭhante ti-

¹ C. C^a. °pubbaṅgamo. K. a. nāma.

² B. K. a. evaṃ.

³ B. a. pana.

⁴ C. etesaṃ ti mano settho mano settho.

⁵ C. C^a. gaṇanādināṃ.

⁶ C^a. vuccatīti.

⁷ C., C^a., K. om. m°. ti. B. va setthā for ti mano-setthā.

⁸ C. C^a. nippanāni. B. nipphādītāni bhaṇḍāni.

⁹ C. C^a. yathā etesaṃ for t°. e°.

¹⁰ B. K. a. manasā.

¹¹ K. °vidhaṃ.

¹² K. a. vā.

¹³ K. B. tāya. S. tehi.

¹⁴ K. purenti.

¹⁵ C^a. °ati.

¹⁶ F. K. °ika°.

¹⁷ C., C^a., B., K, om.

¹⁸ C^a. om. it° pi

¹⁹ K. om. pi av°.

²⁰ K. B. anu°.

ṭhati, nisīdante nisīdati, na sakkā¹ saṇhena vā pharusena vā ‘nivattāhiti’² vatvā vā pothetvā vā nivattāpetuṇ, kasmā? sarirapaṭibaddhattā, evam evaṇ³ imesaṇ dasannaṇ kusalakammappathānaṇ⁴ āciṇṇasamāciṇṇamūlakaṇ⁵ kāmāvaca-rādibhedāṇ kāyikacetasikasukhaṇ⁶ gatagataṭṭhāne⁷ anapā-yinī chāyā viya hutvā na vijahatīti.

Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṇ dhammā-bhisamayo ahosi. Matṭhakunḍalidevaputto sotāpattiphale patitṭhahi. Tathā Adinnapubbako⁸ brāhmaṇo, so⁹ tāva mahantaṇ vibhavaṇ Buddhasāsane vippakirīti.

Matṭhakunḍalivattu¹⁰ dutiyaṇ.

3. THULLATISSATTHERA-VATTHU

‘Akkocchi maṇ’ ti, imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto Tissatheraṇ ārabba kathesi.

So kirāyasmā bhagavato pitucchāputto, mahallakakāle pabbajito, buddhānaṇ¹¹ uppannalābhasakkāraṇ paribhuñ-janto thullasarīro¹² ākoṭitapaccākoṭitehi¹³ cīvārehi¹⁴ yeb-hūyyena vihāramajjhe upatṭhānasālāyaṇ nisīdati.

Tathāgataṇ¹⁵ dassanāya¹⁶ āgatā āgantukā bhikkhū¹⁷ ‘eko¹⁸ mahāthero bhavissatīti’ saññāya tassa santikaṇ gantvā vattaṇ āpucchanti, pādasambāhanādīni āpucchanti. So tuṇhi hoti.¹⁹ Atha naṇ eko daharabhikkhu ‘kati-vassā tumhe’ ti pucchitvā, ‘vassaṇ²⁰ natthi, mahalla-kakāle pabbajitā mayaṇ’ ti vutte, ‘āvuso dubbinita

¹ B. sakkoti.

² K. nivatte°.

³ K. B. eva.

⁴ C^a. kusalānaṇ ka.

⁵ K. B. kusalamūlakaṇ.

⁶ C. B. °cetasikaṇ sukhaṇ.

⁷ F. om.

⁸ K. °aka°.

⁹ C. C^a. om.

¹⁰ F., C., C^a. °m. K. Adinnaṇpubbakabrāhmaṇavattuṇ.

¹¹ K. Buddhasāsane.

¹² K. B. thūla.

¹³ K. a. ahosi.

¹⁴ K. om. B. nivāsetvā.

¹⁵ K. °tassa.

¹⁶ C., C^a, B. dassanattāya.

¹⁷ B. a. tam disvā.

¹⁸ K. eso.

¹⁹ K. B. ahosi.

²⁰ C. C^a. vassānaṇ.

mahallaka attano pamāṇaṇ na jānāsi; ettake mahāthere disvā sāmīcimattam¹ pi² na karosi, vatte āpucchiya-māno tuṇhī hosi³ kukkuccamattam pi te natthīti' accharaṇ pahari. So khattiyamāṇaṇ janetvā: 'tumhe kassa santikaṇ āgatā' ti pucchitvā, 'Satthusantikaṇ' ti vutte, maṇ pana 'ko eso' ti sallakkhetha, mūlam eva vo chindissāmīti' vatvā rudanto⁴ dukkhī dummano Satthusantikaṇ agamāsi.⁵ Atha naṇ Satthā: 'kin nu kho⁶ tvaṇ Tissa dukkhī dummano assumukho rudamāno⁷ āgato 'sīti'⁸ pucchi. Te pi bhikkhū: 'esa gantvā kiñci āloṇa⁹ kareyyā' ti,¹⁰ ten' eva saddhiṇ gantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu. So Satthārā pucchito 'ime maṇ bhante bhikkhū akkosantīti' āha. 'Kahaṇ pana tvaṇ nisinno 'sīti.¹¹ 'Vihāramajjhe upatthānasālā-yaṇ bhante' ti. 'Ime te bhikkhū āgacchanto¹² diṭṭhā' ti. 'Āma¹³ diṭṭhā bhante'¹⁴ ti. 'Uṭṭhāya¹⁵ te pac-cuggamaṇaṇ kataṇ' ti. 'Na kataṇ bhante' ti.¹⁶ 'Parikkhāragahaṇaṇ¹⁷ āpucchitaṇ' ti. 'Nāpucchitaṇ bhante' ti. 'Vattaṇ vā pāṇiyaṇ¹⁸ vā āpucchitaṇ' ti. 'Nāpucchitaṇ bhante' ti. 'Āsanaṇ¹⁹ abhiharitvā²⁰ pādasambāhanaṇ kataṇ' ti. 'Na kataṇ bhante' ti. 'Tissa mahallakabhikkhūnaṇ sabbam etaṇ vattaṇ kātabbaṇ; etaṇ akarontena hi²¹ vihāramajjhe nisīdituṇ na vaṭṭati, tav' eva²² doso, ete bhikkhū khamāpehīti.' 'Ete²³ naṇ bhante

¹ B. samīcikammamattaṇ.² C. C^a. om.³ K. B. ahosi.⁴ K. rodanto.⁵ K. aggamāsi (*a very freq. spelling*).⁶ C., C^a., B. om.⁷ K. B. roda^o.⁸ C. C^a. āgato ti.⁹ C^a. ālūla. C. ālūlaṇ. K. ālulikaṇ.¹⁰ K. a. cintetvā.¹¹ C^a. °nno ti.¹² K. °ntā.¹³ C^a. B. om. B. Kiṇ.¹⁴ K. a. me diṭṭhā.¹⁵ C^a. upatth^o.¹⁶ K. a. tesāṇ.¹⁷ K. a. te. B. -gg-.¹⁸ K. om.¹⁹ K. a. tesāṇ.²⁰ B. nīharitvā abhivāditvā. K. abhisāṇha^o.²¹ K. hi aka^o. B. om. hi.²² K. esa.²³ K. C^a. a. va.

akkosiṃsu, nāhaṇ ete khamāpemi¹.¹ 'Tissa mā evaṇ kari, tav' eva² doso khamāpehi te'³ ti.⁴ 'Na khamāpemi⁵ bhante' ti. Atha Satthā 'dubbaco esa bhante' ti tehi⁶ bhikkhūhi vutte, 'na bhikkhave idān' eva⁷ pubbe p' esa⁸ dubbaco yevā⁹ ti vatvā, 'idāni tāv' assa bhante dubbaco bhāvo amhehi ñāto, atite¹⁰ kiṇ akāsiti' vutte, 'tena hi bhikkhave suṇāthā' ti vatvā atītaṇ āhari.

'Atite Bārāṇasiyaṇ Bārāṇasirāje¹¹ rajjaṇ kārente¹² Devalo¹³ nāma tāpaso aṭṭhamāse Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya cattāro māse nagaraṇ upanissāya vasitukāmo Himavantato āgantvā nagaradvāre dārake disvā pucchi: 'imaṇ nagaraṇ sampattapabbajitā¹⁴ kattha vasantīti.' 'Kumbhakārasālāyaṇ bhante' ti.¹⁵ Kumbhakārasālāṇ¹⁶ gantvā¹⁷ dvāre thatvā, 'Sace te Bhaggava¹⁸ agaru, vaseyyāma ekarattiṇ sālāyā¹⁹ ti āha. Kumbhakāro 'mayhaṇ²⁰ rattiyaṇ sālāyā²¹ kiccaṇ natthi mahati²² sālā²³ yathāphāsukaṇ²⁴ vasatha bhante' ti sālāṇ nīyādesi.²⁵ Tasmiṇ pavisitvā nisinne aparo pi Nārado nāma tāpaso Himavantato āgantvā kumbhakāraṇ ekarattivāsaṇ yāci.

Kumbhakāro²⁶ 'paṭhamamāgato²⁷ iminā saddhiṇ ekato vasitukāmo bhaveyya²⁸ vā no vā attānaṇ parimoces-

¹ K. B. °ssāmīti.

² C. tam eva. K. tav evaṇ.

³ B. ne.

⁴ K. °hīti. C^a. hīti tehi.

⁵ K. B. khamāmi. C^a. °pemi.

⁶ K., B., C^a. om.

⁷ B. a. dubbaco esa.

⁸ K. vesa. B. pi esa. C^a. pi sa.

⁹ K. evā.

¹⁰ B. a. esa.

¹¹ K. B. °siraññe.

¹² K. a. atha kho. B. karonte.

¹³ K. Devilo. B. Devīlo.

¹⁴ C^a. samaṇapabbajitā.

¹⁵ K. a. so tattha. B. a. tāpaso.

¹⁶ C. C^a. °sālāyaṇ.

¹⁷ K. a. tāpaso.

¹⁸ K. om.

¹⁹ K. B. °yan.

²⁰ K. amhesu.

²¹ B. vattiṇ sālāyaṇ. K. rattisālāyaṇ.

²² K. °tiyā.

²³ K. sālāyaṇ.

²⁴ C^a. B. yathāsukhaṇ.

²⁵ K., B., C^a. niyyā°.

²⁶ K. a. pi.

²⁷ C. K. pathamā°.

²⁸ K. vaseyya.

sāmīti¹ cintetvā ‘sace bhante paṭhamam upagato² rocessati,³ tassa ruciyā vasathā’ ti āha. So taṇ upasaṅkamitvā, ‘sace te⁴ ācariya agaru, mayam p’ettha⁵ ekarattiṇ vaseyyāmā’ ti. ‘Mahatī⁶ sālā⁷ pavisitvā ekamante vasā’ ti⁸ vutte, pavisitvā puretarāṇ⁹ pavitṭhassāparabhāge¹⁰ nisīdi. Ubho pi sārāṇiyaṇ¹¹ kathaṇ kathetvā nipajjiṇsu.¹² Sayanakāle Nārado Devalassa nipajjanaṭṭhānaṇ ca dvāraṇ ca sallakkhetvā nipajji. So pana Devalo¹³ nipajjamāno¹⁴ attano¹⁵ nisinnaṭṭhāne¹⁶ anipajjitvā dvāramajjhe tiriyaṇ nipajji. Nārado rattiṇ nikkamanto¹⁷ tassa jaṭāsu akkami. ‘Ko maṇ¹⁸ akkamīti’ ca¹⁹ vutte,²⁰ ‘ācariya ahaṇ’ ti āha. ‘Kuṭajaṭila araṇṇato āgantvā mama jaṭāsu²¹ akkamasīti.’ ‘Ācariya tumhākaṇ idha nipannabhāvaṇ²² na jānāmi, khamatha me’ ti vatvā, tassa kandantass’ eva bahi nikkhami. Itaro, ‘ayaṇ pavisanto pi maṇ akkameyyā’ ti parivattetvā pādaṭṭhāne sīsaṇ katvā nipajji. Nārado pi pavisanto: ‘paṭhamam pāhaṇ ācariye aparajjhiṇ, idāni’ssa pādapas-sena pavississāmīti’ cintetvā āgacchanto gīvāya²³ akkami, ‘ko eso’ ti ca²⁴ vutte, ‘ahaṇ ācariyā’ ti vatvā, ‘kuṭajaṭila paṭhamāṇ²⁵ jaṭāsu akkamitvā idāni gīvāya²³ akkamasi abhisapissāmi taṇ’ ti vutte, ‘ācariya mayhaṇ doso natthi, ahaṇ tumhākaṇ evaṇ²⁶ nipannabhāvaṇ²⁷ na jānāmi, “paṭhamam pi ācariya aparajjhiṇ,²⁸ idāni pāda-

¹ B. paṭi°.² K. pathamāgato. C^a. upāgato.³ C^a. rocessāti.⁴ B. vo.⁵ K. mayam ettha. B. ‘cettha.⁶ K. mahatīyā.⁷ K. sālāyaṇ.⁸ K. vassasī. B. vasāhīti.⁹ K. pure.¹⁰ K. pavisaṭṭhassa a°.¹¹ C., C^a., B. sārāṇiyakathaṇ.¹² C. K. om. So B. C^a.¹³ C. C^a. om.¹⁴ K. nipajji°.¹⁵ C. °nā.¹⁶ B. nippajjana°.¹⁷ K. nikkhanto. C^a. nikkhamāno.¹⁸ C. C^a. om.¹⁹ K. om.²⁰ K. a. Nārado.²¹ K. jaṭaṇ.²² K. sayana°.²³ K. gīvāyaṇ.²⁴ C. K. om.²⁵ K. a. me.²⁶ K. eva.²⁷ K. nippajjana.²⁸ C. C^a. me aparādhaṇ. K. me aparādaṇ atthi.

passena pavisissāmīti”¹ pavitt’ho’ mhi, khamatha me’
ti āha. ‘Kutaṭaṭṭa abhisapissāmi taṇ’ ti. ‘Mā evaṇ
karittha² ācariyā’ ti. So tassa vacanaṇ anādiyitvā:³

‘Sahassaraṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pātodayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā’ ti.

Taṇ abhisapi yeva. Nārado ‘ācariya “mayhaṇ doso
natthīti”⁵ mama vadantass’ eva tumhe abhisapissatha,⁶
yassa doso atthi tassa⁷ phalatu mā niddosassā’ ti
vatvā āha:⁸

‘Sahassaraṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pātodayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā’ ti

abhisapi.⁹ So pana mahānubhāvo atīte cattāḷisa anā-
gate cattāḷisāti asītikappe anussarati, tasmā ‘kassa nu
kho upari sāpo patissatīti’ upadhārento, ‘ācariyassā’ ti
ñatvā, tasmiṇ anukampaṇ paṭicca iddhibalena aruṇug-
gamaṇaṇ nivāresi. Nāgarā aruṇe anuggacchante rājad-
vāraṇ gantvā: ‘Deva tayi rajjaṇ kārente¹⁰ aruṇo na
utthahati,¹¹ aruṇaṇ no¹² utthāpehīti’ kandiṇsu. Rājā
attano kāyakammādīni olokento kiñci ayuttaṇ adisvā,
‘kin nu kho kāraṇaṇ’ ti cintetvā, ‘pabbajitāṇaṇ vivādena
bhavitabbaṇ’ ti parisaṇkamāno ‘kacci imasmiṇ nagare
pabbajitā atthīti’ pucchi. ‘Hiyyo¹³ sāyaṇ kumbhakāra-
sālāya¹⁴ āgatā atthi¹⁵ devā’ ti vutte,¹⁶ taṇ khaṇaññeva¹⁷

¹ K. pavissā°.

² K. akarittha.

³ K. a. sapathaṇ akosi.

⁴ C. pāto va uda°. K. B. pāto uda°. C^a. pāto viya
ud°—*infra* pāto ud°.

⁵ K. natthi.

⁶ C. C^a. abhisapittha. K. °ppitha. B. abhisapatha.

⁷ K. B. a. muddhā.

⁸ B. om.

⁹ K. abhisappito.

¹⁰ B. karonte.

¹¹ C. utthāhati.

¹² K. om.

¹³ C^a. hīyo.

¹⁴ K. °sālaṇ. B. °āyaṇ.

¹⁵ K. om. ¹⁶ C., C^a, B. om.

¹⁷ C. C^a. khaṇaṇ yeva.

rājā ukkāhi dhāriyamānāhi tattha gantvā Nāradaṇ van-ditvā ekamantaṇ nisinno āha :

‘Kammantā nappavattanti Jambudīpassa, Nārada.

Kena loko tamobhūto? Tam me akkhāhi puc-chito’ ti.

Nārado sabbaṇ taṇ¹ pavattiṇ ācikkhi² ‘iminā kāra-ṇenāhaṇ³ iminā abhisapito. Athāhaṇ mayhaṇ doso natthi, yassa doso atthi tass’ eva upari sāpo patatū’ ti vatvā abhisapiṇ. Abhisapitvā ca pana ‘kassa nu kho upari sāpo patissatīti⁴ upadhārento suriyuggamanavelā-yaṇ⁵ ācariyassa muddhā sattadhā phalissatīti⁶ disvā, etasmiṇ anukampaṇ paṭicca aruṇassa⁷ uggantaṇ⁸ na demīti. ‘Kathaṇ pan’ assa bhante antarāyo na bhaveyyā’ ti. ‘Sace maṇ⁹ khamāpeyya, na bhaveyyā’ ti. ‘Tena hi khamāpehīti.’¹⁰ ‘Eso mahārāja¹¹ maṇ¹² jaṭasu ca gīvāyaṇ¹³ ca akkamī, nāhaṇ etaṇ kuṭajaṭilaṇ khamā-pemīti.’ ‘Khamāpehi¹⁴ bhante, mā evam akarīti.’¹⁵ ‘Na mahārāja¹⁶ khamāpemīti.’ ‘Muddhā te sattadhā phalis-satīti’¹⁷ vutte pi na khamāpesi¹⁸ yeva. Atha naṇ rājā : ‘na tvaṇ attano ruciya khamāpessasīti,’ hatthapādakucchi-gīvāsu naṇ¹⁹ gāhāpetvā Nāradaṇ pādamaṇṇe onamāpesi. Nārado : ‘utṭhehi, ācariya,²⁰ khamāmi te’ ti²¹ vatvā, ‘mahārāja nāyaṇ yathāmanena khamāpeti, nagarassa²²

¹ C., K., C^a. om.

³ B. kāraṇena ahaṇ.

⁵ K. B. °velāya.

⁷ C^a. aruṇaṇ.

⁹ K. a. so.

¹¹ C., B., C^a. om.

¹³ B. gīvāya.

¹⁵ C. kari. C^a. B. karīti.

¹⁷ C. C^a. phālī° (al.).

¹⁹ C., K., B., C^a. om.

²⁰ C. utṭhāh’ācariya. C^a. utṭhah’ā°. B. utṭheh’ācariya.

²¹ C^a. khamāpeti vā°.

² C., K., C^a., B. ācikkhibvā.

⁴ C. C^a. uparipatissatīti.

⁶ C. C^a. phālī°.

⁸ B. uggacchantaṇ.

¹⁰ B. a. vutte.

¹² K. om.

¹⁴ K. om.; mā bhante e° ka°.

¹⁶ C. C^a. om. K. ma° na.

¹⁸ K. °peti.

²² C. C^a. om. K. nagarassāvi°.

avidūre eko saro atthi, tatra naṃ sise mattikāpiṇḍaṃ katvā galappamāṇe udake ṭhapāpehīti.¹ Rājā tathā kāresi.² Nārado Devalaṃ āmantetvā: ‘ācariya mayā iddhiyā vissatṭhāya suriyasantāpe utṭhahante³ udake nimujjitvā aññena thāṇena uttaritvā gaccheyāsīti’ āha.⁴ Tassa suriyarasmīhi⁵ samphuṭṭhamatte⁶ va mattikāpiṇḍā sattadhā phalī, so nimujjitvā aññenā thāṇena palāyīti.⁷

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, ‘tadā bhikkhave rājā Ānando ahosi, Devalo Tisso, Nārado aham eva;⁸ evaṃ tadā p’esa dubbaco yevā’⁹ ti vatvā, Tissattheraṃ āmantetvā: ‘Tissa bhikkhuno hi¹⁰ “asukenāhaṃ akkuṭṭho¹¹ asukena paḥaṭo asukena jito asuko¹² kho me bhaṇḍaṃ ahāsīti”¹³ cintentassa veraṃ nāma na vupassammati,¹⁴ evaṃ pana anupañayhantass’ eva¹⁵ upasammatīti’ vatvā imā gāthā abhāsi:¹⁶

3. ‘Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me,
ye¹⁷ taṃ upañayhanti¹⁸ veraṃ tesāṃ na sammati.

4. ‘Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me,
ye¹⁹ taṃ na upañayhanti veraṃ tesūpasammatīti.’

Tattha ‘akkocchīti’²⁰ akkosi; ‘avadhīti’ pahari;

¹ K. B. a. āha.

² K. akāsi.

³ K. a. tvaṇ.

⁴ K. a. tasmiṃ khāṇe.

⁵ K. °raṇsihi. B. raṇsihi.

⁶ K. samuṭṭhamatto. C^a. samuṭṭhamatte.

⁷ C^a. om. ti. K. palāyittha.

⁸ K. evā ti. So B. C^a. had this, but corr.

⁹ K. evā.

¹⁰ B. bhikkhū hi nāma. K. om.

¹¹ K. kuṭṭho. B. kuddho.

¹² C. C^a. asukena. K. om. kho.

¹³ K. avahā°.

¹⁴ C. upa°. B. vūpa°.

¹⁵ C^a. pana up°. C. na upa°. K. °ntassa ca.

¹⁶ K. imaṃ gātham āha.

¹⁷ K. B. a. ca.

¹⁸ F. upañayhanti.

¹⁹ K. B. ye ca taṃ nūpa°. C^a. jesaṃ for ye taṃ. C^a. vup°.

²⁰ K. akkocchi man ti.

‘ajinīti’ kūṭasakkhiotāraṇena¹ vā vādapatiṇvādena vā karaṇuttariyakaraṇena² vā ajesi;³ ‘ahāsīti’ mama santakaṇ pattādisu⁴ kiñcid eva avahari; ye⁵ taṇ’ ti ye keci devā⁶ vā manussā vā gahatṭhā vā pabbajitā vā taṇ ‘akkocchi maṇ’ ti ādivatthukaṇ kodhaṇ sakatadhuraṇ viya nandinā⁷ pūtimacchādini⁸ viya ca⁹ kusādihi punappunaṇ¹⁰ vethentā¹¹ ‘upnayhanti’ tesāṇ sakiṇ uppannaṇ veraṇ na sammatīti’ na vupasammati;¹² ye taṇ na upanayhantīti’ asati¹³ amanasikāravasena vā kammaṇpaccavekkhaṇavasena¹⁴ vā ye taṇ akkosādivatthukaṇ¹⁵ kodhaṇ ‘tayāpi koci¹⁶ niddoso purimabbhave akkoṭṭho¹⁷ bhavissati, paḥaṇo bhavissati, kūṭasakkhiṇ okāretvā jito¹⁸ bhavissati, kassaci te pasayha¹⁹ kiñci acchinnaṇ bhavissati, tasmā niddoso hutvā pi akkosādini²⁰ pāpuṇāsīti’—evaṇ na upanayhanti,²¹ tesu²² pamādena uppannam pi veraṇ iminā anupanayhanena²³ nirindhano viya jātavedo upasammatīti.²⁴

Desanāpariyosāne satasahassā²⁵ bhikkhū sotāpattiṇṇa-

¹ F. K. °sakkhiṇ. B. otaraṇena. K. otārena.

² F., C., C^a. kāraṇu° kāraṇena.

³ K. ajjesi. C^a. rep. ajesi.

⁴ K. vattā°. B. pattādisu.

⁵ C. a. va. K. B. ca.

⁶ B. devatā.

⁷ K. anubandhitvā.

⁸ F. nānāpū°.

⁹ K. om.

¹⁰ C. C^a. ° ppuna, so usually.

¹¹ C^a. vethentā. K. vethetvā. B. vethetvā.

¹² B. na vūpasamati. K. B. ye ca taṇ nupa° C. upa°. C^a. om.

¹³ K. B. asatiyā.

¹⁴ C. kammaṇ pa° vakkhavasena. B. °ādivasena. C^a. has kammaṇ.

¹⁵ C. akkosādi ava°.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. akkose. C^a. B. akkoṭṭho.

¹⁸ C. okārāpito.

¹⁹ C. C^a. a. na. K. sa pateyyaṇ.

²⁰ K. akkosanā°.

²¹ C. C^a. vupa°.

²² K. corr. tesāṇ.

²³ K. °nayhantena.

²⁴ B. vūpasammatīti.

²⁵ C., C^a, K. °sahassa.

lādini pāpuṇṇsu. Dhammadesanā mahājanassa sātthikā¹ ahosi, dubbaco pi subbaco jāto ti.²

Thullatissattheravatthu tatiyaṇ.³

4. KĀLIYAKKHINĪ-VATTHU

‘Na hi verenā’ ti⁴ imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto aññatarāṇ vañjhittiyaṇ ārabba katthesi.

Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate⁵ khette ca ghare ca sabbakammāni attanā va karonto mātaraṇ paṭijaggi.⁶ Atha’ assa mātā: ‘kumārikaṇ te tāta ānessamīti’ āha. ‘Amma mā evaṇ vadetha ahaṇ yāvajīvaṇ tumhe paṭijaggissamīti.’ ‘Tāta khette va⁷ ghare va⁸ kiccaṇ tvam eva⁹ karosi, tena mayhaṇ cittasukhaṇ nāma⁹ na hoti, ānessamīti.¹⁰ So punapunnāṇ paṭikkhipitvā¹¹ tuṇhī ahosi. Sā ekaṇ kulaṇ¹² gantukāmā¹³ gehā nikkhami. Atha naṇ putto ‘katarakulaṇ¹⁴ gacchathā’ ti pucchitvā,—‘asukaṇ¹⁵ nāmā’ ti vutte, tattha gamanaṇ paṭisedhetvā¹⁶ attano abhirucitaṇ kulaṇ ācikkhi. Sā tattha gantvā kumārikaṇ vāretvā¹⁷ divasaṇ ṭhāpetvā¹⁸ taṇ itarassa¹⁹ ghare²⁰ akāsi. Sā vañjhā ahosi.

Atha naṇ mātā: ‘putta tvaṇ attano ruciyaṇ kumārikaṇ ānāpesi, sā dāni²¹ vañjhā jātā aputtakaṇ ca nāma²² kulaṇ

¹ K. jātā.

² K. hoti.

³ C. C^a. Thūla° vatthuṇ. K. Tissa° tthuṇ ta°. B. om. Thulla°.

⁴ C^a. a. verāṇīti.

⁵ B. kālāṇkate (*general spelling*).

⁶ C., K., B., C^a. paṭijaggi.

⁷ K. B. ca.

⁸ K. om.

⁹ K. B. om.

¹⁰ K. °mi te ti.

¹¹ B. °etvā.

¹² B. kulakumārikaṇ ānetuṇ.

¹³ C. C^a. gantuṇ.

¹⁴ K. B. katarāṇ.

¹⁵ B. asukakulaṇ.

¹⁶ C. paṭisedhetvā.

¹⁷ B. dhāretvā (*in brackets*).

¹⁸ C^a. ṭhap°. K. va vaṭṭhapetvā.

¹⁹ K., C^a., B. tassa.

²⁰ B. vasaṇ. ²¹ B. idāni. C^a. om.

²² K. a. sāpateyya.

vinassati, pavenī na ghaṭiyati,¹ tena² aññan te kumārikaṇ
 ānessamīti,³ tena 'alam ammā' ti⁴ vuccamānā pi
 punappunaṇ kathesi. Vañjhitthi taṇ kathaṇ sutvā 'puttā
 nāma mātāpitunnaṇ vacanaṇ⁵ atikkamatun na sakkonti;⁶
 idāni⁷ aññaṇ vijāyiniṇ itthiṇ⁸ ānetvā maṇ dāsibhogena
 paribhuñjissanti,⁹ yannūnāhaṇ sayan ev'ekaṇ¹⁰ kumārikaṇ
 āneyyaṇ¹¹ ti cintetvā, ekaṇ kulaṇ gantvā tass' atthāya
 kumārikaṇ vāretvā,¹² 'kiṇ nām' etaṇ amma vadesīti'
 tehi paṭikkhittā¹³ 'ahaṇ vañjhā, aputtakaṇ¹⁴ kulaṇ¹⁵
 nassati, tumhakaṇ¹⁶ dhītā puttaṇ¹⁷ paṭilabhitvā¹⁸ kuṭum-
 bassa sāmīni bhavissati, detha naṇ¹⁹ mayhaṇ sāmikassā'
 ti yācitvā, sampaṭicchāpetvā²⁰ ānetvā sāmikassa ghare
 akāsi. Ath' assā²¹ etad ahosi: 'sac' āyaṇ putta vā
 dhītaṇ vā labhissati, ayam eva kuṭumbassa sāmīni²²
 bhavissati; yathā dāraṇ na labhissati²³ tath' eva naṇ
 kāretuṇ²⁴ vaṭṭatīti.' Atha naṇ āha:²⁵ 'yadā te kuc-
 chiyaṇ gabbho paṭiṭṭhāti,²⁶ atha²⁷ me āroceyyāsīti.' Sā²⁸
 'sādhū' ti sampaṭicchitvā²⁹ gabbhe paṭiṭṭhite tassārocesi.
 Tassā³⁰ pana sāy' eva³¹ niccaṇ yāgubhattaṇ deti; ath'

¹ C^a. ghaṭi°.² K., C^a., B. om.³ C. anemīti. C^a. B. ānemīti.⁴ K. a. sā.⁵ K. om. paṭikkamatun.⁶ C^a. asakk°.⁷ K. om.⁸ C. om.⁹ C. B. om. pari. K. °ssati.¹⁰ K. etaṇ.¹¹ B. ānemīti.¹² B. dhāretvā (in brackets).¹³ C. paṭikkhittaṇ. K. paṭikkhipitvā.¹⁴ C. aputtaṇ.¹⁵ B. nāma. K. corr. a. vi°.¹⁶ B. pana.¹⁷ K. puttadhītā.¹⁸ B. vādhibharaṇ vā labhitvā.¹⁹ K. taṇ.²⁰ C^a. sampaṭicchitvā.²¹ K. a. puna.²² B. sāmikā.²³ C., B., C^a. labhati.²⁴ K. B. katuṇ.²⁵ K. a. bhadde. B. amma.²⁶ C. C^a. paṭiṭṭhāsi. K. B. °ṭṭhāti.²⁷ K. tadā.²⁸ C^a. om.²⁹ C. patisutvā. K. B. patisunītvā. C^a. paṭi°.³⁰ K. a. tato sā. B. itarissā.³¹ K. sayam eva. B. sā sayam eva.

assā āhāren' eva saddhiṃ gabbhapātanabhesajjaṃ adāsi;¹ gabbho pati.²

Dutiyam pi gabbhe paṭiṭṭhite tassā³ ārocesi. Itarā dutiyam pi tath' eva pātesi. Atha naṃ paṭivissakitthiyo⁴ pucchisū: 'kacci te sapatti antarāyaṃ karotīti.' Sā tam attham ārocesi.⁵ 'Andhabāle⁶ kasmā evam akāsi, ayaṃ tava issariyabhayaena gabbhapātanaṃ⁷ yojetvā deti,'⁸ tena te gabbho patati. Māssu puna⁹ evam akatthā¹⁰ ti vuttā, tatiyavāre¹¹ na kathesi. Ath' assā itarā¹² udaraṃ disvā:¹³ 'kasmā mayhaṃ gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ¹⁴ na kathesi' ti vatvā, 'tvaṃ maṃ ānetvā dve vāre¹⁵ gabbhaṃ pātesi, kimatthaṃ tumhaṃ¹⁶ kathemi' ti vutte, 'naṭṭhā dāni' mhi' ti cintetvā, tassā¹⁷ pamādaṃ olokenti¹⁸ pariṇate¹⁹ gabbhe okāsaṃ labhitvā bhesajjaṃ yojetvā adāsi. Gabbho pariṇatattā²⁰ patituṃ asakkonto²¹ tiriyaṃ nipajji;²² kharāvedanā²³ uppajji, jīvitasaṃsaṃsaṃ²⁴ pāpuṇi. Sā 'nāsiti' amhi tayā, tvam eva maṃ ānetvā²⁵ tayo dārake nāsesi, idāni aham²⁶ pi nassāmi,²⁷ ito dāni cutā yakkhīni hutvā tava dārake khādituṃ samatthā hutvā nibbatteyyaṃ' ti patthanaṃ ṭhapetvā,²⁸ kālaṃ katvā tasmiṃ

¹ B. akāsi.² B. patati. K. pattati.³ C^a. B. om.⁴ K. pativissā i°.⁵ C., K., B., C^a. °cetvā.⁶ K. B. andhabāla.⁷ K. gabbhapātanabhe°. B. gabbhassa pātanabhesajjaṃ.⁸ K. om.⁹ K. B. mā puna.¹⁰ K. akaritthā.¹¹ K. tatiyaṃ pi vāraṃ. B. tatiyavāre. (B. *al.* dutiya, tatiya.)¹² B. atha sā itarissā.¹³ K. *a.* bhadde.¹⁴ C^a. paṭitabhāvaṃ.¹⁵ C. C^a. vāraṃ.¹⁶ S. tuyhaṃ.¹⁷ K. *a.* tato.¹⁸ K. °keti atha' assā.¹⁹ K. pariṇante.²⁰ K. paripuna°.²¹ C^a. na sakk°.²² K. *a.* ath' assā tippa°.²³ C. kharave°. C^a. kharāṃ vedanaṃ.²⁴ C^a. jīvitasaṃsaṃsaṃ. K. B. jīvitokkhaṃsaṃ.²⁵ C. *a.* tvam me. C^a. B. *a.* tvam eva.²⁶ K. sayāṃ.²⁷ K. nasissāmi.²⁸ B. paṭhapetvā.

yeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itaram pi sāmiko gahetvā 'tayā me kulūpacchedo kato' ti kapparajannukādīhi supoṭhitaṇ poṭhesi. Sā ten' evābādhena kālaṇ katvā tath' eva kukkutī hutvā nibbattā;¹ kukkuṭaṇḍāni² vijāyi. Majjārī āgantvā tāni³ khādi; dutiyam pi tatiyaṇ pi khādi yeva. Kukkutī:⁴ 'tayo vāre mama aṇḍāni khāditvā idāni mam pi khāditukāmāsi;⁵ ito⁶ cutā saputtaṇ⁷ taṇ khādituṇ labheyyaṇ' ti patthanaṇ katvā tato cutā dīpinī hutvā nibbatti. Itarā migī hutvā nibbatti. Tassā⁸ vijātakāle⁹ dīpinī āgantvā tayo vāre puttake¹⁰ khādi. Migī: 'maraṇakāle imāya me tikkhatuṇ puttakā¹¹ khādi, tā¹² idāni mam pi khādissati, ito dāni¹³ cutā etaṇ saputtaṇ¹⁴ khādituṇ labheyyaṇ' ti patthanaṇ katvā yakkhinī hutvā nibbatti. Dīpinī¹⁵ tato cutā Sāvattiyaṇ kuladhītā hutva nibbatti.¹⁶ Sā vuddhippattā dvāragāmake¹⁷ patikulaṇ¹⁸ agamāsi. Aparabhāge ca puttaṇ vijāyi. Yakkhinī tassā piyasahāyikāvaṇṇena āgantvā:¹⁹ 'kuhiṇ me sahāyikā' ti.²⁰ 'Antogabbhe vijātā' ti.²¹ 'Puttan nu kho vijātā udāhu dhitaṇ' ti,²² 'passissāmi naṇ' ti pavisitvā passantī viya dāraṇ gahetvā khāditvā gatā; punavāre²³ pi tath' eva khādi. Tatiyavāre²⁴ itarā garubhārā²⁵ hutvā sāmikaṇ āmantetvā 'sāmi imasmiṇ ṭhāne ekā yakkhinī mama dve putte khāditvā gatā

¹ C. nibbatti.² B. Kukkutī na cīrass' eva aṇḍāni.³ B. aṇḍāni.⁴ B. a. cinteti.⁵ B. kāmāsiti. C^a. °āti.⁶ K. a. dāni.⁷ B. saputtakaṇ. K. taṇ saputtakaṇ.⁸ C^a. om.⁹ C. C^a. vijātavijāta°. K. vijāyana°.¹⁰ K. putte.¹¹ K. puttā. C. putte. C^a. puttake.¹² B. °tvā.¹³ C^a. om.¹⁴ K. °ttakaṇ. C^a. om.¹⁵ B. a. tath' eva. K. a. pi.¹⁶ C^a. om.¹⁷ K. °gāme.¹⁸ K. °kūbe.¹⁹ K. °yikāya va° ā°.²⁰ K. a. pucchi.²¹ K. a. ahaṇsu, sā taṇ sutvā.²² C. C^a. om. K. a. pucchitvā. B. a. vutte.²³ K. dutiya. B. dutiya.²⁴ K. a. pi.²⁵ K. gurugabbhā.

idāni¹ kulagehaṇ gantvā vijāyissāmīti' kulagehaṇ gantvā vijāyi. Tadā sā² yakkhinī udakavāraṇ gatā³ hoti. Ves-savaṇassa hi yakkhiniyo vārena⁴ Anotattadahato⁵ sīsapa-ramparāya udakaṇ āropenti.⁶ Tā⁷ catumāsaccayena pi pañcamāsaccayena pi muccanti; aparā⁸ kilantakāyā jīvitakkhayam pi pāpuṇanti. Sā pana udakavārato muttamattā va⁹ vegena taṇ gharāṇ gantvā: 'kuhiṇ me sahāyikā' ti pucchi. 'Kuhiṇ tvaṇ na passissasi';¹⁰ tassā imasmiṇ thāne jātajātadārake¹¹ yakkhinī¹² khādanti, tasmā kulagehaṇ gatā' ti. 'Sā¹³ yattha vā tattha vā gacchatu,¹⁴ na me muccissatīti.'¹⁵ Veravegena¹⁶ samussāhitamānasā¹⁷ nagarābhimukhī pakkhandi. Itarā pi nāmagahaṇadivase dārakaṇ nahāpetvā nāmaṇ katvā: 'sāmi idāni sakagharāṇ gacchāmā' ti, puttāṇ ādāya sāmikena saddhiṇ vihāramajjhe maggena¹⁸ gacchanti puttāṇ sāmikassa datvā vihārapokkharāṇiyā¹⁹ nahātvā²⁰ sāmike²¹ nahāyante puttāṇ²² pāyamānā thitā, yakkhiniṇ āgacchantiṇ disvā sañjānitvā: 'sāmi²³ sāmi vegen' ehi, vegen' ehi,²⁴ ayaṇ sā²⁵ yakkhinīti' uccāsaddaṇ katvā yāva tassa

1 C. C^a. om. B. mama.

2 C^a. om.

3 K. a. Vessavaṇassa.

4 C^a. vāre.

5 C. C^a. Anotattato. K. Anottato.

6 B. āharanti.

7 C. C^a. sā.

8 B. yakkhiniyo.

9 K. ca.

10 B. kuhiṇ naṇ passāmi. C^a. kuhiṇ passissāhīti.

C. K. om. tvaṇ. K. passāmi, te ahaṇsu.

11 K. jātadārakaṇ.

12 B. āgantvā.

13 K. a. cintesi.

14 C. C^a. gacchantu.

15 C^a. muccatīti.

16 K. verena. B. vegena.

17 C., K., C^a. om. mānasā. C^a. K. āhita. K. a. taṇ.

18 C. C^a. °majjhamaggena. K. °majjhena ma°. B. gata-

maggena.

19 K. °yaṇ. B. nhatvā. C^a. nahāpitvā.

20 K. ṇhāyitvā uttaritvā puttāṇ gahetvā.

21 K. a. otarante. B. ṇhāyite uttaritvā.

22 puttass' ath'aññam. 23 K. B. om. K. B. vegena ehi.

24 B. a. ayaṇ yakkhinī vegen' ehi. C., K., C^a. only once.

25 K. sāyaṇ.

āgamanāṇ¹ saṇṭhātūṇ² asakkontī nivattitvā³ antovihārābhimukhī pakkhandi. Tasmiṇ samaye Satthā parisa-majjhe dhammaṇ deseti,⁴ sā puttāṇ Tathāgatassa pāda-piṭṭhe⁵ nipajjāpetvā:⁶ ‘tumahākaṇ mayā esa dinno, puttassa me jīvitaṇ⁷ dethā’ ti āha. Dvārakoṭṭhake adhi-vattho⁸ Sumanō nāma⁹ devo yakkhiniyā anto pavisitūṇ nādāsi.

Satthā Ānandattheraṇ āmantetvā: ‘gacchānanda taṇ yakkhiniṇ pakkosāhīti’¹⁰ āha. Thero¹¹ pakkosi. Itarā: ‘ayaṇ¹² bhante āgacchatīti’ āha. Satthā: ‘etu, mā saddam akāsīti’ vatvā taṇ āgantvā thitaṇ: ‘kasmā evaṇ karosi, sace tumhe mādisassa Buddhassa¹³ sammukhi-bhāvaṇ nāgamissatha issaphandanānaṇ viya¹⁴ kākōlūkānaṇ viya ca kappatṭhitikaṇ¹⁵ vo veraṇ abhavissa,¹⁶ kasmā veraṇ paṭiveraṇ¹⁷ karoṭha, veraṇ hi averena upasammāti no verena’ ti vatvā imaṇ gātham āha:

5. ‘Na hi verena verāni sammantīdha, kudācanaṇ
averena ca sammanti; esa dhammo sanan-
tano’ ti.

Tattha ‘na hi verena’ ti yathā hi khelasiṅghā-nikādi¹⁸ asucimakkhitatṭhānaṇ¹⁹ teh’eva asucihi dhovanto²⁰

¹ C. C^a. tassāya°. K. tassāgamanāya.

² K. B. saṇṭhāretum.

³ K. °ttetvā.

⁴ K. desesi.

⁵ C. C^a. °piṭṭhe. K. piṭṭhiṇ.

⁶ K. nipajjāpetvā.

⁷ C. C^a. a. no.

⁸ C. adhivuttho. C^a. vatto.

⁹ C. C^a. om. K. B. Sumanadevo.

¹⁰ B. pakkosāpehīti. C. C^a. pakkosāti.

¹¹ K. a. taṇ.

¹² C. itarāyaṇ. C^a. itarāya.

¹³ K., C^a., B. om. issa.

¹⁴ K. ahinaṇ kulānaṇ (!) viya veraṇ acchaphandanānaṇ.
B. ahinakulānaṇ viya (one veraṇ) acchaphandanānaṇ.

¹⁵ B. Kappatṭhitaṇ.

¹⁶ B. bhavissati.

¹⁷ C. verapaṭi°.

¹⁸ K. B. °dīhi.

¹⁹ B. asucihi.

²⁰ K. B. dhovantā.

suddhaṇṇ niggandhaṇ¹ kātuṇ asakkonti,² atha kho taṇ ṭhānaṇ bhiyyosomattāya asuddhattaraṇ ca duggandhattaraṇ ca hoti, evamevaṇ³ akkosantaṇ paccakkosanto paharantaṇ paṭipaharanto⁴ verena veraṇ vūpasametūṇ⁵ na sakkoti. Atha kho bhiyyo veram eva karoti, iti verāni nāma verena kismici pi⁶ kāle na sammanti, atha kho vaddhanti yeva. ‘Averena ca sammantīti,’ yathā pana tāni khelādāni asucīni vippasannena udakena dhoviyamānāni nassanti,⁷ taṇ ṭhānaṇ suddhaṇṇ hoti niggandhaṇṇ, evameva⁸ averena khantimettōdakena yonisomana-sikārena⁹ paccavekkhaṇena verāni vūpasammanti, paṭipassambhanti, abhāvaṇ gacchanti. ‘Esa dhammo sanantano’ ti, esa averena verūpasamanasañkhāto porāṇako dhammo¹⁰ sabbesaṇ buddhapacceka-buddhakhi-nāsavānaṇ gatamaggo¹¹ ti.

Gāthāpariyosāne yakkhinī sotāpattiphale patitṭhahi, sampattaparisiāya pi desanā¹² sātthikā ahoṣi.

Satthā taṇ itthiṇ āha: ‘etissā tava puttaṇ dehīti.’ ‘Bhāyāmi bhante’ ti. ‘Mā bhāyi, natthi te etaṇ nissāya paripantho’ ti. Sā¹³ tassā adāsi. Sā taṇ¹⁴ cumbitvā ālīngitvā puna māti yeva datvā rodituṇ ārabhi.¹⁵ Atha naṇ Satthā: ‘kim etaṇ’ ti pucchi. ‘Bhante ahaṇ pubbe yathā¹⁶ tathā vā¹⁷ jīvitaṇ kāppenti¹⁸ pi kucchipūram¹⁹ nālatthaṇ, idāni kathaṇ jīvissāmīti.’ Atha naṇ Satthā: ‘mā cintayīti’ samassāsetvā taṇ itthiṇ āha: ‘imaṇ

¹ F. duggandhaṇ. K. B. nigandhaṇ.

² F. corr. °koti. C., K., Ca. na sakkoti. B. na sakkonti.

³ K. B. evameva.

⁴ C. paṭiha°.

⁵ Ca. upa°. K. vupasammitūṇ.

⁶ C. kismim pi. K. B. kismiñ ci.

⁷ K. vina°.

⁸ Ca. evamevaṇ.

⁹ K. a. patisaṇkhārena.

¹⁰ K. °kadhammo.

¹¹ K. gamana. B. simply maggo.

¹² B. dhamma°.

¹³ K. a. puttaṇ. So B. after sā.

¹⁴ K. a. gahetvā.

¹⁵ S. ārabhi.

¹⁶ B. a. vā.

¹⁷ K. om.

¹⁸ K. kappemi. B. kappanti.

¹⁹ Ca. °pūraṇaṇ.

netvā attano gehe nivesetvā¹ aggayāgubhattehi paṭijag-
gāhiti.' Sā taṇ netvā piṭṭhivaṇse paṭiṭṭhāpetvā aggayā-
gubhattehi paṭijaggi. Tassā vihipaharaṇakāle musalaṇ²
muddhaṇ paharantaṇ viya upaṭṭhāti.³ Sā sahāyikaṇ
āmantetvā: 'imasmiṇ ṭhāne vasituṇ na sakkhissāmi,⁴
aññattha⁵ maṇ paṭiṭṭhāpehiti'⁶ vatvā musalasālāya⁷
udakacāṭiyaṇ uddhane⁸ nimbakose⁹ saṅkārakūṭe gāmad-
vāre ti etesu ṭhānesu paṭiṭṭhāpitā pi 'idha me musalaṇ¹⁰
sisaṇ bhindantaṇ viya upaṭṭhāti, idha dārakā uccitṭha-
jalaṇ¹¹ otārenti, idha sunakhā nipajjanti, idha dārakā
asuciṇ karonti, idha kacavaraṇ¹² chaḍḍenti, idha gāma-
dārakā lakkhayoggaṇ¹³ karontīti;' sabbāni tāni paṭikkhipi.
Atha naṇ bahigāme vivittokāse paṭiṭṭhāpetvā tatth' assā¹⁴
aggayāgubhattādīni hariṇsu.¹⁵ Sā¹⁶: 'imasmiṇ saṇvac-
chare subbutṭhikā¹⁷ bhavissati, thalaṭṭhāne sassaṇ karohi;
imasmiṇ saṇvacchare dubbutṭhikā¹⁸ bhavissati, ninnat-
ṭhāne yeva¹⁹ karohīti' sahāyikassā²⁰ āroceti.²¹ Sesa-
janehi katasassaṇ atiudakena vā anodakena vā nassati,
tassā ativiya sampajjati. Atha naṇ: 'samma²² tayā
katasassaṇ²³ n'eva accodakena²⁴ na anodakena²⁵ nassati,
subbutṭhidubbutṭhibhāvaṇ ñatvā kammaṇ karosi, kin nu
kho etan' ti pucchiṇsu. 'Amhākaṇ sahāyikā yakkhīnī

¹ B. nivāsāpetvā. ² K. musalaggaṇ. B. musalaggena.

³ B. °āsi. ⁴ B. sakkomi. ⁵ B. aṭhāne.

⁶ K. paṭiṭṭhāhi. ⁷ K. °yaṇ. ⁸ K. udaka.

⁹ B. nibba°. ¹⁰ K. B. musalena.

¹¹ K. uccitṭhūdakaṇ. B. uccitṭhodakaṇ.

¹² K. Kavacaraṇ. ¹³ B. lakkhaṇa°.

¹⁴ K. B. tattha tassā.

¹⁵ K. a. niharitvā supatidinaṇ paṭijaggi, sā yakkhīnī
evaṇ cintesi 'ayaṇ me sahāyikā idāni bahūpakārā han-
dāhaṇ kiñci paṭigunaṇ karomīti. B. hari.

¹⁶ K. om. ¹⁷ K. suvu°. ¹⁸ K. duvu°.

¹⁹ K. B. a. sassaṇ. ²⁰ K. B. °kāya.

²¹ K. °cesi. ²² K. B. amma.

²³ C. katassā. K. kataṇ sa°. ²⁴ K. a. nassati.

²⁵ C., B., C^a. anudakena. C^a. om. na.

subbutthidubbutthibhāvaṃ ācikkhati,¹ mayaṃ tassā vacanena thalaninnesu sassādini² karoma, tena no³ sampajjati. Kiṃ tapassatha?⁴ Nibaddhaṃ amhākaṃ gehato yāgubhattādini hariyamānāni,⁵ tāni⁶ etissā hariyanti.⁷ Tumhe pi etissā aggayāgubhattādini haratha; tumhākaṃ pi kammante olokessatīti.' Ath'assā sakalanagaravāsino sakkāraṃ kariṃsu; sā pi tato paṭṭhāya sabbesaṃ kammante olokenā lābhaggappattā⁸ ahosi mahāparivārā.⁹ Sā aparabhāge aṭṭhasalākabhaddhāni paṭṭhapesi tāni yāv' ajja-kālā diyaṃti¹⁰ yeva.¹¹

Idaṃ kāliyakkhiniyā uppattivatthu catutthaṃ.¹²

5. KOSAMBAKA-VATTHU¹³

'Pare ca na vijānantīti,' imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Kosambake¹⁴ bhikkhū ārabba kathesi.

Kosambiyaṃ hi Ghositārāme pañcasatapañcasataparivārā¹⁵ dve bhikkhū vihariṃsu Vinayadharo¹⁶ ca Dhammakathiko ca. Tesu Dhammakathiko ekadivasaṃ sariravalañjaṃ¹⁷ katvā udakakoṭṭhake¹⁸ ācamanaudakāvasesaṃ bhājane ṭhapetvā¹⁹ nikkhami. Pacchā Vinayadharo²⁰

¹ B. ācikkhi. ² K. sassāni. B. thalesu ninnesu sassāni.

³ K. a. sassāṇ. B. sampajjiṃsu.

⁴ C^a. panassatha. B. na passatha.

⁵ C^a. nihar^o.

⁶ C. C^a. tānaṃ. K. om.

⁷ K. taṃ hariyyāmīti. B. hariyati.

⁸ K. a. yasagga.

⁹ K. a. ca.

¹⁰ K. yāvajjatakālādīniyaṃ.

¹¹ B. yevāti.

¹² C. C^a. °vatthun ti. C^a. a. kāliyakkhiniyā vatthun.

B. kāliyakkhiniyā vatthu catutthaṃ.

¹³ Cf. Kern. M.I.B. 34-5. F. Jāt., iii. 486-490; and Vinaya, i. 337.

¹⁴ C., K., B., C^a. °bike.

¹⁵ K. pañca for first pañcasata.

¹⁶ K. Vineya.

¹⁷ F. °vañjiṃ. C. °valañjanaṃ.

¹⁸ F. udake ko°. C. °koṭṭake.

¹⁹ C., B., C^a. a. va.

²⁰ C. C^a. a. thero cā.

tattha pavitṭho taṇ udakaṇ disvā nikkhamitvā itaraṇ pucchi: 'āvuso tayā udakaṇ ṭhapitaṇ' ti. 'Āma āvuso' ti. 'Kiṇ pan' ettha āpattibhāvaṇ na jānāsīti.' 'Āma na jānāmīti.'¹ 'Hot' āvuso ettha āpattīti.' 'Tena hi paṭikarissāmi nan' ti. 'Sace pana te āvuso asaṇcicca asatiyā kataṇ natthi āpattīti,' so tassā āpattiyā² anāpattidiṭṭhi³ ahosi. Vinayadharo pi attano nissitakānaṇ: 'ayaṇ Dhammakathiko āpattiṇ āpajjamāno pi na jānātīti'⁴ ārocesi. Te tassa nissitake disvā: 'tumahakaṇ upajjhāyo āpattiṇ āpajjitvāpi āpattibhāvaṇ na jānātīti'⁵ āhaṇsu. Te gantvā attano upajjhāyassārocesuṇ.⁶ So evaṇ āha: 'ayaṇ⁷ Vinayadharo pubbe "anāpattīti" vatvā idāni "āpattīti" vadati, musāvādī eso' ti. Te gantvā, 'tumahakaṇ upajjhāyo musāvādīti' evaṇ aññamaññaṇ kalahaṇ⁸ vadḍhayaṇsu. Tato Vinayadharo okāsaṇ labhitvā Dhammakathikassa āpattiyā adassane⁹ ukkhepanīyakammaṇ akāsi; tato patthāya tesā paccayadāyakā upatṭhākā pi dve koṭṭhāsā ahesuṇ. Ovādapatiggāhaka bhikkhuniyo pi ārakkhadevatāpi¹⁰ sandiṭṭhasambhattā ākāsattṭhā devatāpīti¹¹ yāva brahmalokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuṇ, cātummahārājikaṇ ādiṇ katvā¹² yāva akanitṭhabhavanā¹³ pan' idaṇ¹⁴ kolāhalaṇ agamāsi. Ath' eko¹⁵ aññataro¹⁶ bhikkhu Tathāgataṇ upasaṅkamtivā¹⁷ ukkhepakānaṇ¹⁸ 'dhammiken' evāyaṇ kammena¹⁹ ukkhitto,²⁰

¹ C. C^a. āma ajā°.

² C. tatth' assāpa°. B. tassā. C. tassāp°.

³ C^a. anāpattiyā. ⁴ B. jānāmīti. ⁵ C. C^a. jānāsī.

⁶ K. B. °yassa ā°. ⁷ F. om. ⁸ F. aññamañña°.

⁹ F. om. K. °nena. ¹⁰ C. a. tā. K. B. tāsaṇ.

¹¹ F., C., C^a. akāsattṭhade°. K. B. °satthakade°.

¹² C^a. rājikā ādīni. K. om. c°r°ā°k°.

¹³ B. a. sannipatitā devā, om. pan'.

¹⁴ K. pana ekaninnānaṇ. ¹⁵ C. C^a. atha kho.

¹⁶ K. B. om. ¹⁷ K. a. bhante.

¹⁸ F. °kāyaṇ. ¹⁹ K. eva kammenāyaṇ.

²⁰ K. B. a. ti. B. a. vinayadharānaṇ, añtevasikānaṇ dhammiken' eva vinayakammena.

ukkhittānuvattakānaṃ¹ 'adhammikenā kammaṇa ukkhitto' ti laddhiṃ, ukkhepakehi² vāriyamānānaṃ pi³ ca tesāṃ taṃ⁴ anuparivāretvā vicaraṇabhāvaṃ ārocesi. Bhagavā, 'samaggā kira hontū' ti dve vāre pesetvā, 'nayicchanti⁵ bhante samaggā bhavituṃ' ti sutvā, tatiyavāre, 'bhinno bhikkhusaṅgho⁶ bhinno bhikkhusaṅgho' ti⁷ tesāṃ santikaṃ gantvā ukkhepakānaṃ ukkhepane itaresaṃ ca āpatitiyā adassanāya⁸ ādinavaṃ kathetvā puna tesāṃ tatth' eva ekasīmāya⁹ uposathādini anujānitvā¹⁰ 'bhattaggādisu bhaṇḍana-jātānaṃ¹¹ āsanantarikāya¹² nisīditabbaṃ' ti bhattagge vattaṃ¹³ paññāpetvā, 'idāni bhaṇḍana-jātā viharantīti' sutvā tattha gantvā, 'alaṃ bhikkhave, mā bhaṇḍanaṃ' ti ādini vatvā¹⁴ 'bhikkhave bhaṇḍanakalaha-viggahavivādā nāma' ete anatthakārakā.¹⁵ Kalahaṃ nissāya hi laṭukikāpi¹⁶ sakunikā¹⁷ hatthināgaṃ jīvitakkhayaṃ pāpesīti.' Laṭukikajātakaṃ¹⁸ kathetvā, 'bhikkhave samaggā hotha, mā vivadatha,¹⁹ vivādaṃ nissāya hi²⁰ anekasahassavaṭṭakā²¹ jīvitakkhayaṃ pattā' ti, Vaṭṭakajātakaṃ kathesi. Evam pi tesu²² vacanaṃ anādiyantesu aññatarena dhammavādinā Tathāgatassa vihesaṃ anicchantena, 'āgametu bhante Bhagavā dhammassāmi, appossukko bhante Bhagavā ditṭhadhammasukhavihāram

¹ B. a. dhammakathika antevāsikaṇaṃ pana. B. kammen' eva. ² F. ukkhepehi. K. B. laddhi°.

³ K. °mānaṃ pi ca. B. °mānaṃ.

⁴ B. om.

⁵ F., K., B. om. y.

⁶ F. a. ti. K. C^a. om. bhi° bhi° once.

⁷ K. a. sutvā atha Satthā. B. atha Satthā.

⁸ K. °ne. C. C^a. adesaṇāya.

⁹ K. °yaṃ.

¹⁰ B. °etvā.

¹¹ B. °jātā.

¹² C. C^a. ānantarikāya.

¹³ C^a. bhattagg' va vattaṃ.

¹⁴ K. ādinavaṃ vatvā.

¹⁵ K. °kārīkā.

¹⁶ C. C^a. laṭukikāya. K. laṇṭu°.

¹⁷ C. C^a. °kāya. B. sāk°.

¹⁸ K. laṇṭukikī. F. Jāt. iii. 174-7.

¹⁹ C^a. vivādatha. K. vivādatha.

²⁰ C. om.

²¹ K. anekasahasassāni °āni.

²² K. evaṃ etesu bhagavato. B. has bhagavato.

anuyutto viharatu, mayam etena¹ bhaṇḍanena kalahena viggahena² vivādena paññāyissāmā' ti vutte³ atitaṇ āhari.⁴

'Bhūtapubbaṇ bhikkhave Bārānasiyaṇ Brahmaḍatto nāma Kāsīrājā⁵ ahoṣīti.' Brahmaḍattena Dīghatissakosalarāñño⁶ rajjaṇ acchinditvā aññātakavesena vasantassa pituno⁷ māritabhāvañ c'eva ñatvā⁸ Dīghāyukumārena⁹ attano jivite dinne tato paṭṭhāya tesāṇ samaggabhāvañ ca kathetvā, 'tesāṇ hi nāma bhikkhave rājānaṇ¹⁰ ādinnaḍḍānaṇ¹¹ ādinnasatthānaṇ evarūpaṇ khantisoraccaṇ bhavissati. Idha kho taṇ¹² bhikkhave¹³ sobbheṭṭha yaṇ tumhe evaṇ svākkhāte dhammavinaye pabbajitā¹⁴ samānā khamā ca¹⁵ bhaveyyātha soratā cā' ti ovaditvā pi n'eva te¹⁶ samagge kātuṇ sakkhi.¹⁷ So tāya¹⁸ ākiṇṇavihārātāya ukkaṇṭhito 'ahaṇ kho idāni ākiṇṇo dukkhaṇ viharāmi, ime ca bhikkhū mama vacanaṇ na karonti, yannūnaḥaṇ¹⁹ eko²⁰ gaṇamhā²¹ vūpakaṭṭho vihareyyaṇ' ti cintetvā Kosambiyaṇ piṇḍāya caritvā anapaloketvā bhikkhusaṅghaṇ, ekako va attano pattacīvaraṇ ādāya Bālakaḷaṇakāramaṇ²² gantvā tattha²³ Bhagutheraṣṣa ekacārīka-vattaṇ kathetvā pācīnavaṇsamigadāye²⁴ tiṇṇaṇ kulaputtānaṇ sāmaggirasānisaṇsaṇ²⁵ kathetvā, yena Pāriley-

¹ F. mayaṇ tena. K. B. °meva tena.

² C^a. kalahavigg°. ³ K. a. Satthā. ⁴ F., C., C^a., S. om.

⁵ K. rājā. B. Kāsīkarājā, om. ti. C^a. om. ti.

⁶ F. Dīghatiko°. B. Dīghāvu pitussa ko°.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C., B., C^a., S. om. K. ñña°.

⁹ F., K., B. Dīghāvu°. ¹⁰ C., K., B., C^a. rājūnam.

¹¹ F. om.

¹² K. khanti.

¹³ K. bhikkhūsaṅghamajjhe.

¹⁴ K. corr. °jītvā.

¹⁵ C., C^a., K. cā.

¹⁶ C. C^a. om. B. tesāṇ.

¹⁷ F., C., C^a. asakkhi.

¹⁸ C. C^a. tāsaṇ.

¹⁹ F. C^a. corr. yannūnaḥaṇ.

²⁰ K. B. ekako va.

²¹ C. C^a. gaṇato.

²² K. Pālīyeyyakalākarakagāmaṇ. B. Pālīyeyyakagāmaṇ.

²³ B. Bhagavā.

²⁴ K. pācīnnapase.

²⁵ F. sāmaggiyara°. B. sāmaggiyānisaṇsaṇ.

yakaṇ¹ tad avasari. Tatra sudaṇ Bhagavā Pārileyyakaṇ upanissāya Rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle Pāriley-yakena hatthinā upaṭṭhiyamāno phāsukaṇ vassāvāsaṇ vasi.

Kosambiyavāsino² pi kho upāsakā vihāraṇ gantvā Satthāraṇ apassantā, ‘kuhiṇ bhante Satthā’ ti pucchitvā— ‘Pārileyyavanasaṇḍaṇ gato’ ti. ‘Kiṇ kāraṇā’³ ti. ‘Amhe samagge kātuṇ vāyami,⁴ mayaṇ pana na samaggā ahumhā’ ti. ‘Bhante tumhe Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ⁵ karonte samaggā nāhuvatthā’⁶ ti. ‘Evam āvuso’ ti. Manussa: ‘ime Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ karonte pi samaggā na jātā; mayaṇ ime nissāya Satthāraṇ datṭhuṇ⁷ na labhimha,⁸ imesaṇ n’eva āsanaṇ dassāma,⁹ na abhivādanādini karissāmā’ ti,¹⁰ tato paṭṭhāya tesāṇ sāmīcimattam¹¹ pi na kariṇsu. Te appāhāratāya sussamānā katipāhen’ eva ujukā hutvā aññamaññaṇ accayaṇ desetvā khamāpetvā: ‘upāsakā mayaṇ samaggā jātā, tumhe pi no purimasadisā hothā’ ti āhaṇsu. ‘Khamāpito pana¹² vo bhante Satthā’ ti. ‘Na khamāpito āvuso’ ti. ‘Tena hi Satthāraṇ khamāpetha, Satthu khamāpitakāle mayam pi tumhākaṇ pubbasadisā¹³ bhavissāmā’ ti. Te antovassabhāvena¹⁴ Satthu santikaṇ gantuṇ avisahantā dukkhena taṇ¹⁵ antovassaṇ vītināmesuṇ. Satthā pana tena hatthinā¹⁶ upaṭṭhiyamāno sukhaṇ vasi.

So pi hi hatthināgo¹⁷ gaṇam¹⁸ pahāya¹⁹ phāsuvihā-

¹ C. C^a. pārale°. K. B. pālile° (al.). B. a. atthi.

² F. C. Kosambiyaṇ vā°. K., B., C^a. °mbivā°.

³ K. a. bhante. C^a. om. ti.

⁴ K. °mati.

⁵ C^a. sāmaggāṇ.

⁶ K. na ahutthā. B. nahuṇhāti vatvā.

⁷ B. sudaṭṭhum.

⁸ K. °mhā.

⁹ C. C^a. om.

¹⁰ K. B. a. te.

¹¹ C. C^a. °mattakam.

¹² C. om.

¹³ C., K., C^a. purimasa°.

¹⁴ K. °vassā.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ K. a. tena.

¹⁷ F., C., C^a. om.

¹⁸ K. gaṇe.

¹⁹ C. gaṇappa°. C^a. nappahāya.

ratthāy¹ eva taṇ vanasaṇḍaṇ pāvīsi. Yathāha:² ‘ahaṇ kho ākiṇṇo viharāmi, hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi chinnaggāni c’eva tiṇāni khādāmi obhaggobhaggañ³ ca me sākhabhaṅgaṇ⁴ khādanti,⁵ āvilāni ca pāṇiyāni pivāmi, ogāhantassa ca⁶ me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṇ⁷ upanighaṇsantiyo⁸ gacchanti; yannūnāhaṇ eko va gaṇasmā⁹ vūpakaṭṭho vihareyyaṇ’ ti. Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena Pārileyayaṇ rakkhitavanasaṇḍaṇ¹⁰ bhaddasālamūlaṇ¹¹ yena Bhagavāten’ upasaṅkami; upasaṅkamitvā pana Bhagavantaṇ vanditvā olokento aññaṇ kiñci adisvā bhaddasālamūlaṇ pādena¹² paharanto¹³ tacchetvā soṇḍāya sākhaṇ gahetvā sammajji. Tato paṭṭhāya soṇḍāya ghaṭaṇ gahetvā pāṇiyaṇ paribhojanīyaṇ upaṭṭhapeti.¹⁴ Uṇhodakena atthe sati uṇhodakaṇ paṭiyādeti.¹⁵ Kathaṇ? Hatthena kaṭṭhāni ghaṇsitvā aggiṇ pādeti¹⁶; tattha¹⁷ dārūni pakkhipanto¹⁸ jāletvā tattha¹⁹ tattha pāsāne²⁰ pacitvā dārūkhaṇḍakena²¹ pavatṭetvā²² paricchinnāya khuddakasonḍiyaṇ²³ khipati. Tato hatthaṇ otāretvā udakassa tatta-bhāvaṇ jānitvā gantvā Satthāraṇ vandati.²⁴ Satthā: ‘udakaṇ te tāpitaṇ Pārileyā’²⁵ ti vatvā, tattha gantvā

¹ F. gaṇamhā saphāsu°.

² C., K., C^a. yathā hi.

³ F. obhagge bha°. K. obhaggavibha°.

⁴ K. °bhaṅgāni.

⁵ K. khādiyanti.

⁶ F., C., K., B. om.

⁷ C^a. kālaṇ.

⁸ C. C^a. °santi.

⁹ K. B. gaṇamhā.

¹⁰ F. C. pārileyayakara° saṇḍo. C^a. °saṇḍo.

¹¹ K. taṇ vanasaṇḍaṇ pāvīsi, atha kho bhagavantaṇ bhaddasālamūlam āgataṇ disvā.

¹² B. pāden’ eva.

¹³ K. paharento taṇ.

¹⁴ B. °āpeti. K. °pesi. Atha.

¹⁵ K. paṭiyādetvā deti.

¹⁶ K. B. saṇpā°. K. sampādeti.

¹⁷ F., C., C^a. taṇ.

¹⁸ F. ukkhi°. B. a. aggiṇ.

¹⁹ C., B., C^a. om. K. om. both.

²⁰ B. a. pakkhipitvā.

²¹ K., C^a, B. dārudaṇḍakena.

²² K. B. pariva°.

²³ B. soṇḍikāya.

²⁴ K. vanditvā.

²⁵ C. C^a. pārāle°.

nahāyati. Ath'assa nānāvidhāni phalāni āharitvā deti. Yadā pana Satthā gāmaṃ piṇḍāya pavisati, tadā Satthu pattacīvaram ādāya kumbhe patitṭhāpetvā Satthārā saddhiṃ yeva¹ gacchati. Satthā gāmūpacāram patvā: 'Pāri-
leyya ito patṭhāya tvaṃ² gantuṃ na sakkā, āhara me pattacīvaraṃ' ti āharāpetvā gāmaṃ³ pavisati. So pi yāva Satthu nikkhamanā⁴ tatth' eva ṭhatvā Satthu⁵ āgamana-
kāle⁶ paccuggamaṇaṃ katvā purimanayen' eva patta-
cīvaraṃ gahetvā vasanaṭṭhāne otāretvā vattaṃ dassetvā
sākhāya vijati.⁷ Rattiṃ vālamigaparipanthanivāraṇatthaṃ⁸
mahantaṃ daṇḍaṃ soṇḍāya gahetvā Satthāraṃ rakkhi-
sāmiti yāva aruṇuggamanā⁹ vanasaṇḍassa antarantare¹⁰
vicarati.

Tato patṭhāy' eva¹¹ kira so vanasaṇḍo Rakkhitava-
nasaṇḍo nāma jāto ti. Aruṇe uggate¹² mukhodakadānaṃ
ādiṃ katvā¹³ ten' eva upāyena¹⁴ sabbavattāni karoti.¹⁵

Ath' eko makkaṭo taṃ haṭṭhiṃ utṭhāya¹⁶ samutṭhāya
divase¹⁷ divase Tathāgatassa ābhisamācārikaṃ¹⁸ karontaṃ
disvā¹⁹ 'ahaṃ pi kiñcid eva karissāmīti' vicaranto ekadiva-
saṃ nimmakkhikaṃ²⁰ daṇḍakamadhūṃ²¹ disvā daṇḍakaṃ
bhañjitvā²² daṇḍaken' eva saddhiṃ madhupaṭalaṃ Satthu
santikaṃ haritvā²³ kadaliṭṭattaṃ chinditvā tattha ṭhapetvā

¹ K. saddhiññeva.

² F. om. B. K. tayā.

³ K. B. a. piṇḍāya.

⁴ K. °matto tāva.

⁵ B. om.

⁶ K. nikkhamana°.

⁷ C. vijayati. K. vijji. B. vijati.

⁸ K. bāla° paṇṭha°. C. °migaṇ. Ca. °panthi°.

⁹ °manaṇ.

¹⁰ C. Ca. antena. B. antarena.

¹¹ F., C., B., Ca. patṭhāya yeva.

¹² K. ugacchante.

¹³ Ca. ādini. F. ākatvā. K. °dakaṃ dantakathaṃ āka-
ditvā.

¹⁴ C. Ca. ev'upā°. B. ev'ūp°.

¹⁵ Ca. karonti.

¹⁶ Ca. hatthinaṃ upatṭhāya.

¹⁷ F., C., B., Ca. om. K. once.

¹⁸ F., C., K., Ca. abhi°.

¹⁹ K. B. a. cintesi.

²⁰ K. B. nima°.

²¹ K. °dhupaṭalaṃ. Ca. °madhukaṇ.

²² K. samadhupaṭalaṃ chinditvā.

²³ K., B., Ca. āha.

adāsi; Satthā gaṇhi¹; makkato² 'karissati nu kho paribhogaṇ na karissatīti' olokeno gahetvā nisinnaṇ disvā 'kin nu kho' ti cintetvā daṇḍakoṭiyaṇ³ gahetvā parivattetvā⁴ upadhārento aṇḍakāni disvā tāni⁵ saṇikaṇ apanetvā⁶ adāsi. Satthā⁷ paribhogam akāsi. So tuṭṭhamānaso taṇ taṇ sākhaṇ gahetvā naccanto atṭhāsi. Ath' assa gahitasākhā pi akkantasākhā pi bhijji.⁸

So ekasmiṇ khāṇukamatthake⁹ patitvā nibbiddhagatto¹⁰ Satthari¹¹ pasannen' eva cittena kālaṇ katvā tāvatiṇsa-bhavane tiṇsayojanike kanakavimāne nibbatti accharā-sahassaparivāro¹² ahosi.

Tathāgatassa tattha hatthināgena upatṭhiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudīpe pākato ahosi. Sāvattihinagarato Anāthapiṇḍiko¹³ Visākhā mahāupāsikā ti evamādīni mahākulāni¹⁴ Ānandattherassa sāsaṇaṇ pahīṇiṇsu. 'Satthāraṇ no bhante dassethā' ti. Sāvattihivāsino pi¹⁵ disāvāsino¹⁶ pañcasatā bhikkhū vutthavassā Ānandattheraṇ upasaṅkamitvā: 'cirassutā no¹⁷ Ānanda Bhagavato sammukhā dhammikathā; sādhu mayaṇ āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammiṇ kathaṇ savaṇāyā'¹⁸ ti yāciṇsu.¹⁹ Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā 'temāsaṇ ekavihārino Tathāgatassa santikaṇ²⁰ ettakehi bhikkhūhi saddhiṇ upasaṅka-

¹ K. naṇ gahetvā tuṇhī.

² K. a. kiṇ.

³ C^a. kaṭiṇ.

⁴ C^a. om. parivattetvā. K. °ttitvā.

⁵ C. C^a. a. aṇḍakāni.

⁶ K. apanāmetvā.

⁷ K. a. patigahetvā.

⁸ K. B. bhañjiṇsu.

⁹ F., C., B. khāṇumattake. C^a. khānumatthake.

¹⁰ B. nivittthagatto. K. nicittthagato pi.

¹¹ F., C., K., C^a. om.

¹² B. Makkaṭadevaputto nāma.

¹³ K. a. ca.

¹⁴ C. C^a. kulāni.

¹⁵ F., C., B., C^a. om. (Sāva° erased). K. tadā.

¹⁶ F., C., B., K. pi.

¹⁷ C., K., B., C^a. a. āvuso. B. cirassaṇ vata.

¹⁸ K. dhammasavaṇāyā. B. dhammakathaṇ. C^a. dhammiyā°.

¹⁹ K. āhaṇsu.

²⁰ K. a. gantvā.

mituṇ ayuttan' ti cintetvā, te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekako va¹ Satthāraṇ upasaṅkami. Pārileyyako taṇ disvā daṇḍam ādāya pakkhandi.² Satthā oloketvā: 'apehi³ Pārileyyaka mā vārayi,⁴ Buddhupaṭṭhāko eso' ti āha.⁵ So tatth' eva daṇḍaṇ chaḍḍetvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṇ⁶ āpucchi. Thero na adāsi.⁷ Nāgo 'sace uggahitavatto bhavissati Satthu nisīdanapāsāṇaphalake parikkhāraṇ na ṭhapesatīti'⁸ cintesi. Thero pattacīvaraṇ bhūmiyaṇ ṭhapesi; vattasampannā hi garūṇaṇ⁹ āsane vā sayane vā attano parikkhāraṇ na ṭhamenti.¹⁰ Thero Satthāraṇ¹¹ vanditvā ekamantaṇ nisīdi. Satthā¹²: 'ekako¹³ āgato 'sīti' pucchitvā pañcasatehi bhikkhūhi saddhiṇ āgatabhāvaṇ sutvā, 'kahaṇ¹⁴ pan' ete'¹⁵ ti vatvā, 'tumbhākaṇ cittaṇ ajānanto bahi ṭhapetvā āgato'mhīti' vutte, 'pakkosāhi ne ti,¹⁶ thero tathā akāsi. Satthā¹⁷ tehi saddhiṇ paṭisanthāraṇ katvā tehi bhikkhūhi: 'bhante Bhagavā buddhasukumālo¹⁸ c'eva khattiyasukumālo¹⁹ ca tumhehi temāsaṇ ekakehi tiṭṭhantehi nisīdantehi ca dukkaraṇ kataṇ vattaṭṭivattakārako pi mukhodakādidāyako²⁰ pi nāhosi maññe' ti vutte, 'bhikkhave Pārileyyakahaṭthinā²¹ mama sabbakiccāni katāni. Evarūpaṇ pi sahāyakaṇ²² labhantena ekato²³ vasituṇ yuttaṇ, alabhantassa

¹ F. om.² K. °ṇḍi. F. pakkandi.³ K. B. repeat.⁴ K. B. nivā°.⁵ C^a. om.⁶ C^a. °ragahaṇaṇ. B. °raṇ paṭiggahetuṇ.⁷ B., C^a., K. nādāsi.⁸ F. thapesīti.⁹ B. gurūṇaṇ.¹⁰ K. a. so disvā pasannacitto ahosi.¹¹ B. upasaṅkamitvā.¹² K. B. a. Ānanda.¹³ B. eko va. K. C^a. ekako va.¹⁴ K. kuhiṇ.¹⁵ C., K., C^a. pana te.¹⁶ C., K., B., C^a. a. āha.¹⁷ K. a. te bhikkhū āgantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu.¹⁸ F., C., K., B., C^a. °sukhumālo.¹⁹ F. om. K. °sukhumālo.²⁰ C^a. kadāyako.²¹ C^a. a. °hatthīnaṇ.²² C., B., C^a. sahāyaṇ. K. a. pana.²³ K. ekake va. B. ekako va.

ekacārīkabhāvo va seyyo¹ ti vatvā imā Nāgavagge tisso gāthā² abhāsi:

(328.) 'Sace labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ³ sādhuviḥārī⁴ dhīraṇ,
abhibhuyya sabbāni parissayāni,
careyya ten' attamano satimā.

(329.) 'No ce labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ sādhuviḥārī⁵ dhīraṇ,
rājā va⁶ raṭṭhaṇ vijitaṇ pahāya,
eko care mātāṅ'araññe⁷ va nāgo.

(330.) 'Ekassa caritaṇ seyyo, natthi bale
saḥāyātā,
eko care na ca pāpāni kayirā,
appossukko mātāṅ'araññe va nāgo' ti.

Gāthāpariyosāne pañcasatā pi te bhikkhū arahatte⁸ patitṭhahiṇsu. Ānandatthero Anāthapiṇḍikādīhi pesitaṇ⁹ sāsanaṇ ārocetvā: 'bhante Anāthapiṇḍikapamukhā pañca ariyasāvakakoṭiyo¹⁰ tumhākaṇ¹¹ āgamaṇaṇ paccāsiṇ-santīti' āha. Satthā 'tena hi gaṇhāhi pattacīvaraṇ' ti,¹² pattacīvaraṇ gāhāpetva nikkhami.¹³ Nāgo gantvā¹⁴ magge tiriyaṇ atṭhāsi, 'kiṇ karoti bhante nāgo' ti. 'Tumhākaṇ bhikkhave bhikkhaṇ dātuṇ paccāsiṇsati; dīgharattaṇ kho panāyaṇ mayhaṇ upakārako,¹⁵ nāssa¹⁶ cittaṇ kopetuṇ¹⁷ vaṭṭati, nivattatha¹⁸ bhikkhave' ti Satthā bhikkhū

¹ F. vaseyyā. K. om. va.

² C., C^a., K. gāthāyo.

³ K. saddhicaraṇ.

⁴ K. °viḥāraṇ°.

⁵ K. °viḥāra°.

⁶ F. ca (va in 2nd ed.).

⁷ F. °rañño (°ññe in 2nd ed., where he says: MSS. and editions °ñño).

⁸ K. °ttaphale.

⁹ B. pesita°.

¹⁰ K. °sāvakā.

¹¹ F., C., C^a. om.

¹² C^a. om. patt° ti.

¹³ K. a. hatthi.

¹⁴ B. a. gata°.

¹⁵ F. upakāro.

¹⁶ F. n'assa. B. nāgassa.

¹⁷ B. a. na.

¹⁸ K. °ttetha.

gahetvā nivatti. Hatthī pi vanasaṇḍaṇ pavisitvā pana sakadaliphalādini nānāphalāni¹ saṅharitvā,² rāsiṇ³ katvā, punadivase bhikkhūnaṇ adāsi. Pañcasatā bhikkhū sabbāni khepetuṇ nāsakkhiṇsu. Bhattakiccapariyosāne Satthā pattacīvaraṇ gahetvā nikkhami; nāgo bhikkhūnaṇ antarantarena gantvā Satthu purato tiriyaṇ aṭṭhāsi.⁴ ‘Kiṇ karoti bhante nāgo’⁵ ti. ‘Ayaṇ⁶ bhikkhave tumhe pesetvā maṇ nivattetīti.’⁷ Atha naṇ Satthā: ‘Pārileyya idaṇ⁸ mama anivattaniyagamanāṇ,⁹ tava iminā attabhāvena jhānaṇ vā vipassanaṇ vā maggaphalaṇ vā¹⁰ natthi, tiṭṭha¹¹ tvaṇ’ ti āha. Taṇ sutvā nāgo mukhe soṇḍaṇ pakkhipitvā¹² rodanto pacchato¹³ pacchato agamāsi; so hi Satthāraṇ nivattetuṇ labhanto¹⁴ ten’ eva niyāmena yāvajīvaṇ paṭijageyya. Satthā pana taṇ gāmūpacāram patvā: ‘Pārileyya ito paṭṭhāya tava abhūmi, manussāvāso¹⁵ saparipantho tiṭṭha tvaṇ’ ti āha. So rodamāno tatth’ eva¹⁶ ṭhatvā Satthari cakkhupathaṇ vijahante¹⁷ vijahante¹⁸ hadayena¹⁹ phalitena kālaṇ katvā²⁰ Satthari pasādena tāvatiṇsabhavane tiṇsayojanike kanakavimāne accharāsahassamajjhe²¹ nibbatti²²; Pārileyya-kadevaputto yev’assa²³ nāmaṇ ahoṣi.

Satthā pi anupubbena Jetavanaṇ agamāsi. Kosambikā

¹ C. C^a. °phalādini. K. sakaddhali°. ² B. °haretvā.

³ C. a. haritvā.

⁴ K. a. bhikkhū taṇ disvā Bhagavantaṇ pucchiṇsu.

⁵ C., B., K., C^a. om.

⁶ C^a. B. hi. C^a. ahaṇ.

⁷ B. nivattetukāmo. F. nivattesi. K. C^a. °ttetiti.

⁸ C^a. imaṇ.

⁹ F. anivattita°. C. anivattiya°. K. B. anivatta. C^a. anivatti°.

¹⁰ K. maggaṇ vā pha°.

¹¹ K. tiṭṭhahi.

¹² B. °petvā.

¹³ K. anupa°. C^a. pacchato pacchā.

¹⁴ C. C^a. alabhanto.

¹⁵ F. abhumima°.

¹⁶ F., C., B. om.

¹⁷ F., K., B., C^a. om.

¹⁸ K. paṇa°.

¹⁹ C^a. hadaya°.

²⁰ K. karitvā.

²¹ K om.

²² K. a. accharāsahassaparivāro.

²³ K. B. tvev assa. C^a. v’assa.

bhikkhū¹ ‘Satthā kira Sāvattiṇ² āgato’³ ti sutvā, Satthāraṇ khamāpetuṇ tattha agamaṇsu.⁴ Kosalarājā ‘te kira Kosambakā⁵ bhaṇḍanakārakā bhikkhū āgacchanti’ ti sutvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā: ‘aham bhante tesā mama vijitaṇ pavisitū na dassāmīti’ āha— ‘mahārāja sīlavantā te⁶ bhikkhū kevalaṇ aññamaññaṇ vivādena mama vacanaṇ na gaṇhiṇsu; idāni⁷ maṇ khamāpetuṇ āgacchanti; āgacchantu mahārājā’ ti. Anāthapiṇḍiko pi: ‘ahaṇ⁸ tesā vihāraṇ pavisitū na dassāmīti’ vatvā tath’ eva Bhagavatā paṭikkhitto tuṇhī ahoṣi. Sāvattiyaṇ⁹ anuppattānaṇ pana tesā Bhagavā ekamante vivittaṇ kārāpetvā¹⁰ senāsanaṇ dāpesi¹¹; aññe bhikkhū tehi saddhiṇ¹² ekato na¹³ nisīdanti, na titt’hanti¹⁴; āgatāgata Satthāraṇ pucchanti: ‘kahaṇ¹⁵ bhante bhaṇḍanakārakā Kosambakā bhikkhū’ ti. Satthā ‘ete’ ti dasseti. Te¹⁶ ‘ete ca¹⁷ ete kirā’ ti āgatāgatehi¹⁸ aṅguliyaṇ dassiyamānā lajjāya sīsaṇ¹⁹ ukkhipitū asak-kontā²⁰ Bhagavato pādamūle nipajjitvā Bhagavantaṇ khamāpesuṇ. Satthā: ‘bhāriyaṇ vo bhikkhave kataṇ tumhe nāma²¹ mādisassa Buddhassa santike pabbajitvā mayi sāmaggīṇ karonte mama vacanaṇ na karittha; porāṇakapaṇḍitā pi vajjhappattānaṇ²² mātāpitunnaṇ²³

¹ K. °mbibhi°.

² C^a. °tthiyaṇ.

³ B. gato.

⁴ B. āg°.

⁵ C., K., B. Kosambikā (al.).

⁶ B. °vanto ete.

⁷ C^a. dāni.

⁸ K. a. bhante.

⁹ B. Sāvattiṇ.

¹⁰ C. C^a. kārētvā.

¹¹ K. adāsi.

¹² C., B., C^a. a. n’eva.

¹³ K. n’eva ekato. C. C^a. va for na. B. om. na. C^a. om. na before ti.

¹⁴ K. B a. na vandanti.

¹⁵ F. kanaṇ mete; corr., kahaṇ ete. So B. C. K. katame te. C^a. katame, om. bhante.

¹⁶ F. B. om.

¹⁷ C., K., C^a. kira. K. a. te. B. ete kira te ete kirāti. C^a. rep. te ete kira (t. e. kirāti).

¹⁸ K. a. manussehi.

¹⁹ F. sīghaṇ.

²⁰ B. °nto.

²¹ K. pana.

²² B. vayappattā. C^a. vajjhappattā.

²³ K. B. °pitūnaṇ.

ovādaṇ sutvā tesu jivitā voropiyamānesu pi taṇ¹ anatikkamitvā pacchā dvīsu ratṭhesu² rajjaṇ kārayiṇsū' ti vatvā puna Devakosambikajātaṇ³ kathetvā: 'evam bhikkhave Dighāyukumāro⁴ mātāpitusu⁵ jivitā voropiyamānesu pi tesāṇ ovādaṇ anatikkamitvā pacchā⁶ Brahma-dattassa dhītaṇ labhitvā dvīsu Kāsikosalaratṭhesu⁷ rajjaṇ kāresi, tumhehi pana mama vacanaṇ akarontehi bhāriyaṇ kataṇ' ti vatvā imaṇ gātham āha:

6. 'Pare ca na⁸ vijānanti "mayam ettha yamāmase,"⁹

ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā' ti.

Tattha 'pare' ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanākarakā pare nāma, te tattha¹⁰ saṅghamajjhe kolāhalaṇ karontā; 'mayaṇ¹¹ "yamāmase"¹² uparamāma nassāma¹³ satataṇ¹⁴ samitaṇ maccusantikaṇ gacchāmā' ti na jānanti.¹⁵ 'Ye ca tattha vijānantīti' ye tattha¹⁶ paṇḍitā 'mayaṇ maccusamīpaṇ¹⁷ gacchāmā' ti vijānanti; 'tato sammanti medhagā' ti evaṇ hi te¹⁸ jānanta yonisomanasikāraṇ uppādetvā medhagānaṇ¹⁹ kalahānaṇ vūpasamāya paṭipajjanti, atha nesaṇ²⁰ tāya paṭipattiyā te medhagā sammantīti. Atha vā 'pare cā' ti pubbe mayā 'mā bhikkhave bhaṇḍanaṇ' ti ādini vatvā ovādiyamānāpi mama ovādassa apatiggahanaṇa

¹ K. a. ovādaṇ.

² K. om.

³ C. Ca. Devakosambiya°. K. Devadighāvujātakaṇ.

⁴ K. B. Dighāvu°.

⁵ K. B. °pitūsu.

⁶ F. B. om.

⁷ K. Kāsipa°.

⁸ B. na ca.

⁹ K. yamāmase (al.).

¹⁰ K. ettha.

¹¹ K. a. ettha.

¹² K. a. ti.

¹³ K. uparimā manussā.

¹⁴ Ca. na taṇ.

¹⁵ K. B. vijā°.

¹⁶ K. ca.

¹⁷ K. °pe.

¹⁸ K. a. paṇḍitā.

¹⁹ C. Ca. medhanaṇ.

²⁰ K. tesāṇ.

amāmakā pare nāma;¹ ‘mayañ chandādivasena micchā-gahaṇaṇ² gahetvā ‘ettha’ saṅghamajjhe ‘yamāmase’ bhaṇḍanādinaṇ vuddhiyā³ vāyamāmā⁴ ti na vijānanti—idāni pana yoniso paccavekkhamānā⁵ tattha tumbhakaṇ antare ye paṇḍitapurisā ‘pubbe mayañ chandādivasena vāyamantā ayoniso paṭipannā’ ti vijānanti; tato tesañ santikā paṇḍitapurise nissāya ime idāni⁶ kalahasaṅkhātā medhagā sammantīti ayam ettha attho ti.⁷

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū⁸ sotāpattiphalādisu⁹ patitṭhahimsū ti.⁷

Kosambakavatthu pañcamaṇ.¹⁰

6. CŪLAKĀLA-MAHĀKĀLA-VATTHU

‘Subhānupassiṇ viharantaṇ’ ti¹¹ imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Setavyanagaraṇ¹² upanissāya¹³ viharanto Cūlakāla-Mahākāle ārabba kathesi.

Setavyavāsino¹⁴ hi¹⁵ Cūlakālo Majjhimakālo Mahākālo ti tayo¹⁶ bhātaro kutimbikā. Tesu jeṭṭhakaṇiṭṭhā disāsu vicaritvā sakatehi¹⁷ bhaṇḍaṇ āharanti; Majjhimakālo ābhaṭaṇ vikkīṇāti. Ath’ ekasmiṇ samaye te ubho pi

¹ F., C., C^a. om.

² K. °gāhaṇ.

³ C. C^a. bu°.

⁴ K. °mānā.

⁵ C. C^a. paccavekkhayamānā.

⁶ C., K., B. dāni.

⁷ K. om.

⁸ K. °ttā bhi°. K. om. ti.

⁹ C^a. B. °disu.

¹⁰ K. °mbiyava°. C. C^a. Kosambikavatthuṇ. B. Kosambikabhikkhūnaṇ vatthu p°.

¹¹ B. subhānupassin ti. C^a. a . . . passi. F. C. °passi. K. °passi°. C. C^a. viharantīti.

¹² C. C^a. setabba°. K. B. Setabya°.

¹³ K. nissāya sisaṇpāvane. B. sisapāvane.

¹⁴ K. °byanagaraṇvā°.

¹⁵ C. C^a. pi.

¹⁶ B. Kaniṭṭhā.

¹⁷ K. B. pañca sakatasatehi.

bhātaro¹ pañcahi sakatasatehi nānabhaṇḍaṇ gahetvā Sāvattiṇ² gantvā Savatthiyā ca³ Jetavanassa ca antare sakatāni mocayiṇsu. Tesu⁴ Mahākālo sāyaṇhasamaye mālāgandhādihatthe Sāvattvivāsino ariyasāvake dhamma-savaṇatthāya⁵ gacchante disvā ‘kuhiṇ ime gacchantīti’ pucchitvā, tam atthaṇ sutvā, ‘aham pi gamissāmīti’ cintetvā, kaniṭṭhaṇ āmantetvā: ‘tāta sakatesu appamatto hohi, ahaṇ dhammaṇ sotuṇ gacchissāmīti’⁶ vatvā⁷ gantvā Tathāgataṇ disvā⁸ vanditvā parisapariyante nisidi. Satthā taṇ divasaṇ⁹ tassa ajjhāsayaवासena¹⁰ ānupubbikathaṇ¹¹ kathento dukkhakkhandhasuttādivasena¹² anekapariyāyena kāmānaṇ ādīnaṇ ca¹³ okāraṇ saṅkilesaṇ ca kathesi. Taṇ sutvā Mahākālo: ‘sabbaṇ kira pahāya gantabbaṇ; paralokaṇ gacchantaṇ n’eva bhogā na ñātayo¹⁴ anugacchanti; kim me gharāvāsena, pabbajissāmīti’ cintetvā, mahājane¹⁵ Bhagavantaṇ¹⁶ vanditvā pakkante¹⁷ Satthāraṇ pabbajjaṇ yācitvā,¹⁸ ‘natthi te koci apaloke tabbo’ ti vutte,¹⁹ ‘kaniṭṭho me atthi bhante’ ti,²⁰ ‘apalokehi naṇ’ ti vutte, ‘sādhū bhante’ ti²¹ gantvā,²² ‘tāta imaṇ sabbaṇ sāpateyyaṇ²³ paṭipajjā’ ti āha.²⁴

¹ C^a. bhātara (° sign erased).

² C^a. °tthiyaṇ (MSS. *al. oscillate*).

³ C. C^a. om.

⁴ C^a. om.

⁵ C., K., B., C^a. °savaṇāya.

⁶ C., B., C^a. gacchāmīti.

⁷ K. sādhu ti sampaticchi, Mahākālo tattha.

⁸ C., K., B., C^a. om.

⁹ S. disvā.

¹⁰ C., K., B., C^a. ajjhāsayaena.

¹¹ C., K., B., C^a. anu°.

¹² K. °nde sutādi°. C^a. dukkhadukkhatvās°.

¹³ C., K., B., C^a. om.

¹⁴ K. bhogāni ññātiyo. B. ñātakā ca. C^a. bhogānaṇ.

¹⁵ K. °nesu.

¹⁶ B. Satthāraṇ. C. C^a. om.

¹⁷ K. °ntesu.

¹⁸ K. a. Satthārā.

¹⁹ K. puṭṭhe.

²⁰ K. B. a. vatvā tena hi. B. bh° atthīti.

²¹ B. vatvā.

²² K. a. āgantvā kaniṭṭhaṇ etad avoca. B. a. kaniṭṭham pakkosāpetvā.

²³ C^a. pātheyyaṇ.

²⁴ K. B. °hīti. K. om. āha.

‘Tumhe pana bhātikā’¹ ti. ‘Ahaṇ Satthu santike pabbajissāmīti.’ So tāṇ nānappakārehi yācitvā nivattitū² asakkonto: ‘sādhū sāmī yathājjhāsayaṇ³ karothā’ ti āha.⁴ Mahākāḷo gantvā Satthu santike pabbaji.⁵ ‘Ahaṇ bhātikaṇ gahetvā va⁶ uppabbajissāmīti⁷ Cūlakāḷo pi pabbaji. Aparabhāge Mahākāḷo upasaṇṇapaṇṇaṇ labhitvā, Satthāraṇ upasaṇṇakamitvā ‘sāsane kati⁸ dhurānīti’⁹ pucchitvā, Satthārā dvīsu pi dhuresu kathitesu ‘ahaṇ bhante mahallakakāle pabbajitattā ganthadhuraṇ¹⁰ pūretuṇ na sakkhissāmi,¹¹ vipassanādhuram pana¹² pūressamīti yāva arahattā¹³ sosānikadhutaṅgaṇ¹⁴ kathāpetvā, paṭhamayā-mātikame sabbesu¹⁵ niddaṇ okkantesu susānaṇ gantvā¹⁶ paccūsakāle sabbesu¹⁷ anuṭṭhitesu¹⁸ yeva vihāraṇ āgacchati.

Ath’ ekā susānagopikā Kālī nāma¹⁹ chavaḍāhikā therassa ṭhitatṭhānaṇ nisinnatṭhānaṇ²⁰ caṅkamitattṭhānaṇ²¹ ca disvā: ‘ko nu kho idhāgacchati, parigaṇhissāmi naṇ’ ti parigaṇhituṇ asakkonti ekadivasaṇ susānakuṭīkāya²² eva²³ dipam jāletvā²⁴ puttadhītarō ādāya gantvā ekamante nilinā²⁵ majjhimayāme therāṇ āgacchantāṇ disvā gantvā²⁶ vanditvā: ‘ayyo no bhante imasmiṇ ṭhāne viharatīti’ āha.²⁷ ‘Āma upāsike’²⁸ ti. ‘Bhante susāne

¹ K. °ka kuhi gamissathā.

² K., B., C^a. °ttetuṇ.

³ K. B. yathā a°.

⁴ K. om.

⁵ K. B. a. atha kho Cūlakāḷo cintesi.

⁶ K. anugantvā.

⁷ K. a. tadā.

⁸ C., B., C^a. om.

⁹ C. C^a. dhurāni.

¹⁰ K. a. pana.

¹¹ K. nāsakkh°.

¹² K. om.

¹³ K. °ttaṇ.

¹⁴ B. dhūt°.

¹⁵ K. a. manussesu.

¹⁶ B. nisīdi.

¹⁷ K. a. manussesu.

¹⁸ C^a. ’nuṭṭh°.

¹⁹ K. Kālīkā nāma.

²⁰ K. nisidanatṭhānaṇ ca.

²¹ K. caṅkamana.

²² K. a. tiṇa°.

²³ K. om.

²⁴ B. jālapetvā.

²⁵ K. nilayi. B. niliyamānā.

²⁶ K. a. taṇ. B. āgantvā.

²⁷ K. thero.

²⁸ K. upāsikā.

viharantehi nāma vattaṇ uggaṇhitum¹ vaṭṭatīti.' Thero :
 'kiṇ pana mayaṇ tayā kathitavatte vattissāmā' ti²
 avatvā, 'kiṇ kātuṇ vaṭṭati upāsike' ti āha.³ 'Bhante
 sosānikehi⁴ nāma susāne vasanabhāvo susānagopakānaṇ
 ca⁵ vihāre mahātherassa ca⁶ gāmabhojakassa ca⁶ kathe-
 tuṇ vaṭṭatīti.'⁷ Kiṇkāraṇā' ti. 'Katakammā⁸ corā⁹
 sāmikehi padānupadaṇ anubaddhā¹⁰ susāne bhaṇḍakam¹¹
 chaḍḍetvā palāyanti; atha manussā sosānikānaṇ pari-
 panthaṇ karonti; etesaṇ pana kathite 'mayaṇ imassa
 bhadantassa ettakaṇ nāma kālaṇ ettha¹² vasanabhāvaṇ
 jānāma, acoro eso' ti upaddavaṇ¹³ nivārenti; tasmā
 etesaṇ kathetuṇ vaṭṭatīti.'¹⁴ 'Aññaṇ kiṇ kātappaṇ' ti.¹⁵
 'Bhante susāne vasantena nāma ayyena maṇsapitṭhaka-
 palālādini¹⁶ vajjetabbāni, divā na niddāyitabbāṇ, kusītena
 na bhavitabbāṇ, āraddhaviriyena¹⁷ asaṭṭhena¹⁸ amāyāvinā
 hutvā kalyāṇājjhāsayena vasitabbāṇ,¹⁹ sāyaṇ sabbesu
 suttesu vihārato āgantabbāṇ, paccūsakāle sabbesu anu-
 tṭhitesu yeva vihāraṇ gantabbāṇ. Sace bhante ayyo
 imasmiṇ thāne evaṇ²⁰ viharanto pabbajitakiccaṇ mat-
 thakaṇ pāpetuṇ sakkhissati,²¹ sace matasarīraṇ ānetvā
 chaḍḍenti, ahaṇ²² kambalakūtāgāraṇ āropetvā gandha-
 mālādīhi sakkāraṇ katvā sarīrakiccaṇ karissāmi. No ce
 sakkhissati²³ citakaṇ jāletvā²⁴ saṅkunā ākaḍḍhitvā²⁵

¹ K. gaṇhituṇ.² K. vattessāmāti³ K. sā.⁴ K. susā°.⁵ C., K., C^a. om.⁶ C^a. om.⁷ B. thero.⁸ C. °kamme. K. kammā, corr. °mma.⁹ B. a. dhana.¹⁰ C. C^a. anubandhanto.¹¹ K. °ikaṇ.¹² C^a. etta.¹³ K. upaddhataṇ.¹⁴ B. K. a. thero.¹⁵ K. a. sāmi āha.¹⁶ K. macchamasapitṭhatilagulādini. C^a. °pitthipa°. B.

macchamasatilapitṭhatelagulādini.

¹⁷ K. B. a. bhavitabbāṇ.¹⁸ K. asaṭṭhena. C^a. B. asaṭṭhena.¹⁹ K. B. bhavitabbāṇ.²⁰ C^a. eva.²¹ K. °ssasi.²² C., K., C^a. om.²³ K. °ssasi.²⁴ K. B. āropetvā. B. jāl° also.²⁵ C. C^a. ka°. K. ākaddhi°.

bahi khipitvā¹ pharasunā kottetvā khaṇḍākhāṇḍikam
chinditvā aggimhi pakkhipitvā² jhāpessāmīti ' āha.³
Atha naṇ therō: 'sādhū bhadde' ti ekaṇ pana
rūpārammaṇaṇ disvā mayhaṇ katheyyāsīti ' āha.⁵ Sā
'sādhū' ti sampaticchi.⁶ Thero yathājjhāsayena susāne
samaṇadhammaṇ karoti. Cūlakāḷatthero pana utthāya
samutthāya gharadvāraṇ⁷ cintetvā⁸ puttadāraṇ anussarati
'bhātiko me⁹ atibhāriyaṇ kammaṇ¹⁰ karotīti' cinteti.¹¹
Ath' ekā kuladhītā tammuhuttasamutthitena¹² vyādhinā¹³
sāyaṇhasamayā amilātā akilantā kalam akāsi. Tam enaṇ
ñātakādayo¹⁴ dārutelādihi¹⁵ saddhiṇ sāyaṇ susānaṇ
netvā susānagopikāya: 'imaṇ jhāpehīti,' bhaṭṭiṇ datvā
niyyādetvā pakkamiṇsu. Sā tassā pārutavattaṇ¹⁶ apa-
netvā taṇ muhuttamattaṇ¹⁷ pīṇitapīṇitaṇ¹⁸ suvaṇṇa-
vaṇṇaṇ sarīraṇ disvā¹⁹ 'imaṇ ayyassa dassetuṇ patirūpaṇ
ārammaṇaṇ' ti cintetvā gantvā therāṇ vanditvā:²⁰
'evarūpaṇ nāma ārammaṇaṇ atthi, oloketha²¹ ayyā' ti
āha.²² Thero 'sādhū' ti gantvā²³ pārūpanam harā-
petvā²⁴ pādatalato yāvakesaggaṇ²⁵ oloketvā: 'atipīṇitam²⁶

¹ K. a. ṭhapetvā. ² K. a. tuyhaṇ nassetvā. C^a. °opetvā.

³ C., K., C^a. om.

⁴ K. kathehī.

⁵ K. om.

⁶ C., B., C^a. paccassosi. K. °ssoti.

⁷ K. B. gharāvāsaṇ.

⁸ K. B. °ntesi. C^a. cintesinti. C. C^a. pana cinteti.

⁹ K. ayaṇ me bhā°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. om.

¹² K. om. taṇ. K. mahuttaṇ (al.).

¹³ K. B. byā° (al. by° in such cases).

¹⁴ K. ññātiyo. B. ñātakā.

¹⁵ K. dārūni. C^a. B. °dihi (long and short vowels in 'i' and 'u' nouns loc. and instr. pl. about equally divided).

¹⁶ K. pārūpanaṇ vā°.

¹⁷ C. B. °mataṇ.

¹⁸ K. paṇitapaṇitaṇ. B. paṇitaṇ.

¹⁹ C. om.

²⁰ B. a. bhante. K. a. after nāma.

²¹ K. olokeyyāthāti.

²² K. om.

²³ C., B., C^a. vatvā.

²⁴ B. āh°.

²⁵ K., B., C^a. °ggā (continual variant).

²⁶ K. B. atipaṇitaṇ.

etaṃ rūpaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ aggimhi¹ pakkhipitvā mahā-jālāhi² gahitamattakāle³ mayhaṃ āroceyyāsīti⁴ vatvā sakaṭṭhānam eva gantvā nisīdi. Sā tathā katvā therassa ārocesi; therō āgantvā⁵ olokesi, jālāya⁶ pahaṭapahaṭaṭṭhānaṃ⁷ kabaraḡāviyā⁸ viya⁹ sariravaṇṇaṃ ahosi, pādā namitvā¹⁰ olambiṃsu, hatthā patikuṭṭiṃsu¹¹ naḷātaṃ¹² nīccammam ahosi.¹³ Thero: 'idaṃ¹⁴ sariraṃ idān' eva¹⁵ olokentānaṃ aparīyattikaraṃ¹⁶ hutvā idān' eva khayaṃ pattaṃ vayaṃ pattaṃ¹⁷ ti, rattitṭhānaṃ gantvā nisīditvā¹⁸ khayavayaṃ sampassamāno:¹⁹

'Aniccā vata saṅkhārā uppādayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti tesāṃ vūpasamo sukho'

ti gāthaṃ²⁰ vatvā vipassanaṃ vadḍhetvā saha paṭisaṃbhidaḡi arahattaṃ²¹ pāpuṇi. Tasmiṃ arahattaṃ patte Satthā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṃ caramāno Setavayaṃ²² gantvā siṃsapāvanaṃ pāvīsi. Cūlakāḷassa bhariyāyo 'Satthā kira anuppatto'²³ ti sutvā 'amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā' ti pesetvā Satthāraṃ nimantāpesuṃ. Buddhānaṃ pana aparicitaṭṭhāne²⁴ āsanapaṇṇattiṃ²⁵ ācikkhakena²⁶ ekena bhikkunā paṭhamatarāṃ gantuṃ vaṭṭati. Buddhānaṃ hi majjhimatṭhāne āsanaṃ paṇṇāpetvā, tassa

¹ C., B., C^a. *a. nam.*

² K. mahājāla°.

³ K. *om. °matta°.*

⁴ K. °ceyyāhiti.

⁵ C., B., C^a. gantvā.

⁶ C^a. jālāyaṃ.

⁷ K. pahaṭṭaṭṭhāne.

⁸ C. C^a. °gāvi. B. °vī. K. kavaragāvi, *corr.* °va.

⁹ C. C^a. *om.* ¹⁰ K. ca nikkhamitvā. B. nikkhamitvā.

¹¹ B. *a. ūru°.*

¹² K. lalātaṃ.

¹³ C^a. hosi.

¹⁴ K. imaṃ (*constant var. in all MSS.*).

¹⁵ K. *om.*

¹⁶ K. pādayakaraṃ. B. pariyaṇṭa°.

¹⁷ K. vāyapa°.

¹⁸ K. nisīdi.

¹⁹ K. *a. imaṃ gāthaṃ āha.*

²⁰ C^a. gāthā.

²¹ K. °ttatālaṃ.

²² K. °byanagaraṃ.

²³ B. *a. siṃsapāvanaṃ.*

²⁴ B. apariciṇṇa°. K. °tta°.

²⁵ K. °naṃ °ttaṃ. C^a. °naṃ.

²⁶ K. B. ācikkhantena.

dakkhinato Sāriputtattherassa, vāmato Mahāmoggallānattherassa ca¹ tato paṭṭhāya ubhoḥi passehi² bhikkhusaṅghassa āsanaṃ paññāpetabbaṃ hoti. Tasmā Mahākālātthero cīvarapārūpanatṭhāne ṭhatvā:³ ‘tvaṃ purato gantvā āsanapaññattiṃ ācikkhā’ ti⁴ Cūlakālaṃ pesesi. Tassa diṭṭhakālato paṭṭhāya gehajānā tena saddhiṃ paribhāsaṃ⁵ karonto⁶ nīcāsanaṃ saṅghattherakoṭiyaṃ⁷ attharanti,⁸ uccāsanaṃ saṅghanavakakoṭiyaṃ.⁹ Itaro: ‘mā evaṃ karotha nīcāsanaṃ upari mā¹⁰ paññāpetha uccāsanaṃ heṭṭhā’ ti āha. Itthiyo tassa vacanaṃ asuṇantiyo¹¹ viya: ‘tvaṃ kiṃ karonto vicarasi, kiṃ tava āsanaṃ¹¹ paññāpetuṃ na vaṭṭati, tvaṃ kaṃ āpucchitvā pabbajito, kena pabbajito¹² ‘si, kasmā idhāgato sīti’ vatvā nivāsanapārūpanaṃ acchinditvā setakāni¹³ nivāsetvā sise mālācumbaṭakaṃ¹⁴ ṭhapetvā: ‘gaccha¹⁵ Satthāraṃ ānehi, mayaṃ āsanaṃ paññāpessāmā’ ti paḥiṇṇsu.¹⁶ Na ciraṃ bhikkhubhāve ṭhatvā avassikā va uppabbajitā¹⁷ lajjituṃ na jānanti.¹⁸ Tasmā so¹⁹ tenākappena²⁰ nīrassaṅko va gantvā²¹ vanditvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ²² ādāya gato.²³ Bhikkhusaṅghassa pana bhattakiccāvasāne Mahākālassa bhariyāyo:²⁴ ‘imāhi attano sāmiko gahito, mayaṃ pi amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā’

¹ C., B., C^a. *om*.² C. C^a. °su passesu.³ K. *a.* kaṇiṭhaṃ (āha *erased*).⁴ K. °kkhāhīti.⁵ K. B. °hāsaṃ.⁶ K. karonti.⁷ K. B. °rassa ko°. C. saṅghaṃ therā°.⁸ K. atṭha°. C. C^a. attharati.⁹ K. °kassa ko°. C. °navakoṭiyaṃ.¹⁰ K. *a.* *om*.¹¹ K. asuṇantā.¹² K. pabbajāpito.¹³ K. *a.* vatthāni.¹⁴ K. °cumbi°. B. °cumbu°.¹⁵ K. *a.* taṃ.¹⁶ K. *a.* so.¹⁷ K. upa °tvā. B. °jitattā.¹⁸ K. B. jānāti.¹⁹ K. *om*.²⁰ K. B. tena āka°.²¹ B. *a.* Satthāraṃ. K. *a.* taṃ.²² C. C^a. saṅghaṃ.²³ K., B., C^a. āgato.²⁴ K. bhariyāyo (*most freq. spelling in K.*).

ti cintetvā punadivasatthāya¹ nimantayaṃsu. Tadā pana āsanaṃ paññāpapaṭṭhaṃ² añño bhikkhu agamāsi; tā tasmiṃ khane okāsaṃ alabhitvā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā bhikkhaṃ adaṃsu. Cūlakālassa pana dve bhariyāyo,³ Majjhimakālassa catasso, Mahākālassa aṭṭha.⁴ Bhikkhusaṅghe⁵ hi⁶ bhattakiccaṃ kātukāmā⁷ nisīditvā bhattakiccaṃ akaṃsu; bahigantukāmā utthāya agamaṃsu. Satthā pana nisīditvā bhattakiccaṃ kari; tassa bhattakiccapariyosāne tā itthiyo: ‘bhante Mahākālo amhākaṃ anumodanaṃ katvā āgacchissati,⁸ tumhe purato gacchathā’ ti vadiṃsu. Satthā: ‘sādhū’ ti vatvā, purato agamāsi; gāmadvāraṃ patvā bhikkhusaṅgho ujjhāyi:⁹ ‘kiṃ nāma’ etaṃ Satthārā kathaṃ, ñatvā nu kho kathaṃ udāhu ajānitvā’ ti. Hiyyo Cūlakālassā¹⁰ purato gatattā pabbajjantarāyo jāto; ajja aññassa purato gatattā antarāyo nāhosi.¹¹ Satthā Mahākālaṃ nivattetvā¹² āgato. Silavā kho pana bhikkhū ācārasampanno; karissanti nu kho tassa pabbajjantarāyaṃ’ ti. Satthā tesāṃ vacanaṃ sutvā¹³ ṭhito: ‘kiṃ kathetha bhikkhave’ ti pucchi. Te tam atthaṃ ārocesuṃ. ‘Kiṃ pana tumhe bhikkhave Cūlakālaṃ viya Mahākālaṃ sallakkhethā’ ti. ‘Āma bhante, tassa hi dve pajāpatiyo, imassa aṭṭha; aṭṭhahi¹⁴ parikkhipitvā¹⁵ gahito kiṃ karissati bhante’ ti. Satthā: ‘mā bhikkhave evaṃ avacuttha, Cūlakālo¹⁶ utthāya samutthāya subhārammaṇabahulo viharati, papātataṭe ṭhitadubbalarukkhasadiso;¹⁷ mayhaṃ pana putto

¹ K. B. divase Satthāraṃ. C^a. divase Satthā.

² C., B., C^a. āsanapa^o.

³ C. C^a. bhariyā.

⁴ K. a. bhiriyaṃ.

⁵ C., B., C^a. °saṅgho. K. bhikkhu.

⁶ C., K., B., C^a. pi.

⁷ B. °kāmo.

⁸ K. datvā gamissati.

⁹ B. bhikkhū ujjhāyaṃsu.

¹⁰ C^a. Cūlassa.

¹¹ K. nāhoti idāni.

¹² K. °ttāpetvā. B. idāni Mahākālaṃ ṭhapetvā.

¹³ K. a. nivattitvā. B. °etvā.

¹⁴ K. tāhi.

¹⁵ C^a. paṭi^o.

¹⁶ K. a. divase.

¹⁷ B. tassa papāte ṭhito. K. papāte for papātataṭe. C. ṭhitaṃ du^o.

Mahākālo asubhavihārī¹ ghanaselapabbatto viya acalo² ti vatvā imā gāthā² abhāsi :

7. 'Subhānupassīṇ viharantaṇ indriyesu asaṇvutaṇ
bhojanamhi³ amataññuṇ kusītaṇ hīnavīriyaṇ,
taṇ ve pasahati⁴ Māro vāto rukkhajaṇ va dub-
balaṇ.

8. 'Asubhānupassīṇ⁵ viharantaṇ indriyesu susaṇ-
vutaṇ
bhojanamhi ca mattaññuṇ saddhaṇ āradhha-
vīriyaṇ
taṇ ve nappassahati⁶ Māro vāto selaṇ va
pabbataṇ' ti.'

Tattha 'subhānupassīṇ viharantaṇ' ti⁷ subhaṇ
anupassantaṇ itthārammaṇe⁸ mānasaṇ vissajjetvā viha-
rantan ti attho. Yo hi puggalo nimittagāhaṇ⁹ anub-
yañjanaggāhaṇ¹⁰ gaṇhanto, 'nakhā sobhaṇā' ti gaṇhāti;
'aṅguliyo sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'hatthapādajaṅghā
ūru kaṭṭi udaraṇ¹¹ thanā gīvā oṭṭhā dantā mukhā¹²
nāsā akkhinī¹³ kaṇṇā bhamukā naḷātaṇ¹⁴ kesā sobhaṇā'
ti gaṇhāti; 'kesā lomā¹⁵ nakhā dantā taco sobhaṇā'

¹ B. asubhānupassī viharati. K. corr. asubhāram-
maṇaṇ viharati.

² K. gāthāyo

³ F. C^a. a. ca.

⁴ F. (new ed.), B. pasahati.

⁵ C. C^a. °ssī.

⁶ F. (new ed.). B. °hatī.

⁷ C. C^a. subhānupassīti. K. °nuppassīti. B. °ssinti.

⁸ K. a. ca.

⁹ K. a. gaṇhanto.

¹⁰ F., C., C^a. anuvyañjana°.

¹¹ K. a. manāpaṇ.

¹² F. corr. B. mukhaṇ. K. mukha.

¹³ C^a. akkhinī.

¹⁴ F. corr. naḷāṭā. K. laḷātam.

¹⁵ F. corr. lomaṇ.

ti gaṇhāti; vaṇṇo subho saṇṭhānaṇ subhaṇ ti gaṇhāti; ayaṇ subhānupassī nāma. Taṇ eva¹ subhānupassiṇ viharantaṇ²—‘indriyesu asaṇvutaṇ’ ti, cakkhādisu cakkhudvārādini arakkhantaṇ,³ pariyesanamattā paṭigga-haṇamattā paribhogamattā ti imissā mattāya ajānanato ‘bhojanamhi’ ca ‘amattaññuṇ; api ca⁴ pacca-vekkhanamattā vissajjanamattā⁵ ti imissāpi⁶ mattāya ajānanato ‘amattaññuṇ; ‘idaṇ bhojanaṇ dhammikaṇ, idaṇ adhammikan’ ti⁷ pi ajānantaṇ;⁸ kāmavyāpāda-⁹ vihiṇsāvitakkavasikatāya¹⁰ ‘kusitaṇ; ‘hīnavīriyaṇ’ ti nibbiriyaṇ catūsu iriyāpathesu viriyakaraṇarahitam;¹¹ ‘pasahatitī’ abhibhavati, ajjhottharati; ‘vāto ruk-khaṇ va dubbalaṇ’ ti balavavāto chinnataṭe¹² jātaṇ dubbalarukkhaṇ viya. Yathā hi so vāto tassa¹³ rukk-hassa pupphapalāsādim¹⁴ pi sādeti¹⁵ vināseti,¹⁶ khudda-kasākhāpi bhañjati, mahāsākhāpi bhañjati,¹⁷ samūlakam pi taṇ¹⁸ rukkhaṇ ubbattetvā pātetvā uddhamūlaṇ adho-sākhāṇ katvā gacchati, evamevaṇ¹⁹ evarūpaṇ puggalaṇ antouppanno Kilesamāro pasahati; balavavātena²⁰ dubba-

¹ K. C^a. evaṇ. B. evaṇ taṇ.

² F. C. °passīvi°. K. °passivi°. K. indriyesū ti cakkh-vādisu chasu indriyesu asaṇvuttan ti.

³ K. a. amattaññū ti.

⁴ K. a.

⁵ C. K. om.

⁶ K. imissāya.

⁷ K. a. taṇ.

⁸ K. na jā° kusitan ti.

⁹ C. K. kāmabyāpāda°. B. Kāmachanda°.

¹⁰ B. vasitāya. C^a. vasik°.

¹¹ F. °saṇrahitaṇ. B. a. taṇ ve.

¹² K. corr. chinnatitthe. B. chinnapapāte.

¹³ B. a. dubbala°.

¹⁴ B. pupphaphalāpalāsādi. K. same as B., but °ādini. C^a. phalaphāsādiṇ.

¹⁵ K. B. pātetī.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ F. om.

¹⁸ C^a. tañ ca.

¹⁹ B. evameva. K. a. bhikkhave.

²⁰ C., K., C^a. vāto.

larukkhasa pupphapalāsādinaṇ¹ viya khuddānukhudda-kāpattiāpajjanam² pi karoti; khuddakasākhābhāṇjanaṇ³ viya nissaggiyādiāpattiāpajjanam⁴ pi karoti; mahāsāk-hābhāṇjanaṇ viya terasasaṅghādisesāpattiāpajjanam⁵ pi karoti. Ubbattetvā uddhamūlakaṇ heṭṭhāsākaṇ katvā, pātanaṇ viya pārājikāpajjanam pi karoti; svākkhāta-sāsanaṇ nīharitvā katipāhen' eva gihibhāvaṇ⁶ pāpetīti.⁷ Evaṇ⁸ evarūpaṇ puggalaṇ Kilesamāro attano vase vattetīti attho. 'Asubhānupassiṇ' ti⁹ dasasu asubhesu aññatarāṇ asubhaṇ passantāṇ, paṭikkūlamanasikāre¹⁰ yuttaṇ kese asubhato passantāṇ, lome nakhe dante tacaṇ vaṇṇaṇ saṇṭhānaṇ asubhato passantāṇ; 'indriyesū ti chasu indriyesu; 'susaṇṇvutaṇ' ti¹¹ nimittādigāharaṇ¹² pihitadvāraṇ;¹³ amattaññutāpaṭipakkhena¹⁴ 'bhojanaṇ mhi mattaṇñuṇ',¹⁵ 'saddhaṇ' ti, kammaṇ c'eva¹⁶ phalassa ca saddahanalakkhaṇāya lokikāya saddhāya,¹⁷ tīsu vatthūsu aveccappasādasāṅkhātāya lokuttarasaddhāya c'eva¹⁸ samannāgataṇ; 'āradhaviṇṇiyaṇ'¹⁹ ti, paggaḥitaviṇṇiyaṇ paripuṇṇaviṇṇiyaṇ; 'taṇ ve' ti, taṇ²⁰ evarūpaṇ puggalaṇ yathā dubbalavāto saṇikaṇ paharanto ekaghaṇaṇ selaṇ cāletuṇ na sakkoti,

¹ C^a. pupphaphalaphalāsasādinaṇ. K. *ut supra*, and a. pātanaṇ viya. B. pupphaphalapalāsapātanaṇ viya.

² C. °pattikāpajjanam.

³ C. C^a. khuddhasā°.

⁴ K. °ādini.

⁵ C. °disesāpajjanam. C^a. °disesāap°. K. °sāpi āpajjanaṇ. K. *om.* pi. K. terasasaṅghādisesā pi āpajjanaṇ karoti ubbatetvā uddhaṇ mūlam, *etc.* Katvā pātanaṇ viya.

⁶ S. gihī°.

⁷ K. pātetīti. B. vattetīti.

⁸ K. *om.*

⁹ F. °passīti. C^a. °passintīti.

¹⁰ K. °kārena yuttaṇ. C^a. kāresu. F. °kārentaṇ.

¹¹ F. C^a. *om.*

¹² C^a. °garahitaṇ.

¹³ K. °rañ ca.

¹⁴ B. °paṭikkhepena.

¹⁵ K. °ññuṇ ti attho.

¹⁶ C^a. ca.

¹⁷ B. lokikasaddhāya and a. c'eva.

¹⁸ B. ca K. °yañ c'eva ttīsu. ¹⁹ C^a. °yañ ca. ²⁰ B. e°taṇ.

tathā abbhantare uppajjamāno pi Dubbalakilesamāro nappasahati, khobhetuṇ,¹ cāletuṇ na sakkotīti attho.

Tā pi kho tassa purānadutiyikāyo² therāṇ parivāretva : 'tvaṇ kaṇ āpucchitvā pabbajito, idāni giḥi bhavissasīti'³ ādini vatvā kāsavaṇ⁴ niharitukāmā ahesuṇ. Thero tāsāṇ ākāraṇ sallakkhetvā nisinnāsanā⁵ vuṭṭhāya iddhiyā uppatitvā kūtāgārakaṇṇikaṇ⁶ bhinditvā ākāsenāgantvā⁷ Satthari gāthā⁸ pariyosāpente va⁹ Satthu suvaṇṇavannaṇ sarīraṇ¹⁰ abhittavanto otaritvā Tathāgatassa¹¹ pāde vandi.

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū¹² sotāpattiphalādīsu patitṭhahingsū ti.

Cūlakāla-mahākāla-vatthu chaṭṭham.¹³

7. DEVADATTA-VATTHU

'Anikkasāvo'¹⁴ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto Rājagahe Devadattassa kāsāvalābhaṇ¹⁵ ārabha kathesi.

Ekasmiṇ hi samaye dve aggasāvakā¹⁶ pañcasate pañcasate attano parivāre ādaya Satthāraṇ āpucchitvā.¹⁷ Jetavanato¹⁸ Rājagahaṇ agamaṇsu.¹⁹ Rājagahavāsino²⁰ dve pi tayo pi bahū pi ekato hutvā āgantukadānaṇ adaṇsu. Ath' ekadivasaṇ āyasmā Sāriputto anumodanaṇ

¹ K. a. kampetuṇ vā. B. a. vā after cāletuṇ.

² C^a. °dūtīkāyo. K. °dutiya°.

³ C. C^a. bhavissatīti. B. bhavissasi na bha°.

⁴ K. kāsāyā.

⁵ B. °āya.

⁶ B. a. dvidhā.

⁷ C., C^a., K. ākāsenā gantvā.

⁸ C. C^a. gāthaṇ.

⁹ B. C. yeva.

¹⁰ C^a. °asarīraṇ.

¹¹ K. Tatthā° (a freq. spelling in the K. frr.).

¹² C., C^a., K. sampattā°.

¹³ K. °mahātheraṇ vatthu chaṭṭhamaṇ. C^a. vatthuṇ.

¹⁴ K. a. kāsavan. ¹⁵ K. a. gandhāra. ¹⁶ K. a. ekeko.

¹⁷ B. vanditvā. R. a. va°. ¹⁸ K. a. nikkhamitvā.

¹⁹ C. āgamaṇsu. C^a. agamaṇsu. K. agg°.

²⁰ K. °nagara°. B. a. pi.

karonto: 'upāsakā eko sayañ dānañ deti parañ na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadañ labhati, no parivārasampadañ. Eko parañ samādapeti sayañ na deti; so nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadañ labhati no bhogasampadañ. Eko sayañ pi na deti param pi na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne kañjikamattam¹ pi kucchipūrañ na labhati, anātho hoti nippacayo. Eko sayañ pi deti parañ pi samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne attabhāvasate pi attabhāvasahasse pi attabhāvasatasahasse pi bhogasampadañ c'eva parivārasampadañ ca labhatīti' evaṃ dhammañ² desesi.

Tam eko³ paṇḍitapuriso sutvā 'acchariyā⁴ vata bho⁵ dhammadesanā, sukāraṇaṃ⁶ kathitaṃ; mayā imāsaṃ dvinnāṃ sampattīnaṃ nipphādaṃ kammaṃ⁷ kātuṃ vaṭṭatīti' cintetvā, 'bhante sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā'⁸ ti therāṃ nimantesi.⁹ 'Kittakehi te bhikkhūhi attho upāsakā' ti.¹⁰ 'Kittakā pana vo bhante parivārā' ti. 'Sahassaṃ¹¹ upāsakā' ti. 'Sabbehe'va¹² saddhiṃ sve bhikkhaṃ gaṇhatha¹³ bhante' ti. Thero adhivāsesi. Upāsako nagaravīthiyaṃ caranto:¹⁴ 'amma tātā¹⁵ mayā bhikkhusahassaṃ nimantitaṃ, tumhe kittakānaṃ bhikkhūnaṃ¹⁶ bhikkhaṃ dātuṃ sakkhissatha, tumhe kittakānaṃ' ti samādapesi.¹⁷ Manussā attano attano pahona-

¹ K. °bhattaṃ.

² K. dhammadesanaṃ.

³ K. taṃ sutvā eko. F. tañ c'eko.

⁴ F., C., C^a., K. acchariyaṃ.

⁵ K. a. abbhūtaṃ vatta bho.

⁶ F. °desanāsu kā°. K. °desanaṃ sukhakār°. B. sukhakāraṇaṃ sukathitaṃ.

⁷ F. nipphādakakammaṃ. K. nipphādana°.

⁸ F. gaṇhati; corr. °tū.

⁹ K. a. thero āha.

¹⁰ K. a. taṃ sutvā āha.

¹¹ C. C^a. sahassamattā.

¹² F. va. C., C^a., K. sabbehi.

¹³ F., C., C^a., K. gaṇhatha.

¹⁴ K. a. manusse disvā.

¹⁵ K. tātā.

¹⁶ K. om.

¹⁷ F. K. °peti.

kaniyāmena: 'mayañ dasannañ¹ dassāma' — 'mayañ visatiyā' — 'mayañ² satassā' ti āhañsu. Upāsako: 'tena hi ekasmiñ thāne samāgamañ katvā ekato va pacissāma,³ sabbe tilataṇḍulasapphiphāṇitādini⁴ samāharathā' ti ekaṭṭhāne⁵ samāharāpesi. Ath' assa eko kuṭimbiko sata-sahassagghanañ⁶ gandhakāsāvavattañ datvā: 'sace te dānavatṭaṇ⁷ nappahoti, idaṇ vassajjetvā yadūnañ taṇ⁸ pūreyyāsi; sace pahoti, yass' icchasi tassa bhikkhuno dadeyyāsīti' āha.⁹ Tassa sabbañ dānavatṭaṇ pahosi,¹⁰ kiñci ūnañ nāma nāhosi. So manusse pucchi: 'idaṇ ayyā¹¹ kāsavañ ekena kuṭimbikena evañ nāma vatvā dinnañ¹² atirekañ jātañ, kassa nañ demā' ti. Ekacce: 'Sāriputtattherassa' ti āhañsu; ekacce: 'thero sassapākasaṃmaye¹³ āgantvā gamanasīlo Devadatto amhākañ maṅgalāmaṅgalesu sahāyo udakamaniko viya niccapatitṭhito,¹⁴ tassa nañ¹⁵ demā' ti āhañsu. Sambāhulikāyakathāya¹⁶ pi: 'Devadattassa dātabbañ' ti cattāro bahutarā ahesuṇ. Atha nañ Devadattassa adañsu; so taṇ chinditvā¹⁷ saṇvidahitvā rajitvā¹⁸ nivāsetvā pārupitvā vicarati.¹⁹ Taṇ disvā: 'nayidaṇ Devadattassa anucchavikañ, Sāriputtattherassa anucchavikañ, Devadatto attano ananucchavikañ nivāsetvā pārupitvā vicaratīti' vadiñsu.

¹ C. dvinnañ.

² K. a. tiṇṣāya, mayañ cattālīsāya, mayañ pañcāsāya, mayañ. B. a. tiṇṣati, mayañ cattālīsañ, mayañ, and has satañ.

³ B. parivississāma.

⁴ F. corr. °pāṇitādini. C. C^a. tela°. B. a. °madhu° after °sappi°.

⁵ K., C^a., B. ekasmiñ th°.

⁶ F., C., C^a. sahassa°. C^a. °gghanañ. K. B. °i-kañ.

⁷ S. a. pana.

⁸ F. tadā dānañ. C. taṇ dānañ. C^a. ya° taṇ dānañ. B. yañ ūnañ taṇ.

⁹ K. a. tadā.

¹⁰ K. pahoti.

¹¹ C. C^a. ayye.

¹² K. a. idaṇ dānavattañ.

¹³ K. °paripāka°.

¹⁴ K. B. niccañ.

¹⁵ K. taṇ.

¹⁶ C., C^a., B. sambahu°. C^a. °likāya. C^a. a. tava.

¹⁷ K. nicchi° va. sibbitvā.

¹⁸ F. om. K. a. koṭetvā.

¹⁹ K. a. manussā nañ. B. manussā after taṇ disvā.

Ath' eko disāvāsiko bhikkhu Rājagahā¹ Sāvattthiṇ gantvā Satthāraṇ vanditvā katapaṭṭisanthāro Satthārā dvinnāṇ aggasāvākānaṇ phāsuvihāraṇ pucchito ādito² paṭṭhāya sabbāṇ taṇ pavattiṇ³ ārocesi. Satthā: 'na kho bhikkhave⁴ idān' ev' eso⁵ attano ananucchavikaṇ vatthaṇ dhāreti, pubbe pi dhāresi yevā' ti vatvā⁶ atitaṇ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaṇ Brahmadatte rajjaṇ kārente Bārāṇasivāsī⁷ eko hatthimārako hatthī māretvā⁸ māretvā dante ca nakhe ca antāni ca ghanamaṇsaṇ ca āharitvā vikkiṇanto⁹ jīvikaṇ kappeti.¹⁰ Ath' ekasmiṇ araṇṇe anekasahassā hatthī gocaṇaṇ gahetvā gacchantā paccekabuddhe disvā tato paṭṭhāya gacchamānā gamanāgamana-kāle¹¹ jannukehi patitvā¹² vanditvā pakkamanti. Ekadivaṇaṇ hatthimārako taṇ kiriyaṇ disvā: 'ahaṇ ime kicchena māremi, ime ca gamanāgāmanakāle¹³ paccekabuddhe vandanti, kiṇ nu kho disvā vandantiti' cintento, 'kāsāvaṇ'¹⁴ ti sallakkhetvā: 'mayāp' idāni¹⁵ kāsāvaṇ¹⁴ laddhuṇ vattatiti cintetvā, ekassa paccekabuddhassa jātassaraṇ¹⁶ oruyha nahāyantassa tīre ṭhapitesu kāsāvesu¹⁷ cīvaraṇ thenetvā tesāṇ hatthīnaṇ gamanāgamana-magge sattiṇ¹⁸ gahetvā sasīsaṇ¹⁹ pārupitvā nisīdati.²⁰ Hatthī taṇ disvā 'paccekabuddho' ti saṇṇāya vanditvā pakkamanti. So tesāṇ sabbapacchato²¹ gacchantāṇ sattiyaṇ paharitvā māretvā dantādāni gahetvā sesāṇ

¹ F. °gaha; corr. °gahato.

² F. om.; corr. a. tato.

³ K. pavuttiṇ, om. taṇ, a. bhagavato.

⁴ B. bhikkhu.

⁵ K., C^a., B. eva so.

⁶ K. a. tena yācito.

⁷ K. °vāsiko.

⁸ F., C^a., K. om.

⁹ F. corr. vikkī°.

¹⁰ C., C^a. K. kappesi.

¹¹ F., C., C^a. gamanakāle.

¹² K. B. nipat°.

¹³ C. gamanakāle.

¹⁴ K. Kāsāvavatthan.

¹⁵ B., C., C^a. mayāpi idāni.

¹⁶ K. jātaṇ saraṇ. B. jātasāraṇ.

¹⁷ B. cīvaresu, and om. cīvaraṇ. K. a. gato.

¹⁸ C^a. °maggena satthiṇ. K. satṭiṇ. ¹⁹ B., C., C^a., K. sīsaṇ.

²⁰ K. nisīdi, and a. tadā. B. nisīdi.

²¹ F. corr. sabbesaṇ pa°.

bhūmiyaṃ nikhanitvā¹ gacchati. Aparabhāge Bodhisatto hatthiyoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā hatthijetṭhako yūthapati ahoṣi. Tādā pi so tath' eva karoti. Mahāpuriso attano parisāya parihāṇiṃ² ñatvā, 'kuhiṃ ime hatthī gatā,³ mandā jātā' ti pucchitvā, 'na jānāma sāmīti' vutte, 'kuhiñci⁴ gacchantā maṃ anāpucchā⁵ na gamissanti, paripanthena bhavitabbaṃ' ti cintetvā,⁶ 'ekasmiṃ ṭhāne kāsavaṃ pārupitvā nisinnassa santikā paripanthena bhavitabbaṃ' ti parisaṅkitvā,⁷ taṃ parigaṇhituṃ vaṭṭatiti⁸ sabbe hatthī⁹ purato pesetvā sayāṃ pacchato¹⁰ vilambamāno āgacchati. So sesahatthisu vanditvā gatesu mahāpurisaṃ āgacchantāṃ disvā cīvaraṃ saṅharitvā satthiṃ vissajji.¹¹ Mahāpuriso satthiṃ upatṭhapento āgacchanto pacchato¹² paṭikkamitvā¹³ satthiṃ vañcesi. Atha naṃ: 'iminā' me¹⁴ hatthī nāsitā' ti gaṇhituṃ pakkhandi; itaro ekaṃ¹⁵ rukkhaṃ purato katvā niliyi. Atha 'naṃ rukkhena saddhiṃ soṇḍāya parikkhipitvā gahetvā bhūmiyaṃ pothessāmīti'¹⁶ tena niharitvā dassitaṃ kāsavaṃ disvā: 'sa' āhaṃ imasmiṃ dussissāmi¹⁷ anekasahas-sesu¹⁸ me buddhapacceka-buddhakhīṇāsavesu lajjā ca¹⁹ nāma bhinnā bhavissatīti' adhivāsetvā: 'tayā me ettakā²⁰ ñātakā nāsitā' ti pucchi. 'Āma sāmīti' vutte, 'kasmā evaṃ bhāriyaṃ kammam akāsi, attano ananucchavikaṃ vītaraḡāṇaṃ anucchavikaṃ vatthaṃ paridahitvā, eva-rūpaṃ kammaṃ karontena bhāriyaṃ tayā²¹ kataṃ' ti evaṃ ca pana²² vatvā uttarim pi niggaṇhanto: 'Anik-

¹ C^a. nikkhipitvā.

³ B. gaṇā gantva.

⁵ F. corr. °pucchantā. B. °itvā.

⁷ B. parisaṅketvā.

⁹ K. hatthino.

¹¹ K. a. yeva. K. °tvā.

¹³ K. °ati°.

¹⁵ C. kaṃ.

¹⁷ K. dubb°. B. dubbh°.

¹⁹ F. va. K. B. om.

²¹ C^a. om.

² F. corr. °ṇaṃ.

⁴ C. kuhiṃ. C^a. °n ti.

⁶ B. vatvā.

⁸ F., C., C^a. om.

¹⁰ F. pacchā.

¹² F. om.

¹⁴ K. B. ime.

¹⁶ B. a. kate.

¹⁸ K. B. anekasatasa°.

²⁰ C. C^a. a. ime.

²² C., a. naṃ.

kasāvo kāsavaṇ¹—pe²—sa ve kāsavaṇ arahatīti³ vatvā
—‘ayuttaṇ te kataṇ’ ti āha.⁴

Satthā imaṇ dhammadesanaṇ āharitvā,⁵ ‘tadā hatthi-
mārako Devadatto ahosi, tassa niggāhako hatthināgo
aham evā’ ti⁶ jātakaṇ samodhānetvā, ‘na bhikkhave
idān’ eva pubbe pi Devadatto attano ananucchavikaṇ
vatthaṇ dhāresi⁷ yevā’ ti vatvā, imā gāthā abhāsi:

9. ‘Anikkasāvo kāsavaṇ yo vatthaṇ paridahessati,⁸
apeto damasaccena, na so kāsavam arahati.

10. ‘Yo ca vantakasāv’ assa silesu susamāhito
upeto damasaccena sa ve kāsavam arahatīti.’

Chaddantajātakenāpi ca⁹ ayam attho dīpetabbo’ ti.¹⁰
Tattha ‘anikkasāvo’ ti rāgādīhi¹¹ kasāvehi saka-
sāvo; paridahessatīti’ nivāsanapārurapaṇaattaharaṇava-
sena paribhuñjissati—‘paridahissatīti’¹² pi pāṭho;
apeto damasaccenā’ ti indriyadamanena¹³ c’eva para-
matthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto viyutto¹⁴
pariccatto ti attho; ‘na so’ ti, so evarūpo puggalo
kāsavaṇ paridahituṇ nārahati; ‘vantakasāv’ assā’ ti
catūhi maggehi vantakasāvo chadditakasāvo¹⁵ pahīna-
kasāvo assa; ‘silesū’ ti catupārisuddhisilesu; ‘susa-
māhito’ ti suṭṭhu samāhito suṭṭhito¹⁶ ‘upeto’ ti
indriyadamanena c’eva¹⁷ vuttappakārena ca saccena¹⁸
upagato,¹⁹ ‘sa ve’ ti so evarūpo puggalo taṇ gandha-
kāsāvavattaṇ²⁰ aharatīti.’²¹

¹ K. kāsavaṇ; *corr. to* °vaṇ.

² K. *gives all* vs. 9—*om. pe and sa ve* kā° ar°.

³ K. *a. gāthaṇ.* ⁴ K. vatvā taṇ visajesi *for* āha.

⁵ B. *a. jātakaṇ samodhānesi.*

⁶ K. *a. vatvā.*

⁷ F., C., C^a. dhāreti.

⁸ B. paridahissati.

⁹ K. °jake nāma. F. C. *om. ca.*

¹⁰ K. *a. yevā.* F. Jāt. v. 50.

¹¹ S. kāmarāg°.

¹² F. paridadhassatīti. B. paridha°.

¹³ B. °damena—and *so infra.*

¹⁴ K. vimutto.

¹⁵ C^a. *om.*

¹⁶ K. suṭṭhahito.

¹⁷ C. C^a. *ca.*

¹⁸ K. vacīsa°.

¹⁹ K. upeto.

²⁰ B. kāsāvavattaṇ, *in brackets.*

²¹ C^a. arahatīti.

Gāthāpariyosāne so¹ disāvāsiko bhikkhu sotāpanno jāto;² aññe pi bahū³ sotāpattiṭṭhalādini pāpuṇṇsu; desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Devadattassa vatthu sattamaṇ.⁴

8. AGGASĀRIKA-VATTHU

‘Asāre sāramatino’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Veluvane viharanto⁵ aggasārikahehi niveditaṇ Saṇḍayassa anāgamaṇaṇ ārabha kathesi.

Tatrāyaṇ anupubbikathā:⁶ Amhākaṇ hi Satthā ito kappasatasahassādhikānaṇ catunnaṇ asaṅkheyyānaṇ matthake Amaravatīnagare⁷ Sumedho nāma brāhmaṇakumāro hutvā, sabbasippesu⁸ nipphattiṇ patvā, mātāpitunnaṇ⁹ accayena anekakoṭṭisaṅkhaṇ dhaṇaṇ pariccajitvā, isipabbajjaṇ pabbajitvā, Himavante vasanto jhānābhīṇṇaṇ¹⁰ nibbattetvā, ākāseṇa gacchanto Dīpaṅkaradasaballaṇ Sudassanavihārato Rammanagaraṇ¹¹ pavisaṇatthāya¹² maggaṇ sodhiyamānaṇ¹³ disvā, sayam pi ekam¹⁴ padesaṇ gahetvā¹⁵ tasmiṇ asodhite¹⁶ yeva āgataṇ Satthuno attānaṇ setuṇ katvā¹⁷ kalale attharivā: ‘Satthā sasāvakaṇaṇ kalalaṇ anakkamitvā maṇ akkaṇmanto gacchatū’ ti nipanno, Satthārā taṇ¹⁸ disvā va: ‘Buddhaṅkuro¹⁹ esa anāgate kappasatasahassādhikānaṇ

¹ F. om.

² B. ahosi.

³ C^a. subahū.

⁴ C^a. dinnagandhakāsāvavattuṇ.

⁵ K. a. dvihi.

⁶ C^a. ānu°.

⁷ B. Amaravatīnāma°. F. Amaranaṅgare. C. C^a. Amaranagare.

⁸ K. °sippānaṇ. F., C., C^a. °sippe.

⁹ B. K. °ūnaṇ (*constant variant*).

¹⁰ K. °āni.

¹¹ B. Ramavatīnagare. K. Ambaravatīna°.

¹² F. Rammanaṅgarapa°.

¹³ C. S. a. janaṇ.

¹⁴ K. eka°.

¹⁵ K. a. sodessāmi ti.

¹⁶ K. anīṭṭhite.

¹⁷ K. a. ajinacammaṇ. B. ajinacammaṇ *after* kalale.

¹⁸ K. C^a. om.

¹⁹ K. °karo.

catunnaṃ asaṅkheyyānaṃ pariyosāne Gotamo nāma
 Buddhho bhavissatīti' vyākato; tassa Satthuno aparab-
 hāge Koṇḍañño, Maṅgalo¹ Sumano, Revato,² Sobhito,
 Anomadassī, Padumo, Nārado, Padumuttaro, Sumedho,
 Sujāto, Piyadassī, Atthadassī, Dhammadassī, Siddhattho,
 Tisso, Phusso, Vipassī, Sikhī, Vessabhū, Kakusandho,³
 Koṇāgamano, Kassapo⁴ ti lokaṃ obhāsetvā uppannānaṃ
 imesam pi tevīsatiyā⁵ Buddhānaṃ santike laddhavyā-
 karaṇo, dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa para-
 matthapāramiyo ti samatiṃsapāramiyo pūretvā, Vessan-
 tarattabhāve t̥hito⁶ paṭhavikampanāni⁷ mahādānāni
 datvā, puttadāraṃ pariccajitvā āyupariyosāne Tusitapure⁸
 nibbattitvā,⁹ tattha yāvataṃyukaṃ t̥hatvā dasasahassacak-
 kavāladevatāhi sannipatitvā:¹⁰

‘Kālo’ yaṃ¹¹ te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṃ
 sadevakaṃ¹² tārayanto, bujjhassu amataṃ padaṃ’ ti

vutte,¹³ pañca mahāvīlokanāni viloketvā,¹⁴ tato cuto
 Sakyarājakule paṭisandhiṃ gahetvā,¹⁵ tattha mahāsam-
 pattiyaṃ parihariyamāno¹⁶ anukkamena bhadrayobbanāṃ
 patvā, tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikesu tisu pāsādesu deva-
 lokasiriṃ viya rajjasiriṃ¹⁷ anubhavanto uyyānakilāya
 ḡamanasamaye anukkamena jīṇṇavyādhimatasāṅkhāte¹⁸

¹ K. Suma°.

² K. Revatto.

³ Kakku°.

⁴ K. a. cā.

⁵ F. tevīsatiyānaṃ. B. catuvīsatiyā.

⁶ K. a. sattakkhattuṃ.

⁷ K. °kampādīni. S. °kampanādīni.

⁸ K. Tussipure.

⁹ K. B. °etvā.

¹⁰ K. a. Buddhathāya yācitto.

¹¹ F., C., C^a. om. B. deva° for yaṃ te.

¹² K. sadevalokaṃ.

¹³ K. taṃ sutvā for vutte.

¹⁴ K. a. Kālaṃ desaṃ ca dīpaṃ ca kulāṃ mātaram eva
 ca ime pañca viloketvā uppajjanti mahāyasā ti (*two*
verses). B. *likewise, but has* uppajjati mahāyaso, *and puts*
the vss. after vutte.

¹⁵ B. a. dasamāsaccayena mātukucchito vijāyī solasavas-
 sakāle tattha, etc.

¹⁶ K. parivā°.

¹⁷ C^a. om. K. om. ra°.

¹⁸ F. °saṅkhyāte.

tayo devadūte disvā, sañjātasañvego nivattitvā, catutthavāre¹ pabbajitaṇ² disvā, 'sādhu pabbajjā' ti pabbajjāya ruciṇ uppadetvā, uyyānaṇ gantvā tattha divasaṇ khepetvā Maṅgalapokkharāṇitīre nisinno kappakavesaṇ gahetvā āgatenā Vissakammena³ devaputtēna alaṇkatapaṭiyatto Rāhulakumārassa jātasāsaṇaṇ sutvā, puttāsinehassa balavabhāvaṇ ñatvā: 'yāva idaṇ bandhanaṇ na vaddhati,⁴ tāvad eva naṇ chindissāmiti' cintetvā, sāyaṇ nagaṇaṇ pavisanto:

'Nibbutā nūna sā mātā nibbuto nūna so pitā
nibbutā nūna sā nārī, yassāyaṇ idiso patīti'

Kisāgotamiyā⁵ nāma pitucchādhītāya bhāsitaṇ imaṇ gāthaṇ sutvā: 'ahaṇ imāya nibbutapadaṇ sāvito' ti⁶ muttāhāraṇ omuñcitvā tassā pesetvā, attano bhavaṇaṇ⁷ pavisitvā sirisayane nipanno⁸ niddūpagatānaṇ nāṭakithīnaṇ vippakāraṇ disvā, nibbiṇṇahadayo⁹ Channaṇ utthāpetvā, Kanthakaṇ¹⁰ āharāpetvā Kanthakaṇ āruya Channasahāyo dasasahassacakkavāḷadevatāhi parivuto mahābhiniikkhammaṇaṇ nikkhamitvā, Anomānāmanaditīre¹¹ pabbajitvā, anukkamena Rājagahaṇ gantvā, tattha piṇḍāya caritvā Paṇḍavapabbatapabbhāre nisinno Magadharaṇṇo¹² rajjena nimantiyamāno taṇ paṭikkhipitvā, sabbaññutaṇ patvā, attano vijitaṇ āgamanatthāya tena gahitapaṭiṇṇo Ālāraṇ ca Uddakaṇ¹³ ca upasaṇkamitvā, tesāṇ santike adhigatavisesaṇ¹⁴ adisvā¹⁵ analaṇkaritvā¹⁶ chabbassāni mahāpadhānaṇ padahitvā, visākhapupphama-

¹ C. C^a. catutthe vāre.

² S. °tarūpaṇ.

³ New S. ed. °kammunā. B. Visukammena. C. C^a. °kammade°. K. Vissakammanā.

⁴ K. na bbaddhati

⁵ K. kissā°. F. Kisāgotamīnāmapitucchādhītābhā°.

⁶ K. tīti vato.

⁷ B. gabbhaṇ.

⁸ C., C^a., K. nisinno. (K. has panno erased.)

⁹ K. nibbindha°. B. nibbinda°. ¹⁰ K. B. °ṇṭh°.

¹¹ B. C^a. Anomānaditīre.

¹² B. and new S. rañṇā

¹³ C^a. Uddālakaṇ. K. B. Udakaṇ. ¹⁴ C^a. a. anuttame.

¹⁵ F., K., B. om.

¹⁶ C. C^a. om. K. analabhitvā.

divase¹ pāto va Sujātāya dinnapāyāsam paribhuñjitvā, Nerañjarāya nadiyā suvaṇṇapātiṇ² pavāhetvā, Nerañjarāya nadiyā³ tīre Mahāvanasande nānāsamāpattihi divasabhāgaṇ vītinaṃmetvā, sāyaṇhasamayā sotthiyena dinnāṇ tiṇāṇ gahetvā, Kālena nāgarājena⁴ abhithutaguno bodhimaṇḍaṇ āruya, tiṇāni santharitvā: 'na tāv' imaṇ⁵ pallaṅkaṇ bhiṇṇissāmi yāva me anupādāya āsavehi cittaṇ vimuccatīti'⁶ patiññaṇ katvā, puratthābhimukho⁷ nisīditvā⁸ suriye anātthamite⁹ yeva Mārabalaṇ vidhamitvā, paṭhamayāme pubbenivāsāññaṇ¹⁰ majjhimayāme¹¹ cutūpapātaññaṇ¹² patvā,¹³ pacchimayāmāvasāne paccayākāre ñānaṇ otāretvā,¹⁴ dasabalacatuvesārajjādisabbagunapatimaṇḍitaṇ sabbaññūtaññaṇ paṭivijjhītvā,¹⁵ sattasattāhaṇ bodhimaṇḍe¹⁶ vītinaṃmetvā, atthame sattahe ajapālanigrodhamūle nisinno dhammagambhīratāpaccavekkhaṇena¹⁷ appossukkataṇ āpajjamāno dasasahassacakkavālamahābrahmaparivārena¹⁸ Sahampatibrahmuṇā¹⁹ āyācitadhammaḍḍesano²⁰ buddhacakkhunā lokaṇ oloketvā Brahmaṇ²¹ ca ajjhesanaṇ adhivāsetvā: 'kassa nu kho ahaṇ paṭhamāṇ dhammaṇ deseyyaṇ' ti olovento Ālaruddakānaṇ kālakatabhāvaṇ ñatvā, pañcavaggiyānaṇ bhikkhūnaṇ bahūpakārataṇ²² anussaritvā, utthāyāsanaṇ

¹ F. corr. °mādivase. K. °puṇṇami°.

² F. svaṇṇā°.

³ K. om.

⁴ K. kālānā°.

⁵ C^a. a. sita°.

⁶ C. C^a. vimuccissatīti. K. vimuñcissatīti. B. na before vi°.

⁷ K. puratthimā°.

⁸ C. nisīdi.

⁹ K. B. atthāṅgamite.

¹⁰ K. C^a. °ññānaṇ.

¹¹ K. a. patvā. ¹² K. catūpapapāta°. F. C^a. cutuppāta°.

¹³ K. nibbattetvā.

¹⁴ K. a. aruṇugamanasamaye.

¹⁵ K. patibujjhītvā. (K. al. patibujjh° for paṭivijjh°.)

¹⁶ K. °maṇḍale.

¹⁷ K. °atāya.

¹⁸ C^a. dasasahassī°. C. dassasahassī°. F., C., C^a., K. om. cakkavāla. C. C^a. °mahābrā°.

¹⁹ K. Sahapati°.

²⁰ K. āyācitaṇ dhammaṇ desento.

²¹ F. Brahmaṇ. C. K. Brāhmuno. B. om. ca.

²² K. °raṇ.

Kāsipurāṇ gacchanto antarāmagge¹ Upakena² saddhiṇ mantetvā āsāḷhipuṇṇamadivase³ Isipatane migadāye pañcavaggiyānaṇ⁴ vasaṇatṭhānaṇ patvā, te⁵ ananucchavikena samudācārena samudācarante saññāpetvā, Aññakoṇḍaññāpamukhe⁶ atṭhārassa brahmakotiyo⁷ amataṇ⁸ pāyento⁹ dhammacakkaṇ pavattetvā, pavattavaradhammacakko¹⁰ pañcamiyaṇ¹¹ pakkhassa sabbe pi¹² te bhikkhū arahatte patitṭhāpetvā, taṇ divasam eva Yasassa kulaputassa¹³ upanissayasampattiṇ disvā taṇ rattibhāge nibbijjivā¹⁴ gehaṇ pahāya nikkhantaṇ¹⁵ 'ehi Yasā' ti pakkosivā, tasmiṇ ñeva rattibhāge sotāpattiphalāṇ patvā punadivase arahattaṇ pāpetvā¹⁶ apare¹⁷ pi tassa sahāyake catupañṇāsajane ehibhikkhupabbajjāya¹⁸ pabbājetvā arahattaṇ¹⁹ pāpesi.

Evaṇ loke ekasatṭhiyā arahantesu jātesu vutthavasso pavāretvā:²⁰ 'caratha bhikkhave cārikaṇ' ti satṭhibhikkhū²¹ disāsu pesetvā sayāṇ Uruvelāṇ²² gacchanto antarāmagge Kappāsikavanasaṇḍe tiṇsajane²³ Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno, sabbuttamo anāgāmī ahosi; te pi²⁴ sabbe ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā, sayāṇ Uruvelāṇ gantvā addhuddhāni pāṭihāriyasahassāni²⁵ dassetvā,

¹ K. antarāya ma°.

² F. corr. upāsakena. K. a. ājivakena.

³ F. C. asāḷhipuṇṇamā°. C^a. āsāḷhipuṇṇama°. B. āsāḷhi°. K. °mi°.

⁴ K. a. bhikkhūnaṇ.

⁵ K. tena. ⁶ C^a. Aññā°. K. B. Aññāta°. K. °ppa°.

⁷ K. brāhma°. ⁸ C. amatapānaṇ. C^a. amataṇ pānaṇ.

⁹ K. pāyevā. ¹⁰ K. pavattitapavara°. B. pavattita°.

¹¹ K. pañcamigatiyaṇ. ¹² F., C., C^a. om.

¹³ B. Yasakula°.

¹⁴ K. nibbhinditvā. B. nibbind° in brackets.

¹⁵ K. nikkhamantaṇ. C. a. tam. B. a. taṇ disvā.

¹⁶ F. pāpesi. ¹⁷ B. aparabhāge.

¹⁸ C^a. ehi bhikkhū bhāvāya. ¹⁹ C^a. arahatte.

²⁰ K. a. satthā. ²¹ F. satṭhiṇ bhi°.

²² C. Uruvelāyaṇ. K. Uluvelāṇ (gen. Uru°).

²³ F. C^a. tiṇsayojane. ²⁴ C^a. a. satte. ²⁵ K. °ssā.

kariṇsu;¹ itarassa Kolitagāme jeṭṭhakulassa puttattā 'Kolito' ti nāmaṃ kariṇsu.² Te ubho pi³ vuddhim⁴ anvāya sabbasippānaṃ pāraṃ agamaṇsu. Upatissamāṇavassa kilanattāya nadiṃ vā uyyānaṃ vā gamanakāle pañca suvaṇṇasivikāsatāni parivārāni⁵ honti; Kolitamāṇavassa pañca ājaññarathasatāni. Dve pi janā pañca⁶ pañca māṇavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusaṇvaccharaṃ giraggasamajjaṃ⁷ nāma hoti.⁸ Tesāṃ dvinnam pi ekatṭhāne yeva mañcam⁹ bandhanti; dve pi ekato va nisiditvā samajjaṃ passantā¹⁰ hasitabbatṭhāne hasanti, saṇvegatṭhāne saṇvegaṃ janayanti¹¹ dāyaṃ¹² dātuṃ yuttatṭhāne dāyaṃ¹³ denti. Tesāṃ iminā va niyāmena ekadivasaṃ¹⁴ samajjaṃ passantānaṃ paripākagatatā¹⁵ ñāṇassa purimesu divasesu¹⁶ viya hasitabbatṭhāne hāso vā saṇvegatṭhāne saṇvegajananāṃ¹⁷ vā¹⁸ dātuṃ yuttatṭhāne dānaṃ¹⁹ vā nāhosi.²⁰ Dve pi pana janā evaṃ cintayīsu: 'kiṃ ettha oloketabbam atthi, sabbe p'ime²¹ appatte vassasate apaṇṇattikabhāvaṃ gamissanti, amhehi pana ekaṃ mikkhadhammaṃ²² pariyesituṃ vaṭṭatīti' ārammaṇaṃ gahetvā nisidiṇsu. Tato Kolito Upatissaṃ āha: 'samma Upatissa na tvaṃ aññesu divasesu²³ viya haṭṭhapahaṭṭho²⁴ anattamanadhātuko 'si, kiṃ te salakkhitaṃ' ti.²⁵ 'Samma Kolita etesaṃ olokane sāro

¹ K. akaṇsu.² C. C^a. kariṇsū ti.³ F. om.⁴ C. uddhim.⁵ F., C., C^a. parivārā. F. corr. om.⁶ F. C^a. om.⁷ C^a. °samāpajjaṃ. K. °samajo.⁸ K. C^a. honti. B. ahosi.⁹ K. matipatiññaṃ for ma°.¹⁰ C^a. rep.¹¹ K. saṇvejanti. C^a. saṇvijjanti. C. B. saṇvejenti.¹² C. C^a. om.¹³ C^a. dāyādam.¹⁴ C. a. pi taṃ. C^a. a. pi.¹⁵ F. °gatassa.¹⁶ F. purimesu.¹⁷ K. C^a. saṇvego.¹⁸ K. a. dāyaṃ.¹⁹ K. dāyaṃ.²⁰ F. nāhoti; corr. K. na hoti. C^a. na hosi.²¹ F. v'ime.²² F. ekamo°.²³ C. aññadi°.²⁴ K. a. idāni.²⁵ K. a. So āha.

nāma¹ natthi, niratthakam etaṇ,² attano makkhadhammaṇ gavesituṇ vaṭṭatīti' idaṇ cintayanto nisinn'o'mhi; tvaṇ pana kasmā anattaman'o' ti.³ So pi tath' eva āha.⁴

Ath' assa attanā saddhiṇ ekajjhāsayanaṇ ñātvā Upa-tisso āha :⁵ 'amhākaṇ ubhinnam pi sucintitaṇ, makkha-dhammaṇ pana⁶ gavesantehi⁷ ekā pabbajjā⁸ laddhuṇ vaṭṭati, kassa santike pabbajāmā' ti.

Tena kho pana samayena Saṇjayo⁹ paribbājako Rāja-gahe paṭivasati, mahatiyā paribbājikaparisāya¹⁰ saddhiṇ. Te 'tassa santike pabbajissāmā' ti, pañca māṇavakasatāni 'sivikā¹¹ ca rathe ca gahetvā gacchathā' ti uyyojetvā,¹² pañcahi pi satehi saddhiṇ Saṇjayassa santike pabbajisṇu. Tesā pabbajitakālato¹³ paṭṭhāya Saṇjayo atirekalābhag-gayasaggappatto ahosi,¹⁴ katipāhen' eva sabbaṇ Saṇja-yassa samayaṇ parimadditvā : 'ācariya tumhākaṇ jānana-samayo ettako va, udāhu uttarim pi atthīti' pucchisṇu. 'Ettako va; sabbaṇ tumhehi ñātaṇ' ti vutte,¹⁵ cinta-yisṇu : 'evaṇ sati imassa santike brahmacariyavāso¹⁶ niratthako, mayaṇ yaṇ¹⁷ makkhadhammaṇ gavesituṇ nikkhantā taṇ¹⁸ imassa santike uppādetuṇ na sakkoma,¹⁹ mahā kho pana Jambudīpo gāmanigamarājadhāniyo carantā²⁰ addhā²¹ makkhadhammadesakaṇ kañci ācari-yaṇ labhissāmā' ti. Tato paṭṭhāya yattha yattha 'paṇ-ḍitasamaṇabrāhmaṇā atthīti'²² vadanti, tattha tattha gantvā sākacchaṇ karonti. Tehi puṭṭhapaṇṇaṇ aññe

¹ C., C^a., K., B. om.

² C. 'kam ev' etaṇ. C^a. 'kam eva taṇ.

³ K. B. 'sīti.

⁴ C. tath' evāha.

⁵ K. a. samma.

⁶ K. a. gavesituṇ vaṭṭati.

⁷ K. a. nāma.

⁸ K. B. ekaṇ 'jjaṇ.

⁹ B. a. māmā.

¹⁰ K. 'aka°.

¹¹ K. B. 'kāyo.

¹² B. a. te ubho pi ekāya sivikāya ekena rathena gantvā—then Saṇjayassa, etc.

¹³ K. corr. 'itato.

¹⁴ C^a. a. tena. K. a. te.

¹⁵ K. a. te.

¹⁶ F. a. va.

¹⁷ K. B. om.

¹⁸ C. C^a. so. K. caramānā.

¹⁹ C^a. sakkā amhākaṇ (Kho, etc.).

²⁰ F. a. tattha.

²¹ B. makkhadhammaṇ desitaṇ kiñci.

²² K. santi.

kathetun na sakkonti; te pana¹ tesan pañhan vissaj-jenti; evam sakalajambudipaṇ² paṇiṇhitvā³ nivattitvā sakatṭhānam eva⁴ āgantvā: 'samma Kolita amhesu⁵ yo paṭhaman amatan adhigacchati, so itarassa⁶ ārocetū' ti⁷ katikan akaṇsu. Evaṇ tesu katikan katvā viharantesu Satthā vuttānukkamena⁸ Rājagahan patvā Veluvanan paṭiggahetvā Veluvane viharati; tadā:⁹ 'caratha bhikkhave cārikan bahujanahitāyā' ti ratanattayagunappakāsanatthan¹⁰ uyyojitānan ekasatṭhiyā arahantānan antare¹¹ pañcavaggiyānan abbhantaro¹² Assajimahāthero¹³ paṇi-vattitvā Rājagahan āgato punadivase pāto va patta-cīvaran ādāya Rājagahan piṇḍāya pāvīsi. Tasmiṇ samaye Upatissaparibbājako pāto va bhattakiccan katvā Paribbājakārāman gacchanto theran disvā cintesi: 'mayā evarūpo nāma pabbajito na diṭṭhapubbo yeva ye loke arahanto¹⁴ vā arahattamaggan vā samāpannā,¹⁵ ayaṇ tesan bhikkhūnan¹⁶ aññataro. Yannūnāhan imaṇ bhikkhuṇ upasaṅkamitvā puccheyyan: 'kaṇsi¹⁷ tvaṇ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā tvaṇ dhamman rocesīti.' Ath' assa etad ahosi: 'akālo kho imaṇ bhikkhuṇ pañhan pucchitun, antaragharan¹⁸ pavitṭho piṇḍāya carati. Yannūnāhan imaṇ bhikkhuṇ piṭṭhito¹⁹ piṭṭhito anubandheyyan, atthikehi upaṇṇātan²⁰ maggan' ²¹ti. So theran laddhapinḍapātan aññataran okāsan gacchantan disvā nisīditukāmatan c'assa ñatvā

¹ C^a. om.² K. °jambū°.³ K. a. pacchā.⁴ C^a. °tṭhān' eva.⁵ F. om.⁶ F., C., C^a., B. om.⁷ K. a. aññamaññan.⁸ K. anukk°.⁹ K. a. Satthārā.¹⁰ C^a. °tṭhāya.¹¹ K. antare after pa°.¹² F. C. abbhantare. C^a. B. abbhantare.¹³ F., C., C^a. Assajithero. K. Assajitathero.¹⁴ F. corr. arahantā (?).¹⁵ C. samāpatto. C^a. samāpattan vā.¹⁶ K. bhikkhu.¹⁷ F. corr. k'āsi.¹⁸ K. a. ayaṇ.¹⁹ K. om.²⁰ C^a. upasa°.²¹ B. a. piṭṭhito piṭṭhito anubandhīti.

attano paribbājakapīṭhakaṇ¹ paññāpetvā adāsi; bhattakiccapariyosāne pi'ssa attano kuṇḍikāya udakaṇ adāsi. Evaṇ ācariyavattaṇ katvā katabhattakiccena therena saddhiṇ madhurapaṭisanthāraṇ katvā evam āha²: 'vip-pasannāni³ kho pana⁴ te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo, pariyodāto, kaṇsi⁵ tvaṇ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā⁶ tvaṇ dhammaṇ rocesīti' pucchi. Thero cintesi: 'ime paribbājakā nāma sāsanaṇsa paṭipakkhabhūtā, imassa sāsane⁷ gambhīrataṇ dassessāmīti⁸ attano navakabhāvaṇ dassento āha: 'ahaṇ kho āvuso navo acirappabbajito adhunāgato imaṇ dhammavinayaṇ,⁹ na tāvāhaṇ¹⁰ sakkhissāmi vitthārena dhammaṇ desetvaṇ' ti. Paribbājako: 'ahaṇ Upatissō nāma, tvaṇ yathā sattiyā appaṇ vā bahuṇ vā vadatu;¹¹ etaṇ nayasatena nayasahassena paṭivijjhitvaṇ mayhaṇ bhāro' ti cintetvā āha:

'Appaṇ vā bahuṇ vā bhāsassu
atthañ ñeva me brūhi
atthen' eva¹² me attho
kiṇ kāhasi vyañjanaṇ bahuṇ' ti.

Evaṇ vutte, thero: 'ye dhammā hetuppabbhavā' ti¹³ gāthaṇ āha. Paribbājako paṭhamapadadvayam eva sutvā sahasanayasampanne¹⁴ sotāpattiphale¹⁵ patitṭhahi, itaraṇ

¹ F. °piṭṭhikaṇ. C^a. °pīthaṇ.

² K. om. evam āha.

³ F. pavippa°; corr. paṭippa°.

⁴ F., C., C^a., K. om. B. om. te.

⁵ F. corr. k'āsi.

⁶ K. a. dhammassa vā. C^a. Kasmā for Kassa vā.

⁷ B. sāsanaṇsa.

⁸ K. a. atha kho thero.

⁹ F. dhammaṇ vi°.

¹⁰ C^a. na yannūnāhaṇ. F. na, nāhaṇ. K. na tāva.

¹¹ F. vadatha. K. C^a. vada.

¹² C., C^a., K. atthena.

¹³ K. a. tesāṇ hetuṇ Tathāgato, tesañ ca yo nirodho evaṇvādi mahāsamaṇo (completing the verses).

¹⁴ K. B. °patimaṇḍite for °sampanne.

¹⁵ K. °magge for phale.

padadvayaṃ sotāpannakāle¹ niṭṭhāpesi.² So pi³ sotāpanno⁴ hutvā uparivisesse appavattante ‘bhavissati ettha kāraṇaṃ’ ti sallakkhetvā theraya āha: ‘bhante mā uparidhammadesanaṃ vaḍḍhayittha, ettakam eva hotu,⁵ kuhiṃ amhākaṃ⁶ Satthā vasatīti.’ ‘Veḷuvane⁷ āvuso’ ti. ‘Tena hi bhante tumhe purato yātha;⁸ mayhaṃ eko sahāyako atthi, amhehi ca aññamaññaṃ katikā katā,⁹ “yo¹⁰ paṭhamaṃ amataṃ¹¹ adhigacchati so ārocetū” ti, nahaṃ taṃ paṭiññaṃ¹² mocetvā mama¹³ sahāyakaṃ gahetvā tumhākaṃ gatamaggen¹⁴ eva Satthu santikaṃ āgamissāmīti’¹⁵ pañcapaṭiṭṭhitena therassa pādesu¹⁶ nipatitvā, tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā, theraya uyyojetvā, Paribbājakārāmābhimukho āgamāsi. Koliṭapariḍbājako taṃ dūrato vāgacchantaṃ¹⁷ disvā: ‘ajja mayhaṃ sahāyakassa¹⁸ mukhavaṇṇo na aññadivasesu¹⁹ viya, addhā tena amataṃ adhigataṃ bhavissatīti’ amatādhigamaṃ pucchi. So pi’ssa: ‘Ām’²⁰ āvuso amatam adhigataṃ’ ti paṭijānitvā, tam eva gātham abhāsi. Gāthāpariyosāne Koliṭo sotāpattiphale paṭiṭṭhahitvā āha: ‘kuhiṃ kira samma amhākaṃ Satthā vasatīti.’²¹ ‘Veḷuvane kira samma,²² evaṃ no ācariyena Assajittherena kathitaṃ’ ti. ‘Tena hi samma āyāma, Satthāraṃ passissāmā’ ti. Sāriputtatthero ca nāma’ esa sadāpi ācariyapūjako va²³ tasmā sahāyakaṃ²⁴ evam āha: ‘samma amhehi amataṃ²⁵ adhigataṃ amhākaṃ ācariyassa Sañjayapariḍbākassāpi kathessāma; bujja-

¹ K. sotāpatiphalakāle. B. sotāpattiphalappattakāle.

² F. niṭṭhāsi. ³ F., C., C^a. om. ⁴ K. sotāpattipanno.

⁵ K. hoti.

⁶ K. tumhākaṃ.

⁷ K. a. viharati.

⁸ F. ṭhāta. C^a. yathā.

⁹ B. katikaṃ katvā and a. amhesu.

¹⁰ F. rep.

¹¹ C. C^a. am^o pa^o.

¹² C^a. om.

¹³ F., C., C^a, B. om.

¹⁴ F. āgamanama^o.

¹⁵ F. B. °ssāmāti.

¹⁶ B. pādāmūlesu.

¹⁷ C., C^a, K., B. va ā^o.

¹⁸ K. sahāyassa.

¹⁹ K. aññesu di^o.

²⁰ F., K., B. om.

²¹ K. pativ^o.

²² C. C^a. sammāti.

²³ F. om.

²⁴ C., C^a, K. sahāyaṃ.

²⁵ F. om. C., C^a, B. adhigataṃ amataṃ.

māno paṭivijjhissati,¹ apaṭivijjhanto ambhākaṇ saddahitva Satthu santikaṇ gamissati, Buddhānaṇ desanaṇ² sutvā maggaphalapaṭivedhaṇ karissatīti.' Tato³ dve pi janā Sañjayassa santikaṇ agamaṇsu. Sañjāyo te disvā: 'kiṇ tātā koci vo amatamaggadesako laddho' ti pucchi. 'Āma ācariya laddho, Buddhō loke uppanno, dhammo⁴ uppanno, saṅgho⁵ uppanno, tumhe tucche asāre⁶ vicaratha,⁷ etha Satthu santikaṇ gamissāmā'⁸ ti. 'Gacchatha tumhe, ahaṇ na sakkhissāmīti.' 'Kiṇ kāraṇā' ti.⁹ 'Ahaṇ mahājanassa ācariyo hutvā vicariṇ, tassa¹⁰ me antevāsi-bhāvo¹¹ cāṭiyā udañcanabhāvappatti¹² viya hoti, na sakkhissām' ahaṇ¹³ antevāsikavāsaṇ¹⁴ vasiṭuṇ' ti. 'Mā evaṇ karittha¹⁵ ācariyā' ti. 'Hotu tātā gacchatha tumhe, nāhaṇ sakkhissāmīti.' 'Ācariya loke Buddhassa uppannakālato paṭṭhāya mahājano gandhamālādihattho gantvā tam eva pūjessati, mayam pi tatth' eva gamissāma, tumhe kiṇ karissathā' ti. 'Tātā kiṇ nu kho imasmiṇ loke dandhā bahū, udāhu paṇḍitā' ti. 'Dandhā ācariya bahū, paṇḍitā nāma katipayā¹⁶ eva¹⁷ hontīti.' 'Tena hi tātā¹⁸ paṇḍitā paṇḍitasamaṇassa¹⁹ Gotamassa santikaṇ gamissantī, dandhā dandhassa²⁰ mama santikaṇ āgamis-

¹ C^a. apaṭi°.

² F. Buddhāde°. K. Buddhassa.

³ F., C., C^a. a. pi.

⁴ F., C., C^a. a. va.

⁵ K. B. a. loke.

⁶ K. a. gahetvā.

⁷ B. a. tasmā.

⁸ K. gacchāmā, and a. so āha.

⁹ K. a. pucchisū—so āha.

¹⁰ B. vicarantassa.

¹¹ K. °vāsikavāso nāma. F. antevāsivāso. C. C^a. a. so.

¹² MSS. and F. are sadly at sea here. Udañcana of S. is a bucket for drawing water out of a well. See M. W., 'Sanskrit Dictionary,' s. v.

¹³ K. °mi'haṇ. C. C^a. °māhaṇ.

¹⁴ F., C., C^a. °vāsivāsaṇ.

¹⁵ F. B. kari.

¹⁶ F. katicī. C. C^a. kati. B. kadāci.

¹⁷ C^a. evaṇ. K. va.

¹⁸ F. om.

¹⁹ F. K. paṇḍitā sa°. B. sa°.

²⁰ F. K. dandhā. B. also, with ambhākaṇ for mama. C^a. om.

santi, gacchatha tumhe, nāhaṇ gamissāmīti.' Te 'paññāyissatha tumhe ācariyā'¹ ti pakkamiṇsu. Tesu gacchantesu Sañjayassa parisā bhijji;² tasmiṇ khaṇe ārāmo tuccho ahosi. So tucchaṇ ārāmaṇ disvā uṇhaṇ lohitaṇ chaḍḍesi. Tehi pi saddhiṇ gacchantesu pañcasu paribbājakasatesu Sañjayassa³ adḍhateyyasatāni⁴ nivattiṇsu,⁵ attano antevāsikehi adḍhateyyehi paribbājakasatehi saddhiṇ Veḷuvanaṇ agamaṇsu. Satthā catuparisamajjhe nisinno dhammaṇ desento te dūrato va⁶ disvā bhikkhū āmantesi: 'ete⁷ bhikkhave dve sahāyakā⁸ āgacchanti Kolito ca Upatisso ca,⁹ etaṇ me sāvakayugaṇ bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ'¹⁰ ti. Te Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu.¹¹ Te Bhagavantaṇ etad avocuṇ: 'labheyyāma mayaṇ bhante Bhagavato santike pabbajjaṇ, labheyyāma upasampadaṇ' ti. 'Ethā bhikkhavo' ti,¹² Bhagavā avoca—'svākkhāto¹³ dhammo, caratha brahmacariyaṇ sammā dukkhassa antakiriyaṇ'¹⁴ ti; sabbe iddhimayaṇpattacīvaradharā vassasatikatherā viya ahesuṇ.

Atha nesaṇ parisāya¹⁴ caritavasena¹⁵ Satthā dhamma-desanaṇ vaddhesi, ṭhapetvā dve aggasāvake avasesā arahattaṇ pāpuṇiṇsu; aggasāvakānaṇ pana uparimagattayakiccaṇ¹⁶ na nitṭhāsi. Kiy kārāṇā? Sāvakapāramiñāṇassa mahantatāya. Athāyasmā Mahāmoggallāno

¹ C^a. ācariy' assā ti.

² K. corr. bhijjisuṇ.

³ K. a. parisā.

⁴ K. a. °paribbājaka°.

⁵ K. a. te, and rep. attano. B. a. tesu gacchantesu.

⁶ K. B. a. āgacchante.

⁷ F. om.

⁸ F. sahāyā (constant variation in MSS. between simple forms and those in °ka).

⁹ B. cāti, etc.

¹⁰ C^a. a. bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ ti. K. aggada-bhaddrayuggaṇ bhavissatiti.

¹¹ K. B. a. nisīditvā ca pana.

¹² C^a. labhati for ti e° bh° ti.

¹³ F. C. a. Bhagavatā. C^a. a. vatā.

¹⁴ K. a. pubba°.

¹⁵ F. cariyāva°. C. C^a. parisāyāca°.

¹⁶ F., C., C^a. °maggakiccaṇ.

pabbajitadivasato¹ sattame divase Magadharatthe Kallavālagāmaṇaṇ upanissāya viharanto thīnamiddhe okkamante Satthārā saṇvejito² thīnamiddhaṇ vinodetvā Tathāgatenā dinnāṇ dhātukammaṭṭhānaṇ supanto va uparimaggattayakiccaṇ³ niṭṭhāpetvā, sāvaka-pāramiṇāṇassa matthakaṇ patto. Sāriputtatthero pi pabbajitadivasato⁴ addhamāsaṇ atikkamitvā Satthārā saddhiṇ tam eva Rājagahaṇ upanissāya Sūkarakhatalene⁵ viharanto attano bhāgineyyassa Dighanakhaparibbājakassa Vedanāpariggaḥasuttante⁶ desiyamāne suttānusārena ñāṇaṇ pesetvā parassa vaddhitaṇ bhattaṇ⁷ bhuñjanto viya sāvaka-pāramiṇāṇassa matthakaṇ patto.⁸ Nanu cāyasmā mahāpañño ; atha kasmā Mahāmoggallānato cirātarena sāvaka-pāramiṇāṇaṇ pāpuṇīti.' Parikammamahantatāya ; yathā hi duggatamanussā⁹ katthaci gantukāmā khippam eva nikkhamanti, rājūnaṇ pana hatthivāhanakappanādimahantaṇ¹⁰ parikammaṇ laddhuṇ vaṭṭati, evaṇ sampadaṇ idaṇ veditabbaṇ. Taṇ divasam eva¹¹ pana Satthā vaddhamānakacchāyāya¹² Veluvane sāvakasannipātaṇ katvā¹³ dvinnaṇ therānaṇ aggasāvakaṭṭhānaṇ datvā Pātimokkhaṇ uddisi. Bhikkhū ujjhāyiṇsu : ' Satthā mukholokanena¹⁴ bhikkhaṇ deti, aggasāvakaṭṭhānaṇ dentena nāma paṭhamaṇ pabbajitānaṇ pañcavaggiyānaṇ dātuṇ vaṭṭati ; ete anolokentena Yasattherapamukhānaṇ pañcapaṇṇāsāya¹⁵ bhikkhūnaṇ dātuṇ vaṭṭati ; ete anolokentena

¹ K. a. paṭṭhāya.² F. saṇvedito. K. a. ṭhito.³ F. °maggatāya ki°. C^a. maggaṭṭhāya ki°.⁴ K. B. a. paṭṭhāya.⁵ C^a. sūkarekhata°. K. sukarakhāda°. C. °khanitaleṇe. F. °batelene.⁶ K. B. °haṇa°.⁷ C., C^a., B. vaddhitabhattaṇ.⁸ K. pāpuṇi.⁹ S. a. yattha.¹⁰ F. °nādiṇ mahantaṇ. B. °dihi.¹¹ F. om. C. C^a. yeva for eva.¹² K. B. om.¹³ F. om.¹⁴ F. °lokena. C. lokana. C^a. °lokantaṇ.¹⁵ F. corr. °paññāsāya. C^a. paññāsāya. K. paññāsānaṇ.

Bhaddavaggiyānaṃ;¹ ete anolokentena Uruvelakassapādināṃ tebhātikānaṃ dātum vaṭṭati,² ettake³ pahāya sabbapacchāpabbajitānaṃ aggasāvakaṭṭhānaṃ dentena⁴ mukhaṃ oloketvā dinnāṃ 'ti vadiṃsu.⁵ Satthā: 'kiṃ kathetha bhikkhave' ti pucchitvā, 'idaṃ nāma' ti vutte, 'nāhaṃ bhikkhave mukhaṃ oloketvā bhikkhaṃ⁶ demi, etesaṃ pana attanā attanā patthitapatthitam⁷ eva demi. Aññākoṇḍañño⁸ hi ekasmiṃ sasse navavāre⁹ aggasassadānāni dento¹⁰ na⁹ aggasāvakaṭṭhānaṃ patthetvā¹¹ adāsi; agga-dhammaṃ pana arahattaṃ sabbapaṭhamāṃ paṭivijjhitaṃ patthetvā adāsīti.'¹² 'Kadā Bhagavā ti.' 'Suñissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. Bhagavā atītaṃ āhara:¹³

'Bhikkave ito ekanavutikappe Vipassī¹⁴ Bhagavā loke udapādi. Tadā Mahākālo Cūlakālo ti dve bhātikā kuṭimbikā mahantaṃ sālikkhettaṃ vapāpesuṃ. Ath'ekadivasaṃ Cūlakālo sālikkhettaṃ gantvā ekaṃ sāligabbhaṃ phāletvā khādi; taṃ¹⁵ atimadhuraṃ ahosi. So Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa¹⁶ sāligabbhadānaṃ dātukāmo hutvā, jeṭṭhakabhātikaṃ upasaṅkamitvā: 'bhātika sāligabbhaṃ¹⁷ phāletvā Buddhānaṃ anucchavikaṃ katvā¹⁸ pacāpetva, dānaṃ demā' ti āha.¹⁹ 'Kiṃ vadesi tāta,²⁰ sāligabbhaṃ phāletvā dānaṃ nāma n'eva atīte bhūtapubbaṃ nānāgate bhavissati, mā sassaṃ nāsayīti.'²¹ So punappunaṃ yāci

¹ K. a. tiṃsajanānaṃ dātum vaṭṭati. B. a. ti°.

² F. B. om. C. C^a. bhātikānaṃ ete pana.

³ K. ete pan' ettake. B. etena pana ett° mahāthere.

⁴ C^a. corr. a. va tu. B. dadantena. ⁵ K. om.

⁶ K. bhikkhūnaṃ dānaṃ. B. a. na. ⁷ K. patitṭhitam.

⁸ K. B. Aññāta° (al.). ⁹ C. nava. C^a. n'eva.

¹⁰ F. C^a. dente. B. dadante. ¹¹ K. patṭhitvā.

¹² K. taṃ sutvā āhaṃsu.

¹³ F., C., C^a, B. om. K. om. Bhagavā.

¹⁴ C. Vipassī. B. a. nāma. ¹⁵ F., C., C^a, B. om.

¹⁶ F., C., C^a, B. saṅghassa. ¹⁷ F. sālikaṃ gabbhaṃ.

¹⁸ K. a. mayaṃ. ¹⁹ K. a. Mahākālo āha. ²⁰ K. B. om.

²¹ K. vināsehi and om. ti. B. na for ma, and a. vutto pi before so.

yeva.¹ Atha naṃ bhātā : 'tena hi khettaṃ dve koṭṭhāse katvā mama koṭṭhāsaṃ anāmasitvā² attano khettaṃ koṭṭhāse yaṃ icchasi taṃ karohīti' āha. So 'sādhū' ti khettaṃ vibhajitvā³ bahumanusse hatthakammaṃ yācitvā sāli-gabbhaṃ phāletvā nirudake⁴ khīre pacāpetvā sappimad-husakkharāhi⁵ yojetvā Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā bhattakiccapariyosāne :⁶ 'imaṃ bhante mama aggaḍānaṃ aggaḍhammassa sabbapathamaṃ paṭi-vedhāya saṃvattatū'⁷ ti āha. Satthā, 'evaṃ hotū' ti anumodanaṃ akāsi. So pacchā⁸ khettaṃ gantvā olokeno sakalakhette⁹ kaṇṇikābaddhehi viya sālīsīsehi sañchannaṃ disvā pañcavidhapītiṃ¹⁰ paṭilabhitvā,¹¹ 'lābhā¹² vata me' ti cintetvā¹³ puthukakāle puthukaggaṃ nāma adāsi, gāmaṃvāsīhi saddhiṃ aggasassadānaṃ nāma adāsi¹⁴ dāyane dāyanaggaṃ¹⁵ veṇikaraṇe veṇaggaṃ, kalāpādīsu¹⁶ kalā-paggaṃ, khaḷaggaṃ¹⁷ khaḷabhaṇḍaggaṃ koṭṭhaggaṃ ti evaṃ ekasasse¹⁸ navavāre aggaḍānaṃ adāsi. Tassa sab-bavāre¹⁹ gahitagahitaṭṭhānaṃ²⁰ paripūri, sassaṃ atirekaṃ utṭhānasampannaṃ²¹ ahosi ; dhammo nāma'sa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati. Tenāha Bhagavā :²²

¹ C. C^a. eva. K. bhātiko. ² F. corr. amanasikatvā.

³ B. visajjitvā.

⁴ C^a. nirudaka°. K. B. °kena khirena.

⁵ F., C., C^a. °sakkarāhi. K. B. °ādīhi (K. sakk°).

⁶ C^a. °āvasāne.

⁷ K. sampajjatū.

⁸ F., C., C^a., B. om.

⁹ K. B. °ttaṃ.

¹⁰ C., K., C^a. °vidhaṃ pītiṃ.

¹¹ K. labh°.

¹² K. a. suladdhā.

¹³ K. a. khirakāle khiram adāsi.

¹⁴ F. om.

¹⁵ K. B. lāy° lāyanaggaṃ.

¹⁶ C. C^a. kalāpāsu.

¹⁷ C. khaḷagge. K. maḷ° maḷaggaṃ and a. khaḷaggaḃh° koṭṭhagge ko°. B. a. maddanaggaṃ minaggaṃ, and om. kh°.

¹⁸ C. C^a. ekasassena.

¹⁹ K. sabbesu vāresu. C^a. B. °vāresu.

²⁰ C. sugahitā°. F. gahitaṭṭhānaṃ.

²¹ F. udhāpanasaṃpannaṃ (= utthāpana°?).

²² F., C., C^a. om.

‘Dhammo have rakkhati dhammacāriṇ
 dhammo suciṇṇo sukhaṇ āvahāti.
 Es’¹ ānisaṇso dhamme suciṇṇe,
 na duggatiṇ gacchati dhammacārī’ ti.²

Evam esa Vipassīsammāsambuddhakāle³ aggadhammaṇ⁴ paṭhamam paṭivijjhituṇ patthento navavāre⁵ aggadānāni⁶ adāsi. Ito satasahassakappamatthake⁷ pana Haṇṣavatinagare Padumuttarabuddhakāle pi sattāhaṇ mahādānaṇ datvā tassa Bhagavato pādamūle nipajjitvā aggadhammassa paṭhamam paṭivijjhanattham eva patthanam ṭhapesi. Iti iminā patthitam eva mayā dinnaṇ, nāhaṇ mukhaṇ oloketvā⁸ demiti.’ ‘Yasakulaputtapamukhā pañcapaññāsajanā kiṇ kammaṇ kariṇsu bhante’ ti.⁹ ‘Ete pi¹⁰ ekassa Buddhassa santike arahattam¹¹ patthentā¹² bahuṇ puññakammaṇ katvā aparabhāge anuppanne Buddhhe sahāyakā hutvā vaggabandhanena¹³ puññāni karontā¹⁴ anāthasarirāni¹⁵ paṭijaggantā vicariṇsu. Te ekadivasam sagabbhaṇ itthiṇ kālakataṇ disvā ‘jhāpessāmā’ ti susānaṇ hariṇsu;¹⁶ etesu¹⁷ pañca jane¹⁸ ‘tumhe jhāpethā’ ti susāne ṭhapetvā, sesā¹⁹ gāmaṇ pavittā. Yasadārako taṇ sariraṇ¹⁵ sūlehi vijjhivā parivattetvā²⁰ parivattetvā jhāpento asubhasaññaṇ paṭilabhi,²¹ itaresam pi catunnaṇ janānaṇ: ‘passatha bho imaṇ sariraṇ tattha tattha viddhastacammaṇ²² kabaragorūpaṇ viya asuciṇ²³ duggandhaṇ

¹ F. etā.² K. a. Aññātakonḍañño.³ F., C., C^a. Vipassī°.⁴ K. a. sabba°.⁵ F., C., C^a. nava.⁶ K. °naṇ.⁷ K. ka°- sa°-. C^a. °Kena (om. pana).⁸ K. a. bhikkhaṇ.⁹ K. a. satthā āha.¹⁰ K. a. bhikkhave.¹¹ C. C^a. arahattassa.¹² K. C^a. °nto.¹³ K. °bandhena.¹⁴ C^a. °nto.¹⁵ B. *qualifies with* °mata°.¹⁶ K. āhar°.¹⁷ K., C^a., B. tesu.¹⁸ K. janesu.¹⁹ K. a. janā.²⁰ K. C^a. om.²¹ K. °itvā.²² K. viddhata°. F. viddhastāñ ca°. C^a. °mma°. B. vidhaṇṣita.²³ F. om.

paṭikkūlaṇ' ti dassesi; te pi tattha¹ asubhasaññaṇ paṭilabhiṇsu. Te pañca pi² janā gāmaṇ gantvā sesasa-hāyakānaṇ kathayiṇsu. Yaso pana dārako gehaṇ gantvā mātāpitunnaṇ ca bhariyāya ca³ kathesi; te sabbe⁴ pi asubhaṇ bhāvayiṇsu. Idam etesaṇ⁵ pubbakammaṇ. Ten'⁶ eva Yasassa itthāgāre susānasañña⁷ uppajji, tāya ca upanissayasampattiyaṇ sabbesaṇ visesādhigamo nibbatti.

Evaṇ ime pi attanā⁸ patthitam eva labhiṇsu, 'nāhaṇ⁹ mukhaṇ oloketvā¹⁰ dammīti.' 'Bhaddavaggiyasahāyaka¹¹ pana kiṇ kammaṇ¹² kariṇsu bhante' ti.¹³ 'Ete pi pubba-buddhānaṇ santike arahattaṇ patthetvā¹⁴ puññaṇi katvā aparabhāge anuppanne Buddhē tiṇsadhuttā hutvā Tuṇḍi-lovādaṇ sutvā satṭhivassasahassāni¹⁵ pañcasīlāni rakkihiṇsu; evaṇ ime pi attanā patthitam eva labhiṇsu, nāhaṇ mukhaṇ oloketvā dammīti.' 'Uruvelakassapādayo pana¹⁶ bhante kiṇ kariṇsū' ti.¹⁷ 'Arahattam eva patthetvā¹⁴ puññaṇi¹⁸ kariṇsu, ito hi dve navutikappe¹⁹ Tisso Phusso ti dve Buddhā uppajjiṇsu; Phussa-buddhassa Mahindo nāma rājā pitā ahosi. Tasmiṇ pana sambodhiṇ patte, rañño kaṇiṭṭhaputto²⁰ aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako ahosi. Rājā Satthu santikaṇ gantvā: 'jetṭhaputto me Buddhō, kaṇiṭṭhaputto²¹ aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako' ti te oloketvā 'mam' eva Buddhō, mam' eva dhammo, mam' eva saṅgho' ti²²—'namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa' ti tikkhattuṇ udānaṇ udānetvā Satthu pādamūle

¹ K. rep.² C. C^a. om.³ C. C^a. bhariyañ ca.⁴ F. sabbaṇ.⁵ K. tesāṇ.⁶ K. B. eten'.⁷ F. °saññaṇ. C. susāsanasañña.⁸ K. attano.⁹ C^a. a. bhikkhave.¹⁰ K. a. bhikkhaṇ (al.).¹¹ F. Bhaddavaggiyā sā°. K. °yā tiṇsa°.¹² F, C., C^a, K. om.¹³ K. a. pucchīṇsu satthā āha (al.).¹⁴ K. °ntā.¹⁵ C. satṭhiṇ va°.¹⁶ K. ca.¹⁷ K. a. pubbe Buddhānaṇ santike. B. a. te pi.¹⁸ C^a. puññaṇ.¹⁹ K. dvā navutti°.²⁰ C. kaṇiṭṭho.²¹ K. a. me.²² K. om.

nipajjitvā: 'bhante idāni me navutivassasahassaparimāṇassa¹ āyuno koṭiyaṇ nisīditvā² niddāyanakālo viya, aññesaṇ gehadvāraṇ agantvā³ yāvāhaṇ jīvāmi, tāva me cattāro paccaye adhivāsethā' ti, paṭiññaṇ gahetvā, nibaddhaṇ buddhūpaṭṭhānaṇ karoti. Rañño pana apare pi tayo puttā ahesuṇ; tesu jeṭṭhassa pañca yodhasatāni parivārā,⁴ majjhimassa tīni,⁵ kaṇiṭṭhassa dve. Te: 'mayam pi bhātikaṇ bhojessāmā' ti pitarāṇ okāsaṇ yācitvā alabhamānā,⁶ punappunaṇ yācantā pi alabhitvā, paccante kupite tassa vūpasamaṇatthāya pesitā paccantaṇ vūpasametvā pitu santikaṇ āgamiṇsu.⁷ Atha ne pitā ālīngitvā sīse cumbitvā: 'varaṇ vo tātā dammīti' āha. Te: 'sādhu devā ti' varaṇ gahitakaṇ katvā⁸ puna kati-pāhaccayena pitarā 'gaṇhatha tātā varaṇ' ti vuttā: 'deva amhākaṇ aññena kenaci attho natthi, ito paṭṭhāya mayaṇ bhātikaṇ bhojessāma, imaṇ no varaṇ dehīti' āhaṇsu. 'Na demi tātā' ti. 'Niccakālaṇ adento,⁹ satta saṇvaccharāni dethā'¹⁰ ti. 'Na demi tātā' ti. 'Tena hi¹¹ cha¹² pañca cattāri tīni dve ekaṇ saṇvaccharaṇ satta māse cha māse pañca māse cattāro māse tayo māse dethā' ti. 'Na demi tātā' ti. 'Hotu deva ekekassa no ekekaṇ māsaṇ katvā tayo māse dethā' ti. 'Sādhu tātā tena hi tayo māse bhojethā' ti.¹³ Tesāṇ pana tiṇṇam pi eko va koṭṭhāgāriko¹⁴ eko¹⁵ āyuttako tassa¹⁶ dvādasanahutaṇ purisaparivāro.¹⁷ Te¹⁸ te pakkosā-

¹ K. navati°.² K. corr. a. macumukhe.³ F., C., C^a., K. āgantvā.⁴ F., C., C^a. parivāro. K. B. °rāni.⁵ C., C^a., B. a. satāni.⁶ F., C., C^a., K. om. B. alabhitvā.⁷ C^a. ag°.⁸ C. C^a. datvā.⁹ S. C^a. °ntā. K. adatvā.¹⁰ K. B. a. devā.¹¹ C. tehi.¹² C. C^a. om. K. a. saṇvaccharāni.¹³ K. a. te pi tutthā rājānaṇ vanditvā sakaṭṭhānaṇ eva gato.¹⁴ C^a. Koṭṭhāso.¹⁵ C. om. B. a. va.¹⁶ K. tesāṇ.¹⁷ K. °nahuttaparisaṇparivāro. C., C^a., B. °nahutā.¹⁸ C. C^a. om.

petvā : ‘ mayañ imañ temāsañ dasasilāni gahetvā¹ kāsāyaṇi² nivāsetvā Satthārā saha vāsañ vasissāma ; tumhe ettakañ nāma dānavattañ gahetvā devasikañ navutisahasānañ bhikkhaūnañ yodhasahassassa³ ca no sabbañ khādaniyañ bhojanīyañ saṇvatteyyātha ;⁴ mayañ hi ito patthāya na kiñci vakkhāmā ’ ti vadiṇsu. Te tayo pi janā parivārakapurisasahasāṇa⁵ gahetvā dasasilāni samādāya kāsāvanivattā⁶ vihāre yeva vasiṇsu. Koṭṭhāgariko ca āyuttako ca ekato hutvā tiṇṇaṇ bhātikānañ koṭṭhāgārehi⁷ vārena vārena dānavattam gahetvā dānañ denti, kammakarānañ pana puttā yāgubhattādīnañ⁸ atthāya rodanti.⁹ Te tesāñ bhikkhusaṅghe anāgate yeva yāgubhattādīni denti, bhikkhusaṅghassa bhattakiccāvasāne kiñci atirekañ, na bhūtapubbañ.¹⁰ Te aparabhāge : ‘ dārakānañ demā ’ ti attanāpi gahetvā khādiṇsu, manuññañ pi¹¹ āhārañ disvā adhivāsetuṇ nāsakkhiṇsu ; te¹² pana caturasiṭisahasā¹³ ahesuṇ. Te saṅghassa dinna-dānavattañ khāditvā kāyassa bhedā parammaranā¹⁴ pettivisaye nibbattiṇsu. Te bhātikā pana purisasahasena¹⁵ saddhiṇ kālāñ katvā devaloke nibbattitvā¹⁶ devalokā devalokañ¹⁷ samsarantā dvenavutikappe¹⁸ khepesuṇ.¹⁹ ‘ Evañ te tayo bhātaro arahattañ patthentā tadā kalyāṇakammañ kariṇsu, te attanā patthitam eva labhiṇsu nāhañ mukhañ oloketvā²⁰ dammīti.²¹ Tadā

¹ C., C^a., B. a. dve.

² F. C. kāsāvāni.

³ C. C^a. °sahassa. B. °ssānañ.

⁴ K. sampav°. B. pav°.

⁵ C. C^a. parivārika°. K. paricārika°. B. parivārassa°.

⁶ F. K. kāsāya° (*constant var.*). K. B. °vatthāni, and a. nivāsetvā.

⁷ K. °na.

⁸ S. a. pana.

⁹ C. parodanti.

¹⁰ C. C^a. abhū°.

¹¹ C., C^a., K., B. om.

¹² F. om.

¹³ C., C^a., K. sahasāni.

¹⁴ F., C^a., K., C. om.

¹⁵ C. C^a. °ssehi pana.

¹⁶ K. °etvā.

¹⁷ K. B. manussalokañ. B. also a. manussalokā devalokañ.

¹⁸ K. dvā navutti°. °.

¹⁹ C. C^a. khepasīṇsu.

²⁰ K. corr. a. bhikkhūnañ.

²¹ C. C^a. dammi.

pana tesañ āyuttako Bimbisāro ahosi, koṭṭhāgāriko Visākho upāsako,¹ tayo rājakumārā tayo jaṭilā ahesuṇ;² tesañ kammakarā tadā petesu nibbattitvā sugatiduggativasena³ saṅsarantā imasmiṇ kappe cattāri buddhan-tarāni⁴ petaloke yeva nibbattiṇsu. Te imasmiṇ kappe sabbapaṭhamañ uppannañ cattālīsavassasahassāyukañ Kakusandhañ Bhagavantañ upasaṅkamitvā: ‘amhākañ āhārañ labhanakālaṇ⁵ ācikkhathā’⁶ ti pucchiṇsu. So pi:⁷ ‘mama tāva⁸ kāle na labhissatha, mama⁹ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattañ abhirūḷhāya Koṇāgamana-buddho nāma¹⁰ uppajjissati, taṇ puccheyyāthā’ ti āha.¹¹ Te tattakaṇ¹² kālaṇ khepetvā tasmiṇ uppanne¹³ taṇ pucchiṇsu. So pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁵ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattañ abhirūḷhāya Kassapabuddho¹⁶ uppajjissati, taṇ puccheyyāthā’ ti āha. Tena vuttakālaṇ¹⁷ khepetvā tasmiṇ uppanne taṇ pucchiṇsu; so pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁸ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattañ abhirūḷhāya Gotamo nāma¹⁹ Buddho²⁰ uppajjissati, tadā tumhākaṇ ñātaḥ Bimbisāro nāma rājā bhavissati; so Satthu dānaṇ datvā tumhākaṇ pattin²¹ pāpessati, tadā labhissathā’ ti āha; tesañ ekaṇ buddhan-taraṇ svedivasasadisāṇ²² ahosi. Te Tathāgate uppanne, Bimbisārarañña paṭhamadivasāṇ dāne dinne pattin alabhitvā²³ rattibhāge bheravasaddaṇ katvā rañño attānaṇ dassayinṇsu. So punadivase Veluvanaṇ āgantvā²⁴ Tathā-

¹ C. C^a. upāsiko.² F., C., C^a., K., B. om.³ K. om. sugati.⁴ C^a. a. khepetvā (bracketed).⁵ F. āhārala°.⁶ C^a. ācikkhā.⁷ F., C., C^a. om.⁸ K. om.⁹ F. C. a. pana.¹⁰ F., C., C^a. om. K. B. °ano nāma Bu°.¹¹ C. C^a. om.¹² C. ettakaṇ.¹³ F. om.¹⁴ C., C^a., K., F., B. om.¹⁵ C., C^a., K. om.¹⁶ K. B., Ka° nāma Bu°.¹⁷ K. B. te tattakaṇ.¹⁸ K. om. ¹⁹ F. om.²⁰ C. C^a. Gotamabuddho nāma.²¹ F., C., C^a., K. om.²² C. C^a. a. viya.²³ F., C., C^a., K. om.²⁴ K. B. ga°.

gatassa taṃ pavattiṃ ārocesi. Satthā: ‘mahārāja ito dvenavutikappamatthake Phussabuddhakāle¹ ete tava ñātakā, bhikkhusaṅghassa dinnadānavattaṃ khāditvā peta-loke nibbattitvā² saṃsaraṇtā Kakusandhādayo Buddhō³ pucchitvā, tehi idaṃ c’idaṃ ca vuttā, ettakaṃ kālāṃ tava dānaṃ paccāsiṃsamānā hiyyo tayā dāne dinne pattiṃ alabhamānā evaṃ akamsū’ ti āha.⁴ ‘Kiṃ pana bhante idāni pi dinne labhissanti.’⁵ ‘Āma mahārāja’ ti. Rājā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā puna-divase mahādānaṃ datvā: ‘bhante ito tesāṃ petānaṃ dībbannaṃpānaṃ sampajjatū’ ti pattiṃ adāsi. Tesāṃ tam eva⁶ nibbatti. Punadivase naggā hutvā attānaṃ dassesuṃ. Rājā: ‘ajja bhante naggā hutvā⁷ attānaṃ dassesuṃ’ ti pucchi. ‘Vatthāni te na dinnāni mahārāja’ ti, punadivase Buddhapamukhassa saṅghassa⁸ cīvarāni datvā, ‘ito tesāṃ dībbavatthāni⁹ hontū’ ti pāpesi. Taṃ khaṇaṃ ñeva tesāṃ dībbavatthāni¹⁰ uppajjiṃsu, petattabhāvaṃ vijahitvā dībbattabhāve¹¹ saṇṭhaṃsu. Satthā anumodanaṃ karonto: ‘tirokuḍḍesu¹² tiṭṭhanti’ tirokuḍḍānumodanaṃ akāsi; anumodanāvasāne caturāsītiyā paṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Iti Satthā tebhātikajaṭṭilānaṃ vatthuṃ kathetvā, imaṃ pi dhamma-desanaṃ āhāri. ‘Aggasāvaka pana bhante kiṃ kariṃsū’ ti. ‘Aggasāvakabhāvāya¹³ patthanaṃ kariṃsu:

‘Ito kappasatasahassādhikassa hi kappānaṃ asaṅkheyyassa matthake Sāriputto brāhmaṇamahāsārakule¹⁴ nibbatti, nāmena Saradamāṇavo nāma¹⁵ ahosi; Moggallāno

¹ K. a. °sammāsam°.

² K. °etvā.

³ K. a. uppanne.

⁴ C., C^a., K. om.; and K. a. rājā taṃ sutvā.

⁵ K. a. pucchi.

⁶ K. B. tath’ eva.

⁷ K. a. mama.

⁸ C^a. B. a. bhikkhu°.

⁹ C. °vatthāya (so C^a. had °ni, but corr. to °ya).

¹⁰ K. °tthā.

¹¹ C. K. °bhāvena.

¹² K. °kutesu°.

¹³ C. C^a. a. aggasāvakā.

¹⁴ C., K., B. °sālakule.

¹⁵ C. nāmo. C^a. °va-nāmo.

gahapatimahāsarakule nibbatti; nāmena Sirivaḍḍhaku-
ṭumbiko nāma¹ ahosi; te ubho pi sahaṇṇasukilīkā
sahāyakā ahesuṇ. Tesu² Saradamāṇavo pitu accayena
kulasantakaṇ mahādhanāṇ paṭipajjitvā³ ekadivasaṇ raho-
gato cintesi: ‘ahaṇ idhalokattabhāvam⁴ eva jānāmi, no
paralokattabhāvaṇ, jātasattānaṇ ca maraṇaṇ nāma dhuvaṇ;
mayā ekaṇ pabbajjaṇ pabbajitvā mokkhadhammagave-
saṇaṇ kātuṇ vaṭṭatīti.’ So sahāyakaṇ pi⁵ upasaṅkamitvā
āha: ‘samma Sirivaḍḍhaka ahaṇ pabbajitvā mokkhad-
hammaṇ gavesissāmi, tvaṇ mayā saddhiṇ pabbajituṇ
sakkhissasi, na⁶ sakkhissasīti.’ ‘Na sakkhissāmi⁷ samma,
tvaṇ yeva pabbajjāhīti.’ So cintesi: ‘paralokaṇ gac-
chanto sahāyake⁸ vā ñātimitte vā gahetvā gato nāma
natthi, attanā⁹ kataṇ attano¹⁰ va hotīti.’ Tato ratana-
koṭṭhāgāraṇ vivarāpetvā kapaṇaddhikavaṇibbakayācakā-
naṇ¹¹ mahādānaṇ datvā pabbatapādaṇ pavisitvā isipab-
bajjaṇ pabbaji. Tassa eko dve tayo ti evaṇ anupab-
bajjaṇ pabbajitvā¹² catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuṇ.
So pañca abhiññā¹³ aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tesāṇ
jaṭilānaṇ kasīṇaparikkammaṇ¹⁴ ācikkhi, te pi¹⁵ sabbe pañca
abhiññā, aṭṭha samāpattiyo nibbattesuṇ.

Tena samayena Anomadassi nāma Buddho loke uda-
pādi; nagaraṇ Bandhumatī¹⁶ nāma ahosi, pitā Yasavanto¹⁷
nāma khattiyo, mātā Yasodharā nāma devī, bodhi
ajjunarukkho, Nisabho ca Anomo ca dve aggasāvakā;
Varuṇo nāma upaṭṭhāko, Sundarā ca Sumanā ca¹⁸
dve aggasāvikā. Āyu vassasatasahassaṇ ahosi, sarīraṇ¹⁹

¹ K. om. B. makes the name Sirivaḍḍhana.

² F., C., C^a. om.

³ K. āpajj°.

⁴ C. lokass’atta°.

⁵ K., C^a., B. om.

⁶ F. om.

⁷ C. sakkhissatīti. C^a. om. na sakkhissasīti.

⁸ C., C^a., B. sahāyaṇ.

⁹ C., C^a., K. a. va.

¹⁰ C. C^a. attanā.

¹¹ F., C., C^a. kapaṇiddhika°.

¹² C. C^a. pabbajitā (C^a. corr. for °tvā).

¹³ K. pañcābh° (al.).

¹⁴ F. kasīnā pa°.

¹⁵ S. om.

¹⁶ F., C., B. Candavatī. C^a. Candavārī. K. Bhandavatī.

¹⁷ B. Yasavā.

¹⁸ C. C^a. cāti.

¹⁹ C^a. a. pana.

atthapaññāsahatthubbedhaṇ, sarīrappabhā dvādasayojanaṇ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahosi. So ekadivasan paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito¹ vuṭṭhāya lokaṇ olokento² Saradatāpasan disvā: ‘ajja mayhaṇ Saradatāpasassa santikaṇ³ gatapaccayena dhammadessanā va⁴ mahatī bhavissatī, so ca aggasāvakaṭṭhānaṇ patthessatī, tassa sahāyako Sirivaddhakasetṭhikuṭimbiko⁵ dutiyasāvakaṭṭhānaṇ patthessatī;⁶ desanāpariyosāne c’assa⁷ parivārā catusattatisahassā⁸ jaṭilā arahattaṇ pāpuṇissanti, mayā tattha gantuṇ vaṭṭatīti,⁹ attano pattacivaraṇ ādāya aññaṇ kiñci anāmantetvā, siho viya ekacaro hutvā Saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalatthāya gatesu ‘Buddhabhāvaṇ jānātū’ ti adhiṭṭhahitvā¹⁰ passantass’eva Saradatāpasassa ākāśato otaritvā paṭhavīyaṇ patitṭhāsi. Saradatāpaso Buddhānubhāvaṇ c’eva sarīranipphattiṇ ca disvā lakkhaṇamante¹¹ sammāsītva: ‘imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkaṇvattī, pabbajanto loke vivatthacchado¹² Sabbaññubuddho¹³ hoti, ayaṇ puriso nissaṇsayan Buddho’ ti jānitvā, paccuggamaṇ katvā pañcapatitṭhitena¹⁴ vanditvā āsanaṇ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññatāsane; Saradatāpaso pi attano anucchavikaṇ āsanaṇ gahetvā ekamantaṇ nisīdi. Tasmiṇ samaye catusattatisahassā¹⁵ jaṭilā¹⁶ paṇītāni¹⁷ paṇītāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaṇ sampattā¹⁸ Buddhānaṇ c’eva ācariyassa ca nisinnāsanaṇ oloketvā āhaṇsu:

¹ F. mahākaruṇāya samā°.

² F., C., B. vo° (*perpetual variant*).

³ F. °tāpasasantikaṇ.

⁴ C. C^a. om. K. B. ca.

⁵ F. Sirivaddhase°. C., C^a., K. Sirivaddhakutimbiko.

⁶ C. C^a. om.

⁷ C^a. ca tassa.

⁸ C. C^a. °sahassa°.

⁹ K. a. cintetvā.

¹⁰ F., C., C^a. om. K. cintetvā.

¹¹ F. lakkhaṇante.

¹² K. vivatṭa°.

¹³ F. sabbaññū buddho.

¹⁴ K. pañcaṅgapā°.

¹⁵ C. C^a. a. ca mattā.

¹⁶ C. jaṭila°. K. °sajā°.

¹⁷ F. om.

¹⁸ B. gantvā.

‘ācariya mayañ imasmiṇ loka “tumhehi mahantataro natthīti” vicarāma, ayaṇ¹ pana puriso tumhehi mahantataro maññe’ ti.² ‘Tātā kiṇ vadetha, sāsapena saddhiṇ atthasatthiyojanasahassubbedhaṇ³ Sineruṇ samaṇ⁴ kātuṇ icchatha; sabbaññubuddhena saddhiṇ mamaṇ⁵ upamaṇ mā karittha puttakā⁶ ti. Atha te tāpasā: ‘sac’ āyaṇ puriso⁷ ittarasatto abhavissa, na amhākaṇ. ācariyo evarūpaṇ upamaṇ āharissati,⁸ yāva mahā vatāyaṇ puriso⁹ ti, sabbe va¹⁰ pādesu¹¹ nipatitvā¹² sirasā vandiṇsu. Atha ne ācariyo āha:¹³ ‘tātā amhākaṇ Buddhānaṇ anucchaviko deyyadhammo natthi, Satthā ca bhikkhācāra velāyaṇ¹⁴ idhāgato, mayañ yathābalaṇ¹⁵ deyyadhammaṇ dassāma, tumhe yaṇ yaṇ paṇītaṇ phalāphalaṇ taṇ¹⁶ taṇ āharathā’ ti āharāpetvā hatthe dhovitvā sayañ Tathāgatassa patte patitthāpesi.¹⁷ Satthārā phalāphalaṇ¹⁸ paṭiggahītamatte¹⁹ yeva²⁰ devatā dibbojaṇ pakkipiṇsu. So²¹ tāpaso udakaṇ pi sayam eva parisāvetvā adāsi; so²¹ tato bhattakiccaṇ katvā nisinne²² Satthari sabbe antevāsike pakkositvā Satthu santike sārāṇiyakathaṇ kathento nisīdi. Satthā ‘dve aggasāvaka bhikkhusaṅghena saddhiṇ āgacchantū’ ti cintesi. Te Satthu cittaṇ ñatvā satasahassakhiṇāsavaparivārā āgantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ atthāṇsu. Tato Sarada-

¹ C^a. °ām’ayaṇ. B. maññema for vicarāma.

² K. a. taṇ sutvā saradatāpaso āha.

³ C., C^a., K. °satasahassu°.

⁴ C. C^a. Sinerusamaṇ.

⁵ F., C., C^a., K. mama.

⁶ C^a. puttā.

⁷ F., C., C^a., B. om.

⁸ F., C., C^a. āharissatha.

⁹ K. arahā vatāyaṇ puriso.

¹⁰ F. om.

¹¹ F. a. pādesu.

¹² F., C., C^a. patitvā.

¹³ F. om.

¹⁴ C. C^a. °velāya.

¹⁵ K. a. yathāsati. B. °satti.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ K. °ap° (great variance in the MSS. as to the causal of titthati).

¹⁸ C. C^a. phalaṇ. K. °phale.

¹⁹ F. phalapaṭi°.

²⁰ C^a., K., B. om.

²¹ K. B. (retains infra) om.

²² C^a. nisinnāsanam pi.

tāpaso antevāsike āmantesi:¹ ‘tātā Buddhānaṃ nisin-
nāsanam pi nīcaṃ, samaṇasatasahassānaṃ² pi āsanaṃ
natthi, tumhehi ajja ulāraṃ Buddhasakkāraṃ³ kātuṃ
vaṭṭatiti,’ ‘pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pup-
phāni āharathā’ ti. ‘Kathanakālo⁴ papañco viya hoti,
iddhimato pana iddhivisayo⁵ acinteyyo’ ti, muhut-
ten’eva⁶ te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni
āharitvā⁷ Buddhānaṃ yojanappamaṇaṃ pupphāsaṇaṃ pañ-
ñāpesuṃ; ubhinnaṃ aggasāvakaṇaṃ tigāvutaṃ, sesabhikk-
hūnaṃ aḍḍhayaṇanikādhedāṇaṃ⁸ saṅghanavakassa usabha-
mattaṃ ahosi. ‘Kathaṃ ekasmiṃ assamapade tāvamahan-
tāni āsanāni paññattānīti’ na cintetabbaṃ; iddhivisayo
h’esa.⁹ Evaṃ paññattesu āsanesu Saradatāpaso Tathā-
gatassa purato añjaliṃ paggayha ṭhito: ‘bhante mayhaṃ
dīgharattaṃ hitāya sukhāya imaṃ pupphāsaṇaṃ abhiruy-
hathā’¹⁰ ti āha. Tena vuttaṃ:¹¹

‘Nānāpupphaṃ ca gandhaṃ ca sannipātetva¹² ekato
pupphāsaṇaṃ paññāpetvā idaṃ vacanam abruvi:

‘Idaṃ me¹³ āsaṇaṃ vīra paññattaṃ tav’anucchaviṃ¹⁴
mama cittaṃ pasādetto nisīda pupphamāsane.

‘Sattarattiṇdivaṃ Buddho nisīdi pupphamāsane
mama cittaṃ pasādetvā hāsavitvā sadevake’¹⁵ ti.

Evaṃ nisinne Satthari dve¹⁶ aggasāvakā sesabhikkhū

¹ C. Ca. āmantetvā.

² Ca. caṅkamana for nīcaṃ samaṇa. C. Ca. °sahassassa.

³ K. Buddhānaṃ.

⁴ C. Ca. °kālato.

⁵ K. visayo (simply). C. Ca. a. pana.

⁶ F., C., Ca. muhuttamatten’.

⁷ K. āhāriṇsu.

⁸ F. °kāni bhedaṃ.

⁹ C. Ca. esa (om. h’).

¹⁰ F. corr. abhiruyha ṭhāthā. Ca. abhimhathā.

¹¹ K. Tenāha. F., C., Ca. om.

¹² F. °pātetvāna. K. B. sampādetvāna.

¹³ F., C., Ca. te.

¹⁴ F. °vaṇ. K. °vikaṇ.

¹⁵ K. sadevakaṃ.

¹⁶ C. Ca. om.

ca attano attano pattāsane¹ nisīdiṃsu. Saradatāpaso mahantaṃ pupphachattaṃ gahetvā Tathāgatassa matthake dhārento aṭṭhāsi. Satthā: ‘jaṭilānaṃ ayaṃ sakkāro mahapphalo hotū’ ti nirodhasamāpattiṃ samāpajji. Satthu samāpattiṃ samāpannabhāvaṃ² ñatvā dve aggasāvaka pi sesabhikkhū pi samāpattiṃ³ samāpajjiṃsū. Tathāgate sattāhaṃ nirodhasamāpattiṃ samāpajjitvā nisinne⁴ antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūla-phalāphalaṃ⁵ paribhuñjitvā sesakāle⁶ Buddhānaṃ añjaliṃ paggayha tiṭṭhanti; Saradatāpaso pana bhikkhācāraṃ pi agantvā pupphachattaṃ dhārayamāno va sattāhaṃ pītisukhena vitināmesi. Satthā nirodhā⁷ vuṭṭhāya dakkhiṇapasse nisinnaṃ aggasāvakaṃ Nisabhattheraṃ āmantesi: ‘Nisabha sakkārakārakānaṃ⁸ tāpasānaṃ pupphāsanānumodanaṃ karohīti.’ Thero⁹ cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvaka-pāramiññaṃe ṭhatvā pupphāsanānumodanaṃ ārabhi. Tassa desanāvasāne dutiyasāvakaṃ āmantesi: ‘tvam pi bhikkhudhammaṃ¹⁰ deseḥīti.’ Anomathero Tepitakaṃ Buddhavacanaṃ sammasitvā dhammaṃ kathesi; dvinnaṃ sāvakaṃ¹¹ desanāya ekassāpi abhisamayo nāhosi. Atha Satthā aparimāṇe Buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaṃ ārabhi; desanāvasāne ṭhapetvā Saradatāpasaṃ sabbe pi¹² catusattatisahassajaṭilā arahattaṃ pāpuṇṇsu.¹³ Satthā: ‘etha bhikkhave’ ti hatthaṃ pasāresi; tesāṃ tāvad eva kesamassuṃ antaradhāyi,¹⁴ aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkā¹⁵ va ahesuṃ, Saradatāpaso ‘kasmā arahattaṃ na patto’ ti vikkhittacittattā.¹⁶ Tassa kira Buddhānaṃ

¹ K. B. paññattās.² K. samāpajjana°.³ C^a. om.⁴ F. nisinno. K. a. tāpasassa..⁵ F. °mūlaphalaṃ. K. °le.⁶ F., C., C^a. °kālaṃ.⁷ C., C^a., K., B. nirodhato.⁸ F. °karānaṃ. K. °kānaṃ.⁹ F. om.¹⁰ F. bhikkū dhammaṃ. B. bhikkhūnaṃ dh°.¹¹ K. agga°.¹² C. C^a. sabbesu.¹³ K. a. te pi Satthāraṃ pabbajaṃ yāciṃsu.¹⁴ K. B. °ūni °yiṃsu.¹⁵ F. kāyapaṭimukkā.¹⁶ C^a. °cittā. B. °cittatāya.

dutiyāsane nisiditvā sāvakapāramiññāne thatvā dhammaṃ desayato¹ aggasāvakassa dhamma-desanaṃ sotuṃ āradhakālato paṭṭhāya: ‘aho vatāhaṃ pi anāgate uppajjana-kassa² Buddhassa³ sāsane iminā sāvakena paṭiladdhaṃ⁴ dhuram paṭilabheyyaṃ’⁵ ti cittaṃ uppajji;⁶ so tena parivita-kkena maggaphala-paṭivedhaṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi. Tathāgataṃ pana vanditvā sammukhe thatvā āha: ‘bhante tumhākaṃ anantarāsane⁸ nisinno bhikkhu tumhākaṃ sāsane ko nāma hotīti.’ ‘Mayā pavattitaṃ dhammacakkaṃ anupavattento,⁹ sāvakapāramiññāṇassa koṭipatto soḷasa paññā paṭivijjhitaṃ tṭhito mayhaṃ sāsane aggasāvako nāma eso’ ti. ‘Bhante yvāyaṃ¹⁰ mayā sattāhaṃ pupphachattaṃ dhārentena sakkāro kato, ahaṃ imassa phalena aññaṃ Sakkattaṃ vā Brahmattaṃ vā na patthemī, anāgate pana ayaṃ Nisabhatthero viya ekassa Buddhassa aggasāvako bhavēyyaṃ’ ti patthanaṃ akāsi. Satthā: ‘samijjhissati nu kho imassa purisassa patthanā’ ti anāgataṃ saññāṇaṃ pesetvā olo-kento kappasatasahassādhikaṃ ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā samijjhanabhāvaṃ addasa; disvā¹¹ Saradatāpasāṃ āha: ‘na te ayaṃ patthanā moghā bhavissati, anāgate pana kappasahas-sādhikaṃ¹² ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō loke uppajjissati; tassa mātā Mahāmāyā nāma devī bhavissati, pitā Suddhodano nāma¹³ rājā bhavissati,¹⁴ putto Rāhulo nāma, upaṭṭhāko Ānando nāma, dutiyasāvako Moggallāno nāma, tvaṃ paṇ’assa aggasāvako dhammasenāpati Sāriputto nāma bhavis-

¹ C. desato.² C^a. (corr.) a. ekassa.³ F. om.⁴ K. B. °ddha°.⁵ F., C., C^a., K., B. labheyyaṃ.⁶ C., C^a., B. uppādesi. K. upādesi.⁷ F., C., C^a. maggaphalaṃ pa°.⁸ C. C^a. ant°.⁹ K. °vettento.¹⁰ C. C^a. sacāhaṃ yaṃ.¹¹ B. disvāna. K. a. ca pana.¹² C., C^a., K. kappasatasahassādhikāṇaṃ.¹³ C. C^a. Suddhodanamahārājā nāma. K. mahārājā.¹⁴ C., C^a., K. om.

sasīti' evaṃ tāpasāṃ vyākāritvā dhammakathāṃ kathetvā bhikkhusaṅghaparivuto ākāsaṃ pakkhandi. Saradatāpaso pi antevāsikatherānaṃ santikaṃ gantvā sahāyakassa Sirivaddhakakuṭimbikassa¹ sāsanaṃ pesesi: 'bhante mayhaṃ² sahāyakassa vadetha: "sahāyakena te Saradatāpasena Anomadassibuddhassa³ pāḍamūle anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthitaṃ, tvaṃ⁴ dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti,"'⁵ evaṃ ca pana vatvā therehi puretaram eva ekapassena gantvā Sirivaddhakassa⁵ nivesanadvāre atṭhāsi. Sirivaddhako⁶ 'cirassaṃ vata me ayyo āgato' ti āsane nisīdāpetvā attanā nīcatare āsane nisinno, 'antevāsikapurisa'⁷ pana vo bhante na paññāyanti' pucchi. 'Āma samma amhākaṃ assamaṃ Anomadassi Buddhho āgato, mayaṃ tassa attano balena sakkāre akarimha,⁸ Satthā sabbesaṃ dhammaṃ desesi; desanāpariyosāne ṭhapetvā maṃ sesā⁹ arahattaṃ patvā pabbajiṃsu, ahaṃ Satthu aggasāvakaṃ Nisabhattheraṃ disvā anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa nāma sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthesiṃ, tvam pi tassa sāsane dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti.' 'Mayhaṃ Buddhehi saddhiṃ paricayo natthi bhante' ti. 'Buddhehi saddhiṃ kathaṃ¹⁰ mayhaṃ bhāro hotu, tvaṃ mahantaṃ adhikāraṃ¹¹ sajjehīti.' Sirivaddho tassa vacanaṃ sutvā attano nivesanadvāre¹² rājamānena atṭha-karīsamattaṃ¹³ ṭhānaṃ samalaṅkāretvā¹⁴ vālikaṃ¹⁵ okirā-

¹ C^a. Sirivaddhakakuṭ^o.² C., C^a., K., B. mama.³ F. °dassibu°. K. °dassissa Bu°.⁴ C^a. om.⁵ C^a. Sirivaddhakakuṭimbikassa. K. °ddhassa.⁶ K. a. taṃ disvā.⁷ C. K. °parisā. C^a. parisa. C^a. na for pana.⁸ C. K. sakkāraṃ karimha. C^a. sakkāraṃ akar°.⁹ C^a. ṭhapetvāvasesaṃ.¹⁰ C^a. kathaṃ.¹¹ F. adhisakkāraṃ. C., C^a., K. abhisakkāraṃ. B. sakkāraṃ.¹² C^a. nivesadvāre.¹³ B. karīsamattaṃ.¹⁴ C. C^a. samanalaṅ°.¹⁵ K. B. vālukaṃ (*frequent variant*).

petvā¹ lājapañcamāni pupphāni vikirāpetvā² nīluppalachadanāṇaṃ maṇḍapaṇaṃ kāretvā³ Buddhāsaṇaṇaṃ paññāpetvā sesabhikkhūnaṃ pi āsaṇāni paṭiyādetvā mahantaṇaṃ sakkārasammānaṇaṃ sajjetvā Buddhānaṇaṃ nimantanatthāya Saradatāpasassa saññaṇaṃ adāsi. Tāpaso Buddhapamukhaṇaṃ bhikkhusaṅghaṇaṃ⁴ gahetvā tassa nivesanaṇaṃ agamāsi; Sirivaḍḍho pi⁵ paccuggamaṇaṇaṃ katvā Tathāgataṇaṃ hatthato pattaṇaṃ gahetvā maṇḍapaṇaṃ pavesetvā paññattāsaṇesu⁶ nisinnassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṇaṃ datvā paṇītabhojanaṇaṃ parivisitvā bhattakiccapariyosāṇe Buddhapamukhaṇaṃ bhikkhusaṅghaṇaṃ mahārahehi vatthehi acchādetvā: ‘bhante nāyaṇaṃ ārambho appamattakatthānatthāya iminā⁷ ca niyāmena sattāhaṇaṃ anukampaṇaṃ karoṭhā’ ti āha. Satthā adhiyāsesi; so ten’ eva niyāmena⁸ sattāhaṇaṃ mahādānaṇaṃ pavattetvā Bhagavantaṇaṃ vanditvā añjaliṇaṃ paggayha tṭhito āha: ‘bhante mama sahāyo Saradatāpasaso yassa Satthussa⁹ “aggasāvako bhavēyyaṇaṃ” ti patthesi, ahaṇaṃ tass’ eva dutiyasāvako bhavēyyaṇaṃ’ ti. Satthā anāgataṇaṃ oloketvā tassa patthanāya¹⁰ samijjhanabhāvaṇaṃ disvā vyākāsi: ‘tvaṇaṃ¹¹ ito kappasatasahassādhikaṇaṃ¹² asaṅkheyyaṇaṃ¹³ atikkamitvā Gotamabuddhassa dutiyasāvako bhavissasīti.’ Buddhānaṇaṃ vyākaraṇaṇaṃ sutvā Sirivaḍḍhako haṭṭhapa-haṭṭho ahoṣi. Satthā¹⁴ bhattānumodanaṇaṃ katvā saparivāro vihāraṇaṃ eva gato. ‘Ayaṇaṃ bhikkhave,¹⁵ mama puttehi tadā¹⁶ patthitapatthanā,¹⁷ te yathā patthitam eva labhiṇsu, nāhaṇaṃ mukhaṇaṃ oloketvā demīti.’¹⁸

¹ F., C^a., B. okiritvā.

² F., C., B. vikiritvā. C^a. vicaritvā.

³ F. om.

⁴ C. C^a. (om. bhikkhu) °pamukhassa °saṅghassa saddhiṇaṃ.

⁵ K. tassa.

⁶ K. C^a. °ne.

⁷ C^a. rep. K. me for ca.

⁸ C^a. °men’ eva.

⁹ F., C., C^a. Satthu. K. Satthuno.

¹⁰ C. C^a. patthanā.

¹¹ C. C^a. °tvā.

¹² C^a. °Kānaṇaṃ.

¹³ C. C^a. asaṅkheyyānaṇaṃ.

¹⁴ C., C^a., K., B. a. pi.

¹⁵ C^a. a. bhikkhu.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. patṭhitā pi. K. patṭhita° for yathā.

¹⁸ K. dammīti.

Evaṃ vutte dve aggasāvaka bhagavantāṃ vanditvā :
 ‘bhante mayaṃ agāriyabhūtā samānā giraggasamajjaṃ
 dassanāya¹ gatā’ ti yāva Assajittherassa santikā sotā-
 pattiphalapaṭivedhā sabbaṃ paccuppannavatthuṃ kathetvā,
 te: ‘mayaṃ bhante² ācariyassa santikaṃ gantvā taṃ³
 tumhākaṃ pādamūlaṃ⁴ ānetukāmā tassa laddhiyā⁵ nis-
 sārabbhavaṃ kathetvā idhāgamane ānisaṃsaṃ kathayimha,
 so “idāni mayhaṃ antevāsivāso⁶ nāma cāṭiyāudañcana-
 bhāvappattisadisso, na sakkhissāmi antevāsivāsaṃ vasituṃ”
 ti vatvā, “ācariya idāni mahājano gandhamālādihatto
 gantvā Satthhāraṇṇaṃ nēva pūjessati tumhe kathaṃ bhavis-
 sathā” ti vutte, “kiṃ pana⁷ imasmiṃ loke paṇḍitā
 bahū udāhu dandhā” ti—“dandhā ācariya bahū,⁸
 paṇḍitā katipayā⁹” ti kathite—“tena hi paṇḍitā paṇ-
 ditasamanassa Gotamassa santikaṃ gamissanti, dandhā
 dandhassa¹⁰ mama santikaṃ āgamissanti, gacchatha
 tumhe” ti vatvā, āgantūṃ nayicchi¹¹ bhante’ ti. Taṃ
 sutvā Satthhā: ‘bhikkhave Saṇḍjāyo attano micchādittṭhi-
 kāya asāraṃ “sāro” ti, sārāṇ ca “asāro” ti gaṇhi;
 tumhe pana attano paṇḍitatāya sāraṃ¹² sārato asāraṃ
 ca asārato ñatvā, asāraṃ pahāya sāraṃ¹³ eva gaṇhitthā’
 ti vatvā imā gāthā abhāsi:

11. ‘Asāre sāramatino sāre cāsāradassino,¹⁴
 te sāraṃ nādhigacchanti micchāsāṅkappa-
 gocarā.

¹ C^a. °jjassamaggaṃ. F. °samajjada°.

² K. a. Saṇḍjāyassa.

³ C^a. om. taṃ.

⁴ K. °le.

⁵ C. C^a. a. na.

⁶ K. °vāsika°.

⁷ C. C^a. a. me.

⁸ K. bahū dandhā ācariyā ti kathite.

⁹ C. C^a. om. freq. da°.

¹⁰ F. K. dandhā. C. C^a. dandha.

¹¹ F. natthi. C., C^a., K. na icchi.

¹² K. sārāṇ ca.

¹³ K. °ñca. C^a. sārato va.

¹⁴ F., C., C^a., K. ca asāra°.

12. 'Sāraṇ ca sārato ñatvā asāraṇ ca asārato,
te sāraṇ adhigacchanti sammāsaṅkappa-
gocarā' ti.

Tattha 'asāre sāramatino' ti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādīṭṭhi,¹ tassā upanissayabhūtā² dhammadesanā ti, ayaṇ asāro nāma, tasmiṇ sārādīṭṭhino ti attho; 'sāre cāsāradassino'³ ti dasavatthukā⁴ sammādīṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanā ti, ayaṇ sārō nāma, tasmiṇ nāyaṇ⁵ sārō ti asāradassino; 'te sāraṇ' ti te pana taṇ micchādīṭṭhigahaṇaṇ⁶ gahetvā ṭhitā kāmavitakkādīnaṇ vasena micchāsaṅkappagocarā hutvā silasāraṇ samādhisāraṇ paññāsāraṇ vimuttisāraṇ vimuttiñāṇadassanasāraṇ paramatthasāraṇ ti⁷ nibbānaṇ ca nādhigacchanti; 'sāraṇ cā' ti tam eva silasārādisāraṇ 'sārō⁸ nāma ayaṇ' vuttappakāraṇ⁹ ca asāraṇ 'asārō¹⁰ ayaṇ' ti ñatvā; 'te sāraṇ' ti te paṇḍitā evaṇ¹¹ sammādassanaṇ¹² gahetvā ṭhitā nekkhammasaṅkappādīnaṇ vasena sammāsaṅkappagocarā hutvā taṇ vuttappakāraṇ¹³ sāraṇ adhigacchantīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādini pāpuṇiysu,¹⁴ sannipatitānaṇ sātthikā dhammadesanā¹⁵ ahoṣitī.

Aggasāvaka-vatthu aṭṭhamaṇ.¹⁶

¹ F. °dīṭṭhikā. C^a. °kassa (om. tassā). So *infra*.

² C. C^a. °bhūtassa.

³ F., C., C^a., K. ca asāra°.

⁴ C. C^a. °vatthuka.

⁵ K. sārenāyam.

⁶ C^a. te sāram pi te taṇ mi°. K. etaṇ *for* pana taṇ. B. evaṇ *for* taṇ.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C. silasārātisāro. C^a. silasāro. K. °ādisāro (om. sārō).

⁹ C. utta°.

¹⁰ C. a. nāma. C^a. a. ti nāma.

¹¹ K. etaṇ.

¹² C. C^a. samma°.

¹³ C. C^a. utta°.

¹⁴ C^a. sampā°.

¹⁵ F., C., C^a. desanā.

¹⁶ C. om. C^a. om. aṭṭhamaṇ. K. Aggasāvaka-mvedita-saṅjayassanāgamanavattthu. B. Sāriputtattheravattthu a°.

9. NANDATTHERA-VATTHU

‘Yathāgāraṇ’¹ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto āyasmantaṇ Nandaṇ ārabba kathesi.

Satthā hi pavattitavaradhammacakko² Rājagahaṇ gantvā Veluvane viharanto: ‘puttaṇ me ānetvā das-
sethā’ ti Suddhodanamahārājena pesitānaṇ sahasa-
sahassaparivārānaṇ³ dasannaṇ dūtānaṇ sabbapacchato
gantvā arahattaṇ pattena⁴ Kāludāyittherena gamaṇa-
kālaṇ ñatvā maggavaṇṇaṇ vaṇṇetvā vīsatisahassakhiṇā-
savaparivuto Kapilapuraṇ⁵ nīto ñāṭisamāgame pokkhara-
vassaṇ aṭṭhuppattiṇ katvā,⁶ Vessantarajātakaṇ⁷ kathetvā,
punadivase piṇḍāya pavittho, ‘uttitṭhe nappamajjeyyā’⁸
ti gāthāya pitarāṇ sotāpatti-phale patitṭhāpetvā, ‘dham-
maṇ care’⁹ ti gāthāya Mahāpajāpatiṇ sotāpatti-phale,
rājānaṇ ca sakadāgāmiphale patitṭhāpesi. Bhattakiccā-
vasāne pana¹⁰ Rāhulamātugunaṇakathaṇ nissāya Canda-
kinnarajātakaṇ¹¹ kathetvā, tato dutiyadivase¹² Nanda-
kumārassa abhisekagehappavesanavivāhamāṅgalesu¹³ vat-
tamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe
pattaṇ datvā māṅgalaṇ vatvā utthāyāsanaṇ pakkamanto¹⁴
kumārassa hatthato pattaṇ na gaṇhi. So pi Tathāgate
gāravena ‘pattaṇ vo bhante gaṇhathā’ ti vattuṇ
nāsakkihi; evaṇ pana cintesi: ‘sopānasīse pattaṇ gaṇ-
hissatīti’; Satthā tasmim pi ṭhāne na gaṇhi. Itaro
‘sopānapādamūle’¹⁵ gaṇhissatīti’ cintesi; Satthā tatthāpi

¹ K. yathā āg°. ² K. pavara°. C. Ca. pavattavara°.

³ B. one sahasa°.

⁴ K. sabbapacchā. So B., and om. gantvā. C. B. arahattappa°.

⁵ K. Kapilavatthu°.

⁶ B. Katvāna.

⁷ K. mahāve°.

⁸ Vss. 168-9.

⁹ K. a. sucaritan.

¹⁰ Ca. om.

¹¹ K. B. °kinnari°. Cf. F. J. 4. 282-8.

¹² K. tatiya°.

¹³ C., Ca., K. °ppavesanā.

¹⁴ K. a. va Nanda°. B. Na°.

¹⁵ Ca. sopānamūle.

na gaṇhi. Itaro 'rājaṅgane gaṇhissatīti' cintesi; Satthā tatthāpi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo aruciyaṃ gacchanto Satthu gāravena 'pattaṇ¹ gaṇhathā' ti vattuṇ na sakkoti; 'idha gaṇhissati, ettha² ettha gaṇhissatīti' cinto gacchati. Tasmiṇ khaṇe³ Janapadakalyāṇiya ācikkhiṇsu: 'ayye Bhagavā Nandarājānaṃ gaṇetvā gato, tumhehi taṇ vinākarissatīti.'⁴ Sā⁵ udakabindūhi paggharanteh' eva adḍhullikkhitehi kesehi vegena gantvā: 'tuvaṇaṇ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' āha. Taṇ tassa vacanaṇ tassa hadaye tiriyaṇ patitvā⁶ viya ṭhitaṇ; Satthāpi tassa⁷ hatthato pattaṇ agaṇhitvā va taṇ vihāraṇ netvā: 'pabbajissasi Nandā' ti āha. So Buddhagāravena 'na pabbajissāmiti' avatvā, 'āma pabbajissāmiti' āha. Satthā: 'tena hi Nandaṇ pabbājethā' ti āha. Satthā Kapilapuraṇ⁸ gantvā tatiyadivase Nandaṇ pabbājesi, sat-tame divase Rāhulamātā kumāraṇ alaṅkaritvā Bhagavato santikaṇ⁹ pesesi: 'passa tāta etaṇ vīsatisahassasamaṇa-parivutaṇ suvaṇṇavaṇṇaṇ brahamarūpivaṇṇaṇ¹⁰ samaṇaṇ; ayaṇ te pitā, etassa¹¹ mahantā nidhaya¹² ahesuṇ, tyāssa¹³ nikkhamaṇato paṭṭhāya na passāma;¹⁴ gaccha¹⁵ taṇ dāyajjaṇ yāca:¹⁶ "ahaṇ¹⁷ tāta kumāro abhisekaṇ patvā cakkavattī bhavissāmi, dhanena me attho dhanāṇ, me dehi; sāmiko hi putto pitusantakassā"' ti. Kumāro Bhagavato santikaṇ gantvā va¹⁸ pitusinehaṇ¹⁹ paṭilabhitvā haṭṭhacitto: 'sukhā²⁰ te samaṇa chāyā' ti vatvā

¹ B. *om.*² K., B., C^a. *om.*³ K. *a. aññā itthiyo taṇ disvā.*⁴ C^a. vinā raviss°. K. vinā kiṇ karissathā.⁵ K. *a. taṇ sutvā.* B. Kiṇ tumhehi taṇ vinā karissathā.⁶ C^a. patetvā.⁷ B. 'ssa.⁸ C^a. *om.* Satthā. K. Kapilavatthu°.⁹ K. B. °ike.¹⁰ °rūpa°.¹¹ K. *a. ṭava pituno jātakāle.*¹² B. nidhikumbhiyo.¹³ C., C^a., K. tassa. B. tyassa. *Vide Müller, p. 62.*¹⁴ K. °mi.¹⁵ C^a. B. gacchatha.¹⁶ K. yācāhi.¹⁷ C^a. ayāṇ.¹⁸ C^a. *om.* K. vanditvā.¹⁹ C^a. °senahaṇ.²⁰ C^a. sukhato (*om. te*).

aññam pi bahuṇ attano anurūpaṇ vadanto atthāsi. Bhagavā katabhattakicco anumodanaṇ katvā utthāyāsanaṇ pakkāmi; kumāro pi: 'dāyajjaṇ me samaṇa dehi,¹ dāyajjaṇ me samaṇa dehīti' Bhagavantaṇ anubandhi. Bhagavā kumāraṇ na nivattāpesi; pariṇano² pi Bhagavatā saddhiṇ gacchantaṇ nivattetuṇ nāsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiṇ āramam eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: 'yaṇ ayaṇ pitusantakaṇ dhanāṇ icchati, taṇ vaṭṭānugataṇ savighātaṇ; hand' assa bodhitale paṭiladdhaṇ sattavidhaṇ ariyadhaṇaṇ demi, lokuttaradāyajjassa³ taṇ⁴ sāmikaṇ⁵ karomīti.'⁶ Āyasmantaṇ Sāriputtaṇ āmanatesi: 'tena hi tvaṇ Sāriputta Rāhulakumāraṇ pabbājehīti.'⁷ Pabbājite⁸ ca pana⁹ kumāre rañño¹⁰ adhimattaṇ dukkhaṇ uppajji, tam¹¹ adhivāsetuṇ asakkonto Bhagavato nivedetvā, 'sādhu bhante ayyā mātāpitūhi ananuññātaṇ puttaṇ na pabbājeyyuṇ' ti varaṇ yāci. Bhagavā tassa taṇ varaṇ datvā pun' ekadivasaṇ¹² rājani-vesane katapātaraṇso ekamantaṇ nisinnena rañña, 'bhante tumhākaṇ dukkarakārikakāle ekā devatā maṇ upasaṇkamitvā: "putto te kālakato" ti āha; ahaṇ tassa vacanaṇ na saddahanto¹³ "na mayhaṇ putto bodhiṇ appatvā kālaṇ karotīti" paṭikkhipiṇ' ti vutte, 'idāni kiṇ saddahissatha, pubbe pi atthikāni dassetvā "putto te mato" ti vutte na¹⁴ saddahitthā' ti imissā¹⁵ atthupattiyā Mahādhammapālaṇjātaṇaṇ kathesi. Kathāpariyosāne¹⁶ rājā anāgāmiphale patitṭhahi.

Iti Bhagavā pitarāṇ tisu phalesu patitṭhāpetvā bhik-

¹ B. *only once, and om. me.*

² C. *parisapariṇano.*

³ C^a. *°raṇ.*

⁴ K. *om.*

⁵ B. *dāyādaṇ.*

⁶ K. *a. atha kho Bhagavā.*

⁷ K. B. *a. thero taṇ. B. kumāraṇ pabbājesi.*

⁸ C. B. *pabbājite. C^a. °to.*

⁹ C. C^a. *om.*

¹⁰ K. *a. taṇ sutvā.*

¹¹ B. *om.*

¹² K. *punadivase. B. pun' ekadivase.*

¹³ C^a., K., B. *asa°.*

¹⁴ C^a. *idāni.*

¹⁵ C^a. *imassā.*

¹⁶ K. B. *gāthā°.* Cf. F. J. 4. 50-5.

khusaṅghaparivuto punadeva¹ Rājagahaṇ gantvā, tato Anāthapiṇḍikena Sāvattiṇ āgamanatthāya gahitapa-tiṇṇo, niṭṭhite Jetavanamahāvihāre, tattha gantvā² vasaṇ kappesi. Evaṇ Satthari Jetavane viharante āyasmā Nando ukkaṇṭhitvā³ bhikkhūnaṇ etam atthaṇ ārocesi: ‘anabhirato ahaṇ āvuso, brahmacariyaṇ carāmi, na sak-komi brahmacariyaṇ santānetuṇ,⁴ sikkhaṇ paccakkhāya hināyāvattissāmīti.’ Bhagavā taṇ pavattiṇ sutvā⁵ āyas-mantaṇ Nandaṇ pakkosāpetvā etad avoca: ‘saccaṇ kira tvaṇ⁶ Nanda sambahulānaṇ bhikkhūnaṇ evaṇ⁷ ārocesi: “anabhirato ahaṇ āvuso brahmacariyaṇ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya hināyāvattissāmīti.”’ ‘Evaṇ bhante’ ti. ‘Kissa pana tvaṇ Nanda anabhirato brahmacariyaṇ carasi, na sakkosi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya hināyā-vattissasīti.’⁸ ‘Sākiyānī maṇ bhante Janapadakalyāṇi gharā nikkhamantassa aḍḍhullikhitehi kesehi apalo-keṭvā⁹ etad avoca—“tuvaṇ kho ayyaputta āgacchey-yāsīti,” so kho ahaṇ bhante tad¹⁰ anussaramāno anab-hirato brahmacariyaṇ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya¹¹ hināyāvattissāmīti.’ Atha kho Bhagavā āyasmantaṇ Nandaṇ bāhāya¹² gahetvā iddhibalena tāvatiṇsadevalokaṇ nento¹³ antarāmagge ekas-miṇ jhāmakkhette jhāmakhāṇuke¹⁴ nisinnaṇ chinna-kannaṇāsānaṇ gutṭhaṇ ekaṇ paluṭṭhamakkatiṇ¹⁵ dassetvā tāvatiṇsabhavane Sakkassa devaraṇṇo upaṭṭhānaṇ āgatāni kakuṭapādāni¹⁶ pañcaaccharāsātāni dassesi. ‘Kakuṭapā-

¹ K. B. punadivase.² C. tatthāg°.³ K. °ito.⁴ B. santāretuṇ—so *infra*.⁵ C., C^a., K. a. taṇ.⁶ C^a. taṇ.⁷ B. om. bh° e°.⁸ C. C^a. vattissati.⁹ K. ava°. C., C^a., K., B. a. maṇ.¹⁰ K. B. taṇ.¹¹ C., C^a., B. om. brahmacariyaṇ . . . paccakkhāya.¹² C. C^a. bāhāsu. B. K. °yaṇ.¹³ C. nente va. C^a. nento va. B. ānento.¹⁴ K. °khāṇumatthake.¹⁵ B. paluddha°.¹⁶ B. kukkuṭa° (*al.*).

dānīti' rattavaṇṇatāya pārāpatapādasadisāni¹ pādāni.² Dassetvā ca paṇ'āha: 'tvaṇ³ kiṇ maññasi Nanda katamā nu kho abhirūpatarā vā⁴ dassanīyatarā vā⁴ pāsādikatarā vā Sākiyāṇī vā Janapadakalyāṇī imāni vā pañca accharāsatāni kakūṭapādānīti.'⁵ 'Seyyathā pi sā bhante chinna-kaṇṇanāsānaṅguṭṭhapaluṭṭhamakkaṭi, evam eva kho bhante Sākiyāṇī Janapadakalyāṇī imesaṇ⁶ pañcannaṇ accharāsatānaṇ upanidhāya saṅkham pi na upeti, kalam pi na upeti, kalabhāgam pi na upeti;⁷ atha kho imān' eva pañcaaccharāsatāni abhirūpatarāni c'eva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cā' ti.⁸ 'Abhirama⁹ Nanda, ahaṇ te pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakūṭapādīnaṇ'¹⁰ ti.¹¹ 'Sace me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakūṭapādīnaṇ abhiramissām' ahaṇ bhante bhagavati¹² brahmacariye' ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṇ Nandaṇ gahetvā tattha antarahito Jetavane yeva pāturahosi. Assosun kho bhikkhū: 'āyasmā kira Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaṇ hetu brahmacariyaṇ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakūṭapādīnaṇ' ti. Atha kho āyasmato Nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaṇ Nandaṇ bhataka-vādena¹³ ca upakkitakavādena ca samudācaranti: 'bhatako kirāyasmā Nando, upakkitako kirāyasmā Nando, accharānaṇ¹⁴ hetu brahmacariyaṇ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakūṭapādīnaṇ' ti. Atha kho āyasmā Nando sahāyakānaṇ

¹ K. pārāvatta°. B. pārevata°.

³ C., C^a., K. corr. taṇ.

⁵ K. a. taṇ sutvā āha.

⁷ B. om. na up°.

⁹ C^a. °ramā. K. rep. a° Na°.

¹¹ K. a. taṇ sutvā āha.

¹³ K. bhatika°.

¹⁴ K. upatiko kirāyasmā Nando pañcannaṇ accharāsatānaṇ.

² K. °sadisap°.

⁴ K. ca.

⁶ C., C^a., K. imāsaṇ.

⁸ K. a. tena hi.

¹⁰ K. °ānan (al.).

¹² B. Bhagavā.

bhikkhūnaṃ bhatakavādena ca upakkita-kavādena¹ ca attīyamāno harāyamāno jigucchamāno² eko vūpakattho appamatto ātāpi pahitatto viharanto, na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad³ eva agārasmā anagāriyaṃ pabbajanti tad anuttaraṃ brahmacariyapariyosānaṃ, diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā,⁴ 'khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇīyaṃ nāparaṃ itthattāyā' ti abhiññāsi aññataro ca kho pan' āyasmā⁵ arahataṃ⁶ ahosi.

Ath' ekā devatā rattibhāge sakalaṃ Jetavanaṃ obhāsetvā Satthāraṃ upasāṅkamitvā vanditvā ārocesi: 'āyasmā bhante Nando Bhagavato⁷ mātucchāputto āsavānaṃ⁸ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā⁹ sacchikatvā upasampajja viharatīti' Bhagavato pi kho ñāṇaṃ udapādi, 'Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ¹⁰ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti.'

So p'āyasmā¹¹ tassā rattiyā accayena Bhagavantaṃ upasāṅkamitvā vanditvā¹² etad avoca: 'yaṃ me bhante Bhagavā patibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakutapādīnaṃ, muñcām' ahaṃ¹³ bhante Bhagavantaṃ etasmā paṭissava' ti. 'Mayā pi kho¹⁴ Nanda cetasā ceto paticca vidito "Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ

¹ C. upakkita-kavādena.

² C. digucchamāno. B. jigucchiyamāno.

³ K. sammād. B., *after* kulaputtā, *has* pabbajanti, taṃ sacchākāsi. Aññataro arahataṃ ahosi.

⁴ K. a. upasampajja viharati.

⁵ K. a. Nando. C. C^a. (*for* kulaputta panāyasmā) pe.

⁶ C., C^a., K. arahattaṃ.

⁷ K. B. a. bhātā.

⁸ C. anāsavā.

⁹ C. C^a. abhiññāya.

¹⁰ C. C^a. anāsavānaṃ.

¹¹ K. B. a. Nando.

¹² B. om.

¹³ K. °mi'haṃ.

¹⁴ C^a. B. a. te.

cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti”;¹ devatā pi me etam atthaṃ ārocesi, ‘āyasmā² Nando—pe—viharatīti; yad³ eva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ,⁴ athāhaṃ mutto etasmā patissavā’ ti. Atha kho Bhagavā etam atthaṃ veditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi :

‘Yassa nittiṇṇo paṇko⁵ ca⁶ maddito kāmakaṇṭako
mohakkhayaṃ anuppatto sukhadukkhe⁷ na vedhatīti.’

Ath’ ekadivasaṃ bhikkhū taṃ āyasmantaṃ Nandaṃ⁸ pucchisū : ‘āvuso Nanda⁹ tvaṃ “ukkaṇṭhito ’mhīti” pavedesi;¹⁰ idāni te kathaṃ’ ti. ‘Natthi me āvuso gihībhāvāya¹¹ ālayo’ ti. Taṃ sutvā bhikkhū :¹² ‘abhūtaṃ¹³ āyasmā¹⁴ Nando katheti,¹⁵ aññaṃ vyākaroṭi, atitadvasesu¹⁶ “ukkhaṇṭhito ’mhīti”¹⁷ vatvā idāni “natthi me gihībhāvāya ālayo” ti kathetīti’¹⁸ gantvā Bhagavato tam¹⁹ atthaṃ ārocesu. Bhagavā : ‘bhikkhave atitadvasesu Nandassa attabhāvo ducchannagehasadisso ahosi, idāni succhannagehasadisso jāto; ayaṃ²⁰ dibbaccharānaṃ diṭṭhakālaṭo paṭṭhāya pabbajitakiccassa matthakaṃ

¹ C. viharanti. C^a. om. ti.

² K. B. a. bhante, and repeats the whole sentence.
C^a. a. bhante āsavānaṃ khayā then pe, etc.

³ K. yath’.

⁴ C. K. vimuttiṃ.

⁵ K. B. tiṇṇo kāmapaṇko.

⁶ C., C^a., K., B. om.

⁷ C. C^a. °dukkhesu. K. corr. °su na.

⁸ C. C^a. om.

⁹ K. corr. a. pubbe.

¹⁰ C., C^a., K. vadesi.

¹¹ K. gihī° (common variant).

¹² B. om.

¹³ K. abbhūtaṃ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ K., C^a., B. kathesi.

¹⁶ C. C^a. °divase.

¹⁷ K. ’smīti.

¹⁸ K. a. vatvā.

¹⁹ B. etaṃ.

²⁰ C., K., B. a. hi.

pāpetuṇ¹ vāyamanto taṇ kiccaṇ² patto' ti vatvā imā gāthā abbhāsi.

13. 'Yathā agāraṇ³ ducchannaṇ vuṭṭhī samati-vijjhati,
evaṇ abbhāvitaṇ cittaṇ rāgo samativijjhati.

14. 'Yathā agāraṇ succhannaṇ vuṭṭhī na samativijjhati,
evaṇ subbhāvitaṇ cittaṇ rāgo na samativijjhatiti.'

Tattha 'agāraṇ' ti yaṇ kiñci gehaṇ; 'ducchannaṇ' ti viralacchannaṇ⁴ chiddāvachiddaṇ; 'samativijjhatiti' vassavuṭṭhī vinivijjhati; 'abbhāvitaṇ' ti taṇ agāraṇ vuṭṭhī⁵ viya bhāvanārahitattā⁶ abbhāvitaṇ cittaṇ pi rāgo samativijjhati, na kevalaṇ rāgo va, dosamohamānādayo sabbakilesā tathārūpaṇ cittaṇ ativiya vijjhanti⁷ yeva; 'subbhāvitaṇ' ti samathavipassanā-bhāvanāhi subbhāvitaṇ, evarūpaṇ cittaṇ succhannagehaṇ⁸ vuṭṭhī viya rāgādayo kilesā ativijjhituṇ na sakkontīti.⁹ Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇisu, mahājanassā sātthikā desanā ahosi.

Atha bhikkhū dhammasabhāyaṇ kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ: āvuso Buddhā nāma acchariyā,¹⁰ Janapadakalyāṇiṇ nissāya ukkaṇṭhito nām' āyasmā Nando Satthārā devaccharā¹¹ āmisaṇ katvā vinito' ti. Satthā āgantvā: 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinno' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave

¹ C. pattuṇ. C^a. pattaṇ.

² B. a. matthakaṇ.

³ K. B. *separate*. MSS. and edd. yathāgāraṇ.

⁴ K. B. virala^o.

⁵ B. a. samativijjhati.

⁶ B. bhāvanāya ra^o.

⁷ F., C., C^a., K. ativijj^o.

⁸ C., C^a., K., B. succhannaṇ gehaṇ.

⁹ B. om. ti.

¹⁰ K. acchiriyā.

¹¹ B. āya.

idān' eva pubbe p'esa mayā¹ mātugāmena palobhetvā
vinīto yevā' ti vatvā atītaṃ āhari :²

'Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bārā-
ṇasīvāsī Kappaṭo³ nāma vāṇijo ahosi.' Tass' eko
gadrabho kumbhabhāraṃ vahati ; ekadivasena⁴ satta
yojanāni gacchati. So ekasmiṃ samaye gadrabha-
bhārakehi⁵ Takkasilaṃ gantvā, yāva bhaṇḍakassa⁶ vissaj-
janaṃ⁷ gadrabhaṃ carituṃ vissajjesi. Ath' assa so gad-
rabho parikhāpīṭṭhe caramāno ekaṃ gadrabhiṃ disvā
upasaṅkami ;⁸ sā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karontī
āha : 'kuto āgato 'sīti.'⁹ 'Bārāṇasito.' 'Kena kam-
menā' ti. 'Vāṇijakammenā'¹⁰ ti. 'Kittakaṃ bhāraṃ
vahasīti.' 'Kumbhabhāraṃ.'¹¹ 'Ettakaṃ bhāraṃ vahanto
kati yojanāni gacchasīti.' 'Satta yojanāni.'¹² 'Gataṭ-
ṭhāne'¹³ koci te¹⁴ pādaparikkammaṇipīṭṭhiparikkammakaro¹⁵
atthīti.'¹⁵ 'Natthīti.'¹⁶ 'Evaṃ sante mahādukkhaṃ nāma
anubhosīti.'

Kiñcāpi hi tiracchānagatānaṃ pādaparikkammādikārako¹⁷
nāma natthi, kāmasaṃyojanaghaṭṭanattaṃ evarūpaṃ¹⁸
katheti.¹⁹

So tassā kathāya ukkaṇṭhi. Kappaṭo pi bhaṇḍaṃ²⁰
vissajjetvā tassa santikaṃ āgantvā : 'ehi tāta gamissāmā'
ti āha. 'Gacchatha tumhe, nāhaṃ gamissāmīti.' Atha

¹ B. *om.*

² C^a. āharitvā.

³ K. Kappako.

⁴ K. divase divase.

⁵ B. *a.* saddhiṃ.

⁶ C., C^a., B. bhaṇḍassa.

⁷ K. B. *a.* tāva.

⁸ B. °ati.

⁹ K. āgato 'mhīti.

¹⁰ C^a. vāṇijakammena, *om.* ti.

¹¹ K. °ran ti. B. vahāmīti.

¹² K. *a.* gacchāmīti. Kim.

¹³ C. C^a. yojanaṭṭhānaṃ ti. K. gatagataṭṭhāne.

¹⁴ K. te kaci. B. te koci.

¹⁵ C. K. parikkammaṃ, *twice.* B. pādakammaṇipīṭṭhi-
kamma°. B. C^a. karā. K. karontā.

¹⁶ K. *a.* vutte.

¹⁷ B. pādakammādikārakā.

¹⁸ B. *a.* kathaṃ.

¹⁹ K. kathesi.

²⁰ K. bhaṇḍakaṃ.

naṃ punappuna yācitvā anicchantāṃ¹ bhāsetvā² ‘naṃ
nessāmīti’ cintetvā imaṃ gātham āha :

‘Patodaṃ te karissāmi soḷasaṅgulakaṇṭakaṃ,³
sañchindissāmi te kāyaṃ ; evaṃ jānāhi gad-
rabhā’ ti.

Taṃ sutvā gadrabho : ‘evaṃ sante aham pi te kattab-
baṃ jānissāmīti’ vatvā imaṃ gātham āha :

‘Patodaṃ me karissasi soḷasaṅgulakaṇṭakaṃ,³
purato patitṭhahitvāna⁴ uddharitvāna pac-
chato,
dantaṃ⁵ te pātayissāmi ; evaṃ jānāhi Kap-
paṭa’⁶ ti.

Taṃ sutvā vāṇijo : ‘kena nu kho kāraṇena esa⁷ evaṃ
vadatīti’ cintetvā, ito cito ca olokento taṃ gadrabhiṃ
disvā ‘imāy’ esa evaṃ sikkhāpito bhavissati, evarūpiṃ
nāma⁸ te gadrabhiṃ ānessāmīti’ mātugāmena naṃ palob-
hetvā nessāmīti’ imaṃ gātham āha :

‘Catuppadiṃ saṅkhamukhiṃ nāriṃ sabbaṅga-
sobhiniṃ,⁹
bhariyaṃ te ānāyissāmi¹⁰ evaṃ jānāhi gad-
rabhā’ ti.

Taṃ sutvā tuṭṭhacitto gadrabho imaṃ gātham āha :

‘Catuppadiṃ saṅkhamukhiṃ nāriṃ sabbaṅga-
sobhiniṃ,⁹
bhariyam me ānāyissasi,¹¹ Kappaṭa’ bhiyyo
gamiṣṣāmi
yojanāni catuddasā’ ti.

¹ C^a. anicchatāṃ.

² K. anāgacchantāṃ bhāṇjetvā. B. paribhās°.

³ K. °aṅguli°. B. °aṅguli°. C. °kanthakaṃ.

⁴ K. °petvāna. ⁵ K. bhaṇḍaṃ. ⁶ K. al. kappak°.

⁷ C. kāraṇen’ esa. C^a. tesaṃ for esa.

⁸ C^a. om.

⁹ C., C^a., K. °sobhaniṃ.

¹⁰ K. nay°.

¹¹ K. me bha° nay°.

Atha naṃ Kappaṭo, 'tena hi ehīti' gahetvā sakat-
 thānaṃ agamāsi. So katipāhaccayena taṃ āha: 'nanu
 maṃ tumhe "bhariyaṃ te ānāyissāmīti"¹ avocutthā' ti.
 'Āma vuttaṃ, nāhaṃ attano kathaṃ bhindissāmi, bhariyaṃ
 te ānessāmi,² vaṭṭaṃ³ pana tuyhaṃ ekakass⁴ 'eva dassāmi⁵
 tuyhaṃ pana⁶ attadutiyassa⁷ pahotu vā mā vā tvam eva
 jāneyyāsi; ubhinnaṃ vo saṃvāsam⁸ anvāya puttāpi
 jāyissanti, tehi bahūhi saddhiṃ tuyhaṃ taṃ pahotu⁹ vā
 mā vā, tvam eva jāneyyāsīti; gadrabho tasmiṃ kathente
 kathente¹⁰ yeva anapekkho ahosi.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā, 'tadā bhikkhave gad-
 rabhī Janapadakalyāṇī ahosi, gadrabho Nando,¹¹ vāṇijo
 aham eva; evaṃ pubbe p'esa mayā mātugāmena palob-
 hetvā vinīto' ti jātakaṃ niṭṭhapēsīti.

Nandattheravatthu¹² navamaṃ.

10. CUNDASŪKARIKA-VATTHU

'Idha socatīti'¹³ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā
 Veluvane viharanto Cundasūkarikaṃ nāma¹⁴ ārabha
 kathesi.

So kira pañcapaṇṇāsavassāni sūkare vadhivā, khādanto
 ca vikkīṇanto ca jīvikaṃ kappesi; chātakāle¹⁵ sakatena¹⁶
 vihiṃ ādāya janapadaṃ gantvā nālidvenālimattena¹⁷

¹ C^a. āness^o.

² C. C^a. ānāyissāmi.

³ B. vettanaṃ.

⁴ C^a. ekass'.

⁵ K. a. pattiṃ.

⁶ C. C^a. om.

B. vettanaṃ, om. attā^o.

⁷ K. attano du^o.

⁸ B. a. vāsa.

⁹ C. C^a. tāva hotu.

¹⁰ C., C^a., K. om.

¹¹ K. a. ahosi.

¹² Nandavatthu. C^a. Nandavatthun. B. Nandattherassa
 vatthu.

¹³ K. a. pecca socatī.

¹⁴ K. B. a. purisaṃ.

¹⁵ C^a. chātakakāle.

¹⁶ B. °ehi.

¹⁷ K. ekaṇā^o °dvi^o.

gāmasūkarapotake¹ kiṇitvā² sakataṇ pūretvā āgantvā³ pacchānivesane vajaṇ viya ekaṇ ṭhānaṇ parikkhipitvā⁴ tatth' eva tesāṇ nivāpaṇ ropetvā⁵ nānāgacche ca sarīra-malañ⁶ ca khāditvā vaddhitesu yaṇ yaṇ māretukāmo hoti,⁷ taṇ taṇ ālāne⁸ niccalaṇ bandhitvā sarīramaṇsassa uddhumāyitvā⁹ bahalabhāvatthaṇ¹⁰ caturassaramuggerena¹¹ pothetvā 'bahalamāṇso jāto' ti ñatvā mukhaṇ vivaritvā antare daṇḍakaṇ datvā lohathāliyaṇ pakkatṭhitaṇ uṇhodakaṇ mukhe āsiṇcati. Taṇ kucchiṇ¹² pavisitvā pakkatṭhitaṇ¹³ karisaṇ ādāya adhobhāgena nikkhamati; yāva thokam pi karisaṇ atthi tāva āvilaṇ hutvā nikkhamati;¹⁴ suddhe udare acchaṇ¹⁵ anāvilaṇ nikkhamati. Ath' assa avasesaṇ udakaṇ piṭṭhiyaṇ āsiṇcati, taṇ kālacammaṇ¹⁶ uppāṭetvā gacchati; tato¹⁷ tiṇukkāya lomāni jhāpetvā tiṇhena¹⁸ asinā sīsaṇ chindati. Paggharaṇakaṇ¹⁹ lohitaṇ bhājanena paṭiggahetvā maṇsaṇ lohiteṇa²⁰ vaddhetvā pacitvā puttadāramajjhe nisinno khāditvā sesaṇ vikkiṇāti. Tassa iminā²¹ niyāmena jīvikaṇ kappentassa pañcapanṇāsavassāni atikkantāni. Tathāgate Dhuravihāre vasante ekadivasaṇ pi pupphamuṭṭhimattena pūjā vā kaṭacchumattaṇ bhikkhādānaṇ vā aññaṇ vā kiñci puññaṇ nāma²² nāhosi. Ath' assa sarīre rogo uppajji,

¹ B. gāme sū°.² C. vikkhi°. C^a. vikki°.³ C. om.⁴ S. paricchinditvā.⁵ C^a. nivāsaṇ kārāpetvā. K. a. tesāṇ. B. nivāsāpetvā, and a. tesu.⁶ K. °valañjanañ for °malañ.⁷ B. ahosi.⁸ All MSS. and edd. ālāhane. This reading I owe to Dīpankara (cf. ālhako).⁹ C^a. °matāyitvā.¹⁰ C. bālahabhā°.¹¹ K. caturrasamu°.¹² K. kucchiyaṇ.¹³ C^a. pakkantaṇ.¹⁴ C. C^a. om.¹⁵ C^a. acchalaṇ.¹⁶ C. kālañ camma.¹⁷ C^a. om.¹⁸ B. tikhiṇena.¹⁹ K. °rantakaṇ.²⁰ C^a. maṇsalohite. C. om. bhājanena . . . lohiteṇa.²¹ B. a. va.²² B. om.

jīvantass' eva Avicimāhānirayasantāpo utṭhahi.¹ Avicis-
 santāpo nāma yojanasate tathā olokentassa akkhinaṃ²
 bhijjanasamattho³ parilāho.⁴ Vuttaṃ pi c' etaṃ : 'samantā
 yojanasataṃ pharitvā tiṭṭhati sabbadā' ti Nāgasenat-
 therena⁵ pan' assa pākatikaggisantāpato⁶ adhimattakāya
 ayaṃ upamā vuttā : 'yathā mahārāja kūṭāgāramatto
 pāsāno pi nerayikaggimhi⁷ khaṇena vilayaṃ⁸ gacchati,⁹
 nibbattasattā¹⁰ pan' ettha kammabalena mātukucchigatā
 viya na viliyantīti.¹¹ Tassa tasmiṃ santāpe upaṭṭhite¹²
 kammaśarikkhako ākāro uppajji ; gehamajjhe yeva sūkara-
 ravaṃ ravitvā jannukehi vicaranto puratthimavatthūṃ pi
 pacchimavatthum pi gacchati. Ath' assa gehe¹³ mānu-
 sakā dāhaṃ gahetvā mukhaṃ pidahanti, kammavipāko
 nāma na sakkā¹⁴ kenaci paṭibāhituṃ. So viravaṃ' eva ito
 cito ca vicarati¹⁵ samantā¹⁶ sattasu gharesu manussā nid-
 daṃ na labhanti, maraṇabhayaena tajjitassa¹⁷ bahi nikkha-
 manaṃ vāretuṃ¹⁸ sabbo gehaparijano¹⁹ yathā anto tithi²⁰
 vicarituṃ na sakkoti, tathā gahetvā²¹ dvārāni thaketvā
 bahi gehaṃ parivāretvā rakkhanto acchati. Itaro antogehe
 yeva nirayasantāpena viravanto ito cito ca vicarati.
 Evaṃ sattadivasāni vicaritvā sattame²² divase kālaṃ katvā
 Avicimāhāniraye nibbati ; Avicimāhānirayo Devadūta-
 suttantena vaṇṇetabbo. Bhikkhū tassa gharadvarena

¹ K. upa°.² C., C^a., K., B. akkhīni.³ C., C^a., K. bhindanasa°.⁴ K. a. hoti.⁵ K. a. (rañño putṭhena). Cf. Milindapañha. Trenck-
 ner, 67-8.⁶ B. pākataggisantāpanato.⁷ B. nirayaaggimhi pakkhinto ! K. a. pakkhitto.⁸ B. K. viliyaṃ.⁹ C. C^a. gacchatīti.¹⁰ B. nibbattaka°.¹¹ C., C^a., B. viliyanti. C^a. om. na.¹² C^a. utṭhite.¹³ C., C^a., K., B. geha°.¹⁴ C. sakko.¹⁵ So K.¹⁶ C. C^a. om.¹⁷ B. tajjito tassa pana.¹⁸ K. B. nivār°, and a. asakkonto.¹⁹ B. a. gehajano. K. a.²⁰ K. B. a. bahi.²¹ B. K. geha°.²² K. corr. atṭhame.

gacchantā taṃ saddaṃ sutvā, 'sūkarasaddo' ti saññino hutvā, vihāraṃ gantvā Satthu santike nisinnā evaṃ āhaṃsu: 'bhante Cundasūkarikassa gehadvāraṃ pidahitvā sūkarānaṃ māriyamānānaṃ ajja sattamo divaso, gehe kāci maṅgalakiriyaṃ bhavissati maññe, ettake nāme bhante sūkare mārentassa ekam pi mettacittaṃ vā kāruṇṇaṃ vā natthi, na vata¹ evarūpo kakkhaḷo pharusso satto diṭṭhapubbo' ti. Satthā: 'na bhikkhave so ime satta-divase² sūkare māreti, kamma-sarikkhakaṃ paṇ' assa³ udapādi;⁴ jīvantass' eva Avicimahanirayasantāpo upaṭṭhāsi;⁵ so tena santāpena satta divasāni sūkararavaṃ ravanto antonivesane vicaritvā ajja kālaṃ katvā Avicimhi nibbatto' ti vatvā, 'bhante idha loke evaṃ socitvā puna gantvā socanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti vutte, 'āma bhikkhave pamatto nāma, gahaṭṭho vā hotu⁶ pabbajito vā, ubhayattha socati yevā' ti vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

15. 'Idha socati pecca socati pāpakārī ubha-
yattha socati
so socati so vihaññati disvā kammakiliṭ-
thaṃ attano' ti.

Tattha 'pāpakārīti' nānappakārassa pāpakammasa kārako puggalo; 'akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ' pāpaṃ' ti ekaṃsen' eva⁸ maraṇasamaye 'idha socati,' idam assa kamma-socanaṃ vipākaṃ anubhonto pana 'pecca socati,' idam assa paraloke vipāka-socanaṃ, evaṃ so 'ubhayattha socati' yeva; ten' eva kārā-
nena jīvamāno yeva so Cundasūkariko pi⁹ 'disvā

¹ C. mano. C^a. B. no for vata. K. na ca vata.

² C. K. °divasesu. B. imesu sattadivasesu.

³ B. a. vipākaṃ.

⁴ K. a. tassa.

⁵ C^a. utṭh°.

⁶ C^a. hoti.

⁷ K. a. me.

⁸ F. corr. ekaso ten' eva.

⁹ K. a. socati.

kammakiliṭṭhaṇ attano' ti¹ attano kiliṭṭhakammaṇ² passitvā socati³ nānappakāraṇaṇ vilapanto 'vihanāṇatīti.'⁴

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ; mahājanassa sātthikā desanā⁵ jātā ti.

Cundasūkarikavatthu dasamaṇ.⁶

11. DHAMMIKAUPĀSAKASSA-VATTHU

'Idha modatīti' imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto dhammiṇaṇ upāsakaṇ ārabba kathesi.

Sāvatthiyaṇ kira pañcasatā dhammikaupāsakā nāma ahesuṇ.⁷ Tesu ekekassa pañca pañca upāsakasatāni parivārā;⁸ yo tesāṇ jeṭṭhako,⁹ tassa satta puttā satta dhītaro.¹⁰ Tesu ekekassa ekekā salākayāgu salākabhattaṇ pakkhikabhattaṇ¹¹ navacandabhattaṇ¹² vassāvāsikaṇ. Te pi¹³ sabbe va anujātaṇ puttā nāma ahesuṇ; iti cuddasannaṇ puttānaṇ bhariyāya¹⁴ upāsakassā ti soḷasasalākayāguādini pavattanti;¹⁵ iti so saputtadāro¹⁶ sīlavā kalyāṇadhammo dānasaṇ vibhāgarato ahosi. Ath' assa aparabhāge rogo uppajji, āyusaṇkhāro parihāyi. So

¹ C. C^a. om.

² C^a. kammaṇ merely.

³ B. om.

⁴ K. a. kilamati, and om. ti.

⁵ K. a. dhamma°.

⁶ C. C^a. sūkarikassa vatthuṇ. B. Cundasūkarikassa vatthu da°.

⁷ C. C^a. om.

⁸ K. °rāni. So B., and a. ahesuṇ.

⁹ B. a. Mahādhammikaupāsako nāma.

¹⁰ C^a. satta satta puttadhītaro. K. a. honti.

¹¹ K. a. saṅghabhattaṇ uposathikabh°. B. a. niman-tanabh° uposathikabh° āgantukabh°.

¹² K. āgantukabh°. B. saṅghabh°.

¹³ C. C^a. tehi. B. dadantehi.

¹⁴ C. bhariyāye.

¹⁵ C. C^a. vattanti.

¹⁶ C. C^a. soḷasapu°.

dhammaṃ sotukāmo 'attha vā¹ soḷasa vā² bhikkhū pesethā' ti³ Satthu santikaṃ paṇiṇi. Satthā pesesi; te gantvā tassa mañcaṃ parivāretvā paññātesu āsanesu nisinnā, 'Bhante ayyānaṃ me dassanaṃ dullabhaṃ bhavissati, dubbalo' mhi, ekaṃ me suttaṃ sajjhāyathā' ti vutte,⁴ 'katarāṃ suttaṃ sotukāmo upāsakā' ti, 'Sabbabuddhānaṃ avijahitaṃ Satipatthānasuttaṃ'⁵ ti vutte, 'ekāyano ayaṃ bhikkhave maggo sattānaṃ visuddhiyā' ti suttantaṃ patthapesuṃ. Tasmiṃ khaṇe chahi deva-lokehi sabbālaṅkārapatimaṇḍitā sahaṣṣasindhavayuttā diyaddhayaḥjanasatikā⁶ cha rathā āgamaṃsu;⁷ tesu ttiṭṭhā devatā 'amhākaṃ amhākaṃ⁸ deva-lokaṃ nessāma' ti, 'ambho mattikabhājanaṃ bhinditvā suvaṇṇabhājanaṃ gaṇhanto viya amhākaṃ deva-lokaṃ⁹ abhiramituṃ idha nibbattā' ti vadiṃsu. Upāsako dhammasavaṇanantarāyaṃ anicchanto: 'āgametha āgamethā ti' āha. Bhikkhū 'amhe vadatīti' saññāya tuṇhi ahesuṃ. Ath' assa puttadhītarō: 'amhākaṃ pitā¹⁰ dhammasavaṇena atitto ahosi, idāni pana bhikkhū pakkosāpetvā sajjhāyaṃ kāretvā sayam eva vāreti, maraṇassa abhāyanto¹¹ nāma natthīti' viraviṃsu. Bhikkhū 'idāni anokāso' ti utthāya¹² pakkamaṃsu.

Upāsako thokaṃ vītināmetvā satij labhitvā¹³ putte pucchi: 'kasmā kandathā' ti. 'Tāta tumhe bhikkhū pakkosāpetvā dhammaṃ suṇanto¹⁴ sayam eva vārayittha; atha mayaṃ "maraṇassa abhāyanasatto¹⁵ nāma natthīti"

¹ K., C^a., B. a. me.

² K. a. dhammakathika°.

³ K. a. dūtaṃ.

⁴ C. K. vuttā.

⁵ C^a. patthānaṃ ti.

⁶ C^a. °sati.

⁷ C. C^a. āharimsu.

⁸ C. C^a. om. K. B. rep. a° de° ne.

⁹ C., C^a., K. °loke, and rep. amhā° de° (not so K.).

¹⁰ K. B. a. pubbe.

¹¹ K. a. santo. B. abhāyanakasatto.

¹² B. °āsanā.

¹³ K. a. pati°.

¹⁴ B. °tā.

¹⁵ K. corr. °uto satto. B. ut supra.

kandimhā' ti. 'Ayyā pana kuhiṇ' ti. "Anokāso" ti utthāyāsanaṁ pakkantā' ti. 'Tātā¹ nāhaṇ ayyehi saddhiṇ kathemīti.' 'Atha kena² saddhiṇ kathesi tātā' ti.³ 'Chahi devalokehi devatā cha⁴ rathe alaṅkaritvā ādāya ākāse thatvā "amhākaṇ devaloke⁵ abhirama, amhākaṇ devaloke abhiramā" ti saddaṇ karonti, tāhi saddhiṇ kathemīti.' 'Kuhiṇ tātā rathā, na mayaṇ passamā' ti vutte.⁶ 'Atthi pana mayhaṇ ganthitāni pupphāniti.' 'Atthi tātā' ti. 'Kataradevaloko⁷ ramaṇiyo' ti. 'Sabbabodhisattānaṇ Buddhamātāpitunnaṇ ca vasi-taṭṭhānaṇ⁸ Tusitabhavanaṇ ramaṇiyaṇ tātā' ti. 'Tena hi "Tusitabhavanato⁹ āgatarathe laggatū" ti puppha-dāmaṇ khipathā' ti. Te khipiṇsu. Taṇ rathadhure laggitvā ākāse olambi; mahājano tad eva¹⁰ passati; rathaṇ na passati; upāsako: 'passath' etaṇ puppha-dāmaṇ¹¹ ti vatvā, 'āma passamā' ti vutte, 'etaṇ Tusitabhavanato āgatarathe olambati,¹² ahaṇ Tusitabhavanaṇ gacchāmi, tumhe mā cintayittha, mama santike nibbattitukāmā hutvā mayā kataniyāmen' eva puññāni karoṭhā' ti vatvā¹³ kālaṇ katvā¹⁴ rathe patitthāsi; tāvad ev' assa tigāvutappamāno satthisaṇakāṭabhārālaṅkārapatimaṇḍito at-tabhāvo nibbatti. Accharāsahassaṇ parivāresi, pañcavi-satiyojanikaṇ kanakavimānaṇ¹⁵ pātur ahoṣi. Te bhikkhū vihāraṇ anuppatte Satthā pucchi: 'sutā bhikkhave upāsakena dhammadesanā' ti.¹⁶ 'Āma bhante, antarā yeva pana "āgamethā" ti vāresi. Ath' assa puttadhītarō

¹ C. K. pa° tātāti. C^a. B. om. tātā.

² C. ath' ekena.

³ K. B. kathethā ti.

⁴ C. C^a. om.

⁵ C. C^a. °lokaṇ.

⁶ C. C^a. om.

⁷ K. B. kataro.

⁸ K. vasana°.

⁹ K. tuss° (al.).

¹⁰ C. C^a. etad eva.

¹¹ C. C^a. dāmaṇ.

¹² C^a. olambi. B. olambīti.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. a. tussita°.

¹⁵ C^a. ratanavi°.

¹⁶ K. 'tumhehi 'ssa bh° upāsakassa dhammo desito' ti.

So B., with tumhe bhi°.

kandiṇsu, mayaṇ “idāni anokāso” ti utthāyāsanaṇ nikhantā’ ti. ‘Na so bhikkhave tumhehi saddhiṇ kathesi,¹ chahi pana devalokehi devatā cha rathe alaṇkaritvā āharitvā taṇ upāsakaṇ pakkosiṇsu;² so dhammadesanāya antarāyaṇ anicchanto tehi³ saddhiṇ kathesīti.’ ‘Evaṇ bhante’ ti. ‘Evaṇ bhikkhave’ ti. ‘Idāni bhante so⁴ kuhiṇ nibbatto’ ti. ‘Tusitabhavane bhikkhave’ ti. ‘Bhante idāni idha⁵ ñātimajjhe modamāno vicaritvā idān’ eva gantvā puna modanaṭṭhāne yeva nibbatto’ ti. ‘Āma bhikkhave appamattā pi gahaṭṭhā vā pabbajitā⁶ vā sabbattha modanti yevā’ ti vatvā imaṇ gātham āha :

16. ‘Idha modati pecca modati katapuñño
ubhayattha modati,
so modati so pamodati disvā kamma-
visuddhiṇ attano’ ti.

Tattha ‘katapuñño’ ti nānappakārassa kusalassa kārako puggalo: ‘akataṇ vata me pāpaṇ kataṇ⁷ kal-yāṇaṇ’ ti idha kammamodanena, pecca vipākamodanena modati,⁸ evaṇ ubhayattha modati nāma; ‘kammavisuddhiṇ’ ti dhammikaupāsako⁹ pi attano kammavisuddhiṇ¹⁰ puññakammasampattiṇ disvā kālakiriyato pubbe idha loke pi modati, kālaṇ katvā idāni paraloke pi¹¹ atimodati¹² yevā ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Dhammikaupāsakassa vatthu ekādasamaṇ.¹³

¹ C. C^a. katheti.

² K. upakk^o.

³ K. tāhi.

⁴ C., C^a., B. om. K. bh^o i^o.

⁵ C^a. idam for idha. K. om. idāni.

⁶ B. °tto, °ṭṭho, °to (all singulars).

⁷ K. a. vata me. B. a. me.

⁸ C. C^a. modatiti

⁹ K. hi.

¹⁰ C^a. kammato vi^o.

¹¹ K. a. pamodati.

¹² C., C^a., B. modati.

¹³ C. °upāsikavatthuṇ. K. °upāsaka^o. C^a. vatthuṇ, om. eh^o.

12. DEVADATTASSA-VATTHU

‘Idha tappatīti’¹ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Devadattaṃ ārabba kathesi.

Devadattassa vatthuṃ pabbajitakālato² paṭṭhāya yāva paṭhavippavesanā Devadattaṃ ārabba bhāsītāni³ sabbāni jātakāni vitthāretvā kathitaṃ. Ayaṃ paṇ’ ettha saṅkhepo: Satthari Anupiyaṃ nāma Mallānaṃ nigamo taṃ⁴ nissāya Anupiyambavane viharante yeva Tathāgatassa lakkhaṇapatiggahaṇadivase⁵ yeva asītisahassehi nātikulehi ‘rājā vā hotu Buddho vā, khattiyaparivāro vicarissatīti’ asītisahassaputtā paṭiññātā. Tesu yebhuyyena pabbajitesu Bhaddiyarājānaṃ⁶ Anuruddhaṃ Ānandaṃ Bhaguṃ Kimbilaṃ Devadattaṃ ti ime cha Sakke⁷ apabbajante⁸ disvā: ‘mayā attano⁹ putte pabbajema, ime cha Sakkā na¹⁰ nātakā maññe, tasmā na pabbajantīti’ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Atha kho Mahānāmo Sakko Anuruddhaṃ upasaṅkamitvā: ‘tāta amhākaṃ kulā¹¹ pabbajito natthi, tvaṃ vā pabbaja¹² ahaṃ vā pabbajissāmīti’ āha. So pana sukumālo¹³ hoti sampannabhogo, ‘natthīti’ vacanaṃ pi tena na suttapubbaṃ. Ekadivasaṃ hi tesu chasu khattiyesu gulakīlaṃ¹⁴ kīlantesu Anuruddho pūvena¹⁵ parājito pūvatthāya¹⁶ paṇiṇi. Ath’ assa mātā pūve sajjetvā

¹ K. a. pecca tappatī.

² F. pabbajjāto. C. C^a. pabbajjato.

³ C. tāni.

⁴ F. nigamaṃ.

⁵ C. °patigaṇhadi°. C^a. lakkhaṇe lokaṇadi°.

⁶ B. Bhaddiyaṃ nāma rā.

⁷ B. Sakye.

⁸ K. a. nātīyo.

⁹ C^a. rep.

¹⁰ F. K. sakyā na; corr. Sakyānaṃ.

¹¹ B. kule.

¹² B. pabbajissasi.

¹³ MSS. and edd. sukhumālo. *Dīpankara* and S. sukhumālo. *The h seems due to a confusion with sukhumo.*

¹⁴ F. gulakīlā; corr. °ḷaṃ. C., C^a., K., B. °kīlāya.

¹⁵ F. pūpe. C. C^a. pūve.

¹⁶ K. a. purisaṃ mātu santikaṃ.

pahiṇi; te khāditvā¹ puna kilīṇsu, punappunaṇ tass' eva parājayo hoti,² mātā pan' assa pahite³ tikkhattuṇ pūve pahīṇitvā⁴ catutthavāre 'pūvaṇ⁵ natthīti' pahiṇi. So 'natthīti' vacanassa⁶ asutapubbattā 'esā p'ekā pūva-vikati bhavissatīti' maññamāno 'natthipūvaṇ me āharathā' ti pesesi; mātā pan' assa 'natthipūvaṇ pana ayye⁷ dethā' ti vutte, 'mama puttena "natthīti" padaṇ na sutapubbaṇ, iminā pana⁸ upāyena⁹ etaṇ atthaṇ jānāpes-sāmīti¹⁰ tucchaṇ suvaṇṇapātiṇ aññāya suvaṇṇapātiyā paṭikujjitvā pesesi.¹¹ Nagarapariggāhikā¹² devatā cintesuṇ: 'Anuruddhasakkena annahārakāle¹³ attano bhāga-bhattaṇ Upariṭṭhapacceka-buddhassa¹⁴ datvā "natthīti" me vacanassa savaṇaṇ mā hotū¹⁵ ti 'bhojanuppattiyā¹⁶ jānanaṇ mā hotū' ti patthanā katā, sac' āyaṇ tuccha-pātiṇ passissati devasamāgamaṇ pavisitūṇ na labhissāma, sīsam pi no sattadhā phāleyyāti.' Atha naṇ pātiṇ dibbapūvehi¹⁷ puṇṇam¹⁸ akaṇsu; tassā guḷamaṇḍale ṭhapetvā ugghāṭitamattāya¹⁹ pūvagandho sakalanagare²⁰ chādetvā²¹ ṭhito, pūvakhaṇḍaṇ mukhe ṭhapitamattaṇ eva sattarasaharaṇīsaḥassāni²² anuphari. So cintesi: 'nāhaṇ²³ mātu piyo, ettakaṇ me²⁴ kālaṇ imaṇ natthi-

¹ K. *rep.*² K. *a.* punappunnaṇ puvattihāya.³ K. *paccite for* °hite. B. *rep.*⁴ K. *pahitvā.*⁵ B. K. *pūvā.*⁶ C. C^a. *vacanaṇ.*⁷ C. *kireyye for* pa°a°. C^a. *corr.* *kāretvā.* B. *kira ayye.*⁸ K. *imināhaṇ for* i°p°.⁹ K. B. *a.* *naṇ.*¹⁰ K. *a.* *cintetvā.*¹¹ K. *a.* *maggantare.*¹² C. *nāgara.* C^a. *nagaraṇ.*¹³ K. *annabhāvarakakāle (!)*¹⁴ B. *Upad°.*¹⁵ C^a. *hosīti.* B. *om.* *ti.*¹⁶ C., K., B. °nuppattiṭṭhānaṇ. *Dīpankara* °na°.¹⁷ C. C^a. *dibbapūvaṇ.*¹⁸ F. *dibbapūvapunṇaṇ.* K. *parip°.*¹⁹ C^a. *ugghaṭ°.*²⁰ K. °raṇ.²¹ K. B. *a.* *viya.*²² F. °haraṇiyo. C. °haraṇiṇ.²³ F. *rep.*²⁴ K. *eva.*

pūvaṇ nāma na paci; ito paṭṭhāya aññaṇ pūvaṇ nāma¹ na khādissāmīti,² geḥaṇ gantvā pi¹ mātaṇaṇ pucchi: 'amma tumhākaṇ ahaṇ piyo appiyo'³ ti.⁴ 'Tāta ekakkhino akkhi viya ca⁵ hadayaṇ viya ca atipiyo⁶ me' ti.⁷ 'Atha kasmā ettakaṇ kālaṇ mayhaṇ natthipūvaṇ na pacittha⁸ ammā'⁹ ti. Sā cūlūpaṭṭhākaṇ pucchi: 'atthi kiñci pātiyaṇ tātā' ti. 'Paripuṇṇaṇ¹⁰ ayye pāti pūvehi, evarūpā pūvā nāma me na diṭṭhapubbā' ti. Sā cintesi: 'mayhaṇ putto puññavā katābhinihāro bhavissati, devatāhi pātiṇ pūretvā pūvā pahitā bhavissantīti.' Atha naṇ putto: 'amma ito paṭṭhāyāhaṇ aññaṇ pūvaṇ nāma na khādissāmi, natthipūvam eva paceyyāsīti.' Sā pi 'ssa tato paṭṭhāya 'pūvaṇ khāditukāmo 'smīti¹¹ vutte tucchapātim eva aññāya pātiyā paṭikujjetvā¹² peseti;¹³ yāva agāramajjhe vasi,¹⁴ tāv' assa devatā dibbapūve¹⁵ pahinīsu. So ettakam pi ajānanto vā¹⁶ pabbajjaṇ¹⁷ nāma kiṇ jānissati? Tasmā 'kā esā pabbajjā¹⁸ nāmā' ti bhātaraṇ pucchitvā, 'ohāritakesamassunā, kāsāvanivatthena,¹⁹ katṭhattharake²⁰ vā bidalamañcake²¹ vā nipajjitvā, piṇḍāya carantena vihātabbaṇ,²² esā pabbajjā nāmā' ti vutte, 'bhātika²³ ahaṇ sukumālo nāhaṇ sakkhissāmi

¹ C. C^a. om.² K. B. a. so.³ B. na piyo.⁴ K. a. sā āha.⁵ C., C^a., K. om.⁶ B. atipiyapiyo.⁷ C. 'hīti. K. ahoṣīti. B. asīti.⁸ C. C^a. anapacittha.⁹ K. a. āha.¹⁰ F. corr. °puṇṇā.¹¹ C., C^a., K., B., 'mhīti.¹² K. °itvā.¹³ F. K. pesesi.¹⁴ C. C^a. vasati.¹⁵ C. C^a. va pūvaṇ. B. pūve hi.¹⁶ K., C^a., B. om.¹⁷ K. S. pabbajjā.¹⁸ C. pabbajjaṇ.¹⁹ C. C^a. °kāsāyavatthena. F. °kesamussukāsāyavatthena.

B. kāsāya°.

²⁰ F. kanthattare (leg. katth°).²¹ B. virāḷa°.²² F. B. vihāritabbaṇ.²³ C. C^a. bhātiya (cf. Kosambika and Kosambiya, freq. var. in MSS.).

pabbajitun' ti āha. 'Tena hi tāta kammantaṇ¹ ugga-hetvā gharāvāsaṇ vasa; na pi sakkā amhesu ekena apabbajitun' ti. Atha naṇ 'ko esa kammanto nāmā' ti pucchi;² bhattutṭhānaṭṭhānam³ pi ajānanto kulaputto kammantaṇ nāma kiṇ⁴ jānissati? Ekadivasan hi tinṇan khattiyānaṇ kathā udapādi: 'bhattaṇ nāma kuhiṇ utṭha-hatīti.' Kimbilo āha: 'koṭṭhake⁵ utṭhahatīti.' Atha naṇ Bhaddiyo: 'tvaṇ bhattutṭhānaṭṭhānaṇ⁶ na jānāsi,⁷ bhattaṇ nāma ukkhaliyaṇ utṭhahatīti' āha; Anuruddho: 'tumhe dve pi na jānātha, bhattaṇ nāma ratanama-kulāya suvaṇṇapātiyaṇ⁸ utṭhahatīti' āha. Tesu kira ekadivasan Kimbilo koṭṭhato vihi otāriyamāne disvā 'ete koṭṭhe va⁹ jātā' ti saññī ahosi. Bhaddiyo ekadivasan ukkhalito bhattaṇ vaddhiyamānaṇ disvā 'ukkhaliyañ ñeva uppannaṇ' ti saññī ahosi. Anuruddhena pana n'eva vihiṇ¹⁰ koṭṭentā¹¹ na bhattaṇ pacantā¹² na vaddhentā diṭṭhapubbā, vaddhetvā pana purato ṭhapitam eva passati. So 'bhuñjitukāmakāle bhattaṇ pātiyaṇ utṭhahatīti'¹³ saññam akāsi. Evaṇ tayo pi¹⁴ bhattutṭhānaṭṭhānaṇ¹⁵ na jānanti; tenāyaṇ 'ko esa¹⁶ kammanto nāmā' ti pucchitvā, 'pathamaṇ khettaṇ kasāpetabbaṇ' ti ādikaṇ saṇvacchare¹⁷ saṇvacchare kattabbakiccaṇ sutvā: 'kadā kammantānaṇ anto paññāyissati, kadā mayaṇ apposukkā bhoge bhuñjissāmā' ti vatvā, kammantānaṇ aparīyantaṭāya akkhayaṭāya¹⁸ 'tena hi tvañ ñeva gharāvāsaṇ vasa, na mayhaṇ eten' attho'¹⁹ ti²⁰ mātaṇ upasaṅka-

¹ C^a. kammante.² F. pucchitvā.³ B. C^a. (C^a. al.) °utṭhānaṇ (om. °ṭṭhānaṇ).⁴ C. C^a. kiṇ nāma.⁵ F., K., B. koṭṭhe. C. koṭṭhā.⁶ K. B. bhattassa u°.⁷ C. C^a. jānāti.⁸ C. C^a. °pātiyā.⁹ K. B. yeva.¹⁰ K. vihiyo.¹¹ K. °nto.¹² C. C^a. pacantā.¹³ C. K. upatṭha°.¹⁴ C., C^a., B. a. te.¹⁵ C. C^a. a. pi.¹⁶ F. rep.¹⁷ K. C^a. om.¹⁸ K. akkhātāya.¹⁹ F. ekena attho. K. C^a. etena a°.²⁰ K. a. vatvā.

mitvā: ‘anujānāhi maṇṇ amma, pabbajissāmīti’ vatvā tāya¹ tikkhattuṇ paṭikkhipitvā:² ‘sace te sahāyako Bhaddiyarājā pabbajissati³ tena saddhiṇ pabbajāhīti’ vutte, taṇ upasaṅkamitvā: ‘mama kho samma pabbajjā tava paṭibaddhā’ ti vatvā, taṇ nānappakārehi saññāpetvā sattame divase attanā saddhiṇ pabbajjanatthāya paṭiññaṇ gaṇhi. Tato Bhaddiyo Sakyarājā⁴ Anuruddho Ānando Bhagu⁵ Kimbilo Devadatto ti ime cha khattiyā Upālikappakasattamā devā viya dibbasampattiṇ sattahaṇ⁶ anubhavitvā seyyānaṇ gacchantā⁷ viya caturaṅgiṇiyā senāya nikkhamitvā paravisayaṇ patvā rājānāya senaṇ⁸ nivattetvā⁹ paravisayaṇ pakkamiṇsu.¹⁰ Tattha cha khattiyā attano¹¹ attano ābharaṇāni¹² omuñcitvā bhaṇḍikaṇ katvā, ‘handā bhane Upāli¹³ nivattassu, alaṇ te ettakaṇ jivikāya’ ti tassa adaṇsu. So tesā pādamūle pavattevā¹⁴ paridevitvā ānaṇ atikkamituṇ asakkonto utthāya¹⁵ nivatti; tesā dvidhājātakāle¹⁶ vanaṇ¹⁷ ārodanappattaṇ¹⁸ viya paṭhavi kampamānākārappattā viya ahosi. Upāli¹⁹ thokaṇ nivattitvā:²⁰ ‘caṇḍā kho Sākiyā “iminā kumārā nipphātītā” ti²¹ ghāteyyum pi maṇṇ, ime hi nāma Sakya-kumārā evarūpaṇ sampattiṇ pahāya imāni anagghāni ābharaṇāni khelapiṇḍaṇ viya chaḍḍetvā pabbajissanti,

¹ B. a. nānappakārehi ca.² K. °ito, and a. tāta.³ F. C^a. pabbajati. C. pabbajeti. ⁴ F. Sakkhirājā.⁵ K. corr. Bhaggulo.⁶ K. a. mahāsampattiṇ.⁷ C^a. °nto.⁸ C. senā. C^a. senāya. K. rājānāpetvāya sabba°.⁹ K. B. °āpetvā.¹⁰ C., C^a., B. okkamiṇsu. K. oka°.¹¹ K. om.¹² K. °ṇā.¹³ K. a. tvaṇ.¹⁴ B. °itvā. K. nipattitvā.¹⁵ K. a. taṇ gahetvā.¹⁶ F. vi-. C. C^a. vīdhāya. K. dvidhābhijikā°. B. dvidhābhijita°.¹⁷ C. va. C^a. om.¹⁸ C^a. ārodappattaṇ.¹⁹ K. a. kappako pi.²⁰ K. °etvā evaṇ cintesi.²¹ C^a. imā ti kumārā ti. F. nipphātītā ti. C. C^a. ghātītātī. B. nighātītā. K. nipphatt°. S. nippā°.

kiṇ aṅga paṇāhaṇ' ti¹ bhaṇḍikaṇ omuñcitvā² tāni ābharaṇāni rukke laggetvā: 'atthikā gaṇhantū' ti vatvā tesaṇ santikaṇ gantvā tehi, 'kasmā nivatto 'sīti' puttho tam atthaṇ ārocesi. Atha naṇ te ādāya Satthu santikaṇ gantvā:³ 'mayaṇ bhante Sākiyā nāma māna-nissitā, ayaṇ amhākaṇ dīgharattaṇ paricārako,⁴ imaṇ paṭhamataṇaṇ pabbājetha, mayam assa⁵ paṭhamataṇaṇ⁶ abhivādanādīni karissāma, evaṇ no māno nimmānaya-satīti'⁷ vatvā taṇ paṭhamataṇaṇ pabbājetvā pacchā sayaṇ pabbajīṇsu. Tesu āyasmā Bhaddiyo ten'ev'antaravas-sena⁸ tevijjo ahosi, āyasmā Anuruddho dibbacakkhuko hutvā⁹ pacchā Mahāpurisavittakassuttaṇ sutvā arahattaṇ pāpuṇi, āyasmā Ānando sotāpattiphale patitṭhahi, Bhagutthero ca Kimbilatthero ca aparabhāge vipassanaṇ vadḍhetvā arahattaṇ pāpuṇīsu, Devadatto pothujjanikaṇ¹⁰ iddhiṇ patto. Aparabhāge Satthari Kosambiyaṇ viharante sasāvakaśaṅghassa¹¹ Tathāgatassa mahanto lābhasakkāro nibbatti.¹² Vatthabhesajjādihatthā¹³ manussā vihāraṇ pavisitvā, 'kuhiṇ Satthā, kuhiṇ Sāriputtatthero, kuhiṇ Moggallānatthero,¹⁴ kuhiṇ Mahākassapatthero, kuhiṇ Bhaddiyatthero, kuhiṇ Anuruddhatthero, kuhiṇ Ānandatthero, kuhiṇ Bhagutthero, kuhiṇ Kimbilatthero' ti asīti¹⁵ mahāsāvakaṇaṇ nisinnatṭhānaṇ oloketvā¹⁶ vicaranti.

'Devadatthero kuhiṇ nisinno vā ṭhito vā' ti vattāpi¹⁷ natthi; so cintesi: 'ahaṇ etehi saddhiṇ yevā pabbajito, ete pi¹⁸ khattiyapabbajitā¹⁹ aham pi khattiyapabbajito,

¹ K. a. cintetvā.

³ K. a. Bhagavantaṇ vanditvā.

⁵ K. imassa.

⁷ F. nimāda°. K. nimmāy°.

⁹ C^a. om.

¹¹ F. C^a. sāvaka°.

¹³ C., C^a., K. Tattha bhe°

¹⁵ F., C., C^a. asītiyā.

¹⁷ K. pucchanto nāma. B. vutto nāma.

¹⁸ F. hi.

² C. C^a. muñcitvā.

⁴ K. B. paricāriko.

⁶ C., C^a., K., B. om.

⁸ C. C^a. °vasse va.

¹⁰ F. C^a. puthu°.

¹² C. C^a. °ttīti.

¹⁴ C^a. mahā°.

¹⁶ K. B. °nto.

¹⁹ C. C^a. khattiyā pa°.

lābhasakkārahathā manussā ete¹ pariyesanti, mama nāmaṃ gaheṭāpi² natthi, kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā³ kaṃ pasādetvā mama lābhasakkāraṃ nibbatteyyaṃ 'ti. Ath' assa⁴ etad ahoṣi: 'ayaṃ rājā Bimbisāro paṭhamadassanen' eva ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotā-pattiphale patitṭhito, na sakkā etena saddhiṃ ekato bhavituṃ; Kosalarañña⁵ ca⁶ saddhiṃ na sakkā;⁷ ayaṃ kho pana rañño putto Ajātasattukumāro⁸ kassaci guṇadose na jānāti, etena saddhiṃ ekato bhavissamīti.' So⁹ Kosambito Rājagahaṃ gantvā kumāravaṇṇaṃ abhinimminivā¹⁰ cattāro āsīvise catūsu hatthapādesu ekaṃ gīvāya¹¹ pilandhitvā¹² ekaṃ sīse cumbakaṃ katvā ekaṃ ekaṃsaṃ karitvā imāya ahimekhalāya¹³ ākāśato oruḥha Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā tena bhūtena: 'ko 'si tvaṃ' ti vutte, 'ahaṃ Devadatto' ti vatvā, tassa bhaya-vinodanattahaṃ¹⁴ taṃ attabhāvaṃ paṭisamharitvā¹⁵ saṅghātipattacīvaradharo purato ṭhatvā taṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nibbattesī. So lābhasakkārābhībhūto: 'ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmīti' pāpakaṃ cittaṃ uppādetvā saha cittuppādena iddhito parihāyivā Satthāraṃ¹⁶ Veluvanavihāre sarājikāya¹⁷ parisāya dhammaṃ desentaṃ¹⁸ vanditvā utṭhāyāsana¹⁹ añjaliṃ paggayha; 'Bhagavā bhante etarahi jīṇṇo vuddho mahallako²⁰ appossukko diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyuñjatu, ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmi, nīyādettha²¹ me²² bhikkhusaṅghaṃ'

¹ B. a. yeva.² B. gaheṭvā.³ F. om.⁴ F. tassa.⁵ C^a. °ñño.⁶ C., C^a. pi. K. om.⁷ B. a. bhavituṃ.⁸ F. Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā.⁹ K. a. pana.¹⁰ C. abhinimminivā. K. °minmitvā.¹¹ K. C^a. °yaṃ.¹² C. C^a. bandhitvā.¹³ K. °mekhalikāya.¹⁴ S. °tthāya.¹⁵ B. vijahitvā.¹⁶ K. a. upasaṅkamitvā.¹⁷ C. sarājikāya.¹⁸ K. B. a. Bhagavantaṃ.¹⁹ K. upatṭh° (constant var. in all MSS.).²⁰ C. mahallako uddho. C^a. m°v°.²¹ F., C., C^a., B. niyyā°.²² B. maṃ.

ti vatvā, Satthārā khelāsikavādena apasādetvā paṭikkhitto¹ anattamano imaṃ paṭhamañ Tathāgate āghātaṃ bandhitvā pakkami.² Ath' assa Bhagavā Rājagahe pakāsanīyakammaṃ³ kāresi. So 'pariccatto dāni ahaṃ samaṇena Gotamena, idāni 'ssa anattaṃ karissāmīti' Ajātasattvaṃ upasaṅkamitvā āha :⁴ 'pubbe kho kumāra manussā dīghāyukā etarahi appāyukā, tṭhānaṃ kho paṇ' etaṃ vijjati yaṃ tvaṃ kumāro va samāno kālaṃ kareyyāsi,⁵ tena hi tvaṃ⁶ kumāra pitaṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ Bhagavantaṃ hantvā Buddhō bhavissāmīti' vatvā tasmiṃ rajje paṭitṭhite Tathāgatassa⁷ vadhāya purise payojetvā tesu sotāpattiphalāṃ patvā nivattesu, sayāṃ Gijjhakūṭaṃ⁸ abhiruhitvā,⁹ 'ahaṃ eva samaṇaṃ Gotamaṃ jīvītā voropessāmīti' silaṃ¹⁰ paṭivijjhivā¹¹ rudhiruppādakammaṃ¹² katvā imināpi upāyena māretuṃ asakkonto puna Nālāgiriṃ vissajāpesi; tasmiṃ āgacchante Ānandathero attano jīvitaṃ Satthu pariccajitvā purato¹³ atṭhāsi. Satthā nāgaṃ dametvā nagarā nikkhamitvā vihāraṃ āgantvā¹⁴ anekasahasseehi upāsakehi abhihaṭamahādānaṃ¹⁵ paribhuñjitvā tasmiṃ divase sannipatitānaṃ atṭhārasakotisaṅkhānaṃ¹⁶ Rājagahavāsīnaṃ¹⁷ ānupubbikathaṃ kathetvā¹⁸ caturāsitiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisa-maye jāte :¹⁹ 'aho mahāguṇo āyasmā Ānando, tathārūpe nāma hatthināge āgacchante attano jīvitaṃ paric-

¹ C. C^a. parikkhitto.

² F., C., C^a. apakkami. K. pakkāmi.

³ F. pabbājakapakā°. C. C^a. pabbājakā°. ⁴ K. om.

⁵ C. C^a. °sīti. ⁶ K. om. tvaṃ.

⁷ B. Tathāgataṃ. ⁸ K. B. °tapabbataṃ.

⁹ K. abhiruyhitvā (ruyha° common in K.).

¹⁰ K. B. selaṃ. ¹¹ S. pavi°.

¹² F. °ppādakammaṃ (?). C. C^a. ruhiruppādakammaṃ. K. ruhirupādaka°. So B. (°pp°). ¹³ B. om.

¹⁴ K. B. ga°.

¹⁵ C., C^a, B. abhihaṭaṃ ma°.

¹⁶ K. °khātānaṃ.

¹⁷ F. C. °vāsīnaṃ.

¹⁸ K. kathesi.

¹⁹ C., C^a, K. °samayo jāto.

cajitvā Satthu purato atthāsīti' therassa guṇakathaṇ sutvā: 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mam' atthāya jīvitaṇ pariccaji¹ yevā' ti vatvā² bhikkhūhi yācito Cūḷahaṇṣamahāhaṇṣakakkataḥajātakāni³ kathesi.

Devadattassāpi kammaṇ n'eva pākaṭaṇ,⁴ tathā rañño mārāpitattā na vadhakānaṇ payojitattā na silāya paviddhattā⁵ pākaṭaṇ ahosi, yathā Nālāgirihaṭṭhino vissajjitatthā. Tadā hi mahājano: 'rājāpi⁶ Devadatten' eva mārāpito vadhakā pi pāyojitā silāpi apaviddhā, idāni pana tena Nālāgiri vissajjāpito, evarūpaṇ nāma pāpakaṇ⁷ gahetvā rājā vicaratīti' kolāhalaṇ akāsi. Rājā mahājanassa kathaṇ sutvā pañca thālipākasatāni niharāpetvā⁸ na puna⁹ tassūpatthānaṇ agamāsi; nāgarā pi'ssa kulaṇ upagatassa¹⁰ bhikkhāmattam pi na adaṇsu. So parihīnalābhasakkāro kohaṇṇena jīvītukāmo Satthāraṇ upasaṇkamitvā pañca vatthūni yācitvā, Bhagavatā, 'alaṇ Devadatta, yo icchatī, so ārañṇako hotū' ti paṭikkhitto.¹¹ 'Kassāvuso vacanaṇ sobhanaṇ, kiṇ Tathāgatassa udāhu mama vā ti,¹² ahaṇ hi¹³ ukkaṭṭhavasena evaṇ vadāmi.'¹⁴ 'Sādhu bhante, bhikkhū yāvajīvaṇ ārañṇakā assu,¹⁵ piṇḍapātikā,¹⁶ paṇsukūlikā,¹⁷ rukkhāmūlikā macchamaṇsaṇ na khādeyyun' ti; 'yo¹⁸ dukkhā muñcitukāmo¹⁹ so mayā saddhiṇ āgacchatū' ti vatvā pakkāmi. Tassa

¹ K. °ajjati.² C^a. om.³ F. °kakkatajā°. K. °kukutajā°. Cf. F. J., 5. 333-54, and 2. 341-5.⁴ S. a. ahosi.⁵ C. C^a. paṭivi°. K. B. pavijjit°.⁶ K. om. pi and eva.⁷ K. pāpaṇ.⁸ F. hārāpetvā. C. harā°. C^a. āharā°.⁹ K. punapunaṇ.¹⁰ K. a. ekaṇ.¹¹ K. a. taṇ sutvā.¹² F., C., C^a. om. B. mamā ti. K. vacanaṇ.¹³ C. C^a. °su for hi. K. om. ahaṇ.¹⁴ C^a. °mīti.¹⁵ F. °ko assa.¹⁶ K. piṇḍi°, and a. assu.¹⁷ K. a. assu.¹⁸ C. C^a. om.¹⁹ B. mucc°.

vacanaṃ sutvā ekacce navapabbajitā¹ mandabuddhino :
 ‘kalyāṇaṃ Devadatto āha, etena saddhiṃ vicarissāmā’
 ti, tena saddhiṃ ekato² ahesuṃ. Iti so pañcasatehi
 bhikkhūhi saddhiṃ tehi³ pañcahi⁴ vatthūhi lūkhappa-
 sannaṃ janaṃ saññāpento kulesu viññāpetvā⁵ viññāpetvā
 bhuñjanto saṅghabhedāya parakkami. So Bhagavatā,
 ‘saccaṃ kira tvaṃ Devadatta saṅghabhedāya parakka-
 masi cakkabhedāyā’⁶ ti puṭṭho, ‘saccaṃ’ ti vatvā,
 ‘garuko kho Devadatta saṅghabhedo’ ti ādihi ovadito
 pi Satthu vacanaṃ anādiyitvā pakkanto⁷ āyasmantaṃ
 Ānandaṃ Rājagahe⁸ piṇḍāya carantaṃ disvā, ‘ajjatagge
 jānāhaṃ’⁹ āvuso Ānanda aññatr’eva Bhagavatā aññatra
 Bhikkhusaṅghā¹⁰ uposathaṃ karissāmi saṅghakammaṃ
 karissāmiti’ āha. Thero¹¹ taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi;
 taṃ veditvā Satthā uppannadhammasaṃvego hutvā, ‘Deva-
 datto sadevakassa lokassa anātthanissitaṃ attano Avīcimhi
 paccanakakammaṃ karotīti’ parivitakketvā :¹²

‘Sukarāni asādhūni attano ahitāni ca’¹³
 yaṃ ve hitaṃ ca sādhuṃ ca taṃ ve parama-
 dukkaṃ’¹⁴ ti,

imaṃ gāthaṃ vatvā puna imaṃ udānaṃ udānesi :

‘Sukaraṃ sādhanā sādhu, sādhu pāpena
 dukkaṃ ;
 pāpaṃ pāpena sukaraṃ, pāpam ariyehi
 dukkaṃ’¹⁵ ti.

Atha kho Devadatto uposathadivase attano parisāya
 saddhiṃ ekamantaṃ nisīditvā, ‘yass’ imāni pañca vatthūni

¹ S. navaka°.

² K. a. va.

³ C. C^a. om.

⁴ K. pañca°.

⁵ F. B. om.

⁶ B. (vaggabhedā) yā ti.

⁷ K. a. Devadatto.

⁸ B. °gahaṃ.

⁹ F. B. dānāhaṃ.

¹⁰ C. C^a. °saṅgho. S. saṅghena.

¹¹ K. a. āgantvā.

¹² B. takketvā.

¹³ C. om.

¹⁴ vs. 163.

¹⁵ See Fausb., new ed., p. 38, note.

khamanti, so salākaṇ gaṇhatū' ti vatvā pañcasatehi Vajjiputtakehi¹ navakehi appakataññūhi salākāya gahitāya saṅghaṇ bhinditvā te bhikkhū ādāya Gayāsisaṃ agamāsi. Tassa tattha gatabhāvaṇ sutvā Satthā tesāṇ bhikkhūnaṇ ānayanatthāya dve aggasāvake pesesi. Te² tattha gantvā ādesanāpāṭihāriyānusāsaniyā ca³ iddhipāṭihāriyānusāsaniyā ca anusāsantā te amataṇ pāyetvā ādāya ākāsenāgamaṇsu. Kokāliko pi kho: 'utthēhi āvuso Devadatta, nītā te bhikkhū Sāriputtamoggallānehi, nanu⁴ tvaṇ mayā vutto "mā āvuso Sāriputtamoggallāne vissāsīti."⁵ 'Pāpicchā Sāriputtamoggallānā pāpikānaṇ⁶ icchānaṇ vasaṇ⁷ gatā' ti vatvā jannukena hadaya-majjhe⁸ pahari, tassa tatth' eva uṇhaṇ lohitaṇ⁹ mukhato uggañchi. Āyasmantaṇ paṇa Sāriputtaṇ bhikkhusaṅgha-parivutaṇ ākāsenāgacchantaṇ disvā bhikkhū āhaṇsu: 'bhante āyasmā Sāriputto gamanakāle attadutiyo¹⁰ va¹¹ gato, idāni mahāpārivāro āgacchanto sobhatīti.' Satthā: 'na bhikkhave idān' eva,¹² tiracchānayaṇiyaṇ nibbattakāle pi mama¹³ putto mama santikaṇ āgacchanto sobhati yevā' ti vatvā:¹⁴

'Hoti silavataṇ attho paṭisanthāravuttinaṇ,
lakkhaṇaṇ passa āyantaṇ ñātisaṅghapurakkhataṇ;
atha¹⁵ passas' imaṇ¹⁶ Kālaṇ¹⁷ suvihīnaṇ va ñātihīti'

¹ C^a. °puttehi.

² F. om.

³ F. gantvā āha: desanā° niyañ ca. B. c'eva. K. ānādes. K. °yā anu°.

⁴ F. om.

⁵ K. visāsissathā pacchā sār . . . nā pāp°. S. vis-sasīti (v. Childers s.r.).

⁶ K. pāpah°.

⁷ C. icchānuvasaṇ. C^a. icchānuvaṇsaṇ. F. vasagatā.

⁸ K. hadayaṇ majjhe.

⁹ C. C^a. uṇhalo°.

¹⁰ K. adutiyo.

¹¹ C., C^a., B. om.

¹² K. B. a. Sāriputto sobhati pubbe pi tir°.

¹³ B. mayhaṇ.

¹⁴ C. C^a. a. imaṇ gātham āha (v. F. Jāt., I., p. 144).

¹⁵ K. atth' assa.

¹⁶ C. C^a. passath' imaṇ.

¹⁷ F. Jāt., Kālaṇ.

idaṃ jātaṃ¹ kathesi. Puna bhikkhūhi: ‘bhante Devadatto kira dve aggasāvake ubhosu passesu nisidāpetvā, “Buddhalīhāya dhammaṃ desessāmīti” tumhākaṃ anukiriyaṃ harīti’² vutte, ‘na bhikkhave idān’ eva, pubbe p’esa mama anukiriyaṃ kātuṃ vāyami,³ na pana sakkhīti’⁴ vatvā:⁵

‘Api Viraka passesi⁶ sakuṇaṃ mañjubhāṇakaṃ⁷
mayūragīvasaṅkāsaṃ patiṃ mayhaṃ Savitṭhakaṃ.⁸

‘Udakathalacarassa⁹ pakkhino niccaṃ āmakamac-
chabhojino¹⁰
tassānukaraṃ¹¹ Savitṭhako⁸ sevāle paḷiguṇṭhito¹²
mato’ ti

ādinā¹³ jātaṃ kathetvā¹⁴ aparāparesu¹⁵ pi divasesu
tathārūpim¹⁶ eva kathaṃ¹⁷ ārabha:¹⁸

‘Acari vatāyaṃ¹⁹ vitudaṃ vanāni kaṭṭhaṅgaruk-
khesu asārakesu
athāsada²⁰ khadiraṃ jātasāraṃ yatth’ abbhida
garuḷo uttamaṅgaṃ’ ti

¹ K. Kuruka° (F.’s title is Lakkhaṇajātaka).

² B. karohīti.

³ K. vāyamaṭi.

⁴ K. nās°, om. pana.

⁵ v. F. Jāt., I., p. 150.

⁶ F. passesi; corr. °hi.

⁷ K. B. °ikam.

⁸ C. C°. kavi°.

⁹ K. °le car°.

¹⁰ K. °ano.

¹¹ K. Kiriyaṃ.

¹² K. °lehi °kuṇṭhito.

¹³ K. Nadicaraka for ādinā (F.’s title is Virakajāt°).
B. om. ādinā.

¹⁴ K. B. vatvā.

¹⁵ K. aparesu.

¹⁶ K. B. °paṇ.

¹⁷ K. om.

¹⁸ F. Jāt. II. 163.

¹⁹ C. C°. ācāritāyaṃ. F. ācāratāyaṃ. K. ācariya vatā°.
F. J. acār’ utāyam.

²⁰ C. C°. ath’ assadā°. K. assaṭṭhā sadā kh°. C°. °abbh°.

‘Lasī ca te nipphalitā, matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ
virocasīti’¹

ca evamādinī jātakāni kathesi. ‘Puna akataññū Deva-
datto’ ti kathaṃ ārabha :

‘Akaramhasa te² kiccaṃ yaṃ balaṃ ahuvamhase³
migarāja namo⁴ tyatthu⁵ api kiñci labhāmase.⁶
Mama lohitabhakkhassa⁷ niccaṃ luddāni kubbato
dantantaragato santo taṃ bahuṃ yam hi⁸ jīvasīti’⁹

ādinī jātakāni kathesi.⁹ Puna vadhāya parisakkaṇaṃ¹⁰
pan’ assa¹¹ ārabha :¹²

‘Nātaṃ etaṃ kurungassa¹³ yaṃ tvaṃ¹⁴ sepaṇṇi
seyyasi ;
aññaṃ sepaṇṇiṃ gacchāma,¹⁵ na me¹⁶ te
ruccate phalaṃ’ ti

ādinī jātakāni kathesi.¹⁷

Puna¹⁸ ‘ubhato¹⁹ parihīno Devadatto lābhasakkārato
ca sāmāññato cā’ ti kathāsu pavattamānāsu : ‘na bhik-
khave idān’ eva, pubbe p’esa²⁰ parihīno yevā’ ti
vatvā :²¹

¹ F., C., Ca., K. idāni kho tvaṃ samma vi° (v. F. Jāt. I. 498).

² K. °mhā va te.

³ B. ahuvāmase.

⁴ Ca. namo.

⁵ C. Ca. tthatthu.

⁶ K. °mhase.

⁷ K. a. maṇṣa. C. Ca. °bhikkhassa. K. °ābh°.

⁸ C. Ca. pi.

⁹ K. a. attānaṃ. F. Jāt. III. 26.

¹⁰ Ca. parikammakārassa.

¹¹ C. om.

¹² F. Jāt. I. 174.

¹³ K. kurang°. C. kurungassa.

¹⁴ Ca. taṃ.

¹⁵ F. K. gacchāmi.

¹⁶ Ca. ca for me.

¹⁷ S. a. evaṃ Rājagahe viharanto.

¹⁸ B. punadivase.

¹⁹ Ca. ubhayato. K. ubho.

²⁰ C., Ca., K. pi.

²¹ F. Jāt. I. 483.

‘Akkhī bhinnā paṭo nattho sakhīgehe¹ ca
bhaṇḍanaṇ
ubhato² paduṭṭhakammanto³ udakamhi tha-
lamhi cā’ ti

ādini jātakāni kathesi. Evaṇ⁴ Rājagahe viharanto Deva-
dattaṇ ārabba bahūni jātakāni kathetvā Rājagahato
Sāvattiṇ gantvā Jetavanavihāre⁵ vasaṇ kappesi.

Devadatto pi kho navamāse gilāno pacchime kāle
Satthāraṇ datṭhukāmo hutvā attano sāvake āha:⁶ ‘ahaṇ
Satthāraṇ datṭhukāmo, taṇ me dassethā’ ti vutte,⁷
‘tvaṇ samatthakāle Satthārā saddhiṇ verī hutvā acari,⁸
na mayaṇ taṇ⁹ tattha nessāmā’ ti vutto,¹⁰ ‘mā maṇ
nāsethā, mayā Satthari āghāto kato;¹¹ Satthu pana¹²
mayi kesaggamatto pi āghāto natthi. So hi Bhagavā:¹³

“Vadhake Devadattamhi, core Aṅgulimālake
Dhanapāle Rāhule c’eva¹⁴ sabbattha sama-
mānaso”’ ti

‘Dassettha me taṇ¹⁵ Bhagavantaṇ’ ti punappunaṇ ti
yāci. Atha naṇ te mañcakenādāya nikkhamiṇsu. Tassa
āgamaṇaṇ¹⁶ sutvā bhikkhū Satthu ārocesuṇ: ‘bhante
Devadatto kira tumhākaṇ dassanatthāya āgacchatīti.’
‘Na¹⁷ bhikkhave so¹⁷ ten’ attabhāvena maṇ passituṇ
labhissatīti’—Bhikkhū kira pañcannaṇ vatthūnaṇ āyācita-
kālato paṭṭhāya puna Buddhē¹⁸ datṭhum na labhanti,¹⁹

¹ F. sakkhi°. C., K., B. saka°.

² K. ubho.

³ F. Jāt. °ṭṭho ka°.

⁴ F. Evam evaṇ.

⁵ K. mahā°. B. Jetavane vihāre.

⁶ K. om.

⁷ F., C., C^a., K. vatvā, and K. a. tehi.

B. om. vutte.

⁸ F. ācari. K. ācariya for ā°na.

⁹ C., C^a., B. om.

¹⁰ K. C^a. vutte.

¹¹ C. pi. C^a. om.

¹² C^a. na.

¹³ K. a. niccaṇ mettāṇ vaddhento.

¹⁴ K. B. ca.

¹⁵ C. te.

¹⁶ K., C., C^a. tassāga°.

¹⁷ F. oms.

¹⁸ K. B. Buddhāṇ.

¹⁹ B. labhati and bhikkhu supra.

ayaṇ dhammatā. ‘Asukaṭṭhānaṇ ca asukaṭṭhānaṇ ca¹ āgato bhante’ ti.² ‘Yaṇ icchati, taṇ karotu, na so maṇ³ passituṇ labhissatīti.’ ‘Bhante ito yojanamattaṇ āgato, addhayaṇaṇ, gāvutaṇ, pokkharanīsamīpaṇ⁴ āgato’ bhante ti. ‘Sace pi⁵ anto Jetavanaṇ pi⁵ pavisati n’eva maṇ passituṇ labhissatīti.’ Devadattaṇ gahetvā āgatā Jetavanapokkharanīre mañcaṇ otāretvā pokkharanīṇ⁶ nahāyituṇ otariṇsu. Devadatto pi kho mañcato vuṭṭhāya⁷ ubho pāde bhūmiyaṇ ṭhapetvā nisīdi; te⁸ paṭhaviṇ pavisiṇsu. So anukkamena yāva gopphakā⁹ yāva janukā yāva kaṭito yāva thanato yāva gīvato pavisitvā hanukaṭṭhikassa¹⁰ bhūmiyaṇ patitṭhitakāle :¹¹

‘Imehi aṭṭhihi¹² tam aggapuggalaṇ
devâtidevaṇ naradammasārathīṇ
samantacakkhuṇ satapuññalakkhaṇaṇ
pañehi Buddhaṇ saraṇaṇ gato’smīti’

imaṇ gātham āha.¹³ Idaṇ kira ṭhānaṇ disvā Tathāgato Devadattaṇ pabbājesi; ‘sace hi so na pabbajissa,¹⁴ gihi hutvā kammaṇ ca bhāriyaṇ akarissa āyatibhavassa ca paccayaṇ kātuṇ na sakkhissa,¹⁵ pabbajitvā pana, kiñcapi kammaṇ bhāriyaṇ karissati, āyatibhavassa paccayaṇ¹⁶

¹ F. *corr. om.*² K. a. āhaṇsu.³ S. a. bhikkhave.⁴ K. B. Jetavanapokkh°.⁵ K. *om.*⁶ K. °iyaṇ.⁷ F., C., C^a., K. utṭhāya.⁸ B. pādā.⁹ C. K. goppakā.¹⁰ C. °kaṇṭhikassa. C^a. haṇukaṇṭhito Kassa.¹¹ K. a. gātham āha.¹² K. Imāni atthi pi. S. aṭṭhehi.¹³ C^a. *om.* imaṇ. K. *om.* °i g° ā°.¹⁴ K. °ssati.¹⁵ K. nāsakkhissati. C^a. B. °ssati. F. kātuṇ aparaddha-bhāvena pana niccalo va hutvā paccatū ti yojanasatike ante (antoavīcimhi?) nāsakkhissa.¹⁶ B. āyatiṇ bhavanissaraṇapaccayaṇ.

kātuṇ sakkhissatīti, tena¹ taṇ Satthā pabbājesi. So hi ito satasahassakappamatthale Aṭṭhissaro² nāma pacceka-buddho bhavissati.³ So paṭhaviṇ pavisitvā Avīcimhi nibbatti, 'niccale Buddhē aparaddhabhāvena⁴ pana niccalo hutvā paccatū'⁵ ti yojanasatike antoavīcimhi yojanasatubbedham ev'assa⁶ sarīraṇ nibbatti, sīsaṇ yāva kaṇṇa-sakkkhalito upari ayakapālaṇ⁷ pāvīsi; pādā yāva gopphakā heṭṭhā ayapaṭhaviyaṇ pavitṭhā, mahātālakkhandhaparimāṇaṇ ayasūlaṇ pacchimabhittito nikkhamitvā piṭṭhimajjhaṇ bhinditvā urena⁸ nikkhamitvā puratthimaṇ bhittin⁹ pāvīsi; aparāṇ dakkhiṇabhittito nikkhamitvā dakkhiṇapassaṇ bhinditvā uttarapassena¹⁰ nikkhamitvā uttarabhittin pāvīsi; aparāṇ uparikapallato nikkhamitvā matthakaṇ bhinditvā adhobbāgena nikkhamitvā ayapaṭhaviṇ¹¹ pāvīsi; evaṇ so tattha niccalo hutvā paccati.¹² Bhikkhū, 'ettakaṇ ṭhānaṇ āgantvā¹³ Devadatto Satthāraṇ datṭhuṇ alabhitvā va paṭhaviṇ pavitṭho' ti¹⁴ kathaṇ samutṭhāpesuṇ. Satthā, 'na bhikkhave Devadatto idān' eva mayi aparajjhivā paṭhaviṇ pāvīsi, pubbe pi pavitṭho yevā' ti vatvā Hatthirājakāle maggamūlaṇ purisaṇ samassāsetvā¹⁵ attano piṭṭhin āropetvā khemantaṇ pāpītena¹⁶ tena¹⁷ puna tikkhattuṇ āgantvā aggaṭṭhāne majjhimatṭhāne¹⁸ mūle ti evaṇ dante chinditvā tatiyavāre mahāpurisassa cakkhupathaṇ atikkamantassa¹⁹ paṭhaviṇ pavitṭhabhāvaṇ dīpetum :

¹ K. *om.*

² C. C^a. Satṭhissaro (*cf.* Hardy, M.B., 340).

³ K. *a. ti.*

⁴ B. aparajjha°.

⁵ K. paccati.

⁶ F., C., C^a., K. eva.

⁷ F. ayoka°. C., C^a., B. °kapallaṇ. K. ayokapale.

⁸ F. udarena.

⁹ B. purimabhi°.

¹⁰ K. B. vāmapa°.

¹¹ K. ayyasula°.

¹² B. va pacci for hu° pa°.

¹³ K. ga°.

¹⁴ C^a. °sīti.

¹⁵ C. samassāpetvā.

¹⁶ C., C^a., B. *om.*

¹⁷ K. pāpitassa.

¹⁸ F. majjhatṭhāne.

¹⁹ K. B. *a. tassa.*

‘Akataññussa posassa, niccaṇ vivaradassino,
sabbāṇ ce¹ paṭhaviṇ dajjā, n’eva naṇ abhirād-
haye’ ti²

imaṇ jātakaṇ³ kathetvā puna pi⁴ puna pi tath’ eva
kathāya samuṭṭhitāya Khantivādiabhūte attani aparajj-
hitvā Kalāburājabhūtassa⁵ tassa paṭhaviṇ pavitṭhabhā-
vaṇ dīpetuṇ Khantivādiajātaṇ,⁶ Culladhammapālābhūte
attani aparajjhivā⁷ Mahāpatāparājabhūtassa tassa paṭha-
viṇ pavitṭhabhāvaṇ dīpetuṇ Culladhammapālajātakaṇ ca⁸
kathesi.

Paṭhaviṇ pavitṭhe pana Devadatte mahājano haṭṭha-
tutṭho dhajapatākā kadaliyo⁹ ussāpetvā punṇaghaṭe
ṭhapetvā, ‘lābhā vata no’ ti mahantaṇ chaṇaṇ anubhoti.¹⁰
Tam atthaṇ Bhagavato ārocesuṇ; Bhagavā: ‘na bhikk-
have idān’ eva Devadatte mate mahājano tussati, pubbe
pi tussi¹¹ yevā’ ti vatvā sabbajanassa appiye caṇḍe
pharuse Bārāṇasiyaṇ Piṅgalarāje¹² nāma mate mahā-
janassa tutṭhabhāvaṇ dīpetuṇ :¹³

‘Sabbo jano hiṇsito Piṅgalena,
tasmiṇ mate paccayaṇ vedayanti;¹⁴
piyo nu te āsi akaṇhanetto,¹⁵
kasmā tuvaṇ¹⁶ rodasi dvārapāla.

¹ C. C^a. sabba te.

² C. C^a. abhidhāraye. K. ārādhaye.

³ F. Jāt. I. 322.

⁴ K. om. one puna pi.

⁵ C^a. Kalāpu°. K. Kalābhu°.

⁶ F. °vādajā°. B. a. ca. For this J. v. F. J. III.
39-43.

⁷ K. par°.

⁸ F. J. III. 177-182.

⁹ F. °patākaka°.

¹⁰ K. anubhosi.

¹¹ F., C^a., B. tussati.

¹² C^a. Piṅgale nāma rāje. B. Piṅgalaraññe.

¹³ F. Jāt. II. 241-242.

¹⁴ S. paccayā.

¹⁵ C. C^a. akaṇṇa°.

¹⁶ F. nu tvaṇ. C. C^a. tvaṇ.

‘Na me piyo āsi akaṇhanetto,¹
bhāyāmi paccâgamanāya tassa,
ito gato hiṇseyya maccurājaṇ,
so hiṇsito ānayeyya² puna idhā’ ti

idaṇ³ Piṅgalajātaṇ kathesi. Bhikkhū Satthāraṇ pucchiṇsu : ‘idāni bhante Devadatto kuhiṇ nibbatto’ ti. ‘Avicimahāniraye bhikkhave’ ti. ‘Bhante idha tappanto vicaritvā puna gantvā tappanaṭṭhāne yeva nibbatto’ ti. ‘Āma bhikkhave pabbajitā vā hontu gahaṭṭhā vā pamā-davihārino ubhayattha tappanti yevā’ ti vatvā imaṇ gāthaṇ āha :

17. ‘Idha tappati pecca tappati pāpakārī ubha-
yattha tappati
“pāpaṇ me kataṇ” ti tappati, bhiyyo⁴
tappati duggatiṇ gato’ ti.

Tattha ‘idha tappatīti’ idha kammatappanena domanassamattena tappati; ‘peccā’ ti paraloke pana vipākatappanena atidāruṇena apāyadukkhena tappati; ‘pāpakārīti’ nānappakārassa pāpassa kattā;⁵ ‘ubhayatthā’ ti iminā vuttappakārena tappanena ubhayattha tappati nāma; ‘pāpam me’ ti so hi kammatappanena tappanto ‘pāpam me kataṇ’ ti tappati, taṇ appamat-takaṇ tappanaṇ, vipākatappanena pana tappanto ‘bhiyyo tappati duggatiṇ gato’ ti⁶ atipharusena tappanena ativiya tappatīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ; desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Devadattassa vatthu dvādasamaṇ.⁷

¹ C. C^a. akaṇṇa°.

² F. J. āneyya. K. a. naṇ.

³ C^a. imaṇ.

⁴ S. bhiyo.

⁵ C., C^a., B. Katattā.

⁶ K. C^a. om. ti.

⁷ C^a. Devadattavatthuṇ simply. C. vatthuṇ.

13. SUMANĀDEVİYĀ-VATTHU

‘Idha nandatīti’¹ imaṇ dhammaḍesaṇaṇ Satthā Jetavane viharanto Sumanādeviṇ² ārabbhā kathesi.

Sāvattiyaṇ hi devasiṇaṇ Anāthapiṇḍikassa gehe dve bhikkhusahassāni bhuñjanti, tathā Visākhāya mahā-upāsikāya; Sāvattiyaṇ ca yo yo dānaṇ dātukāmo hoti, so³ so tesā ubhinnaṇ okāsaṇ labhitvā va karoti. Kiṇkāraṇā? ‘Tumhākaṇ⁴ dānaggaṇ Anāthapiṇḍiko vā Visākhā vā āgatā’ ti pucchitvā, ‘nāgatā’ ti vutte, sataṣahassaṇ viṣṣajjetvā katadānaṇ pi, ‘kiṇ dānaṇ nāma’ etaṇ’ ti garahanti. Ubho pi⁵ te bhikkhusaṅghassa⁶ ruciṇ⁷ ca anucchavikakiccāni⁸ ca ativiya jānanti. Tesu vicārentesu⁹ bhikkhū cittarūpaṇ¹⁰ bhuñjanti; tasmā sabbe dānaṇ dātukāmā te gahetvā va gacchanti. Iti te attano¹¹ ghare bhikkhū¹² parivisitūṇ na labhanti. Tato Visākhā, ‘ko nu kho mama ṭhāne ṭhatvā bhikkhusaṅghaṇ parivisatīti’¹³ upadhārenti, puttassa dhitaṇaṇ disvā taṇ attano ṭhāne ṭhapesi; sā tassā nivesane bhikkhusaṅghaṇ parivisati. Anāthapiṇḍiko pi Mahāsubhaddaṇ nāma jeṭṭhadhitaṇaṇ¹⁴ ṭhapesi; sā bhikkhūnaṇ veyyāvaccaṇ karonti dhammaṇ suṇanti sotāpannā hutvā patikulaṇ agamāsi. Tato Cullasubhaddaṇ ṭhapesi; sāpi tath’ eva karonti sotāpannā hutvā¹⁵ patikulaṇ gatā. Atha Sumanādeviṇ nāma kaniṭṭhadhitaṇaṇ ṭhapesi; sā pana¹⁶ sakadāgāmiphalāṇ patvā kumārikā va hutvā tathā-

¹ K. *a.* pecca nandati.

² K. Sumana°.

³ C. C^a. *om.*

⁴ K. *a.* kiṇ.

⁵ C., C^a., B. *a.* hi.

⁶ C^a. °saṅghaṇ ca.

⁷ C. °saṅgharuciṇ.

⁸ K. °kaṇ kiccākiccaṇ.

⁹ C^a. B. vicarantesu. K. viharante.

¹⁰ K. cittānurūpaṇ.

¹¹ B. *rep.*

¹² K. bhikkhusaṅghaṇ.

¹³ C. B. parivisissasīti.

¹⁴ C^a. jeṭṭhakā°.

¹⁵ C^a. *om.*

¹⁶ K. *a.* dhammaṇ sutvā.

rūpena aphāsukena āturā āhārūpacchedaṇ¹ katvā pitarāṇ
 daṭṭhukāmā hutvā² pakkosāpesi. So ekasmiṇ dānagge
 tassā sāsanaṇ sutvā va āgantvā, 'kiṇ amma Sumane'
 ti āha. Sāpi naṇ³ āha: 'kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā' ti.
 'Vippalapasi⁴ amma ti.⁵ 'Na vippalapāmi kaniṭṭha-
 bhātikā' ti. 'Bhāyasi⁶ amma' ti. Na bhāyāmi kaniṭṭha-
 bhātikā' ti ettakaṇ vatvā⁷ yeva pana⁸ sā kālaṇ
 akāsi. So sotāpanno pi samāno seṭṭhī dhītari⁹ uppā-
 nasokaṇ adhivāsetuṇ asakkonto dhītusarīrakiccaṇ kāretvā
 rodanto Satthu santikaṇ gantvā,¹⁰ 'kiṇ gahapati dukkhi-
 dummano assumukho rudamāno¹¹ āgato¹² 'sīti' vutte.
 'Dhītā me bhante Sumanādevī kālakatā' ti āha. 'Atha
 kasmā socasi,¹³ nanu sabbesaṇ ekaṇsikaṇ¹⁴ maraṇaṇ' ti.
 'Jānāmi' etaṇ bhante, evarūpā pana me hirottappa-
 sampannā¹⁵ dhītā, "sā maraṇakāle satīṇ paccupatṭhā-
 petuṇ asakkonti vippalapamānā matā" ti¹⁶ me anap-
 pakāṇ¹⁷ domanassaṇ uppajjatīti.' 'Kiṇ pana tāya kathi-
 taṇ mahāseṭṭhīti.' 'Ahaṇ taṇ bhante "amma Sumane"
 ti āmantesiṇ, atha maṇ āha: "kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā"
 ti, tato "vippalapasi amma" ti¹⁸—"na vippalapāmi
 kaniṭṭhabhātikā" ti—"bhāyasi amma" ti—"na bhāyāmi
 kaniṭṭhabhātikā" ti, ettakaṇ vatvā kalam akāsīti.' Atha
 naṇ Bhagavā āha: 'na¹⁹ te mahāseṭṭhī dhītā vippala-
 patīti.' 'Atha²⁰ kasmā evam āhā' ti. 'Kaniṭṭhattāy'

¹ C. Cā. āhāraccchedaṇ.

² K. a. taṇ.

³ K. pitarāṇ for pi naṇ.

⁴ B. vilapasi and vilap^o infra.

⁵ K. a. sā.

⁶ C. Cā. bhāyāsi.

⁷ Cā. Katvā.

⁸ K. om. pana.

⁹ C. seṭṭhahhītu. Cā. seṭṭhidhītu. K. seṭṭhitari. B. dhītaraṇ paṭicca.

¹⁰ K. a. Bhagavatā taṇ disvā.

¹¹ K. B. rod^o.

¹² S. upāgato.

¹³ C. socati.

¹⁴ K. ekaṇsisa^o.

¹⁵ C., Cā., K., B. hiriott^o.

¹⁶ Cā. nā for matā ti. K. tena for ti. B. a. tena.

¹⁷ K. anappakāraṇ.

¹⁸ K. a. vutte.

¹⁹ K. a. hi.

²⁰ K. a. naṇ.

eva; dhītā hi te gahapati maggaphalehi¹ mahallikā, tvaṇ hi sotāpanno, dhītā pana te sakadāgāmini, sā maggaphalehi² mahallikattā taṇ evaṃ āhā' ti. 'Evaṇ bhante' ti. 'Evaṇ gahapatīti.' 'Idāni kuhiṇ nibbattā bhante' ti. 'Tusitabhavane gahapatīti' vutte,³ 'bhante mama dhītā idha ñātakānaṇ antare nandamānā vicarivā'⁴ ito gantvā pi Nandanatṭhāne⁵ yeva nibbattā' ti. Atha naṇ Satthā, 'āma gahapati⁶ appamattā nāma gahatṭhā vā pabbajitā vā idha loke ca paraloke ca nandanti yevā' ti vatvā imaṇ gātham āha:

18. 'Idha nandati, pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati,
"puññaṇ me kataṇ" ti nandati
bhiyyo⁷ nandati sugatiṇ gato' ti.

Tattha 'idhā' ti idha loke kammanandanena nandati;⁸ 'peccā' ti paraloke vipākanandanena⁹ nandati;⁸ 'katapuñño' ti nānappakārassa puññassa kattā;¹⁰ 'ubhayatthā' ti idha 'kataṇ me kusalaṇ akataṇ pāpaṇ' ti¹¹ nandati,¹² parattha vipākaṇ anubhavanto nandati; 'puññaṇ me' ti idha nandanto¹³ pana 'puññaṇ¹⁴ me kataṇ' ti somanassamattakena vā kammanandananaṇ upādāya nandati; 'bhiyyo' ti vipākanandanena pana 'sugatiṇ gato' sattapaññāsavassakoṭiyo¹⁵ satṭhiṇ ca vassasatasa-hassāni¹⁶ dibbasampattiṇ anubhavanto Tusitapure ativiya nandatīti.'

¹ Ca. B. a. tayā.² B. a. tayā.³ K. B. om.⁴ K. car°.⁵ K. Nanda°.⁶ C. °patīti.⁷ C. bhiyo.⁸ C. nandatīti.⁹ Ca. °nandane ti.¹⁰ B. Ca. Katattā. K. kattatā.¹¹ C. Ca. pāpānīti.¹² Ca. nandatīti.¹³ B. nandanato.¹⁴ Ca. puññaṇ.¹⁵ B. °matten' eva. B. °en' eva.¹⁶ C. Ca. °paññāsakoṭiyo. K. °vasa°.

Gāthāpariyosāne bahu sotāpannādayo ahesum; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Sumanādeviyā vatthu terasamaṇ.¹

14. DVESAHAYAKABHIKKHŪNAṆ-VAITHU

‘Bahuna pi ce’² ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto dve sahāyake³ ārabha kathesi.

Sāvatthivāsino hi dve kulaputtā sahāyakā vihāraṇ gantvā Satthu dhammadesanaṇ sutvā kāme pahāya⁴ sāsane uraṇ datvā pabbajitvā pañcavassāni ācariyūpajjhāyānaṇ⁵ santike vasitvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā sāsane dhuraṇ pucchitvā vipassanādhuraṇ ca ganthadhuraṇ⁶ ca vitthārato sutvā, eko tāva, ‘aham bhante mahallakakāle pabbajito na sakkhissāmi ganthadhuraṇ⁷ pūretum, vipassanādhuraṇ pana⁸ pūressāmīti’ yāva arahattā⁹ vipassanaṇ¹⁰ kathāpetvā ghaṭento vāyamanto saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇi. Itaro pana,⁸ ‘ahaṇ ganthadhuraṇ pūressāmīti’¹¹ anukkamena Tepitakaṇ Buddha-vacanaṇ uggaṇhitvā gatagatatthāne dhammaṇ katheti¹² sarabhaññaṇ bhaṇati, pañcannaṇ bhikkhusatānaṇ dhammaṇ vācento vicarati, atthārasannaṇ mahāgaṇānaṇ ācariyo ahosi. Bhikkhū Satthu santike kammaṭṭhānaṇ gahetvā itarassa therassa vasanaṭṭhānaṇ gantvā tass’ ovāde thatvā arahattaṇ patvā therāṇ vanditvā : ‘Satthāraṇ datthukām’

¹ C^a. Sumanadeviyā vatthuna (*simply*). K. Sumanadevi-vatthu terassamaṇ (K. B. *al.* Sumana^o).

² K. *a.* sahitaṇ bhāsamāno.

³ F. sahāyakabhikkhū. K. *a.* bhikkhū.

⁴ K. *a.* Satthu.

⁵ C. C^a. ācariyau^o. K. °yapajjāy^o.

⁶ C. C^a. gandha^o.

⁷ C^a. *a.* pana.

⁸ K. *om.*

⁹ C^a. °ttaṇ.

¹⁰ B. vipassanādhuraṇ.

¹¹ B. pūretuṇ sakkhissāmīti.

¹² K. kathesi. S. deseti.

amhā' ti vadanti. Thero: 'gacchath' āvuso¹ mama vacanena Satthāraṇ vanditvā asītimahāthere vandathā, sahāyakattheram pi me "amhākaṇ ācariyo tumhe vandatīti" vandathā' ti. Te² vihāraṇ gantvā³ Satthāraṇ ca there⁴ ca vanditvā: 'bhante amhākaṇ ācariyo tumhe vandatīti' vutte,⁵ itarena ca, 'ko nāma eso'⁶ ti vutte, 'tumhākaṇ sahāyakabhikkhu'⁷ bhante' ti vadanti. Evaṇ there punappunaṇ sāsanaṇ pahinante so bhikkhu thokaṇ kālaṇ sahitvā aparabhāge sahituṇ asakkonto: 'amhākaṇ ācariyo tumhe vandatīti' vutte, 'ko eso' ti vatvā, 'tumhākaṇ sahāyakabhikkhū' ti vutte, 'kiṇ pana tumhehi tassa santike gahitaṇ kiṇ'⁸ Dighanikāyādisu aññataro nikāyo,⁹ tīsu Piṭakesu ekaṇ Piṭakaṇ' ti vatvā, 'catuppadikam pi gāthaṇ na jānāti,¹⁰ paṇsukūlaṇ gahetvā pabbajitakāle yeva araṇṇaṇ pavitṭho bahū vata antevāsike labhi, tassa āgatakāle mayā pañhaṇ pucchituṇ vaṭṭatīti' cintesi. Athāparabhāge¹¹ thero, Satthāraṇ daṭṭhum āgato sahāyakattherassa santike pattacīvaraṇ ṭhapetvā gantvā Satthāraṇ c'eva asītimahāthere ca vanditvā sahāyakassa¹² vasanaṭṭhānaṇ paccāgami. Ath' assa so vattaṇ kāretvā samappamaṇaṇ āsanaṇ gahetvā, 'pañhaṇ pucchissāmīti' nisīdi. Tasmiṇ khaṇe Satthā 'esa evarūpaṇ mama puttaṇ vihetṭhetvā¹³ niraye nibbatteyyā'¹⁴ ti tasmiṇ anukampāya vihāracārikaṇ caranto viya tesāṇ nisinnaṭṭhānaṇ gantvā paññatte¹⁵ Buddhāsane nisīdi. Tattha tattha nisīdantā hi bhikkhū¹⁶ Buddhāsanaṇ paññāpetvā va nisīdanti;

¹ C. gacchāvuso.² B. a. bhikkhū.³ C. C^a. āgantvā.⁴ C^a. therañ. B. asītimahāthere ca therañ ca.⁵ C. vadanti. C^a. vadantīti.⁶ C. C^a. nām' eso.⁷ B. sahāyako.⁸ B. ti.⁹ C. nikāyā. K. a. kiṇ.¹⁰ C^a. pajānāti.¹¹ K. a. vipassanā°.¹² K. °katherassa. C. C^a. sahāyassa.¹³ C. C^a. vihetṭhetvā.¹⁴ C^a. °yyāsīti.¹⁵ K. paññātapavara°.¹⁶ C., C^a., B. om.

19. 'Bahum pi ce sahitaṃ bhāsamāno
na takkaro hoti naro pamatto,
gopo va gāvo gaṇayaṇ paresaṇ
na bhāgavā sāmāññaṃssa hoti.

20. 'Appam pi ce sahitaṃ bhāsamāno
dhammassa hoti anudhammacārī
rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṇ
sammappajāno, suvimuttacitto
anupādiyaṇo idha vā huraṇ vā
sa bhāgavā sāmāññaṃssa hotiti.'

Tattha 'sahitaṃ' ti Tēṭṭakassa Buddhavacanass'
etaṇ nāmaṇ, taṇ¹ ācariye upasaṅkamitvā uggaṇhitvā²
'bahum pi paresaṇ bhāsamāno'³ vācento,⁴ taṇ dhammaṇ
sutvā yaṇ kārakena puggalena kattabbaṇ taṇkaro⁵ na
hoti, kukkuṭassa pakkhapaharaṇamattam pi aniccādiva-
sena yonisomanasikāraṇ⁶ nappavattati,⁷ eso⁸ yathā nāma
divasaṇ bhatiyā⁹ gāvo rakkhanto gopo¹⁰ pāto va paṭi-
cchitvā¹¹ sāyaṇ gaṇetvā¹² sāmikānaṇ niyyādetvā, 'divasa-
bhatimattaṇ gaṇhāti'¹³ yathāruciya¹⁴ pana¹⁵ pañca gorase
paribhuñjituṇ na labhati, evaṇ eva kevalaṇ antevāsi-
kānaṇ santikā vattapaṭivattakaraṇamattassa bhāgī hoti,
sāmāññaṃssa pana bhāgī na hoti; yathā pana gopālakena

¹ C., C^a., B. om. B. a. ca after ācariye.

² K. bahuṇ ga° for ugg°.

³ B. obh°.

⁴ K. a. kathento.

⁵ K. B. takkaro.

⁶ C., C^a., K., B. manasi°.

⁷ K. °ttesi. B. °ttesi.

⁸ C^a. a. tāva.

⁹ K. divase. F. corr. divasabha°.

¹⁰ C^a. B. gopo viya. K. gopā viya (for gopo).

¹¹ K. sampa°. B. niravasesaṇ sampa°.

¹² C. C^a. sāṅg°. B. sāraṇ gaṇetvā.

¹³ F., C., C^a., K., B. gaṇhāti.

¹⁴ K. a. ruciya.

¹⁵ K. om.

niyyāditānaṇ gunnaṇ¹ gorasaṇ sāmikā² va paribhuñjanti, Tathāgatenā³ kathitaṇ dhammaṇ sutvā kārakapuggalā⁴ yathānusitṭham⁵ paṭipajjitvā keci paṭhamajjhānādini pāpuṇanti,⁶ keci vipassanaṇ vaddhetvā maggaphalāni⁷ pāpuṇantīti; gosāmikā⁸ gorasass' eva sāmāññassa bhāgino honti. Iti Satthā silasampannassa bahussutassa pamāda-vihārino aniccādivasena yonisomanasikāre appavattassa⁹ bhikkhuno vasena paṭhamagāthaṇ¹⁰ kathesi, na dussilassa.

Dutiyagāthā pana appassutassāpi¹¹ yonisomanasikāre¹² kammaṇ karontassa kārakapuggalassa vasena kathitā. Tattha 'appam pi ce' ti thokaṇ ekavaggadvivaggamattam pi; 'dhammassa hoti anudhammacārīti' attham aññāya dhammam aññāya navalokuttaradhammassa anurūpaṇ dhammaṇ¹³ pubbabhāgapatipadāsānkhātaṇ catupārisuddhisīladhutaṅgaasubhakammaṭṭhānādibhedāṇ¹⁴ caraṇato¹⁵ anudhammacārī hoti; 'ajja ajj' evā' ti paṭivedhaṇ ākañkhanto vicarati; so imāya sammāpatipattiya 'rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaṇ,' sammā hetunā¹⁶ nayena parijānitabbadhamme parijānanto tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaṇ vasena¹⁷ 'suvimuttacitto; anupādiyaṇo idha vā huraṇ vā' ti idhalokaparaloka-pariyāpannā vā¹⁸ ajjhattikabāhirā vā¹⁸ khandhāyatana-dhātuyo¹⁹ catūhi upādānehi anupādiyanto²⁰ mahākhināsavo maggasañkhātassa sāmāññassa vasena āgatassa

¹ C^a. guṇaṇ.

³ F. K. tathā tena.

⁵ C. °sitṭhiṇ.

⁷ B. °ādini.

⁹ F. C. nappa°. B. pamattassa.

¹⁰ F. paṭhamāṇ gāthaṇ.

¹² C., C^a., K. kārēna.

¹⁴ C. °pārisuddhiṇ sīla°.

¹⁶ C. mohasa°.

¹⁸ C. va.

¹⁹ C. C^a. °dhātu.

² K. go°.

⁴ C. kārāpu°.

⁶ K. °ṇisū.

⁸ B. goṇa°.

¹¹ S. om.

¹³ S. anurūpadhammaṇ.

¹⁵ K. caranto.

¹⁷ K. °vimuttiva°.

²⁰ C. C^a. °yāno.

phalasāmañña¹ c'eva pañca asekkhadhammakkhanda² ca 'bhāgavā³ hoti' ti⁴—ratanakūṭena viya agārassa arahattena desanākūṭaṇ⁵ gaṇhīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Dve sahāyakabhikkhūnaṇ vatthu catuddasamaṇ.⁶

Yamakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo Vaggo.⁷

¹ K. Khandhasāmañña.

² C. C^a. asekha°. B. a. sāmāñña.

³ F., C., C^a. bhāgivā. S. bhāgī. K. āgār°. ⁴ K. om.

⁵ C. desanaṇ kutaṇ. K. B. desanāya.

⁶ K. om. dve. K. sahāyabhikkhuvatthu, and a. cudda-samaṇ. C. C^a. vatthuṇ.

⁷ K. om. Paṭh° va°.

THE END